

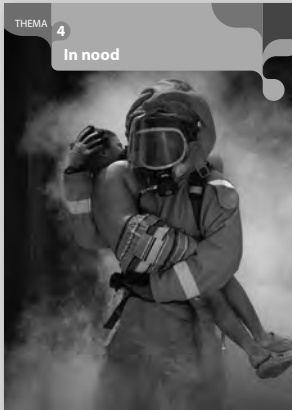
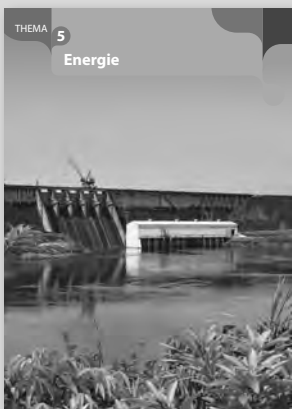
Vooruit met ... **TAAAL B**

Deze uitgave kwam tot stand door samenwerking tussen de afdeling Curriculumontwikkeling van MinOWC en een lokaal en internationaal team, bestaande uit vakexperts, onderwijskundigen, educatieve auteurs, (eind) redacteurs, fotografen en illustratoren en grafisch ontwerper, onder leiding van de Vrije Universiteit Brussel.

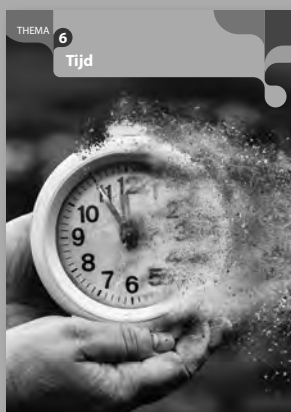
© 2022, Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, Suriname

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks vele inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

	Inhoudsopgave	3
	1 Inleiding	5
	2 Werkwijze lesmateriaal	6
	2.1 Hoe is het lesmateriaal georganiseerd?	6
	2.2 Materiaal	11
	2.3 Didactisch model	11
	2.4 Differentiatiemogelijkheden	12
	2.5 Evaluatie en beoordeling	13
	2.6 21 ^e -eeuwse vaardigheden	14
	3 Structuur leerkrachtenboek	15
	4 Leerdoelen	17
	Thema 4: In nood	19
	Les 1 Een nieuw thema	20
	Les 2 Themawoorden	22
	Les 3 Een spannend verhaal	26
	Les 4 Alle woordsoorten	30
	Les 5 Klanknabootsing	32
	Les 6 Woordenschat	35
	Les 7 Spannend voorlezen	37
	Les 8 Een spannend verhaal schrijven	39
	Les 9 Samenstellingen	42
	Les 10 Themawoorden	45
	Les 11 De belangrijkste informatie in een tekst	48
	Les 12 Bijwoordelijke bepaling	52
	Les 13 Zoeken in de bibliotheek/mediatheek	55
	Les 14 Okanisi lied	57
	Les 15 Luisterdoelen	59
	Les 16 Een gedicht schrijven	63
	Les 17 Samengestelde werkwoorden	65
	Les 18 Themawoorden	68
	Les 19 Een samenvatting van een tekst	72
	Les 20 Herhaling van les 4 en 12	77
	Les 21 Herhaling van de les 5 en 13	79
	Les 22 Wayang Kulit	81
	Les 23 Debatteren	84
	Les 24 Een affiche maken	87
	Les 25 Accenttekens	89
	Les 26 Een plattegrond lezen	92
	Les 27 Sarnámi en lidwoorden	94
	Les 28 Herhaling van les 9, 17 en 25	97
	Les 29 Herhaling themawoorden	100
	Les 30 Een actieplan maken	103
		Lessen Herhaling en Verrijking
	Thema 5: Recreatie	109
	Les 1 Een nieuw thema	110
	Les 2 Themawoorden	112
	Les 3 Bruikbare informatiebronnen	116
	Les 4 Wederkerend voornaamwoord	121
	Les 5 Beeldtaal	124
	Les 6 Taal en emoties	127
	Les 7 Intensief luisteren	129
	Les 8 Een kattebelletje schrijven	134
	Les 9 Wederkerende werkwoorden	137
	Les 10 Themawoorden	139
	Les 11 Verbanden leggen	143

Les 12	Naamwoordelijk gezegde en passieve vorm	147
Les 13	Lichttaal	150
Les 14	Woordenschat Energie	152
Les 15	Mondeling informatie overbrengen	155
Les 16	Quizvragen schrijven	158
Les 17	Apostrof en trema	160
Les 18	Themawoorden	162
Les 19	Informatie zoeken en samenvatten	166
Les 20	Herhaling van les 4 en 12	170
Les 21	Herhaling van les 5 en 13	172
Les 22	Lied en spel Peroem, Peroem, mi patron	174
Les 23	Instructie geven voor energizers	177
Les 24	Een bericht op sociale media schrijven	180
Les 25	Bijzondere bijvoeglijke naamwoorden	182
Les 26	Meningen en argumenten	186
Les 27	Meertaligheid in verhalen	190
Les 28	Herhaling van les 9, 17 en 25	194
Les 29	Herhaling themawoorden	196
Les 30	Discussiepraatshow	198
	Lessen Herhaling en Verrijking	201

Thema 6: Tijd		109
Les 31	Een nieuw thema	208
Les 32	Themawoorden	210
Les 33	Verbanden in een tekst	214
Les 34	Alle woordsoorten	218
Les 35	Engelse leenwoorden	220
Les 36	Woordenschat Tijd	223
Les 37	Presenteren met een tekstdoel	225
Les 38	Een nieuwsartikel schrijven	228
Les 39	Werkwoorden	231
Les 40	Themawoorden	234
Les 41	Hoofdgedachte en hoofdzaken	238
Les 42	Alle zinsdelen	242
Les 43	Herkomst van achternamen	244
Les 44	Chinese kalender	247
Les 45	Interviewen	249
Les 46	Een fabel schrijven	251
Les 47	Hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens	255
Les 48	Themawoorden	257
Les 49	Een recensie lezen	261
Les 50	Herhaling van les 4 en 12	265
Les 51	Herhaling van les 5 en 13	268
Les 52	Lied over tijd	270
Les 53	Een modeshow presenteren	273
Les 54	Een recensie schrijven	276
Les 55	Geleende woorden	279
Les 56	Humor	281
Les 57	Woordspel: woordexplosie	284
Les 58	Herhaling: het eindspel	286
Les 59	Herhaling themawoorden	288
Les 60	Fabels voorlezen	300
	Lessen Herhaling en Verrijking	302

Bijlage 1	Overzicht lesdoelen leerjaar 8 kwartaal 2	309
Bijlage 2	Leerstofoverzicht leerjaar 8 kwartaal 2	314
Bijlage 3	Woordenlijst leerjaar 8 kwartaal 2	317
Bijlage 4	Werkbladen kwartaal 2	323
Bijlage 5	Spreekbeurten	354

Dit boek omvat de vervolg lesinhouden van leerjaar 8. U vindt hierin de lessen van de thema's In nood, Energie en Tijd. In dit laatste leerjaar wordt de leerling uitgedaagd steeds meer eigenaar te zijn van zijn/haar leerproces. Blijft u vooral positieve feedback geven en de leerlingen stimuleren om actief mee te doen met de activiteiten.

Dit lesmateriaal probeert aan te sluiten op de beleavingswereld van de leerlingen. De situaties in de opdrachten zijn herkenbaar voor de leerlingen. Herkenbare situaties geven de leerling meer besef van de realiteit. Soms worden opdrachten ook ingevuld met voorbeelden uit het buitenland om tegelijkertijd het begripveld van de leerlingen te verruimen met nieuwe inzichten. U kan in deze gevallen een foto tonen om het te visualiseren of meer uitleg geven in welke werelddelen bepaalde situaties gekend zijn en in welke werelddelen niet. Daarnaast is er voldoende ruimte voor uw eigen invulling. Leerlingen die in een district ver van de stad wonen of in het binnenland, hebben misschien niet veel aan een voorbeeld uit de stad of andersom. Het is aan u om u te oriënteren op de geëigende situatie van de omgeving voor de leerlingen en de lesinhoud, dus ook de contexten zoveel mogelijk hierop af te stemmen.

2 WERKWIJZE LESMATERIAAL

2.1 Hoe is het lesmateriaal georganiseerd?

Elke afzonderlijke les heeft een vaste opbouw gebaseerd op het curriculummodel van Introductie-Kern-Afsluiting (IKA) waarin telkens vooraf de lesdoelen duidelijk zijn geformuleerd. Deze lesdoelen zijn zowel gekoppeld aan de taxonomie van Bloom als aan de 21^e-eeuwse vaardigheden.

Het totale lesmateriaal voor leerjaar 8 bestaat uit **6 thema's** onderverdeeld over **twee leerlingenboeken** en **twee leerkrachtenboeken**. Dit deel 2 omvat de laatste 3 thema's. In het leerlingenboek deel A zijn de eerste 3 thema's aan de orde geweest, namelijk: Mijn toekomst, Suriname, Geld. Dit leerlingenboek behandelt de laatste 3 thema's: In nood, Energie en Tijd.

De thema's zijn over het schooljaar verdeeld zoals in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1: Schematische weergave van de thema's per kwartaal per schooljaar

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-4	1. Mijn toekomst
	Week 1-4	2. Suriname
	Week 1-4	3. Geld en geluk
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-4	4. In nood
	Week 1-4	5. Energie
	Week 1-4	6. Tijd
	Paasvakantie	
Kwartaal 3		
	Grote vakantie	

De opsplitsing van de **acht taaldomeinen** die in elk thema telkens aan bod komen, wordt in dit leerkrachtenboek vervolgt. Deze structuur zorgt ervoor dat u weet wat er gaat komen en wat er van u verwacht wordt. Om de onderwerpen die voor leerjaar 8 bestemd zijn voldoende tot hun recht te laten komen, is de proportionele verdeling van de lessen per domein zorgvuldig gekozen.

De acht taaldomeinen met hun verdeling is als volgt:

0. Introles	een les
1. Taal verkennen – Woordenschat	vier lessen
2. Begrijpend lezen	acht lessen
3. Taal verkennen – Grammatica	vier lessen
4. Taal verkennen – Taalgebruik	vier lessen
5. Meertaligheid	vier lessen
6. Spreken en luisteren	zes lessen
7. Schrijven	vier lessen
8. Spell	vier lessen

Elk thema start met een **introductieles** waarin de leerlingen op een speelse manier kennis maken met de centrale onderwerpen. Daarna volgt een reeks van vier lesweken. Vanwege het verschil in beschikbare lesuren voor de domeinen is de vierde week een beetje anders ingedeeld (tabel 2). Verder zijn de lessen op zodanige wijze opgebouwd dat u in de eerste weken van het eerste kwartaal kunt nagaan wat uw leerlingen nog beheersen van het vorige leerjaar.

1. De les **Woordenschat** wordt altijd aangeboden vóór Begrijpend lezen, zodat de leerlingen eerst kennis kunnen maken met de themawoorden. Hierdoor kunnen zij de tekst beter begrijpen. Er zijn vier lessen over woordenschat. De eerste drie lessen bevatten nieuwe lesstof in de vorm van themawoorden, in de vierde les worden de themawoorden uit de eerste drie lessen herhaald. Er worden steeds vijftien themawoorden aangeleerd, welke terug te vinden zijn in de tekst van de les Begrijpend lezen (BL). De themawoorden hebben een moeilijkheidsgraad en relevantie passend bij het leerjaar en het thema. Het zijn woorden uit de dagelijkse realiteit die leerlingen kunnen tegenkomen in boeken, kranten en andere media.
2. Na de les Woordenschat volgt de les **Begrijpend lezen**. In de tekst(en) van de lessen BL komen alle themawoorden terug die reeds zijn aangeboden bij de les Woordenschat. Tevens zijn er uit de tekst vijftien woorden geselecteerd waarvan wordt ingeschat dat een groot deel van de leerlingen deze als moeilijk kan ervaren. Verdeeld over vier BL-lessen komen er in elk thema in totaal vijf uitdrukkingen en/of spreekwoorden voor, die niet worden aangeboden bij de lessen Taal verkennen - Taalgebruik. Het gaat om uitdrukkingen en/of spreekwoorden die relevant zijn voor de gegeven tekst(en) en context.
3. Bij de lessen **Grammatica** zijn telkens de eerste twee lessen van een thema gevuld met nieuwe lesstof. De derde les is een herhaling van deze lesstof.
4. Bij de lessen **Taalgebruik** zijn telkens de eerste twee lessen van een thema gevuld met nieuwe lesstof. De derde les is een herhaling van deze lesstof. Tijdens deze lessen leren de leerlingen verschillende functies van taal ontdekken in allerlei situaties.
5. Per thema zijn er steeds vier lessen gewijd aan **Meertaligheid**. In de eerste les Meertaligheid wordt er een taalprofiel gemaakt. Het taalprofiel is een differentiatie-instrument, waarmee ingespeeld kan worden op de specifieke taalsituatie van een klas. De overige drie lessen spelen in op het verschijnsel meertaligheid en de taaldiversiteit in Suriname. De lessen zijn bedoeld om het gevoel van veiligheid in de klas te waarborgen en de taalidentiteit van de individuele leerling en leerkracht te erkennen. De lessen Meertaligheid komen aan bod na de lessen Begrijpend lezen en Taal verkennen om de kennis van taal en cultuur te versterken.
6. Kennis van Woordenschat, Grammatica en Taalgebruik maakt dat leerlingen zinnen en woorden kunnen produceren om zich mondeling uit te drukken. Aansluitend op de doelen van meertaligheid zorgt dit ervoor dat de leerlingen zich veilig voelen en meer zelfvertrouwen krijgen. In de lessen **Spreeken en luisteren** wordt er verder geoefend met spreek- en luistervaardigheden, zoals het toepassen van luisterstrategieën, spreken voor een groep en het actief bijdragen aan een discussie of debat.
7. Kennis van Woordenschat, Grammatica en Taalgebruik draagt ook bij schriftelijke uitdrukingsvaardigheden. Bij het domein **Schrijven** wordt gewerkt aan het verbeteren van deze schrijfvaardigheid binnen verschillende schrijfdoelen, zoals informeren, activeren en amuseren. Ook is er aandacht voor tekstverzorging. Er zijn drie lessen Schrijven per thema.
8. De les **Spellen** komen steeds na de les Schrijven. Dit om het schrijven te stimuleren en daarna de spelling na te gaan. De omgekeerde volgorde zou de aanmoediging om met name creatief te schrijven kunnen belemmeren. Correcte spelling is zeker wel belangrijk, daar dit zorgt voor een beter leesbare en begrijpbare tekst. Rondom Spellen zijn er vier lessen: de eerste drie lessen zijn ingevuld met nieuwe lesstof en de vierde les is een herhaling.

Elk thema vermeldt ook suggesties voor vrije lesruimte. Deze suggesties zijn verwerkt in werkbladen voor herhaling van Begrijpend lezen en Schrijven en werkbladen voor verrijking. Ook kunt u de vrije lesruimte gebruiken voor een eventuele eindopdracht (affiche, muurkrant, debat, discussie, tentoonstelling, toneeluitvoering of demonstratie) of een schoolreisje (het bezoeken van een werkplaats, een bedrijf of een culturele activiteit) aansluitend op de lesdoelen.

Tot slot biedt de vrije ruimte gelegenheid voor het houden van spreekbeurten. Idealiter houdt iedere leerling tweemaal per jaar een spreekbeurt van circa tien minuten. Hiervoor is er een stappenplan voor de leerlingen ter ondersteuning van de voorbereidingen. Dit stappenplan vindt u als bijlage achter in dit boek. U begeleidt de leerlingen, waar nodig, in dit proces.

Houd er rekening mee dat u een keuze moet maken bij het indelen van de vrije ruimte.

Ter illustratie van het voorgaande is in tabel 2 een voorbeeldoverzicht voor de eerste vier schoolweken opgenomen:

Tabel 2: Schematisch overzicht van de opbouw van één thema

Week 1	Week 2	Week 3	Week 4
1 Introles			
2 Taal verkennen - Woordenschat	10 Taal verkennen - Woordenschat	18 Taal verkennen - Woordenschat	26 Begrijpend lezen
3 Begrijpend lezen	11 Begrijpend lezen	19 Begrijpend lezen	27 Meertaligheid
4 Taal verkennen - Grammatica	12 Taal verkennen - Grammatica	20 Taal verkennen - Grammatica (H)	28 Spelling (H)
5 Taal verkennen - Taalgebruik	13 Taal verkennen - Taalgebruik	21 Taal verkennen - Taalgebruik (H)	29 Taal verkennen - Woordenschat (H)
6 Meertaligheid	14 Meertaligheid	22 Meertaligheid	30 Spreken en luisteren
7 Spreken en luisteren	15 Spreken en luisteren	23 Spreken en luisteren	Vrije ruimte
8 Schrijven	16 Schrijven	24 Schrijven	Vrije ruimte
9 Spell	17 Spell	25 Spell	Vrije ruimte

* (H) = herhaling

Voor de meeste lessen wordt een tijdsduur uitgetrokken van gemiddeld een half uur, behalve voor de lessen Begrijpend lezen en de helft van de lessen Spreken en luisteren. Voor deze lessen wordt een klokuur gerekend. Vooral bij Begrijpend lezen is steeds een klokuur uitgetrokken omdat lang niet alle leerlingen op hetzelfde niveau lezen. Het leerboek speelt hier op in door ruimte te geven om intensief te oefenen. Ook het oefenen van bepaalde spreekvaardigheden vereist voor sommige leerlingen meer tijd, vandaar dat er voor de laatste lessen Spreken en luisteren meer tijd wordt uitgetrokken.

Voor elk thema worden dus 22,5 klokuren uitgetrokken (tabel 3). Na afronding van thema 6 hebben de leerlingen zodoende 135 uur aan taallessen gevolgd.

Tabel 3: Schematische weergave van de tijdsduur van het eerste thema

Week	Tijdsduur	
Week 1	5 uur	8 lessen van 0,5 uur + 1 les van 1 uur (Begrijpend lezen)
Week 2	4,5 uur	7 lessen van 0,5 uur + 1 les van 1 uur (Begrijpend lezen)
Week 3	5 uur	6 lessen van 0,5 uur + 2 lessen van 1 uur (Begrijpend lezen en Spreken en luisteren)
Week 4	3,5 uur 1 uur vrije ruimte	3 lessen van 0,5 uur + 2 lessen van 1 uur (Begrijpend lezen en Spreken en luisteren) Waarvan 1 les van 0,5 uur (Herhaling Begrijpend lezen /Verrijking)
Week 5	3,5 uur vrije ruimte	Waarvan 1 les van 0,5 uur (Herhaling Schrijven / Verrijking).
Totaal	22,5 uur	

* H = herhaling; V = verrijking

Flexibele invulling van de leerinhouden in kwartaal 3

Kwartaal 3 van leerjaar 8 kenmerkt zich door een flexibele invulling en staat geheel in het teken van herhaling en/of remediëring; verdieping en/of verrijking; en voorbereiding van de leerlingen op de landelijke toets voor het Gewoon Lager Onderwijs (GLO). Er worden in het leermateriaal geen bijkomende thema's, lessen of leerinhouden voorzien voor dit kwartaal. U kunt als leerkracht en als school dus vrij beslissen hoe u zelf invulling geeft aan dit derde kwartaal van het schooljaar in functie van de leervoortgang van uw leerlingen.

Hoewel er nog vele andere alternatieven denkbaar zijn, vindt u hieronder enkele suggesties om kwartaal 3 optimaal in te vullen. U kunt resoluut kiezen voor één van onderstaande opties of meerdere suggesties combineren. Uiteraard kiest u ook zelf om deze suggesties op het niveau van de hele klas dan wel in niveaugroepen voor een deel van de leerlingen in te zetten (zie ook verder bij het onderdeel differentiatie en de suggesties hieromtrent in de lesvoorbeelden):

- U kunt opteren voor een volwaardige **spreiding** van de thema's over de drie in plaats van de voorgestelde twee kwartalen wanneer u vaststelt dat de voortgang van de leerstof trager vordert voor de gehele leerlingengroep dan initieel gepland. Door de thema's te spreiden over het hele schooljaar, laat dit u toe om bijvoorbeeld na afloop van elk thema bijkomende, meer omvangrijke opdrachten met de leerlingen uit te voeren, herhalingsmomenten per thema te voorzien...
- U kunt de resterende leertijd van kwartaal 3 gebruiken voor het aanbieden van **herhalingslessen**, herhalingsoefeningen en/of bijkomende opdrachten voor de leerlingen in functie van hun individuele leerbehoeften (bijvoorbeeld bijkomende opdrachten of instructie over onderdelen waar leerlingen nog moeilijkheden ervaren; of verrijkingsleerstof of complexere opdrachten met een hogere moeilijkheidsgraad voor leerlingen die de leerstof al wel voldoende beheersen).
- U kunt in de loop van het schooljaar (verspreid over de drie kwartalen) meer les- en leertijd voorzien voor het organiseren van bijkomende **projectgerichte opdrachten** of een **projectweek** omtrent een bepaald thema.

- U kunt ervoor kiezen om in kwartaal 3 – bij wijze van herhaling – gelijkaardige thema's over de verschillende leergebieden (bijvoorbeeld milieu, geld, klimaat, verkeer...) **geïntegreerd** opnieuw aan te bieden waarbij de leerlingen het geleerde dienen toe te passen en te verbinden vanuit elk specifiek leergebied.
- U kunt **meer aandacht** en diepgang schenken aan specifieke lessen (bijvoorbeeld meertaligheid).
- U kunt meer leertijd in kwartaal 3 gebruiken om de leerlingen voor te bereiden op de **examenperiode** door bijvoorbeeld uitgebreid de examenbundels van de afgelopen jaren grondig door te nemen met de leerlingen en waar nodig de leerlingen (individueel, in niveaugroepen, de gehele klassengroep) bijkomend te ondersteunen bij onderdelen waar zij nog moeilijkheden zouden ervaren.

Deze ingebouwde flexibiliteit voor kwartaal 3 laat u als leerkracht ook toe om verregaand te **differentiëren** bij de leerlingen. U kunt daarbij klassikaal of in niveaugroepen te werk gaan, door remediërende versus zelfstandige verrijkingslessen te organiseren voor specifieke groepen leerlingen.

Als voorbeeld vindt u hieronder enkele mogelijk scenario's:

Voorbeeldscenario 1

Extra remediëring/verrijking/herhaling in kwartaal 3

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-4	1. Mijn toekomst
	Week 1-4	2. Suriname
	Week 1-4	3. Geld en geluk
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-4	4. In nood
	Week 1-4	5. Energie
	Week 1-4	6. Tijd
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-4	Remediëring/Verrijking
	Week 1-4	Herhaling Voorbereiding examen
	Week 1-4	Voorbereiding examen Examen
	Grote vakantie	

Voorbeeldscenario 3

Remediëring/verrijking/herhaling na elk thema

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-6	1. Mijn toekomst Remediëring/Verrijking
	Week 1-6	2. Suriname Remediëring/Verrijking
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-6	3. Geld en geluk Remediëring/Verrijking
	Week 1-6	4. In nood Remediëring/Verrijking
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-6	5. Energie Remediëring/Verrijking
	Week 1-6	6. Tijd Remediëring/Verrijking
	Grote vakantie	

Voorbeeldscenario 2

Spreading van thema's over alle kwartalen

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-6	1. Mijn toekomst
	Week 1-6	2. Suriname
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-6	3. Geld en geluk
	Week 1-6	4. In nood
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-6	5. Energie
	Week 1-6	6. Tijd
	Grote vakantie	

Voorbeeldscenario 4

Geïntegreerde projectweek voor thema 5 in kwartaal 2

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-4	1. Mijn toekomst
	Week 1-4	2. Suriname
	Week 1-4	3. Geld en geluk
Kwartaal 2	Kerstvakantie	
	Week 1-4	4. In nood
	Week 1-4	5. Energie
Kwartaal 3	Week 1-4	Voorbereiding en uitvoering projectweek rond thema Energie (Taal, Rekenen, AK, NO, Beweging, KCE, Gesch.)
	Paasvakantie	
	Week 1-4	6. Tijd
Kwartaal 3	Week 1-4	Remediëring/Verrijking
	Week 1-4	Herhaling Voorbereiding examen
	Week 1-4	Voorbereiding examen Examen
Kwartaal 3	Grote vakantie	

2.2. Materiaal

Het totale pakket aan lesmateriaal voor leerjaar 8 bestaat uit de volgende onderdelen:

- Leerlingenboek (twee boeken, deel A en B, met elk 3 thema's)
- Leerkrachtenboek (twee boeken, deel A en B, met elk 3 thema's)
- Didactische hulpmiddelen (bronnenboek, woordenschatkaarten en infographics)

Didactische hulpmiddelen

- Aanvullend op de lessen Meertaligheid is er een *bronnenboek* dat woorden, zinnen en (teksten van) liedjes bevat in tien Surinaamse thuistalen. Ook is er audiomateriaal waarop deze informatie is ingesproken.
- Daarnaast zijn er *woordenschatkaarten* die op het vlak van meertaligheid ingezet kunnen worden om:
 - de woordenschat van de leerlingen in Surinaamse thuistalen te vergroten;
 - de betekenis duidelijk te maken, daar sommige woorden niet in alle thuistalen voorkomen.
- Ook zijn er *infographics* aan het lesmateriaal gekoppeld, die informatie bevatten die gedurende het hele schooljaar gebruikt en toegepast kan worden bij instructies over werkwoordspelling, zinsontleden, woord- en tekstsoorten, tekstverbanden en het gebruik van interpunctie. De infographics borduren voort op wat er in leerjaar 7 is aangeleerd.

2.3 Didactisch model

Elke afzonderlijke les heeft een vaste opbouw gebaseerd op het curriculummodel van Introductie-Kern-Afsluiting (IKA) waarin telkens vooraf de lesdoelen duidelijk zijn geformuleerd. In het leerlingenboek zijn deze lesdoelen voor de leerlingen op vereenvoudigde wijze geformuleerd.

- Elke les start met een **introductie** waarbij de voorkennis van de leerlingen wordt opgehaald. Hierbij worden individuele leerlingen zoveel als mogelijk aan het woord gelaten. Na de introductie weten de leerlingen waar de les overgaat en eventueel waar ze op moeten letten.
- Daarop volgt de **kern** van de les. Deze bestaat uit een aantal vaste onderdelen.
 - Tijdens de *instructie* wordt door middel van het lesmateriaal nieuwe lesstof door u geïntroduceerd. U laat de leerlingen zoveel mogelijk elkaars vragen beantwoorden. U zorgt voor een vlotte overgang tussen de introductiefase en de kern van de les. Dit is belangrijk om de leerlingen niet hun aandacht te laten verliezen. U zorgt voor voldoende rust in de klas.
 - Na deze algemene instructie worden leerlingen aangezet tot *zelfstandig werken en leren*. Leerlingen die extra uitleg en/of ondersteuning nodig hebben, kunt u een *verlengde instructie* geven, waarna ook deze leerlingen zelfstandig aan het werk gaan. Om zich beter te oriënteren op de opdracht kunt u leerlingen de instructies laten herhalen of voor zichzelf laten opschrijven in hun schrift.
 - Nadat de leerlingen de opdrachten zelfstandig of in groepsverband hebben uitgevoerd, wordt hier *feedback* op gegeven tijdens een klassikale bespreking of in kleine groepen. Tijdens het bespreken van de antwoorden geeft u de leerlingen zoveel als mogelijk de gelegenheid uit te leggen hoe ze tot een antwoord zijn gekomen. U ondersteunt daarbij door zelf hardop mee te denken en samen met de leerlingen foute antwoorden te analyseren.
- De **afsluiting** van de les omvat steeds een evaluatiemoment waarbij de leerling kan reflecteren op de les met een terugkijkopdracht. Een goede lesafsluiting geeft u inzicht in het begrip van de leerlingen van de lesstof. U kunt ook vragen aan de leerlingen stellen over waar en op welke manier zij de lesstof kunnen gebruiken in het dagelijkse leven.

Tabel 4: IKA didactisch model

Introductie (IKA)	Introductie voor alle leerlingen	
Kern (IKA)	Instructie voor alle leerlingen	
	Zelfstandig werken voor leerlingen die geen extra hulp nodig hebben	Verlengde instructie voor leerlingen die extra hulp nodig hebben
	Zelfstandig werken voor alle leerlingen	
	Herhalingsopdracht voor leerlingen die snel klaar zijn	Verrijkingsopdracht voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben
Afsluiting (IKA)	Afsluiting aan de hand van een terugkijkopdracht voor alle leerlingen	

2.4 Differentiatiemogelijkheden

Rekening houdend met mogelijke niveauverschillen tussen leerlingen en de bevordering van de zelfstandigheid, worden er steeds drie vormen van differentiatie aangeboden:

- *differentiatie op instructie,*
- *differentiatie op tempo,*
- *differentiatie op lesstof.*

Differentiatie op instructie

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen leerlingen die na de algemene instructie voldoende houvast hebben om zelfstandig aan het werk te gaan en leerlingen die extra hulp nodig hebben.

Alle leerlingen gaan na de introductie en de algemene instructie zelfstandig aan het werk, behalve de leerlingen die extra hulp nodig hebben. Deze laatste krijgen een verlengde instructie. Dit gebeurt bij voorkeur aan een aparte instructietafel, zodat een kleine groep leerlingen apart wordt begeleid zonder dat de overige leerlingen gestoord worden. In de verlengde instructie wordt dezelfde theorie op een eenvoudiger of andere manier uitgelegd. Waar nodig kunt u de opdracht opstarten of volledig samen met de leerling(en) uitvoeren.

Differentiatie op tempo

De leerlingen werken op eigen tempo, individueel of in een samenwerkingsverband, aan de opdracht(en). Leerlingen die niet binnen de beschikbare tijd klaar zijn, kunnen het werk eventueel op een ander moment afmaken. Voor leerlingen die eerder klaar zijn, geeft dit leerkrachtenboek suggesties voor extra opdrachten waarmee de leerlingen kunnen herhalen of verrijken. U bepaalt zelf welke leerlingen eventueel de herhalingsopdracht en wie de verrijkingsopdracht uitvoeren.

Differentiatie op lesstof

De verrijkingsopdrachten in het leerkrachtenboek zijn tevens een vorm van lesstofdifferentiatie. Eventueel kan een (onderdeel van een) opdracht uit de basisstof worden overgeslagen om toe te komen aan de verrijkingsopdracht.

2.5 Evaluatie en beoordeling

De inhoud van het leergebied Taal wordt zowel *formatief* als *summatief* geëvalueerd:

- De taalvaardigheden Begrijpend lezen, Spreken en luisteren en Schrijven worden *formatief* geëvalueerd aan de hand van een evaluatiewijzer. Hiermee kunt u na iedere les het niveau van de individuele leerling bepalen en het leerproces zo nodig bijsturen.
- De ondersteunende vaardigheden Spellen en Taal verkennen met de onderdelen Woordenschat, Taalgebruik en Grammatica, worden zowel op een *formatieve* als op een *summatieve* manier geëvalueerd. Door de leerlingen te observeren bij het zelfstandig uitvoeren van de opdrachten en ook door de antwoorden in de schriften na te kijken, krijgt u een indicatie van welke lesonderdelen de leerlingen nog moeilijk vinden. In een volgende les kunt u extra aandacht of ondersteuning bieden. Deze informatie geeft u voldoende houvast om de repetities op te stellen. Het moment en de wijze van summatieve evaluatie is sterk afhankelijk van de regels op uw school.
- Voor het domein Meertaligheid is er geen aparte evaluatiewijzer, wel kunt u afhankelijk van de les de participatie van de leerlingen bijhouden. Voor sommige lessen bestaat er voor de leerlingen de mogelijkheid om hun werkstukken te verzamelen in een portfolio. U kunt het portfolio evalueren door aan het eind van het leerjaar na te gaan of het portfolio in zijn totaliteit aan vastgestelde eisen voldoet.
De eisen kunnen betrekking hebben op:
 - het aantal stukken dat in het portfolio moet voorkomen;
 - de verplichte werkstukken die in het portfolio moeten voorkomen;
 - inhoudelijke beoordelingseisen die gesteld worden aan de stukken.Om ook de affectieve doelen aan het eind van het schooljaar mee te nemen, kunt u de leerling vragen een inleiding op het portfolio te schrijven. De leerling geeft dan zijn mening over het onderdeel meertaligheid en een zelfreflectie van de groei van zijn attitude ten aanzien van meertaligheid.
- Aan het eind van de vierde lesweek is er steeds ruimte voor *summatieve evaluatie*. Op basis van deze evaluatie kunt u herhalingswerkbladen aanbieden met extra oefening voor de domeinen Begrijpend lezen (0,5 uur) en Schrijven (0,5 uur). Voor leerlingen die extra uitdaging nodig hebben, is een verrijkingswerkblad (1 uur) beschikbaar.

In het leerlingenboek zijn er per les opdrachten opgenomen. Deze zijn bedoeld om aan de hand van de lesdoelen het beheersingsniveau van de leerlingen te toetsen. De opdrachten kunnen zowel *formatief* als *summatief* geëvalueerd worden. Het formatieve evalueren kunt u doen middels een evaluatiekaart met vooraf bepaalde eisen. Er staat steeds aangegeven wanneer u de evaluatiewijzer kunt gebruiken. Voor de summatieve evaluaties geldt dat het moment en de werkwijze sterk afhankelijk is van uw eigen voorkeur en de evaluatiecultuur op uw school.

In tabel 5 is schematisch weergegeven welke typen evaluaties gelden per domeinen.

Tabel 5: Overzicht evaluaties per domein

Domein	Evaluatie
Woordenschat	F+S
Begrijpend Lezen	F met evaluatiewijzer
Grammatica	F+S
Taalgebruik	F+S
Meertaligheid	F+S portfolio
Spreeken en Luisteren	F met evaluatiewijzer
Schrijven	F met evaluatiewijzer
Spellen	F+S

F = formatief; S = summatief

Aan het eind van ieder thema is er vrije ruimte beschikbaar voor onder andere een eindopdracht of schoolreisje. Deze tijd kunt u ook gebruiken om op basis van de resultaten van de leerlingen bij de domeinen Begrijpend lezen en Schrijven **werkbleden** aan te bieden. De werkbleden zijn er voor herhaling van Begrijpend lezen en Schrijven of voor verrijking. Binnen de vrije ruimte kunt u hiervoor twee lesmomenten van elk dertig minuten gebruiken.

2.6 21^e-eeuwse vaardigheden

Wereldwijd evolueert de maatschappij naar een kennis- en netwerksamenleving. De digitalisering brengt veranderingen teweeg op het vlak van invulling van arbeid, vrije tijd en relaties. Dit vraagt om een aanpassing in het functioneren en dus ook naar andere vaardigheden. Deze vaardigheden, vormen een vakoverschrijdend kader van competenties, waarbij de nadruk wordt gelegd op sociale vaardigheden, digitale geletterdheid en leren leren.

De volgende vaardigheden zijn voorbeelden die u tijdens de lessen Taal door de leerlingen kan laten oefenen.

21 ^e -eeuw vaardigheid	Integratie binnen leergebied taal
Kritisch denken Bewust en kritisch omgaan met media.	Wanneer leerlingen verwijzen naar informatie met een oorsprong binnen of buiten de les, dan kunt u ze even laten stilstaan bij de bron ervan. Bijvoorbeeld met de vraag of deze bron betrouwbaar is.
Communiceren	Tijdens spreekoefeningen kunt u de belangrijke elementen van een goede boodschap benadrukken.
Leren leren	Wanneer de leerlingen een tekst lezen, kunt u hun vragen om deze eerst samen te vatten of met eigen woorden te zeggen. Hiermee leren ze hoofd- en bijzaken van elkaar te onderscheiden.

Voor elke instructieles is de volgende standaardopbouw aangehouden:

Onderwerp

Het onderwerp van elke les wordt middels kernwoorden benoemd. Dit is tevens de lestitel. De naamgeving is identiek in zowel het leerlingen- als leerkrachtenboek.

Beginsituatie

Bij de beginsituatie staat geformuleerd welk minimaal kennisniveau de leerling moet hebben voordat met de les kan worden gestart.

Lesdoel

Elke les heeft één of meerdere lesdoelen: de inhoudelijke doelen die minimaal bij elke leerling moeten zijn gerealiseerd aan het eind van de les.

Materialen

Bij materialen staan (indien nodig) alle additionele materialen vermeld die u nodig heeft om de les te kunnen uitvoeren, zoals kladpapier of scharen.

Organisatie

Bij organisatie staat gespecificeerd wanneer de leerlingen individueel werken en welke samenwerkingsverbanden eventueel van toepassing zijn. In het leerlingenboek is samenwerking aangegeven met een pictogram. Hierbij wordt er onderscheid gemaakt tussen samenwerking in duo's en groepswork.

Als een werkvorm specifieke voorwaarden vereist, bijvoorbeeld aan de inrichting van het lokaal, wordt dit ook bij organisatie vermeld.

Vorbereiding (indien van toepassing)

Voor sommige lessen, bijvoorbeeld bij het domein Meertaligheid, is het nodig dat u voorbereidingen treft, zoals het beluisteren van het audiomateriaal. Soms is het ook nodig dat de leerlingen van tevoren thuis materiaal verzamelen of iets voorbereiden. Neemt u dus alle lessen van een thema goed door, zodat u kunt vaststellen waar extra voorbereiding noodzakelijk is en om het verband tussen de lessen beter te overzien.

Introductie

Bij de introductie staat beschreven hoe u de les kunt opstarten. U leest welke relevante voorkennis u moet ophalen, met welke middelen u dat kunt doen en hoe u het onderwerp van de les kunt introduceren.

Didactiek en instructie

In het onderdeel Didactiek en instructie wordt de didactische aanpak van de les beschreven, vanaf de introductie tot en met het zelfstandig werken. Het bestaat uit de volgende onderdelen:

- *Informatie*: dit onderdeel bevat de theorie van de les, aangevuld met één of meer voorbeelden. De tekst komt overeen met de informatietekst in het leerlingenboek. Een enkele keer staat hier extra informatie voor de leerkracht.
- *Instructie*: hierin wordt stap voor stap beschreven hoe u de nieuwe lesstof kunt aanbieden.
- *Verlengde instructie*: dit onderdeel geeft u handvatten om leerlingen te begeleiden die extra uitleg en ondersteuning nodig hebben, voordat ze zelfstandig aan het werk kunnen gaan.
- *Zelfstandig werken*: dit kopje geeft aan op welk moment in de les de leerlingen de stof zelfstandig gaan verwerken.

Feedback en interactie

Terwijl de leerlingen zelfstandig aan het werk zijn, loopt u rond om te observeren en biedt u ondersteuning als u ziet dat dit nodig is. Ook andere interactie kan onder deze kop zijn beschreven, zoals timemanagement tijdens de les. In deze fase van de les kunt u bovendien gebruik maken van de suggesties voor differentiatie. De differentiatieopdrachten schrijft u op het bord, zodat de leerlingen die deze aankunnen hiermee aan de slag kunnen gaan. Wanneer de leerlingen klaar zijn met de opdrachten, worden deze klassikaal of individueel besproken. In sommige gevallen zijn suggesties gegeven voor deze nabespreking.

Antwoorden

Om het nabespreken te vergemakkelijken, zijn in het leerkrachtenboek ook de *antwoorden* van de opdrachten opgenomen.

Differentiatie

In de lessen worden suggesties gegeven voor differentiatie. Een uitzondering hierop zijn het domein Meertaligheid en enkele lessen Spreken en luisteren. Bij deze lessen is een van de lesdoelen dat de leerlingen leren zich vrij uit te drukken in gesproken taal. Vanwege de aard van de lessen wordt er al ingespeeld op de individualiteit van elke leerling. Bij de overige domeinen en lessen bepaalt u zelf welke leerlingen de differentiatieopdrachten maken en op welk niveau ze dat doen.

- *Herhaling*: biedt een variatie op een oefening die de leerlingen in de les hebben uitgevoerd.
- *Verrijking*: biedt een uitbreiding op de oefeningen die in de les zijn gedaan.

Afsluiting

Bij dit onderdeel worden suggesties gedaan voor het afronden van de les. Een vast onderdeel daarvan is het klassikaal bespreken van de terugkijkopdracht, een afsluitende opdracht in het leerlingenboek waarmee de leerling reflecteert op de les en op wat hij heeft geleerd. Bij afsluiting wordt ook verwezen naar eventuele evaluatiewijzers, het portfolio voor meertaligheid of andere vormen van evaluatie.

4 LEERDOELEN

De volgende leerdoelen worden nagestreefd:

Domein	Doelen leerjaar 7	Leerdoelen
Taal verkennen	De leerling kan de woordenschat beheersen en kan beschikken over inzicht in de grammatica en functies van taal.	1a De leerling kan dagelijkse en schooltaalwoorden begrijpen en gebruiken. 1b De leerling kan zelfstandig de woordenschat doelgericht uitbreiden. 1c De leerling kan enkelvoudige zinnen redekundig en taalkundig ontleden. 1d De leerling kan reflecteren op de structuur en betekenis van taal.
Luisteren	De leerling kan luisterdoelen vaststellen, samenvatten en het luisteren structureren.	2 De leerling kan informatieve en/of persuasieve uiteenzettingen volgen, verbanden van samenhang herkennen en de bruikbare informatie destilleren uit de uiteenzetting.
Spreeken	De leerling heeft een goede mondelinge taalvaardigheid en kan reflecteren op communicatieprocessen.	3a De leerling kan technisch spreken zelfstandig inzetten in alle spreesituaties. 3b De leerling kan informatie inwinnen en verstrekken. 3c De leerling kan eigen gedachten, gevoelens en bedoelingen onder woorden brengen. 3d De leerling kan zelfstandig reflecteren op communicatieprocessen en de eigen bevinding(en)/ mening(en)/ argumenten verwoorden.
Schrijven	De leerling heeft inzicht in schrijfstrategieën en verschillende soorten teksten die hij/zij schriftelijk kan produceren.	4a De leerling kan met inachtneming van een goede schrijfhouding, in verstaanbaar handschrift een tekst produceren en het eigen handschrift kritisch beoordelen. 4b De leerling kan strategieën toepassen om zelfstandig verschillende soorten teksten te schrijven, en kan het schrijfproces volledig doorlopen.
Begrijpend lezen	De leerling heeft inzicht in verschillende tekstsoorten, kan leesstrategieën toepassen en leesdoelen bepalen.	5a De leerling kan verschillende tekstsoorten herkennen en analyseren. 5b De leerling kan in een tekst de verschillende leesdoelen bepalen.
Spellen	De leerling beheerst de spellingregels, heeft inzicht in werkwoordvervoeging en kan effectief gebruikmaken van Het Groene Boekje.	6a n.v.t. in leerjaar 8 6b De leerling kan interpunctie toepassen in teksten. 6c De leerling kan de spellingregels volgens Het Groene Boekje toepassen. 6d De leerling kan werkwoorden in acht tijden vervoegen.
Meertaligheid	De leerling heeft inzicht in verschillende Surinaamse culturen en talen, en maakt gebruik van deze talen.	7a De leerling kan een woordenschat opbouwen in voor de doelgroep relevante talen. 7b De leerling is trots op de eigen taal/talen, toont respect voor elkaars taal en beschouwt meertaligheid als een culturele rijkdom. 7c De leerling is zich bewust van de meertalige samenleving waarin men leeft en heeft hier kennis van.

THEMA

4

In nood

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	Over het nieuwe thema heeft de leerling zijn/haar eigen voorkennis.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	Kladpapier
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema 'In nood' door het woord 'nood' te spellen volgens de spelling van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). U doet dit door te roepen: *November Oscar Oscar Delta*. Vraag of iemand weet wat *November Oscar Oscar Delta* betekent. U herhaalt dit eventueel. Als de leerlingen er niet uit komen, kunt u de woorden onder elkaar op het bord schrijven en de eerste letter van elke woord onderstrepen. Vraag nogmaals of ze nu wel weten waarom u *November Oscar Oscar Delta* heeft geroepen. U vertelt dat dit de NAVO-spelling is van het woord 'nood'.

Vervolgens vraagt u waar de leerlingen aan denken bij het woord 'nood'. U inventariseert de antwoorden in steekwoorden op het bord.

Tot slot vertelt u dat dit thema heet 'In nood'. De leerlingen zullen niet alleen leren over noodsituaties, maar ook over het goede wat een noodsituatie bij de mensen los kan maken, zoals het verlenen van hulp en het oprichten van goede doelenorganisaties.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is In nood. Het is een divers thema waarin noodsituaties aan bod komen, zoals scheepsrampen, vulkaanuitbarstingen, hongersnoden en burgeroorlogen. Maar er is ook oog voor de andere kant: de hulpverlening. Er worden veel verschillende taalvaardigheden geoefend, waaronder debatteren, een griezelverhaal en een gedicht schrijven, een samenvatting van een tekst maken en een plattegrond lezen.

Instructie

U houdt de instructie kort door de werkwijze in opdracht 1 toe te lichten en de groepjes samen te stellen. U legt vervolgens de andere individuele opdracht kort uit.

Verlengde instructie

U bespreekt samen met de leerlingen die dat nodig hebben wat de bedoeling is van opdracht 1. U legt uit dat ze moeten doen alsof ze in nood zijn en dat ze in een korte zelf-verzonnen noodoproep om hulp moeten vragen. Het belangrijkste deel van die boodschap moeten ze spellen volgens het NAVO-alfabet, omdat dat deel duidelijk begrepen moet worden door degene die luistert.

Bijvoorbeeld:

*Help! Mijn boot zinkt voor de kust van Coronie ter hoogte van **Tango Oscar Tango November Echo Sierra Sierra**.*

Lees vervolgens de vragen bij opdracht 2 voor en ga na of deze begrepen zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bespreekt daarna opdracht 1 door enkele leerlingen hun noodoproep te laten voorlezen. Begrijpt de rest van de klas wat er bedoeld wordt?

Antwoorden**Opdracht 2**

1. In les 18
2. In les 15
3. In les 23
4. Het ontbrekende rijmwoord is: zijn.
In les 16
5. In les 24
6. Splitsbaar samengestelde werkwoord
7. Blèren spreek je uit met een e als in *bed*.
8. Scheepsramp
In les 9
9. In les 13
10. In les 5

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema In nood.
LESDOEL	De leerling kan: – van de aangeboden themawoorden de betekenis geven; – met enkele themawoorden zinnen bedenken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 in duo's. Opdracht 2, 3 en 4 maken ze individueel.

INTRODUCTIE

U vertelt dat het thema gaat over nood. Nood is gevaar of grote moeilijkheden. Bijvoorbeeld een schip dat zinkt, is een schip in nood. U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met nood op zee. U schrijft de woorden 'nood op zee' in het midden van het bord en maakt er een woordspin omheen. Laat enkele leerlingen om de beurt een woord noemen dat erbij past, zoals golven, schip, storm, verdrinken, redding en kapitein. Ze moeten steeds uitleggen waarom dat woord erbij past. Daarna vertelt u dat de leerlingen meer woorden zullen leren die te maken hebben met noodsituaties op zee.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt een nieuw woord beter onthouden door deze in een zin te gebruiken.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de bemanning	personeel aan boord van een schip, vliegtuig, enz.	De bemanning van het schip haalde opgelucht adem toen het schip na de storm de haven veilig bereikte.
doorweekt	drijfnat, helemaal nat	Doordat een hoge golf over het dek spoelde, was iedereen doorweekt.
dramatisch	verschrikkelijk, tragisch	Het avontuur had dramatisch kunnen aflopen, maar gelukkig overleefde iedereen de reis.
de factor	omstandigheid die invloed heeft op de uitkomst	Het slechte weer was een belangrijke factor bij het ongeluk.
het noodlot	ongelukkig toeval, nare gebeurtenis die je niet kan vermijden	Het noodlot trof alle mensen toen het schip voor de kust van een onbewoond eiland strandde.
het noodsignaal	het alarmteken	Toen een passagier over boord sloeg, verstuurde de kapitein van het schip een noodsignaal.
het obstakel	de hindernis, iets wat in de weg staat	De omgevallen boom was een flink obstakel in de rivier; er kon geen boot meer langs.
onstuimig	stormachtig, wild	De onstuimige zee smiet het schip op de rotsen.
de reddingsactie	hulp van personen in nood	Bij de reddingsactie werden de passagiers met helikopters gered.

de scheepsramp	groot ongeluk waarbij een schip betrokken is	De scheepsramp met de olietanker zorgde voor veel vuil op de stranden.
schipbreuk lijden	zinken of vergaan van een schip	De kapitein liet het schip in de haven voor anker liggen, want hij wilde tijdens de storm op zee geen schipbreuk lijden.
tragisch	erg triest, diep treurig	Het is tragisch als mensen door verdrinking omkomen.
uitzonderlijk	zeldzaam, wat niet vaak voorkomt	Het is tegenwoordig gelukkig uitzonderlijk dat een schip zinkt.
de windstoot	windvlaag, plotselinge harde wind	Een plotselinge windstoot blies enkele stoelen omver.
wonderbaarlijk	merkwaardig, vreemd	Door een wonderbaarlijk toeval werden alle kinderen gered.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en vooral op deze woorden te letten. Straks gaan ze zelf woorden moeten bedenken die ermee te maken hebben. U leest vervolgens het script voor.

Script 1

*Tijdens de storm had het personeel van de haven een **noodsignaal** ontvangen. Een vissersboot was door een zware **windstoot** omgeslagen. Met man en macht probeerde de uitgevaren reddingsboot, de vissersboot te bereiken. Dat was geen gemakkelijke taak, want het water was **onstuimig**. Ondanks de hoge golven lukte het om de omgeslagen boot te bereiken. Met veel moeite en met gevaar voor eigen leven, haalde de **bemannig** van de reddingsboot de **doorweekte** vissers aan boord. Toen de laatste visser in de reddingsboot was, werd aan de haven gemeld: "**Reddingsactie** geslaagd. Iedereen gered."*

U legt de woorden uit het script uit. Bij woorden die de leerlingen moeilijk vinden, vraagt u de leerlingen om in duo's een voorbeeldzin te bedenken. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen. Geef ook aan dat een zin bedenken met een nieuw woord een handige manier is om het nieuwe woord beter te onthouden. Besteed nog extra aandacht aan de uitspraak van het woord 'noodsignaal'. De 'sg' wordt uitgesproken als [ngj]. Vraag bij het woord windstoot of de leerlingen zelf andere woorden kunnen bedenken die ermee te maken hebben. Bijvoorbeeld rukwind, windvlaag, storm, waaien of orkaan. U bespreekt enkele van deze woorden, bijvoorbeeld: *wind en orkaan, wat is sterker?* (orkaan) U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2

*Op 1 januari 1738 gebeurde in Suriname aan de monding van de Marowijnerivier een **scheepsramp** met het schip 'Leusden'. Het vervoerde mensen vanuit Afrika naar Suriname om hen tegen hun wil op de plantages te laten werken. Het was een stormachtige en mistige dag toen **het noodlot** toesloeg. De kapitein maakte een **dramatische** fout. Het schip kwam vast te zitten op een zandbank, sloeg lek en begon te zinken. De Afrikanen in het ruim wilden naar het dek vluchten. Het lukte niet. Er was een **obstakel**. De bemanning had de luiken dichtgespijkerd. Daardoor verdronken op **tragische** wijze 664 gevangengenomen Afrikanen in het ruim van het schip 'Leusden'.*

U legt de betekenis uit van de woorden uit script 2. Daarna vraagt u de leerlingen om in duo's nog meer woorden te bedenken die erbij passen. (noodlot - pech, scheepsramp - bootongeval, dramatisch - treurig, tragisch - erg verdrietig, obstakel - hindernis) U laat enkele woorden op het bord noteren. U vraagt de leerlingen waar deze woorden bij passen en wat ze betekenen.

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje en de afbeeldingen door. Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt de leerlingen om met enkele woorden zelf een zin te bedenken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert de opdrachten in de schriften, terwijl u langs de leerlingen gaat. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. schipbreuk lijden
- b. bijvoorbeeld: de reddingsactie, de scheepsramp, onstuimig, het noodsignaal, dramatisch, doorweekt, drijven, zinken, vergaan, SOS.
- c. eigen antwoord.

Opdracht 2

- a. een ongelukkig toeval - het noodlot
- b. wild en stormachtig - onstuimig
- c. omstandigheden - factoren
- d. hulp - de reddingsactie
- e. drijfnaat - doorweekt
- f. het personeel aan boord van het schip - de bemanning
- g. een alarmteken - het noodsignaal
- h. een groot ongeval met het schip - de scheepsramp
- i. verschrikkelijke - dramatische (tragische)
- j. erg triest - tragisch (dramatisch)

Opdracht 3

- windstoot
- obstakel
- schipbreuk
- uitzonderlijk
- wonderbaarlijk

Opdracht 4

Eigen antwoorden

U let erop dat de betekenis van het woord min of meer uit de zin te halen valt.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke twee themawoorden beschrijven hoe erg iets is? Maak met elk woord een zin.

Verrijking: Je weet nu hoe het heet als een schip zinkt of vergaat. Kun je nu ook bedenken hoe iemand heet die van een gezonken of vergaan schip af komt?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door leerlingen voorbeelden te laten noemen van themawoorden. Herhaal nog eens dat zinnen bedenken met nieuwe woorden een handige manier is om die nieuwe woorden beter te onthouden.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Een spannend verhaal

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een amuserende tekst herkennen; – verwachtingsvragen bij een tekst formuleren; – vragen over een amuserende tekst beantwoorden.
LESDOEL	De leerling kan aan de hand van verhaalopbouw, beschrijving en taalgebruik herkennen wat een verhaal spannend kan maken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 tot en met 4 in duo's en maken opdracht 5 individueel.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen: *Welk spannend boek heb je pas gelezen of welke spannende film of tv-serie heb je gezien?* U geeft meerdere leerlingen de beurt om te antwoorden. Stel ook vervolgvragen: *Wat was er spannend aan? Waarom vond jij het spannend?*

U gaat vervolgens verder door te zeggen dat als je een spannend boek leest of naar een spannende film of serie op de televisie kijkt, dan kan het gebeuren dat je het boek niet weg kan leggen of niet wil stoppen naar de film of de serie te kijken. *Wie herkent dat? Waardoor komt dat, dat je verder wil lezen of kijken?*

U laat enkele leerlingen antwoorden. (bijvoorbeeld je leeft mee met de hoofdpersoon, je bent nieuwsgierig gemaakt en je wilt weten hoe het afloopt; niet alles is verteld en je wilt weten 'wat er precies aan de hand is')

U geeft aan dat een boek of film/serie niet alleen spannend is vanwege het onderwerp, maar ook door de manier waarop het verhaal verteld wordt. Schrijvers en makers van films en series hebben 'trucjes' om een verhaal spannend te maken. Daarover gaat deze les.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een verhaal kan spannend worden door:

- de verhaalopbouw: het begint spannend, er gebeuren onverwachte gebeurtenissen, niet alles wordt meteen verteld, er worden vragen gesteld, je wilt graag weten hoe het verder gaat.
Bijvoorbeeld: *Tjander loopt door een donker bos en ineens hoort hij een eng, piepend geluid. Wat zou dit kunnen zijn? Plotseling komt er een groep krijsende pingo's uit de struiken tevoorschijn.*
- de beschrijving: er wordt in details beschreven wat de personen in het verhaal zien, horen, ruiken, voelen en proeven.
De gevaarlijk uitziende pingo's staren hem aan, luid knorrend.
- het taalgebruik: er worden bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden gebruikt die zorgen voor een extra spannende sfeer.
Hij krabbelt snel overeind. à Hij krabbelt razend snel overeind.
"Help!"; roept Tjander. à "Help! HELP!"; roept Tjander wanhopig.

Instructie

U leest samen het informatieblokje.

U praat eerst samen over 'de verhaalopbouw'. Dan leest u samen met de leerlingen het voorbeeld en stelt vragen: *Met welke spannende gebeurtenis begint dit verhaal?* (Tjander loopt door een donker bos als hij een eng geluid hoort.) *Wat is de onverwachte gebeurtenis?* (Er komt een groep krijsende pingo's uit de struiken tevoorschijn.) *Welk woord geeft aan dat het 'onverwacht' is?* (het woord 'plotseling') *Wat is het effect van de vraag: 'Wat zou dit kunnen zijn?'* Wat doet dat met jou *als lezer?* (Je gaat je ook afvragen wat het is. Bovendien voel je al een beetje aan dát er iets daarna komt. Dat bouwt spanning op.) U besluit door te zeggen dat ook al bestaat dit verhaaltje maar uit drie zinnen, je als lezer toch graag wilt weten hoe het verder gaat.

U gaat daarna in op 'de beschrijving'. U leest samen het voorbeeld en vraagt: *Wat voelt Tjander?* (verlammende angst) *Wat ziet hij?* (krijsende pingo's) *Wat hoort hij?* (luid geknor) U vraagt: *Waarom zorgt het voor spanning als er precies staat beschreven wat de personen in een verhaal zien, horen, ruiken, voelen en proeven?* (Omdat het dan net is alsof je erbij bent, je kruipt in de huid van deze personen.)

Tot slot gaat u in op 'het taalgebruik'. U leest samen het voorbeeld. *De tweede zin beschrijft het steeds spannender. Wat is het verschil met de eerste zin?* (Er staan meer woorden in de tweede zin, de schrijver geeft meer informatie, hij geeft meer 'sjeu' aan het verhaal, hij overdrijft soms een beetje.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 2.

Verlengde instructie

U leest de tekst gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden

benauwd	hellen	het ruim
beuken	krioelen	schril
het dek	de monding	voorspoedig
bovendeks (bijv nw)	oorverdovend	de zandbank
gedempt (bijv nw)	opklaren	zeilen

uitdrukkingen

in rep er roer
in zwaar weer

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1a

1. Van Afrika naar Suriname.
2. Om de mensen van Afrika naar Suriname te brengen.
3. Nederland.
4. Er is slecht weer en mist.

Opdracht 1b

Eigen antwoorden

Opdracht 2

- a. Kofi
- b. Hij is een Afrikaanse tiener, gevangengenomen door Afrikaanse mensenrovers en verkocht aan Nederlandse handelaars. Hij zit samen met zijn vader op een slavenschip dat onderweg is naar Suriname.
- c. In het ruim van een schip. Dat weet je omdat er steeds wordt gesproken over 'boven hun hoofd'.
- d. Het is laag en druk en benauwd. De bodem is van hout. Het wordt nat door water dat naar binnen stroomt.

Opdracht 3

- a. Er klinkt een harde klap.
- b. Het schip loopt vast op een zandbank.
- c.
 - 1 Hij ziet een klein straaltje licht door een kier en ziet mannen onrustig met gedempte stemmen praten.
 - 2 Hij hoort een harde knal, het gekraak van het hout, voetstappen en stemmen.
 - 3 Hij voelt de hand van zijn vader.
- d. Zien: bijvoorbeeld honderd angstige ogen, krioelende mannen.
Horen: bijvoorbeeld een hard, schrill geluid, geschreeuw van mannen.
Voelen: bijvoorbeeld voedselkommen tegen zijn benen.
Ruiken: bijvoorbeeld het angstzweet van zijn vader.

Opdracht 4

- a. schemer, honderden, angstige
- b. BAM! oorverdovend
- c. plotseling, lang, hard, schrill
- d. ineens, schuiner en schuiner

Opdracht 5

- a. Eigen antwoord
- b. Eigen antwoord

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees alinea 7 en 8) nog eens. Wat ziet, hoort, ruikt, proeft of voelt Kofi? Schrijf op.

Verrijking: Hoe zou het verhaal verder kunnen gaan? Schrijf de volgende alinea van het verhaal.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen te laten vertellen en uit te leggen welk deel van het verhaal ze het spannendst vinden. Eventueel staat u ook nog stil bij de tragische gebeurtenis in het verhaal, die mogelijk veel indruk maakt op de leerlingen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1

De scheepsramp met De Leusden

- 1 *Op 19 november 1737 zeilt De Leusden, een Nederlands schip, de haven uit. Aan boord zitten ruim zeventienhonderd gevangengenomen Afrikanen die als slaafgemaakten naar Suriname worden vervoerd. De weersfactoren zijn uitzonderlijk goed. De tocht verloopt voorspoedig. De Leusden maakt de reis al voor de tiende keer. Maar deze keer slaat het noodlot toe. Dit is het tragische verhaal van de Leusden.*
- 2 *Voor de kust van Frans-Guyana komt het schip in zwaar weer. Het begint te regenen. De zee is onstuimig. Ook wordt het schip overvallen door felle windstoten. En steekt er een dichte mist op. Na een dag klaart het weer op. De bemanningsleden denken dat ze bij Braamspunt zijn aangekomen, aan de monding van de Surinamerivier. Wat ze niet weten is dat ze een dramatische fout hebben gemaakt. In werkelijkheid liggen ze aan de monding van de Marowijnerivier, zo'n driehonderd kilometer verderop. Bovendien varen ze in ondiep water; elk obstakel kan ervoor zorgen dat het schip vast komt te liggen. Niet veel later gebeurt dat ook. Het schip is vastgelopen op een zandbank.*
- 3 Het is nog donker als Kofi, een Afrikaanse tiener, gevangengenomen door Afrikaanse mensenrovers en verkocht aan Nederlandse handelaren, schrikt van een keiharde schok. De houten bodem onder hem kraakt en maakt vreemde geluiden. Op het dek boven hem hoort hij luide stemmen en snelle voetstappen. Kofi tuurt om zich heen. Er komt een klein straaltje licht door een kier. De meeste mannen kijken onrustig om zich heen en praten met gedempte stemmen. Kofi zoekt de hand van zijn vader, die naast hem ligt. "Papa, wat is dat?" "Hopelijk niks aan de hand mi boi, ga maar weer rustig slapen." Vader Kwasi streelt Kofi's hand. Kofi draait zich op zijn zij.
- 4 BAM! Daar is nog een oorverdovende knal. Het schip schudt en kraakt. Kofi schrikt overeind. In het schemerdonker ziet hij honderden angstige ogen. "Papa! Wat is dat toch?" Zijn vader antwoordt niet, maar kijkt onrustig en angstig om zich heen. Zijn oren gespist op elk nieuw geluid. De stemmen en voetstappen op het dek klinken steeds harder. De bemanning is in rep en roer. Wat doen ze toch? En waarom vaart het schip niet meer?
- 5 Kofi leunt met zijn rug tegen de wand van het ruim. Het is stil in de warme, benauwde, lage ruimte. Hij wil graag weten wat er buiten gebeurt, maar er zijn geen ramen. Alle gevangenen houden hun adem van angst in en proberen te horen wat er zich bovendeks afspeelt. Plotseling klinkt er boven hun hoofden een lang, hard, schril geluid. Kofi duwt zijn handen tegen zijn oren. Verschrikt kijkt zijn vader op. "Een noodsignaal! Ons schip is in nood!"
- 6 Al is Kofi dan wel al bijna een man, hij kruipt dicht tegen zijn vader aan. Kwasi ademt snel. In, uit, in, uit. Kofi ruikt zijn scherpe zweet. Zo zitten ze een paar minuten samen. Dan klinkt er aan de andere kant van het ruim een luid geschreeuw: "Water! Er stroomt water binnen!" Kwasi verbergt zijn hoofd in zijn handen. "Oh nee, dit is niet goed, we lijden schipbreuk."
- 7 Het duurt even voor Kofi beseft wat er dan gebeurt. Honderden gevangenen beginnen te schreeuwen en te krijsen, ze krioelen in het donker over elkaar, ze bonken en beuken tegen de muren en plafonds. "Laat ons eruit! LAAT ONS ERUIT!" Anderen slaan met alle macht tegen de luiken. Maar wat ze ook doen, de luiken gaan niet open. Hun reddingsactie lukt niet.
- 8 Langzaam stijgt het water. Voedselkommen klotsen tegen Kofi's benen. Zijn onderbroek is al helemaal doorweekt. En dan, ineens, begint het schip te hellen. Schuiner en schuiner. Kwami glijdt weg en grijpt in paniek om zich heen. "Papa!" gilt hij. "PAPA!" Terwijl hij steeds verder in het koude water zakt, grijpt op wonderbaarlijke wijze een hand hem stevig beet.

Alle woordsoorten

BEGINSITUATIE	De leerling heeft in eerdere lessen al geoefend met het herkennen van alle woordsoorten.
LESDOEL	De leerling kan alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen.
MATERIALEN	Infographic Woordsoorten, kladblaadje per leerling
ORGANISATIE	Opdracht 1 en 2 worden individueel gemaakt. Opdracht 3 maken de leerlingen in duo's, waarbij ze per woord overleggen welke woordsoort die is.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zin op het bord:

Het grote schip steekt in drie weken moeiteloos de oceaan over.

INTRODUCTIE

U vertelt dat de leerlingen in deze les alle woordsoorten die ze eerder geleerd hebben, zullen herhalen. Let op: voor u als leerkracht is het belangrijk erop te letten welke leerlingen nog moeite hebben met het herkennen van de verschillende woordsoorten in zinnen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort.

Gebruik de infographic om de verschillende woordsoorten te bekijken.

Let op:

Soms zien persoonlijke en bezittelijk voornaamwoorden er hetzelfde uit.

Kom vanavond maar naar *ons*, we zitten in *ons* huis.

Ik wandel met *haar* naar *haar* fiets.

Geef *hun* *hun* schoenen terug!

Soms is een woord een bijvoeglijk naamwoord en soms een bijwoord.

Wat een *lief* hondje. Het hondje kijkt zo *lief*.

Soms ziet een woord eruit als een voorzetsel, maar is het een voorzetselbijwoord.

Wil je uitslapen? Slaap zaterdag dan maar eens lekker *uit*.

Instructie

U wijst de leerlingen op de voorbeeldzin op het bord. Vraag elke leerling om op een blaadje de woordsoorten in de zin te benoemen. Op de achterkant van het blaadje schrijven de leerlingen hun naam. Na een minuut haalt u de blaadjes op en deelt u die willekeurig uit, zodat de leerlingen elkaars blaadje kunnen nakijken.

Wijst erop dat ze de infographic Woordsoorten kunnen gebruiken. Bespreek tot slot de juiste antwoorden klassikaal. (het = lw-b; grote = bnw; schip = znw; steekt = ww; in = vz; drie = tw; weken = znw; moeiteloos = bijw; de = lw-b; oceaan = znw; over = vz bijw)

U bespreekt het informatieblokje in het leerlingenboek en behandelt de voorbeelden.

U legt bij het laatste voorbeeld uit dat voorzetsels die bij een werkwoord horen, voorzetselbijwoord worden genoemd.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met grammatica aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Daarna bespreekt u kort de antwoorden van de oefeningen.

Antwoorden

Opdracht 1

a. hun; b. hard; c. op; d. zijn; e. omdat; f. op (*uit* is hier een voorzetselbijwoord)

Opdracht 2

- a. jouw - bez vnw
- b. binnen - vz bijw
- c. wonderbaarlijk - bnw
- d. langzaam - bijw
- e. welke - vr vnw
- f. hem - pers vnw
- g. omdat - voegw
- h. binnenkort - bijw

Opdracht 3

- a. Mijn / opa / maakte / veel / reizen, / omdat / hij / zeeman / was.
bez vnw / znw / ww / bijw / znw / voegw / pers vnw / znw / ww
- b. De / eerste / reis / ging / naar / Fortaleza / in / Brazilië.
lw-b / tw-r / znw / ww / vz / znw / vz / znw
- c. Onderweg / stak / er / een / hevige / storm / op.
bijw / ww / bijw / lw-o / bnw / znw / vz bijw

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf van de volgende zinnen de onderstreepte woorden in je schrift. Zet erachter welke woordsoort erbij hoort.

1. Ik geef hun het pakje.
2. De jongen rent snel.
3. Dat schip is groter.

Verrijking: Werk in duo's. Bedenk ieder een zin van minstens zes woorden met minstens vier verschillende woordsoorten. Schrijf hem op. Benoem dan de woorden van elkaars zin.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Inventariseer welke woordsoorten de leerlingen nog moeilijk vinden aan de hand van hun antwoorden. Samen kijkt u nog eens naar deze woordsoorten op de infographic Woordsoorten.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u deze leerlingen extra aandacht.

Klanknabootsing

BEGINSITUATIE	De leerling kent en gebruikt woorden die klanken nabootsen, maar is zich er niet altijd van bewust dat het om klanknabootsing gaat.
LESDOEL	De leerling kan: – vertellen dat klanknabootsing woorden zijn waarin een geluid wordt nagedaan; – vertellen dat je met klanknabootsing spanning en dramatiek kunt versterken in gesproken en geschreven taal.
MATERIALEN	Stripboeken
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's. De leerlingen maken de opdrachten in eerste instantie individueel. Daarna bespreken ze de antwoorden samen en passen deze zo nodig aan.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze nog weten met welk thema ze bezig zijn. (In nood) Vertel dat schade aan bijvoorbeeld huizen kan ontstaan, doordat er vaker extreem weer voorkomt. Vervolgens vertelt u over een situatie (het liefst waargebeurd) waarbij u (of iemand die u kent) door extreem weer in een noodsituatie verkeerde. Maak de situatie levendiger door te vertellen wat u hoorde en maak daarbij passende geluiden.

Bijvoorbeeld: Weten jullie nog dat we zo'n vreselijk noodweer (een sibibusi) hebben gehad vorig jaar? Ik was op dat moment thuis en zag de lucht steeds donkerder worden. In de verte zag ik de bliksem de hemel helemaal verlichten en ik hoorde het donderen (BAMMERDEBAM) van het onweer steeds dichtbij komen. En toen bastte het los! De wind gierde (WHOEIIII) om mijn huis. Door de gaten en kieren hoorde ik het loeien en fluiten (FIEUWWWWWW). Het dak kraakte aan alle kanten (KRRRRRRRRRR). De regen sloeg (FOESJJJ) tegen de ramen. En toen gebeurde het! Het kraken van het dak werd erger en erger (KRRRRRRR KRRRRRRR) en ik was bang dat het eraf zou vliegen. Maar gelukkig hield het noodweer op en had ik geen schade aan mijn huis.

Vraag de leerlingen wat ze van dit verhaal vonden. Hebben ze zelf wel eens zoiets meegeemaakt? U vertelt dat met name de geluiden van zo'n noodweer altijd heel heftig zijn. *Hoe heb ik dat in mijn verhaal laten horen?* Laat een aantal leerlingen voorbeelden noemen. Vervolgens vertelt u dat de woorden en geluiden die u hebt gebruikt klanknabootsing worden genoemd en dat de leerlingen daar deze les mee aan de slag gaan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Klanknabootsing komt in elke taal voor. Het zijn één of meer woorden waarmee een klank wordt nagedaan. Zo'n woord klinkt dus als het geluid dat erbij hoort.

Bijvoorbeeld: Als je een bord soep eet, hoor je 'ssslurp'. Dan kun je dus zeggen dat je aan het slurpen bent.

Vaak gaat het om geluiden die mensen, dieren of dingen maken.

Voorbeeld 1: Mijn broertje snurkt.

Voorbeeld 2: De slang sist.

Voorbeeld 3: De vloer kraakt.

Voorbeeld 4: De hond snuffelt.

Instructie

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

Zin 1: De trap kraakte toen Dennis stiekem de trap op sloop.

Zin 2: Piepend ging de deur van de slaapkamer van zijn moeder open.

U legt met een voorbeeld uit wat een klanknabootsing (onomatopie) is. U kunt dat doen met de zinnen op het bord.

Zin 1: De trap kraakte toen Dennis stiekem de trap op sloop. *Welk geluid maakte de trap? (KRRRRRRRRRR) Door welke woord weet je dat? (kraken) Juist, kraken en het geluid KRRRRRRRR horen bij elkaar. Het woord 'kraken' en het geluid 'KRRRRRR' zijn klanknabootsingen.*

Piepend ging de deur van de slaapkamer van zijn moeder open. *Welk geluid past bij deze zin? Door welke woord weet je dat? Eventueel laat u leerlingen voorbeelden van klanknabootsing zoeken in stripboeken en de bijbehorende werkwoorden benoemen.*

U legt uit dat er nog veel meer woorden zijn die klanken nabootsen en dat de leerlingen woorden en geluiden voor klanknabootsingen leren herkennen en gebruiken in zinnen. Licht kort de opdrachten toe en ga na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste zin van elke opdracht. Stimuleer de leerlingen hierbij om steeds goed na te denken over de klank van het geluid en laat de klank uitspreken. Laat de leerlingen het werkwoord noemen dat bij die klank past.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten. Kunnen de leerlingen bij opdracht 1 laten horen hoe het geluid klinkt? Bij opdracht 2 en 3 kunt u vertellen dat klanknabootsingen vaak met hoofdletters worden geschreven, omdat de geluiden vaak heel erg opvallen in de situatie waarbij ze worden geschreven.

Antwoorden

Opdracht 1

a = 5; b = 3; c = 6; d = 1; e = 2; f = 4

Opdracht 2

De antwoorden zijn opties. De leerlingen kunnen de geluiden naar eigen interpretatie opschrijven. Bijvoorbeeld:

- KRRRRRRR
- ZZZZZZZZZZ
- SSSSLOEFFFF
- HIHIHIHI
- UCHE-UCHE

Opdracht 3

a. Bijvoorbeeld:

Strip 1: BOINK

Strip 2: PLONSSSSSS-TOK-TOK-TOK-TOK

Strip 3: ZZZZ ZZZZ - KLAPP

b. Eigen antwoord, bijvoorbeeld: bonken, plonzen, kakelen, zoemen, klappen

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk zelf een klanknabootsing voor in een griezelig verhaal.

Verrijking: Neem de zin in je schrift over. Maak hem langer met klanknabootsing.

Ik loop door het bos.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door leerlingen voorbeelden te laten noemen en voordoen.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

6

Woordenschat

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuishalen; – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse thuishalen die hij niet van huis uit kent.
LESDOEL	– De leerling kan in verschillende Surinaamse thuishalen de woorden voor <i>help</i>, <i>red mij</i>, <i>brand</i>, – <i>brandweer</i>, <i>politie</i>, <i>ambulance</i> en <i>alarmnummer</i> opschrijven en uitspreken.
MATERIALEN	Tekenvellen, potloden, stiften, lijn of touw, knijpers of andere hulpmiddelen om de tekeningen op te hangen.
ORGANISATIE	De leerlingen hebben hun taalketting om. Ze maken opdracht 1a individueel. Bij opdracht 1b mogen ze overleggen met klasgenoten die dezelfde thuistaal hebben.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan de eerdere lessen binnen het thema 'In nood' en voert een klassengesprek. Richtvragen kunnen zijn:

- Geef een voorbeeld van een situatie waar iemand in nood is. (bijvoorbeeld oorlog, brand)
- Welke instanties zijn er om mensen in nood te helpen? (bijvoorbeeld het Rode Kruis, Artsen zonder Grenzen, de Verenigde Naties)
- Wat zou jij het eerste doen om iemand in nood te helpen?
- Wie heeft weleens een brand meegemaakt? Kan je daarover vertellen?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE**Informatie**

Een brand is een gevaarlijke situatie. Door rook kunnen mensen omkomen en door vuur kunnen zij dodelijke brandwonden oplopen. Bij brand moet je altijd het alarmnummer 115 bellen. Dan worden de brandweer en politie ingeschakeld. En als het nodig is, komt er ook een ambulance voor de gewonden.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje. U licht de opdracht kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Hierna deelt u de tekenvellen uit en zegt u de leerlingen dat ze hun teken-gerei mogen gebruiken. U kunt, indien nodig, de eerste vertaling samen met hen doen. Leerlingen die snel klaar zijn met opdracht 1, mogen ook de woorden vuur en telefoon in hun taal op de tekening bijschrijven of vertalen naar nog een andere taal die ze van huis uit spreken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Controleer de vertalingen van de leerlingen en verbeter waar nodig de spelling. De tekeningen worden opgehangen aan een lijn. De leerlingen mogen elkaars tekeningen bekijken. U geeft beurten aan leerlingen die de taal als thuistaal hebben om hun vertalingen op te lezen. De andere leerlingen mogen het woord nazeggen.

Eventueel laat u leerlingen in taalhomogene groepjes een korte scène bedenken en spelen, waar de geleerde woorden in worden toegepast.

Antwoorden

Opdracht 1b

	Help!	Red mij	Brand	Politie	Ambulance	Brandweer	Alarmnummer
ARO	Borata	Bobarwata kamathina lokwaya dei	Iki	Bariri	Karithi darhidi kwama	Iki bariri	Kulutho korhataha
KAR	Help!	Ykapanòko	Wàto	Skowtu	Ambulance	Wàto skowtu	Alarm nomururu
MAN	Jiùmìng	Jiù jiù wǒ	Zháo huǒ le	Jǐngchá	Jiùhù chē	Xiāofáng duì	Jǐnjí diànhuà
OKA	Yeepi!	Puu mi a dede	Faya/ Osu e boon	Sikowtu	Ambalansi	Faya sikowtu	Satunombuu/ Alaalon- nombuu
SAA	Kon heepi!	Heepi mi	Faja	Siköutu	Abalansi	Faja siköutu	Heepi nombu
SAR	Saháitá!	Hame bacá le/ Hamke) bacá le	Ági lagal! branden = jare	Sipáhin	Ambulance		Khalbali nambar
SRA	Yepi!	Puru mi na nowtu	Faya	Skowtu	Ambilans	Fayaskowtu	Yepinomru
SUJ	Tulung	Aku ditulungi	Kobongan	Politie	Ambulance	Kobongan politie	Nomer alarm
TRI	Kokoronma	Kijapëntë	Ijato	Sikoutu	Ėsenato ikanawa oto	Ijato sikoutu	Okoronmaton inomuru
WAY	Këpotomak	Kukulunmak	Tëtukai	Sikoutu	Uwamepïnkomp alëtöp	Tëtukai sikoutu	Kin katop numolîn

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Vraag de leerlingen om hun tekeningen in hun portfolio te bewaren.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Spannend voorlezen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geïnteresseerd met boeiend vertellen; – geïnteresseerd met de technische aspecten van het spreken (stemgebruik).
LESDOEL	De leerling kan een verhaal spannend voorlezen.
MATERIALEN	Tekst 1 uit les 3 Begrijpend lezen
ORGANISATIE	Bij opdracht 1 werken de leerlingen individueel en in opdracht 2 in duo's. Bij opdracht 3 werken de leerlingen in groepjes van vier.

VOORBEREIDING

U bereid zich voor op het spannend kunnen voorlezen van de laatste twee alinea's van de tekst uit les 3 Begrijpend lezen.

INTRODUCTIE

U leest alinea 7 en 8 van het verhaal in les 3 Begrijpend lezen voor. Daarbij laat u het verschil horen tussen eentonig en spannend voorlezen (maak daarbij gebruik van de aandachtspunten in het informatieblokje). Ook laat u verschillende manieren van spannend voorlezen horen. U benoemt dat spannend lezen op meerdere manieren kan.

U vraagt de leerlingen op te noemen wat u doet om het spannend te maken (zacht, luid, snel, langzaam, non-verbale communicatie, zoals gebaren, gezichtsuitdrukkingen of de leerlingen ineens aankijken).

Herhaal de laatste zin nogmaals spannend en maak dan contact met het publiek door een opmerking te maken als: *O jee, van wie is die hand?* of *Hmm, ik vraag me af of dit wel goed-komt!* Dit maakt het ook spannend.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Instructie

U neemt het informatieblokje in het leerlingenboek klassikaal door.

U laat de leerlingen leestekst 1 uit les 3 Begrijpend lezen voor zich nemen. Herinneren ze zich het spannende verhaal nog? Wie kan het heel kort navertellen? U vertelt dat ze een alinea uit de tekst zo spannend mogelijk gaan voorlezen.

U legt uit hoe de leerlingen moeten werken met het observatieschema (per groepslid overnemen op een kladblaadje en tijdens het voorlezen invullen tijdens het luisteren) Moedig vervolgens leerlingen aan om alinea 7 vóór de klas voor te lezen. Vraag aan de leerlingen wie er als eerste wil beginnen als er niemand durft, geeft u zelf beurten. U laat de overige leerlingen reageren met tops en tips, net als in opdracht 3b. U vult eventueel zelf aan om alle aandachtspunten in het informatieblokje aan bod te laten komen.

Tot slot licht u kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor leerlingen die deze aankunnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Herhaal opdracht 3 met de laatste vier alinea's van tekst 3 uit les 19 in thema 3.

Verrijking: Bedenk zelf een spannende uitbreiding van een alinea met twee zinnen of een variatie op de alinea met hetzelfde aantal zinnen. Lees die tekst zo spannend mogelijk voor.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen hun keuze uitleggen. Laat ook enkele leerlingen hun alinea voorlezen en laat benoemen wat het zo spannend maakt.

U kunt tijdens het voorlezen gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge interactie - Spreekvaardigheid (presentatie) om te beoordelen hoe uw leerlingen ervoor staan. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan de leerlingen die nog moeite hebben met presenteren.

Een spannend verhaal schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft eerder al een deel van een sciencefictionverhaal geschreven; – heeft al onderzocht wat een verhaal spannend kan maken.
LESDOEL	De leerling kan een spannend begin en einde van een verhaal schrijven.
MATERIALEN	Een verhaal met een spannend begin; schrijfpapier; kladpapier; eventueel een smartphone (met toegang tot internet)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1, 2 en 3.

VOORBEREIDING

Zoek een verhaal met een spannend begin, bijvoorbeeld uit een jeugdboek of van internet en bereid u voor op het spannend voorlezen van het beginfragment.

INTRODUCTIE

U leest het begin voor uit een leesboek*. Doe dit zo spannend mogelijk (zie het informatieblokje van les 7 Spreken en luisteren).

Na een regel of vijf à tien stopt u en vraagt u: *Wat maakte dit begin spannend? Kwam het alleen door de manier van voorlezen of ook door de tekst? Welke woorden of zinnen maakten het spannend? Hoe zou het verder gaan? En hoe zou het eindigen? In deze les gaan jullie een spannend begin en einde van een verhaal schrijven.*

Waar let je ook alweer op als je een verhaal gaat schrijven? (Onderwerp, titel, wie, waar, wanneer, waarover)

* U kunt ook zelf een begin van een verhaal bedenken of een begin van een film laten zien. Als het maar spannend is!

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt een verhaal op verschillende manieren spannend maken: door de **verhaalopbouw**, met **beschrijvingen** en door je **taalgebruik**.

Verhaalopbouw

- Bedenk een spannend begin. Bijvoorbeeld: Achter het dorpje Pasi-Stop is een eng bos, waar je niet in mag. Op een dag gaat Tjander toch dat bos in, omdat hij zijn hondje kwijt is. Ineens hoort hij een piepend geluid.
- Maak de lezer nieuwsgierig door een vraag te stellen. Wat zou dat kunnen zijn?
- Onverwachte gebeurtenissen bedenken. Plotseling komt er een groep krijsende pingo's uit de struiken tevoorschijn.
- Eindig een deel van het verhaal wanneer de spanning het grootst is. De lezer wordt dan geprikkeld om verder te lezen. Dit heet een cliffhanger. Tjander hangt aan een tak van de boom. De tak kraakt en onder hem hoort hij het grommende gesnuif van de pingo's.

Beschrijvingen

- Beschrijf hoe iets ruikt, klinkt of eruit ziet. Bijvoorbeeld: Tjander loopt nog een stukje verder. Het geluid wordt steeds sterker. Het lijkt alsof het steeds dichterbij komt!
- Vertel spannende details. Bijvoorbeeld: Eén van de pingo's kijkt Tjander recht in de ogen. Hij ziet zijn eigen spiegelbeeld erin. Heel klein en heel angstig...

Taalgebruik

- Gebruik spannende bijvoeglijke naamwoorden: donker, eng, angstig
- Gebruik woorden die een geluid nabootsen: krijsend, bam, het gekraak van een tak, een grommend gesnuif

Let op! Bovenstaande punten zijn tips, je hoeft ze niet allemaal te gebruiken om een verhaal spannend te maken.

Instructie

U leest samen met de leerlingen het informatieblokje door tot en met het onderdeel 'verhaalopbouw'. U licht 'verhaalopbouw' verder toe: *Een verhaal heeft een begin, een middenstuk en een einde. In een spannend verhaal komen in alle delen spannende dingen voor. Vervolgens leest u het begin en het einde van onderstaand verhaal voor. U vertelt: In deze zinnen hoorde je hoe het verhaal begint en eindigt, maar er is nog niet zoveel bekend over het middenstuk. Wat zou er in het middenstuk allemaal gebeurd kunnen zijn?*

U laat de leerlingen reageren. Daarna leest u het middenstuk van het verhaal voor.

[begin] *Achter het dorpje Pasi-Stop is een eng bos, waar je niet in mag. Op een dag gaat Tjander toch dat bos in, omdat hij zijn hondje kwijt is. Hij heeft gezien dat die het bos in was gerend en wil hem gaan zoeken. Ineens hoort hij een piepend geluid. Wat zou dat kunnen zijn?*

[middenstuk] *Tjander loopt nog een stukje verder. Het geluid wordt steeds sterker. Het lijkt alsof het steeds dichterbij komt! Waarom moet hij dan ook zo nodig in zijn eentje het donkere bos in gaan? "Help!", roept Tjander. Hij kan wel om hulp roepen maar niemand die hem zal horen. Tjander begint te rennen, steeds harder. Bam! In zijn angst heeft hij de boomstronk niet gezien en daar ligt hij, languit op de grond. Tjander kijkt omhoog en ... Plotseling komt er een groep krijsende pingo's uit de struiken tevoorschijn. De gevaarlijk uitziende pingo's staren hem aan, luid knorrend. Eén van de pingo's kijkt Tjander recht in de ogen. Hij ziet zijn eigen spiegelbeeld erin. Heel klein en heel angstig... Tjander kijkt gauw weg. Hij bedenkt zich geen moment. Hij krabbelt overeind en klimt in de eerste de beste boom die hij ziet. Het is geen stevige boom, want de boom zwiept onder zijn gewicht. De pingo's verzamelen zich grommend onder hem. "Kunnen pingo's trouwens klimmen?", vraagt hij zich af.*

[einde] *Terwijl Tjander over het antwoord nadenkt, glijdt hij uit. Gelukkig kan hij in zijn val nog nét iets beetpakken. Tjander hangt aan een tak van de boom. De tak kraakt en onder hem hoort hij het grommende gesnuif van de pingo's.*

U laat de leerlingen eerst reageren op het verhaal en u stelt daarna een vraag: *Weten jullie nu hoe het met Tjander afloopt?* (nee, het verhaal is ineens geëindigd met een cliffhanger).

U leest samen met de leerlingen de rest van het informatieblokje door en vat het geheel nog eens samen: *Je kunt een verhaal op verschillende manieren spannend maken: door de verhaalopbouw, met beschrijvingen en door je taalgebruik.*

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Bij opdracht 1 kunnen de leerlingen kiezen uit drie onderwerpen, maar ze mogen ook zelf een onderwerp bedenken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

Verlengde instructie

Help de leerlingen op gang bij opdracht 1. Bedenk samen steekwoorden bij het gekozen onderwerp.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Voor de leerlingen die dat aankunnen, maakt u gebruik van de suggesties voor differentiatie.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Wat is een cliffhanger?

- A. een spannend begin van een verhaal
- B. een spannend middenstuk van een verhaal
- C. een spannend gedeelte van een verhaal

Verrijking: Maak de zinnen spannender. Gebruik spannende bijvoeglijke naamwoorden.

- 1. Het ... meisje hoort een ... geritsel onder haar bed.
- 2. De ... haai met ... tanden zwemt naar de ... boot.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Waarom vinden ze het ene deel (begin of einde) makkelijker? En hoe komt het dat ze het andere deel (begin of einde) dus moeilijker vinden? Hebben leerlingen tips voor elkaar? Hoe hebben ze het schrijven aangepakt? U laat één of meer leerlingen hun begin of einde voorlezen voor de klas.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Samenstellingen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – samenstellingen met tussen -e, tussen -en en tussen -s; – het koppelteken bij aardrijkskundige namen;
LESDOEL	De leerling kan: – samenstellingen met tussen -e, tussen -s en tussen -en foutloos schrijven; – de regels voor het gebruik van het koppelteken toepassen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 in groepjes van drie. De opdrachten 2 en 4 worden in duo's gemaakt, waarbij de leerlingen de opdrachten in eerste instantie individueel maken. Daarna bespreken ze de antwoorden samen en passen deze zo nodig aan. Opdracht 3 wordt individueel gemaakt.

VOORBEREIDING

U noteert de volgende 'puzzels' (zonder antwoord!) op het bord:

wind + stoot = ... (windstoot / geen tussenletter)

redding + actie = ... (reddingsactie / tussen -s)

grondstof + voorraad = ... (grondstoffenvoorraad / tussen -en)

beer + sterk = ... (beresterk / tussen -e)

Frans + Guyana = ... (Frans-Guyana / koppelteken)

INTRODUCTIE

U wijst de leerlingen op de 'puzzels' op het bord en vraagt:

- Waar denken jullie dat deze les over zal gaan? (over samenstellingen)
- Wat is ook alweer een samenstelling? (een woord dat bestaat uit twee of meer woorden, bijvoorbeeld huisdeur en gasfornuisaansteker)
- Op welke manieren kun je een samenstelling maken? (zonder tussenletter of met tussen -e, tussen -en of tussen -s of met een koppelteken.)

U geeft enkele leerlingen de beurt om de 'puzzels' op te lossen. U gaat na of de andere leerlingen de uitleg ook hebben begrepen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je twee (of meer) woorden samenvoegt, maak je een samenstelling. Dat kan op verschillende manieren.

Je zet ze achter elkaar:

Met	Wanneer	Voorbeeld
niets ertussen		hand + doek = handdoek
tussen -en	als het eerste woord een zelfstandig naamwoord is dat <u>alleen</u> een meervoud op -en heeft.	held (helden) + daad = heldendaad
tussen -e	als het eerste woord: • een zelfstandig naamwoord is en een meervoud heeft die eindigt op -en en op -s; • geen meervoud heeft; • uniek is, zoals <i>zon</i>, <i>maan</i>; • 'heel erg' betekent.	ruimte (ruimten/ ruimtes) + schip = ruimteschip benzine + tank = benzinetank informatie + blad = informatieblad zon + hoed = zonnehoed maan + schijn = maneschijn beer + sterk = beresterk reus + groot = reuzegroot
tussen -s	als de samenstelling het best klinkt met een tussen -s.	houtskool, snelheidsmeter
koppelteken	• als de laatste klinker van het eerste woord en de eerste klinker van het tweede woord één klank kunnen vormen (klinkerbotsing). Het koppelteken voorkomt dat je het woord verkeerd leest. • na voorvoegsels als oud-, ex- en niet- • bij samengestelde aardrijkskundige namen • na een afkorting, cijfer of symbool	media-aandacht, garage-eigenares en auto-ongeluk oud-president, ex-voetballer en niet-roker Saudi-Arabië, Nieuw-Amsterdam en Midden-Amerika DNA-voorzitter, 11-jarige en \$-teken

Instructie

U geeft uitleg aan de hand van het informatieblokje. Besteed extra aandacht aan het onderdeel samengestelde aardrijkskundige namen. U vertelt dat beide woorden in een tweedelig samengestelde aardrijkskundige naam een hoofdletter krijgen en met elkaar verbonden zijn via een koppelteken. Bijvoorbeeld: Noord-India of West-Sumatra.

Daarna licht u de opdrachten kort toe en gaat u na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een kleine groep vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken. Bij opdracht 1a bespreekt u bijvoorbeeld gezamenlijk welke regel er van toepassing is bij het schrijven van de samenstelling. Koppel steeds terug naar het informatieblokje.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Wijs de leerlingen erop dat samenstellingen niet te lang gemaakt mogen worden.

Antwoorden

Opdracht 1

- niets ertussen	-en	-e
dadelpalm manjaboom vogelkooi	bananenplant apenkop	maneschijn rijstepap beresterk reuzegroot

Opdracht 2

Bijvoorbeeld:

1. Hij gaf 's avonds een verjaardagsfeest in de maneschijn.
2. De eerste zonnestralen schijnen 's morgens heel vroeg door mijn raam.

Opdracht 3

1. dorpskern; 2. meningsverschil; 3. meisjesnaam; 4. bedrijfsongeval; 5. lezenswaard

Opdracht 4

- b. media-evenement
- c. auto-export
- d. West-Europees
- f. massa-immigratie
- h. Zuid-Amerika
- i. oud-bestuurder
- j. Frans-Guyana
- k. leerling-monteur

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf van elke soort samenstelling een voorbeeld:

1. je plakt ze gewoon aan elkaar: ...
2. je voegt tussen -en toe: ...
3. je voegt tussen -e toe: ...
4. je voegt tussen -s toe: ...
5. je voegt het koppelteken toe:...

Verrijking: Maak met drie samenstellingen uit deze les één zin. Doe het zo: Zie je die vogelkooi in de zonneshijnder onder die dadelpalm?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en vraagt enkele leerlingen:

- Wat is de tip die je jezelf geeft?
- Waar helpt deze tip je bij?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

10 Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema In nood.
LESDOEL	De leerling kan: – van de aangeboden themawoorden de betekenis geven; – met enkele themawoorden zinnen bedenken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek en/of (online taalencyclopedieën)
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 individueel. Opdracht 3 doen ze in duo's en opdracht 4 in groepjes van vier.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met oorlog. Laat de leerlingen vertellen wat zij weten over oorlogssituaties (bijvoorbeeld vechtpartijen, vluchtelingen, vernieling, pijn, noodlot, noodsignaal en tragisch). De laatste drie woorden hebben ze reeds geleerd in les 2 van dit thema.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt een nieuw woord beter onthouden door deze in een zin te gebruiken.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
evacueren	iets of iemand naar een veilige plaats brengen	De president wil de twee gemeenschappen bij de Braziliaanse grens evacueren, omdat de mensen daar geen goed drinkwater hebben.
gewelddadig	agressief, met veel geweld	Van mijn ouders mag ik geen gewelddadige computerspelletjes spelen, omdat ze bang zijn dat ik daardoor agressief word.
de humanitaire hulp	hulp aan mensen die slachtoffer zijn van een natuurramp of oorlog	Het Rode Kruis verleent humanitaire hulp door de mensen in het oorlogsgebied van voedsel, medicijnen, water en elektriciteit te voorzien.
iets oplopen	een besmetting of beschadiging krijgen	Door vervuild of niet gezuiverd water te drinken, kun je gemakkelijk een nare ziekte oplopen.
ingrijpend	drastisch, vergaand	Door de ingrijpende maatregel mocht niemand na acht uur 's avonds nog op straat.
de luchtaanval	aanval of beschieting vanuit de lucht	Tijdens de Tweede Wereldoorlog voerden vliegtuigen luchtaanvallen uit.
onmenselijk	wreed, beestachtig	Het is onmenselijk om mensen die hulp nodig hebben in de steek te laten.
het oorlogsgebied	het slagveld, het gebied waar een oorlog gevoerd wordt	Vanuit de lucht kon je goed zien dat het oorlogsgebied compleet verwoest was door de aanval.

de slachtofferhulp	het helpen van slachtoffers van een misdrijf, ongeluk of ramp	Na de ramp kwam de slachtofferhulp snel op gang en konden er veel mensen geholpen worden.
het slagveld	terrein waar gevochten wordt	Veel soldaten kwamen gewond terug van het slagveld.
sneuvelen	omkomen, doodgaan in een strijd	De soldaten treuren om de vele kameraden die in de strijd gesneuveld zijn.
de terrorist	iemand die geweld gebruikt om mensen bang te maken en onder druk te zetten meestal voor een politiek doel	De politie was op tijd om te voorkomen dat de terrorist een bom liet ontploffen.
de veerkracht	het vermogen om je te herstellen na een grote inspanning of een ongeluk	De inwoners uit het plaatsje blijken erg veerkrachtig en herstelden zich snel van de aanval.
verwerken	ergens overheen komen, een vervelende ervaring aanvaarden	Door erover te praten, begon hij de tragische gebeurtenis te verwerken.
het vluchtelingenkamp	plaats waar mensen die hun woongebied ontvluchten tijdelijk worden opgevangen	De mensen die in hun eigen land gevaar liepen, werden tijdelijk opgevangen in het vluchtelingenkamp.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit het script op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en vooral op deze woorden te letten. U vertelt dat ze straks moeten bedenken wat deze woorden met elkaar te maken hebben. U leest het script in zijn geheel voor.

Script

Op **gewelddadige** manier waren gemaskerde mannen **het vluchtelingenkamp** binnengedrongen. Zij hadden met hun wapens eerst in het rond geschoten om iedereen bang te maken, het waren **terroristen**. De vluchtelingen renden wanhopig naar een veilige schuilplaats. Nadat deze gemene en **onmenselijke** aanval voorbij was, kwamen de mensen uit hun schuilplaats tevoorschijn. Het vluchtelingenkamp leek wel een **slagveld**; tenten waren leeggehaald en verwoest. Alle voorraden waren geplunderd. De vluchtelingen reageerden geschrokken. Zij hadden gehoopt in het kamp veilig te zijn. En nu leek het wel alsof ze terug waren in het **oorlogsgebied**. Gelukkig was er niemand **gesneuveld**. Wel hadden een paar mensen verwondingen **opgelopen**. Al snel werd **slachtofferhulp** geboden. Medewerkers van de medische afdeling ontfermden zich over de gewonden. De andere vluchtelingen kregen koffie of thee en konden met elkaar praten om deze **ingrijpende** gebeurtenis **te verwerken**.

U vraagt de leerlingen wat deze woorden met elkaar te maken hebben. (Ze gaan over oorlog/hulp). Vraag de leerlingen om in duo's nog meer woorden te bedenken die hierbij passen. U geeft even denktijd en dan wijst u enkele leerlingen aan die hun woorden mogen voorlezen. Waar nodig verduidelijkt u de betekenis van de woorden.

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje en de afbeeldingen door. U licht waar nodig de woorden toe die nog niet in het script behandeld zijn: evacueren, de humanitaire hulp, de luchtaanval en de veerkracht.

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert opdracht 1 en 2 terwijl u rondloopt. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

De leerlingen die snel klaar zijn, kunnen alvast aan opdracht 4 beginnen. Na verloop van tijd geeft u de andere leerlingen een seintje dat zij, ook als ze nog niet klaar zijn, met de laatste opdracht moeten beginnen. Tot slot bespreekt u opdracht 3 met de leerlingen.

Antwoorden

Opdracht 1

- evacueren
- vluchtelingenkamp
- ingrijpend
- verwerken
- veerkracht

Opdracht 2

P-R-I-M-A

Opdracht 3

- de veerkracht, dat gaat over herstel. De andere woorden horen bij oorlog en vernietiging.
- de slachtofferhulp, dat is positief en gaat over ondersteuning. De andere woorden zijn negatief.
- sneuvelen, dat gaat over doodgaan. De andere woorden gaan over iets dat verbetert.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke themawoorden gaan over het helpen van mensen? En welke themawoorden hebben met geweld te maken?

Verrijking: Welke themawoorden passen niet alleen bij oorlog, maar ook bij een natuurramp?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen voorbeeldzinnen te laten noemen waarmee ze een nieuw woord beter hebben onthouden.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles. De leerlingen maken opdracht 4 thuis verder af.

De belangrijkste informatie in een tekst

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een informatieve tekst herkennen; – een tekststructuur herkennen; – globaal en intensief lezen.
LESDOEL	De leerling kan de belangrijkste informatie in een tekst vinden.
MATERIALEN	Folders van het Surinaamse Rode Kruis, afbeeldingen van het gebouw van de bloedbank, informatie over evenementen en EHBO-cursussen, foto's van de evenementen.
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel.

INTRODUCTIE

U toont de leerlingen de foto's van het Rode Kruis. U vraagt hen: *Wat zie je op de foto's? Wat hebben deze foto's met elkaar te maken?* (De foto's hebben als onderwerp 'Het Rode Kruis') *Wie kent het Rode Kruis? Van waar ken je deze organisatie? Wat doet deze organisatie in Suriname? Wanneer komt deze organisatie in actie?* (bijvoorbeeld EHBO bij evenementen, ze hebben een bloedbank) Laat enkele leerlingen vertellen wat ze al weten. U vertelt tot slot dat de leerlingen in deze les een tekst zullen lezen over wat het Rode Kruis zoal doet.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het onderwerp	Is het antwoord op de vraag: 'Waar gaat de tekst over?' Het bestaat uit één of een paar woorden. Bijvoorbeeld: de spelregels van voetbal, games, mensen in nood.
Hoofdgedachte	Is het antwoord op de vraag: 'Wat zegt de schrijver over het onderwerp?' De hoofdgedachte zegt in één zin wat de schrijver duidelijk wil maken met de tekst. Bijvoorbeeld: Mensen in nood moet je in alle situaties helpen.
Hoofdzaken	De belangrijkste informatie in een tekst. De hoofdzaken vind je in de kernzinnen. Elke alinea heeft een kernzin. Dat is vaak de eerste of de laatste zin van een alinea.
Bijzaken	Minder belangrijke informatie in een tekst, zoals voorbeelden of extra uitleg. Bijzaken maken de tekst duidelijker, leuker of beter te begrijpen. Bijzaken zijn de uitwerking van de kernzinnen.

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje. U leest dit voor of laat een leerling dit doen. Naar eigen inzicht herhaalt u de begrippen die nog niet voor iedereen duidelijk zijn. Wijs de leerlingen er op dat er in het onderwerp geen werkwoordvormen voorkomen.

U laat vervolgens de leerlingen opdracht 1 individueel maken. U licht eerst de opdracht toe: *Er staat 'Lees de tekst globaal'. Hoe lees je ook alweer globaal? Waar let je dan op?* (Je leest vooral de hoofdzaken. Je leest de titel, de tussenkoppen, de inleiding en het slot en je bekijkt de afbeelding.) U geeft de leerlingen kort de tijd om de tekst globaal te lezen en de opdracht te maken. U geeft daarna meerdere leerlingen de beurt en laat hen hun antwoorden op opdracht 1 uitleggen. Concludeer dan samen dat tekst 2 een informatieve tekst is: de bedoeling van de schrijver is om informatie te geven over het Rode Kruis, de tekst gaat over een echte organisatie, er worden feiten gegeven en geen meningen.

Daarna leidt u opdracht 2 in. Daarin moeten de leerlingen tekst 2 intensief lezen. U vraagt: *Hoe lees je intensief?* (Je leest helemaal en precies. Je let op verbanden en signaalwoorden. Je zoekt het onderwerp en de hoofdgedachte.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 10.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden

de aanslag	het evenement	kwetsbaar
de bloedbank	de handicap	het logo
de bloeddonor	de hulpverleningsorganisatie	de veldslag
de davidster	inrichten	verlenen
de eerste hulp	islamitisch	de vrijwilliger

Uitdrukkingen

op de vlucht slaan

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. informatieve tekst
- b. De bedoeling van de schrijver is om informatie te geven over het Rode Kruis, de tekst gaat over een echte organisatie, er worden feiten gegeven en geen meningen.

Opdracht 2

- a. Het Rode Kruis: hun ontstaan, de werkzaamheden dichtbij en ver en hun onpartijdigheid
- b. het onderwerp

Opdracht 3

A.

Opdracht 4

- (1) Het Rode Kruis is een wereldwijde hulpverleningsorganisatie voor mensen in nood.
- (2) Dichtbij biedt het Rode Kruis hulp aan kwetsbare mensen.
- (3) Maar ook ver van huis biedt het Rode Kruis hulp.
- (4) Daarom richtte hij in 1863 het Rode Kruis op.
- (5) Het Rode Kruis werkt vaak onder moeilijke omstandigheden.
- (6) Het Rode Kruis biedt hulp aan alle mensen.

Opdracht 5

- a. Bijvoorbeeld: hulp aan kwetsbare mensen, hulp in oorlogsgebieden, hulp aan alle mensen.
- b. Bijvoorbeeld: pleister op je blaren, EHBO bij evenementen, een huis dat overstroomt.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf tien steekwoorden op die jij als spiekbriefje zou gebruiken als je informatie zou moeten geven over het Rode Kruis.

Verrijking: Schrijf de belangrijkste informatie uit de tekst in een schema of woordspin.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door een aantal leerlingen hun antwoord te laten vertellen. Geven ze dezelfde antwoorden? Kloppen de antwoorden? Laat leerlingen reageren op elkaar. U concludeert dat het onderwerp, de hoofdgedachte, de hoofd- en bijzaken helpen om de informatie in een tekst beter te kunnen begrijpen en onthouden. Als het ware kun je met deze onderdelen een tekst samenvatten.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 2

Hulp aan mensen in nood

- 1 Je hebt ze vast wel eens gezien. Aardige medewerkers met een T-shirt aan met een rood kruis erop, die een pleister plakken op je blaren bij de Bigi Broki Waka. Of die je een flesje water geven als je erg dorstig bent. Of misschien zag je ze in het nieuws op televisie, terwijl ze voedsel uitdeelden na een natuurramp. Het Rode Kruis is een wereldwijde hulpverleningsorganisatie voor mensen in nood.

Dichtbij

- 2 Het Rode Kruis biedt hulp aan de kwetsbare mensen in onze samenleving. Door allerlei activiteiten te organiseren zorgt zij ervoor dat personen met een ziekte of een handicap niet worden vergeten. Daarnaast is het Rode Kruis actief tijdens evenementen. Tientallen vrijwilligers zorgen ervoor dat er indien nodig eerste hulp kan worden verleend. Verder kunnen bloeddonoren er terecht bij de bloedbank om bloed te geven.

...en ver

- 3 Ver van huis biedt het Rode Kruis hulp, zoals bij rampen, oorlogen en aanslagen door terroristen. Ook aan mensen die geëvacueerd moeten worden, omdat hun huis dreigt te overstromen, biedt het Rode Kruis hulp. Of aan mensen die op de vlucht zijn geslagen voor luchtaanvallen in een oorlog.

Meer dan 150 jaar oud

- 4 In 1863 vond er in Europa een grote veldslag plaats. Tienduizenden soldaten sneuvelden op het slagveld en duizenden liepen verwondingen op. Vele van deze gewonden stierven, omdat er onvoldoende medische hulp was. Henri Dunant vond deze situatie onmenselijk en zag dat humanitaire hulp nodig was. Daarom richtte hij in 1863 Het Rode Kruis op.

Moeilijk

- 5 Het Rode Kruis werkt vaak onder gewelddadige omstandigheden. In oorlogsgebieden bijvoorbeeld, waar het Rode Kruis slachtofferhulp biedt door vluchtelingenkampen in te richten en voedselhulp te geven. Veel van het werk van het Rode Kruis wordt gedaan door vrijwilligers. Werken onder moeilijke omstandigheden vraagt veel van hun veerkracht. De gebeurtenissen zijn vaak ingrijpend en moeilijk te verwerken.

Kruis, maan, ster

- 6 Het Rode Kruis biedt hulp aan mannen, vrouwen en kinderen, aan arme en rijke mensen. Je afkomst of nationaliteit maken bij Het Rode Kruis niets uit. Het Rode Kruis is herkenbaar aan een logo. Dat is niet overal hetzelfde. Islamitische landen hebben in plaats van het Rode Kruis, de Rode Halve Maan en Israël heeft de Rode Davidster.

Bijwoordelijke bepaling

BEGINSITUATIE	De leerling kan de volgende zinsdelen in een actieve zin benoemen: persoonsvorm, werkwoordelijk gezegde, onderwerp, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, naamwoordelijk gezegde, bijwoordelijke bepalingen en het handelend voorwerp.
LESDOEL	De leerling kan: – een bijwoordelijke bepaling in een zin herkennen. – de bijwoordelijke bepalingen van tijd, plaats en hoedanigheid herkennen. – andere bijwoordelijke bepalingen in zinnen herkennen.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten in duo's, waarbij ze de opdrachten in eerste instantie individueel maken. Daarna bespreken ze de antwoorden en passen deze zo nodig aan.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende zin op het bord:

1. Eljero at gisteren een koekje in de keuken.

U herhaalt het vinden van de bijwoordelijke bepalingen van tijd en plaats aan de hand van zin 1. Vraag de leerlingen om de zin in hun schrift te ontleden. U bespreekt vervolgens de antwoorden klassikaal (pv = at; ow = Eljero; lv = een koekje; (bwb van tijd = gisteren; bwb van plaats = in de keuken).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het zinsdeel **bijwoordelijke bepaling (bwb)** geeft extra informatie over wat er in de zin gebeurt. Het vertelt bijvoorbeeld waar, wanneer, hoe of waarom iets gebeurt.

Je vindt de bijwoordelijke bepalingen in een zin door eerst alle andere zinsdelen te benoemen. De zinsdelen die overblijven zijn de bijwoordelijke bepalingen.

Bijwoordelijke bepaling van tijd: geeft aan wanneer het gebeurt.

Bijwoordelijke bepaling van plaats: geeft aan waar het gebeurt.

Bijwoordelijke bepaling van hoedanigheid: geeft aan hoe het gebeurt.

Er zijn nog veel meer soorten bijwoordelijke bepalingen. Die zeggen bijvoorbeeld iets over de richting, hoe vaak of waarom iets gebeurt. Of ze geven informatie over het doel of de reden waarom iets gebeurt.

Voorbeelden:

Quentin at <i>gisteren</i> bwb van tijd	een koekje	/	<i>in de keuken.</i> bwb van plaats
<i>Gemakkelijk</i> bwb van hoedanigheid	zwemt het meisje	/	<i>naar de overkant.</i> bwb van richting
<i>Vanwege</i> bwb van reden	<i>de burgeroorlog</i>	/	vluchten veel mensen weg.

Instructie

U vertelt de leerlingen dat zij in deze les nog twee bijwoordelijke bepalingen zullen leren: de bijwoordelijke bepaling van richting en van reden.

U schrijft ook de volgende twee zinnen uit het informatieblokje op het bord:

- Gemakkelijk zwemt het meisje naar de overkant.
- Vanwege de burgeroorlog vluchten veel mensen weg.

U benoemt vervolgens samen met de leerlingen de zinsdelen van de zin: 'Gemakkelijk zwemt het meisje naar de overkant.' (pv = zwemt; ow = het meisje)

U legt de nadruk op de overgebleven zinsdelen: 'gemakkelijk' en 'naar de overkant'.

Wat voor soort zinsdelen zijn dit? (bijwoordelijke bepalingen).

Hoe weet je wat een bijwoordelijke bepaling is? (je kan vragen: waar, wanneer of hoe; de zinsdelen die overblijven nadat alle overige zijn benoemd)

Waarover zegt 'gemakkelijk' iets? (over hoe het meisje zwemt, zonder moeite, dus over hoe het zwemmen gebeurt). U komt samen tot de conclusie dat 'gemakkelijk' een bijwoordelijke bepaling van hoedanigheid is. Herinner de leerlingen eraan dat ze drie soorten bijwoordelijke bepalingen kennen: van tijd, van plaats en van hoedanigheid.

U wijst op 'naar de overkant' en zegt dat dit zinsdeel niet vertelt wáár het meisje zwemt. Het kan in zee zijn of in de rivier of in een zwembad. Wat het zinsdeel wel duidelijk maakt, is welke kant het meisje op zwemt, namelijk naar de overkant. Dit zinsdeel is een bijwoordelijke bepaling van **richting**. Je krijgt antwoord op de vraag 'Waarheen zwemt het meisje gemakkelijk?'

Vervolgens bekijkt u samen met de leerlingen de derde zin: 'Vanwege de burgeroorlog vluchten veel mensen weg.'

U geeft enkele leerlingen de beurt om de persoonsvorm en het onderwerp te benoemen (pv = vluchten weg; ow = veel mensen). Het zinsdeel dat overblijft is 'vanwege de oorlog'. U legt extra nadruk op dit zinsdeel en legt uit dat 'vanwege de burgeroorlog' vertelt waarom veel mensen wegvluchten. Het geeft de **reden** waarom veel mensen wegvluchten. Dit zinsdeel is een bijwoordelijke bepaling van reden. Je krijgt antwoord op de vraag 'Waarom vluchten veel mensen weg?'

U legt uit dat er nog veel meer soorten bijwoordelijke bepalingen zijn en dat de leerlingen die niet allemaal apart hoeven te kunnen benoemen. Ze moeten ze wel kunnen herkennen als bijwoordelijke bepaling.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste twee zinnen van opdracht 1 en de eerste zin van opdracht 2 en opdracht 3. U stimuleert de leerlingen hierbij om hardop te redeneren.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. stiekem
- b. na de aanval, de bergen in
- c. door de gewelddadige oorlog, grotendeels
- d. twintig kilometer, door de woestijn

Opdracht 2

- a. op de radio (bwb van plaats), met geld (bwb anders, namelijk van middel)
- b. in het oorlogsgebied (bwb van plaats)
- c. voor zonsopgang (bwb tijd), met een helikopter (bwb anders, namelijk bwb van middel)
- d. tijdens hun tocht (bwb van tijd), naar het vluchtelingenkamp (bwb anders, namelijk van richting)
- e. moeilijk (bwb van hoe)

Opdracht 3

- a. pv: ruimen; wg: ruimen op; ow: de mensen; lv: het puin; bwb van tijd: na de luchtaanval
- b. pv: evacueert; wg: evacueert; ow: het leger; lv: alle burgers; bwb anders (namelijk bwb van reden: op bevel van de president)
- c. pv: tilt; wg: tilt; ow: de moeder; lv: de baby; bwb van hoedanigheid: voorzichtig; bwb anders (namelijk bwb van richting): in de vrachtwagen
- d. pv: vertrekken; wg: vertrekken; ow: de voertuigen; bwb van tijd: om tien uur; bwb anders (namelijk bwb van richting): naar een veilig gebied
- e. pv: worden; wg: worden geregistreerd; ow: de mensen; bwb van plaats: in een vluchtelingenkamp; hv: voor de Verenigde Naties

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk zelf een zin met een bwb van tijd of van plaats.

Verrijking: Bedenk zelf een zin met een bwb van tijd of van plaats én een ander soort bwb.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U herhaalt hoe de leerlingen een bijwoordelijke bepaling in een zin kunnen herkennen: door eerst alle andere zinsdelen te benoemen. Het zinsdeel of de zinsdelen die overblijven zijn bijwoordelijke bepalingen. Zij vertellen waar, wanneer of hoe iets gebeurt. Of ze geven andere informatie over de gebeurtenis in de zin.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Zoeken in de bibliotheek/mediatheek

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met ordening op alfabetische volgorde.
LESDOEL	De leerling kan een boek zoeken in de bibliotheek op basis van leeftijdsindeling, genre en achternaam van de schrijver.
MATERIALEN	B-boek dat past bij het thema 'In nood'.
ORGANISATIE	Indien de school over een mediatheek of bibliotheek beschikt kan deze les daar verzorgd worden. De leerlingen verwerken de opdrachten individueel, maar ze mogen overleggen of elkaar om advies vragen. Bij opdracht 3 bespreken de leerlingen in duo's welk boek ze hebben gekozen.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze weten waar de boeken die u heeft klaargelegd vandaan komen. (bibliotheek). *Wie komt er wel eens in een bibliotheek? Hoeveel boeken neem je per keer mee? Hoelang mag je de boeken lenen?*

U vertelt de leerlingen dat de les van vandaag gaat over het zoeken naar boeken in de bibliotheek.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een goed, leuk of interessant leesboek vinden in de bibliotheek is niet moeilijk. Maar waar begin je? Er staan zoveel boeken! Met deze tips vind jij je boek zonder problemen:

Tip 1: Zoek een boek voor jouw leeftijd. De boeken in de jeugd-bibliotheek staan ingedeeld op leeftijd. 7-8 jaar 9-12 jaar 13-15 jaar Op de boekenkasten staan bordjes met de leeftijdsgroepen.	Tip 2: Zoek een boek met de achternaam van de schrijver. De boeken staan op alfabetische volgorde in de kasten. Het is dus handig om de achternaam van de schrijver te weten.	Tip 3: Kijk op de rug van het boek naar het pictogram van het genre. Het genre zegt iets over de soort boeken. Bijvoorbeeld: Griezels, oorlog en verzet.	Tip 4: Bekijk op de kaft van het boek wat jou aanspreekt: kijk naar de titel en afbeelding op de voorkant; lees vooral de flaptekst op de achterkant om te weten waar het boek over gaat; kijk of er een leeftijdsindeling op de kaft staat?	Tip 5: Vraag de medewerker van de bibliotheek om je te helpen bij het zoeken naar een boek.

Instructie

U laat het boek zien dat u bij het thema In nood hebt uitgekozen. U vertelt erbij dat u in de bibliotheek een boek heeft gevonden dat heel goed past bij de lessen van dit thema. Vertel de leerlingen hoe u tot uw keuze bent gekomen met de tips uit het informatieblokje. Licht eventueel de termen 'rug' en 'kaft' toe.

Tip 1: U wijst op de sticker op de rug van het boek. U zegt: *Kijk, er staat dat dit een geschikt boek is voor kinderen van 9 tot en met 12 jaar. Het is dus een boek dat past bij jullie leeftijd.*

Tip 2: U wijst op de achternaam van de schrijver en vertelt dat u bijvoorbeeld weet dat de boeken van deze schrijver heel goed zijn. U noemt de voor- en achternaam van een schrijver en vraagt hoe je in de bibliotheek een boek kan vinden van die schrijver, bijvoorbeeld Indra Hu, bij de H.

Tip 3: U wijst op het pictogram van het boek en legt uit wat het pictogram betekent. U legt uit dat het pictogram laat zien tot welk genre het boek hoort. Een genre is een categorie, een soort, bijvoorbeeld: liefdesverhalen, avonturen- of dierenverhalen. U vertelt welk genre past bij het thema In nood, bijvoorbeeld Oorlogsverhalen.

Tip 4: U bekijkt de kaft van het meegebrachte boek. U geeft aan dat u de illustraties op de kaft heel aantrekkelijk vond en dat u daarom het boek hebt gekozen. Als een boek er mooi uitziet, dan kun je altijd ook even de tekst op de achterkant van het boek, de flaptekst, lezen. U leest de flaptekst voor en vertelt dat u hierna overtuigd was om dit boek mee te nemen voor deze les.

U besluit uw instructie met tip 5.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste rij van opdracht 1 samen. U laat de leerlingen vertellen wat er op het pictogram staat. Eventueel legt u de begrippen van de verschillende genres uit. Tot slot vertelt u nogmaals dat de leerlingen eerst zelf antwoorden moeten bedenken bij de rest van de opdrachten en die later moeten bespreken met hun duopartner.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten, waarbij u een aantal leerlingen bij opdracht 3 hun keuze en motivatie laat voorlezen. U stelt bijvoorbeeld de volgende vragen: *Zijn er meer van jullie die dat boek hebben gekozen? Wat is jouw motivatie?*

Antwoorden

Opdracht 1

a = 5; b = 3; c = 2; d = 1; e = 4; f = 10; g = 8; h = 9; i = 7; j = 6

Opdracht 2

- a. B Bij de boeken voor 9-12 jaar.
- b. avontuur, detective, sprookjes en fantasie of spanning
- c. Nee, want je weet de naam van de schrijver niet.

Opdracht 3

- a. Eigen antwoord bijvoorbeeld: De boeken 'Het leven van een loser Fluitvakantie' - 'Nergens meer veilig' - 'Aangespoeld' zij passen bij de leeftijd van 9-12 jaar
- b. Eigen keuze met motivatie

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bekijk de foto met de ruggen van bibliotheekboeken bij opdracht 3. Welke genres zie je?

Verrijking: Geef met de stapel boeken op de foto bij opdracht 3 een leesadvies aan een jonger kind. Wat kun je nu al vertellen over dit boek, zonder dat je het hebt gelezen?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door leerlingen hun keuzes te laten toelichten.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Okanisi lied

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen en heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die ze niet van huis uit kennen; – heeft eerder liedjes leren zingen in een andere taal dan het Nederlands.
LESDOEL	De leerling kan: – het liedje 'Mila de pasi e waka!' zingen en begrijpt de tekst; – in de eigen taal een regel toevoegen aan het lied.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen voeren opdracht 1a klassikaal uit (dit is het zingen van het lied). Opdracht 1b voeren ze individueel uit. Bij opdracht 1c werken ze in groepjes van drie. De groepen zijn zoveel mogelijk taalthomogeen. Opdracht 2 voeren ze individueel uit.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd.
Indien mogelijk, werkt u samen met de muziekleerkracht.

INTRODUCTIE

U houdt een klassengesprek over kostgrondjes en mieren. Richtvragen kunnen zijn:

- Wie plant groente of aardvruchten? Waar doe je dat? (Leerling vertelt over zijn ervaringen.)
- Hoe komen binnenlandbewoners aan hun aardvruchten? (Ze verbouwen die op kostgrondjes buiten het dorp.)
- Noem een paar landbouwproducten die vaak geplant worden op een kostgrondje? (napi, cassave, bananen, zoete patat.)
- Noem enkele dieren die schadelijk kunnen zijn voor de planten? (Konkoni, sprinkhanen, luizen, mieren enzovoort)
- Wie is weleens gebeten door een mier? Hoe voelt het? (Het doet pijn.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Okanisi volksliedje

Mi mma mi na go a goon moo ye
Mi mma mi na go a goon moo ye
Ayo, mila de pasi e waka kon e waka go

Mama ik zal niet meer naar de kostgrond gaan.
Mama ik zal niet meer naar de kostgrond gaan.
Ayo, mieren lopen heen en weer op het pad.

Instructie

U zingt het lied voor of laat het lied horen als u daar de apparatuur voor heeft. Als er leerlingen zijn die het lied kennen, mogen ze meezingen en vertellen wat de tekst betekent. Daarna zingt u het lied nog een keer voor. De leerlingen mogen proberen mee te neuriën. U zingt het lied nog een keer en de leerlingen mogen proberen mee te zingen. U doet dit een paar maal tot het goed gaat. Daarna heft u alleen aan en zingen de leerlingen zelf verder.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Motiveer de leerlingen bij het aanleren van het lied om mee te doen met enthousiaste zang, mimiek en pantomimiek. Bij het bespreken van de opdrachten geeft u beurten en schrijft u het antwoord op het bord. Vraag de leerling om de uitgebreide versie van het lied te zingen. Of u zingt zelf of samen met de leerling de uitgebreide versie.

Antwoorden

Opdracht 1

	De mieren gaan me bijten. Au, au, au.
ARO	Kashishi rada de akaya,akaya ,akaya
KAR	Mòkaron wengosi yjekatàton. Au, au au.
MAN	Măyǐ yào yǎo wǒle, ào, ào, ào。
OKA	Den mila o nyan mi. Aw aw aw.
SAA	Dee hansi o njan mi, au au au
SAR	Cutiyan hame katigá. Au au au.
SRA	Den mira o beti mi. Aw, aw, aw.
SUJ	Semut-semuté arep nyokot aku. Adu adu adu
TRI	Au au au. Situton jipuruan. Ėkě, ěkě ěkě
WAY	Mìphak tom jěja. Ėkēm ěkēm ěkēm

AFSLUITING

U zingt samen met de leerlingen alle uitgebreide versies van het lied. De leerlingen schrijven de uitbreidingen over in hun schrift.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luister- en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Luisterdoelen

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent de tekstsoorten: informatief, instruerend, activerend, overhalend en amuserend; – weet wat feiten en meningen zijn; – heeft kritisch luisteren geoefend.
LESDOEL	De leerling kan zijn luisterdoel vaststellen.
MATERIALEN	Luistertekst 4.1 (onderaan deze les)
ORGANISATIE	De opdrachten 1, 4 en 5 worden in duo's gemaakt. De overige opdrachten maken de leerlingen individueel.

VOORBEREIDING

U bereidt de tekst voor om die zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen. U oefent ook het verschil in stemmen tussen de personen.

U bepaalt of er woorden zijn die vooraf toelichting nodig hebben.

Bij de opdrachten 2-5 lezen de leerlingen eerst de opdracht, daarna luisteren ze naar de luistertekst. Vervolgens maken ze de opdracht.

INTRODUCTIE

U haalt voorkennis over tekstsoorten op.

Wat voor soort tekst is een radio-uitzending met nieuws uit de wereld? (informatief)

Wat voor soort tekst is een opdracht van de gymleerkracht? (instruerend)

Wat voor soort tekst is een reclame op tv? (activerend)

U vraagt de leerlingen om nog meer voorbeelden te geven van informatieve, instruerende, activerende, overhalende en amuserende tekstsoorten. (tekst uit schoolboek, geboortekaartje, nieuwsbericht (informatief); recept, handleiding (instruerend); betoog, debat (overhalend); klachtenbrief, reclamefolder (activerend); roman, mop, strip (amuserend)).

Herhaal de voorkennis over lezen van teksten met verschillende doelen.

In leerjaar 7 hebben de leerlingen geoefend met globaal en intensief lezen.

U laat een leerling het verschil in doel uitleggen. U vat het samen: *Je leest globaal als je snel wilt weten waarover de tekst gaat en of de tekst interessant voor je is. Je leest intensief als je informatie uit de tekst nodig hebt om iets te kunnen doen of als je een verhaal leest.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Afhankelijk van je luisterdoel luister je op verschillende manieren.

Globaal luisteren	Je wilt weten wat voor soort tekst het is. Je luistert of je tekstkenmerken herkent. En om te weten of de tekst interessant voor je is.
Gericht luisteren	Je wilt iets specifiek weten, bijvoorbeeld een aanvangstijd of een plaats of een naam. Je let alleen op wat je wilt weten.
Kritisch luisteren	Je vraagt jezelf af: klopt dit? Is dit een mening of een feit? Klopt dit argument? Moet ik dit geloven?
Intensief luisteren	Je luistert nauwkeurig om zoveel mogelijk informatie te onthouden om het bijvoorbeeld te kunnen navertellen.

Er zijn verschillende soorten teksten, ieder met een eigen doel:

	A	B	C	D	E
Tekstsoort	informatief	instruerend	overhalend	activerend	amuserend
Tekstdoel	informereren	instructie geven	overhalen	aanzetten iets te doen	amuseren

Instructie

U behandelt kort het informatieblokje.

U vertelt de leerlingen dat ze gaan luisteren naar een luistertekst. U zult de tekst verschillende keren voorlezen: eerst helemaal, daarna in stukjes. U neemt globaal de opdrachten door en gaat na of deze begrepen zijn. Licht zo nodig het begrip 'adoptie' en 'Kinderrechtenverdrag' toe.

Bij opdracht 2 leest u de hele tekst voor.

Bij opdracht 3 leest u alleen fragment 1 voor.

Bij opdracht 4 leest u fragment 2 voor. Bij deze opdracht bepalen de leerlingen alleen van de uitspraken die ze daadwerkelijk hoorden, of het een mening is.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- Intensief, want je wilt de instructie daarna kunnen uitvoeren.
- Nee, kritisch luisteren doe je vooral bij overhalende of informatieve teksten. Je luistert dan of de informatie betrouwbaar is, en of je feiten kunt onderscheiden van meningen.

Opdracht 2

- A informatieve tekst
- A informeren
- A Kinderen
- D Door oorlog zitten veel kinderen in vluchtelingenkampen. De omstandigheden daar zijn niet goed.

Opdracht 3

- Libanon; b. Syrië

Opdracht 4

B - mening; D - mening; E - mening

Opdracht 5

- Er worden geen moeilijke woorden gebruikt. Er komen veel kinderen aan het woord. De journalist laat kinderen in het vluchtelingenkamp vertellen.
- Ja, je krijgt veel informatie over het leven van kinderen in een vluchtelingenkamp. Ook kom je te weten hoe kinderen daar terecht zijn gekomen.

DIFFERENTIATIE

- Herhaling:** Stel je voor dat je op televisie kijkt naar een kookprogramma. Er wordt een gerecht klaargemaakt dat jij ook wil leren maken. Wat voor soort luistertekst is het kookprogramma? Kies de juiste letter uit het schema bij ut het informatieblokje. Hoe ga je luisteren en kijken? Globaal, gericht, kritisch of intensief?
- Verrijking:** Vind jij dat er in een informatieve tekst ook meningen mogen staan? Praat erover met een duopartner.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Herhaal kort de theorie van het onderdeel dat als het meest moeilijk wordt ervaren.

Luistertekst 4.1**Het radio-jeugdjournaal**

Regieaanwijzing:

In de luistertekst zijn drie verschillende personages te horen: een journalist, het meisje Malek, en een jongen. Maak met uw stem onderscheid tussen de verschillende personages.

Het radio-jeugdjournaal

Fragment 1

[Journalist]

"Miljoenen mensen zijn op de vlucht voor oorlog en geweld. Meer dan de helft van deze vluchtelingen is kind. Ik sta hier voor het jeugdjournaal in een vluchtelingenkamp in Libanon. En ook hier zitten veel kinderen. Ik ben hier omringd door kinderen.

Hoi. Wil jij vertellen hoe jij in dit vluchtelingenkamp terecht bent gekomen?"

[Meisje Malek]

"Ik heet Malek en kom uit Syrië. Ik ben 14 jaar.

Ik was 10 jaar toen de oorlog begon. In het begin merkte ik niks van de oorlog. Maar de situatie verergerde; de oorlog werd heftiger. Er werd veel geschoten en er vielen bommen. Syrië veranderde in een oorlogsgebied.

Op een middag speelden we in de tuin en hoorden gevechtsvliegtuigen aankomen. Mijn ouders riepen zenuwachtig dat wij naar binnen moesten.

Het was een luchtaanval. De hele wijk werd platgebombardeerd. Ons huis werd vernield. Mijn grootouders zijn gesneuveld, net als familie en vrienden uit de buurt. Deze ingrijpende gebeurtenis veranderde ons leven helemaal.

Mijn vader vond het te gevaarlijk in Syrië. Met de hele familie zijn wij gevlucht naar dit vluchtelingenkamp in Libanon. Het is hier verschrikkelijk, gewoon onmenselijk. Er zijn duizenden mensen. We moeten met z'n achten in een kleine tent overleven."

Fragment 2

[De jongen roept]

"Er is niet genoeg schoon water, geen goede wc's, zodat we makkelijk ziektes oplopen, weinig voedsel, weinig medische hulp en geen school voor de kinderen."

[De journalist, bezorgd]

"Dat is heel erg."

"Er staan hier twee jongetjes van ik denk ongeveer 6 en 8 jaar...Hoe lang zijn jullie hier?"

[De jongen]

"Een jaar. Dit is mijn broertje. Wij zijn onze ouders kwijtgeraakt tijdens het vluchten. Het Rode Kruis zorgt nu voor ons. Misschien worden we binnenkort geadopteerd door mensen in Frankrijk. We hopen alle twee dat dit heel gauw gebeurt."

[De journalist]

"Ik hoop dat de adoptie door zal gaan en dat jullie een mooi nieuw leven krijgen in Frankrijk."

[De jongen]

"Weet u wat in het Kinderrechtenverdrag staat? In het Kinderrechtenverdrag staat dat kinderen recht hebben op bescherming tegen oorlog. Ook is het verboden om kinderen mee te laten vechten in een oorlog. Maar niemand houdt zich aan dit verdrag. Het lijkt net of de grote mensen die oorlog met elkaar maken, dit verdrag niet kennen."

[De journalist, zuchtend]

"Ik begrijp wat je bedoelt. Landen die zich niet houden aan het Kinderrechtenverdrag moeten bestraft worden."

[De jongen]

"Soms is het wel leuk in het vluchtelingenkamp. Vrijwilligers van Save the Children nemen ons mee naar een veilige plek in het vluchtelingenkamp. We doen dan spelletjes of gaan naar school. Ook krijgen we te eten en soms ook snoepjes."

[Malek]

"Mag ik nog iets zeggen meneer? In sommige landen mogen vluchtelingen gaan wonen en daar een nieuwe toekomst beginnen. We kunnen daar naar school en we krijgen hulp om alles wat wij meegemaakt hebben, te verwerken."

[De journalist]

"Alle landen zonder oorlog zouden vluchtelingen moeten toelaten, zodat ze daar veilig kunnen wonen."

Jongens en meisjes bedankt voor dit gesprek. Ik hoop dat al jullie dromen uitkomen."

Een gedicht schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al eens een naamgedicht geschreven.
LESDOEL	De leerling kan een gedicht schrijven met een rijmschema.
MATERIALEN	Kladpapier
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 in duo's, bij opdracht 4 wordt gewerkt in groepjes van vier. De overige opdrachten worden individueel gemaakt.

INTRODUCTIE

U verwijst naar de foto in het leerlingenboek. Vertel (een beetje verdrietig) bij de foto: *Ik was op internet aan het surfen en ineens zag ik deze foto. Ik schrok heel erg en werd er ook verdrietig van. Gelukkig stonden er bij de foto drie gedichten. Deze gedichten gaven me een beetje troost.* U leest de gedichten voor. Laat de leerlingen reageren op deze gedichten. Stel bijvoorbeeld vragen als: *Welke van deze gedichten vinden jullie mooi en waarom? Waarover gaan de gedichten?* (oorlogskinderen). Aan het eind hiervan kunt u zeggen dat deze gedichten mooi zijn en ook een beetje troost geven.

U vertelt hierna dat een gedicht schrijven jezelf, maar ook anderen troost kan geven. Vertel dat de leerlingen daarom ook een gedicht gaan schrijven voor of over oorlogskinderen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Bij een gedicht is elk woord in de tekst belangrijk. Gedichten hebben vaak korte zinnen waarbij het laatste woord van de regels op elkaar rijmt. Dit wordt 'eindrijm' genoemd.

Er zijn verschillende soorten **rijmschema's**, zoals:

- AABB: regel 1 en 2 rijmen, regel 3 en 4 rijmen
- ABBA: regel 1 en 4 rijmen, regel 2 en 3 rijmen
- ABAB: regel 1 en 3 rijmen, regel 2 en 4 rijmen

Vaak bestaat een gedicht uit blokjes van een paar regels die bij elkaar horen. Zo'n blokje noemt je een **strofe**.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje en leest de voorbeeldgedichten voor of laat een leerling die voorlezen. U vraagt de leerlingen wat ze van de gedichten vonden en laat ze reageren. U vraagt: *Wat was er bijzonder aan de klank van de gedichten?* (Rijm). Samen met de leerlingen gaat u de rijmschema's van de gedichten na.

U licht het begrip 'rijm' nader toe met behulp van enkele rijmwoorden uit het gedicht: *Waarom rijmen 'woord' en 'moord' op elkaar?* (de laatste letters zijn hetzelfde). U laat de leerlingen dit uitproberen met steeds een andere beginletter. Laat hen zoveel mogelijk varianten noemen. Het hoeven geen bestaande woorden te zijn.

Waarom rijmt 'pang' wel op 'bang', maar niet op 'beng'? (heeft een andere klinker).

Waarom rijmt 'tijd' op 'strijd', maar ook op 'feit'? (Het gaat om de klank, niet om hoe je het schrijft.) U vraagt uit hoeveel strofes de gedichten steeds bestaan. (2)

U licht kort de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

Verlengde instructie

U helpt de leerlingen die moeite hebben met opdracht 2: Bedenk samen met de leerlingen woorden en rijmwoorden.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Eigen gedicht van twee strofen met korte zinnen en een bepaald rijmschema.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies een eigen onderwerp. Schrijf nog een gedicht met één van de andere rijmschema's.

Verrijking: Kies een eigen onderwerp. Schrijf nog een gedicht met rijmschema ABCB. Regel 2 en 4 rijmen, regel 1 en 3 rijmen niet.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Hebben de leerlingen bewust voor dit rijmschema gekozen? En waren er leerlingen die tijdens het schrijven hun rijmschema hebben aangepast? Vertel dat dit mag: *Het schrijven van een gedicht is een creatieve opdracht. Je mag dingen veranderen tijdens het schrijven.* U laat enkele leerlingen een gedicht voordragen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid.

Samengestelde werkwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – samengestelde werkwoorden die bestaan uit een bijwoord en een werkwoord herkennen; – splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden herkennen en gebruiken.
LESDOEL	De leerling kan: – splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden in zinsverband gebruiken; – minder gebruikelijke samengestelde werkwoorden vervoegen.
MATERIAAL	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's, behalve bij opdracht 1. Wanneer de leerlingen in duo's werken, maken ze de opdrachten in eerste instantie individueel. Daarna bespreken ze de antwoorden samen en passen deze zo nodig aan. Bij opdracht 3 kunnen twee duo's hun antwoorden vergelijken.

INTRODUCTIE

U doet alsof u niet weet hoe je het werkwoord stofzuigen vervoegt en vraagt de leerlingen: *Wie van jullie weet wat een stofzuiger is? Heb je zelf wel eens stofgezogen? Of stofgezuigd? Of gestofgezuigd? Nou ja, hoe zeg je dat ook al weer?*

De leerlingen geven antwoord op de verschillende vragen die u achter elkaar stelde. Hierna geeft u een drietal leerlingen een krijtje en vraagt hun om het voltooid deelwoord van stofzuigen op te schrijven. Geef het juiste antwoord. (gestofzuigd)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Samengestelde werkwoorden bestaan uit een werkwoord + een ander deel (bijvoorbeeld een voorzetsel, bijwoord, bijvoeglijke naamwoord of zelfstandige naamwoord):

- Niet-splitsbare samengestelde werkwoorden kun je niet uit elkaar halen, bijvoorbeeld:
achtervolgen Ik *achtervolg* mijn broertje. Ik heb hem *achtervolgd*.
- Splitsbare samengestelde werkwoorden kun je splitsen in delen, bijvoorbeeld:
ingrijpen De politiemannen *grijpen in*. Ze hebben *ingegrepen*.

Samengestelde werkwoorden die beginnen met: *bij-, in-, na-, uit-, op-, af-, mee-, tegen-, tussen-, terug-* zijn altijd splitsbaar.

Instructie

Vertel dat de les over samengestelde werkwoorden gaat en dat sommige daarvan splitsbaar zijn. Dat betekent dat delen van het woord uit elkaar gaan. Bijvoorbeeld bij *vasthouden*: ik houd iets vast. Andere, zoals stofzuigen zijn niet splitsbaar. Daar is niet altijd een regel voor, dat moet je gewoon weten en onthouden.

U vraagt tot slot een leerling een samengesteld werkwoord te noemen en een tweede leerling of het genoemde werkwoord splitsbaar of niet- splitsbaar is. Een derde leerling laat u een korte zin maken met het voltooid deelwoord van dat samengestelde werkwoord. Dit kunt u nog een tweetal keer doen om ervoor te zorgen dat de leerlingen begrijpen wat de bedoeling is.

Voorbeelden splitsbare samengestelde werkwoorden: doorbrengen, weggaan, aanstellen en opstaan.

Voorbeelden niet-splitsbare samengestelde werkwoorden: volharden, beeldhouwen, doorzoeken, onderschatten.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een kleine groep vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. toenemen; 2. voorkomen; 3. plaatsvinden; 4. uitstappen; 5. nadenken; 6. aantrekken

Opdracht 2

Het hele werkwoord	t.t./v.t.	v.t.t.
vastmaken	t.t. Hij maakt het touw vast.	Jullie hebben het touw vastgemaakt.
voorspellen	v.t. Ik voorspelde de toekomst.	Wij hebben de toekomst voorspeld.
goedkeuren	v.t. Jij keurde dat niet goed.	Jij hebt dat niet goedgekeurd.
overleven	t.t. Wij overleven dat heus wel.	Ik heb dat overleefd.
waarschuwen	v.t. Jullie waarschuwden hem.	Hij heeft hem gewaarschuwd.
voorlezen	t.t. Jij leest je broertje voor.	Jij hebt je broertje voorgelezen.

Opdracht 3

1. Daarin ben ik helaas tekortgeschoten.
2. Ik heb het laken dubbelgevouwen.
3. Ik heb vanmiddag al twee uur gitaargespeeld.
4. Zij heeft gedubbeltikt op dat icoontje.

Opdracht 4

Splitsbaar, bijvoorbeeld thema 1: Les 1, informatieblokje: nadenken, uitzien; Les 2, informatieblokje: bijhouden, opdoen

Niet-splitsbaar, bijvoorbeeld thema 2: Les 3, opdracht 5: overleggen; Les 10 opdracht 2: overnemen; Les 11, opdracht 4: overtuigen

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak twee zinnen met het woord 'aanbieden'. Gebruik de informatie hieronder:

Zin 1: tegenwoordige tijd + hulp

Zin 2: voltooid verleden tijd + onze buren

Verrijking: Maak drie zinnen. Gebruik de informatie hieronder:

Zin 1: voltooid tegenwoordige tijd van aanvallen + het oorlogsgebied

Zin 2: voltooid verleden tijd van besmetting oplopen + de bemanning

Zin 3: voltooid tegenwoordige tijd van napraten + op de tv + de scheepsramp

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun zin voorlezen en kom samen tot het besluit dat het werkwoord splitsbaar is. (Ik kijk dat programma straks nog even terug. Ik heb het nog niet teruggekeken.) Richt de aandacht dan tot slot op de afbeelding van ping-pongen in het leerlingenboek. Vraag: Wat hebben deze jongens gedaan? (Getafeltennist.)

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema In nood.
LESDOEL	De leerling kan: – de aangeboden themawoorden in zinnen gebruiken; – woorden met betrekking tot de themawoorden bedenken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 individueel. Opdracht 2 doen ze in duo's. Opdracht 3 sluit daarop aan. Deze opdracht doen twee duo's samen, dus in een groepje van vier.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les gaat over woorden die te maken hebben met natuurrampen. Dat zijn rampen waarbij de natuur een grote rol speelt. Vraag de leerlingen of zij zelf ook voorbeelden weten van natuurrampen (Bovenwindse Nederlands-Caribische eilanden orkaan (2017); Haïti aardbeving, (2010); overstromingen in het Boven-Suriname gebied (2006); tsunami in Thailand (2004)). Schrijf er enkele op het bord, maar houdt het kort. Bij de instructie wordt het rijtje nog aangevuld.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt woorden leren door meer woorden te bedenken die bij het nieuwe woord passen.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de aardverschuiving	het plotseling naar beneden glijden van een grote hoeveelheid grond	Door de aardverschuiving is een deel van de weg weggeslagen.
bedolven	helemaal bedekt zijn door iets of iemand	De mensen raakten bedolven onder het puin door de orkaan.
bivakkeren	overnachten of verblijven in de open lucht	Na een lange dag hard werken, bivakkeerden de arbeiders in een slaapzak onder de sterrenhemel.
de catastrofe	de ramp, groot ongeluk	De overstroming was echt een catastrofe voor de eilandbewoners: alle landbouwgewassen waren onbruikbaar geworden en de schade aan huizen was enorm.
desastreus	vernietigend, rampzalig	De tornado had desastreuze gevolgen; er stond namelijk geen huis in het dorp meer overeind.
de eruptie	de uitbarsting (vooral van een vulkaan)	Bij de eruptie kwam er gas, rook en lava uit de vulkaan.
het instortingsgevaar	het gevaar dat iets niet stevig is en in elkaar zakt	De oude woningen waren zo vervallen dat het instortingsgevaar groot was.

de lava	de gloeiend hete gesmolten steenmassa die uit een vulkaan kan komen	De lava spoot uit de vulkaan, stroomde de berg af en verbrandde alles wat hij tegenkwam.
het natuurgeweld	hevige natuurkracht die schade veroorzaakt, zoals een aardbeving, vulkaanuitbarsting, tsunami of lawine	De kracht van de aardbeving zorgde ervoor dat de mensen voor dit natuurgeweld op de vlucht sloegen.
overvallen worden door	verrast worden door; iets niet verwachten	De bergbeklimmers werden halverwege de top overvallen door een heftige sneeuwstorm.
de sanitaire voorziening	alles wat bedoeld is voor de verzorging (gezondheid) van het menselijk lichaam, zoals bad en toilet.	Door de overstromingen zijn de riolen beschadigd en moeten er nieuwe sanitaire voorzieningen komen.
de schaal van Richter	meetschaal om de kracht van aardbevingen aan te duiden	De aardbeving werd niet door iedereen opgemerkt, want hij had een kracht van minder dan 2 op de schaal van Richter.
vermist zijn	wanneer mensen of dieren verdwenen zijn, maar wel gezocht worden	Na de overstroming waren veel mensen gered, maar ook nog veel mensen vermist.
wegvagen	iets in één keer helemaal vernietigen of laten verdwijnen	Door de aardbeving werd een heel dorp weggevaagd. Er bleef niets van over.
waarnemen	iets met de zintuigen opmerken: zien, horen, voelen, ruiken en proeven	Sommige natuurrampen komen als verrassing, andere worden door deskundigen op tijd waargenomen.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en vooral op deze woorden te letten. Straks gaan ze zelf woorden moeten bedenken die ermee te maken hebben. U leest vervolgens het script voor.

Script 1

*In de natuur kan een storm of een orkaan voor rampen zorgen. Al dat **natuurgeweld** kan veel schade aanrichten. Soms worden hele stukken land **weggevaagd**. Een stuk grond verdwijnt dan gewoon. Dat noem je een **aardverschuiving**. Als een natuurramp onaangekondigd plaatsvindt, **worden** mensen **erdoor overvallen**. Vallen er veel slachtoffers, dan spreek je wel van een grote **catastrofe**.*

Behandel de themawoorden uit script 1. Vraag de leerlingen of ze de betekenis van de themawoorden kunnen afleiden uit de tekst. Lees zo nodig een of meer zinnen opnieuw voor. U corrigeert waar nodig. U kunt bij enkele woorden ook aan de leerlingen vragen om er zelf een zin mee te bedenken.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Hierna vraagt u de leerlingen goed op de woorden van het tweede rijtje te letten bij het luisteren en leest u script 2 voor.

Script 2

*De aardbeving duurde kort, maar was krachtig. Er werd een sterkte van 7 op **de schaal van Richter waargenomen**. De schade was groot en de gevolgen waren **desastreus**. Door de beving was een compleet dorp onder het puin **bedolven**. Daardoor **waren** veel mensen **vermist**. Je zag mensen wanhopig zoeken naar hun familieleden.*

*Bij een vulkaan in Indonesië was een enorme **eruptie** te zien. Bij de uitbarsting kwam hete **lava** vrij die de berg afstroomde. Bewoners aan de voet van de vulkaan moesten worden geëvacueerd. Op een open veld verderop werden toiletten en andere **sanitaire voorzieningen** ingericht. De bewoners **bivakkeerden** daar in de open lucht in tenten tot het veilig was om terug te gaan.*

U vraagt de leerlingen over welke natuurrampen zij in het script iets gehoord hebben. (aardbeving en vulkaanuitbarsting) U breidt het rijtje natuurrampen samen uit. Noteer enkele natuurrampen op het bord, zoals aardverschuiving, COVID-19 pandemie, droogte, lawine, overstroming, tsunami en orkaan) U laat de leerlingen vertellen wat er bij de verschillende natuurrampen gebeurt en wat de gevolgen kunnen zijn. Op deze manier kunnen de leerlingen de nieuwe themawoorden al in hun uitleg verwerken. Geef zo nodig zelf enkele voorbeelden: instortingsgevaar, huizen worden weggevaagd, bomen waaien om, er kan brand ontstaan, mens en dier zijn hun woning kwijt, ze worden bedolven onder het puin of verdrinken in het water, ziekten breken uit. U sluit af met de conclusie dat natuurrampen grote gevolgen kunnen hebben voor de omgeving en voor de mensen en dieren.

Hierna neemt u samen met de leerlingen het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert opdracht 1 in de schriften, terwijl u langs de leerlingen gaat. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 2 moeten beginnen al zijn enkel nog niet klaar met alle woorden. Bij opdracht 2 controleert u of de leerlingen om de beurt een woord bedenken. Opdracht 3 doen de duo's samen met een ander duo. Let erop dat iedereen aan de beurt komt.

Antwoorden

Opdracht 1

- schaal van Richter
- natuurgeweld
- aardverschuiving
- overvallen
- sanitaire voorzieningen
- instortingsgevaar
- catastrofe
- desastreus
- waarnemen

Opdracht 2

- Bijvoorbeeld: uitbarsting, lava, vuur, rook, gas, eruptie
- Bijvoorbeeld: gat, bedolven, lawine, puin, wegvagen
- Bijvoorbeeld: buiten overnachten, verblijven, niet thuis zijn, kamperen, tent
- Bijvoorbeeld: verdwenen, zoeken, bedolven, weg, opsporen
- Bijvoorbeeld: toilet, washok, wasbak, wc, riool, waterleiding, badkamer, baden

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf drie themawoorden op waarmee je de gevolgen van een natuurramp kunt beschrijven.

Verrijking: Je kent nu het woord waarnemen. Bedenk wat een waarnemer doet die aanwezig is bij de verkiezingen in een land.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Een samenvatting van een tekst

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – de belangrijkste informatie in een tekst vinden; – een samenvatting schrijven op basis van aantekeningen.
LESDOEL	De leerling kan een samenvatting van een tekst maken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 tot en met 4 in duo's en opdracht 5 individueel.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen: *Hoe pak je het aan als je iets moet leren voor een proefwerk of toets? Hoe leer je dat? Wie heeft er tips?* Laat enkele leerlingen aan het woord en inventariseer de tips op het bord. Waarschijnlijk komen er ook tips als: op tijd beginnen met leren, meerdere keren goed lezen. Vraag door: *Hoe pak je het aan als je een langere tekst moet leren?* Als geen van de leerlingen 'samenvatten' noemt, oppert u zelf deze aanpak. *Bij een langere tekst is het handig om de tekst te verkorten, om er een samenvatting van te maken.* In deze les kijken we naar samenvattingen en leer je hoe je zelf handig een samenvatting kan maken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je een lange tekst moet leren voor een repetitie of toets, is het handig om daar een **samenvatting** van te maken.

In een samenvatting staat de belangrijkste informatie uit een tekst:

- het onderwerp van de tekst;
- de hoofdzaken.

Een samenvatting maak je door:

- de tekst eerst intensief te lezen;
- op zoek te gaan naar de hoofdzaken, belangrijkste informatie. Deze kun je vinden in de kernzinnen. Waar een kernzin staat, schrijf je zo, voorbeeld: zin 1, alinea 3, regel 25-26: "Bakkerij ... gesloten.";
- de informatie op een korte en voor jou handige manier op te schrijven, bijvoorbeeld in korte zinnen, in een schema, of in een woordspin.

Instructie

U leest samen de informatie bij het Informatieblokje. Herinner de leerlingen eraan dat ze bij thema 2 ook een samenvatting hebben geschreven. Bij les 7 hebben ze met behulp van afkortingen en symbolen aantekeningen gemaakt bij een luistertekst. Daarna hebben ze bij les 8 aantekeningen uitgewerkt tot een samenvatting.

U zegt: *Samenvattingen kom je overal om ons heen tegen. Denk maar eens aan de omslagtekst op een boek. Daarop staat kort waar het boek over gaat. Of aan een samenvatting van eerdere afleveringen als je een serie op tv kijkt.* U vraagt: *Kun je nog meer voorbeelden van samenvattingen noemen?* Inventariseer de antwoorden.

U vraagt: *Op welke twee manieren helpt een samenvatting je bij het leren?* (Op twee manieren: bij het maken van een samenvatting moet je de tekst heel goed lezen, daardoor léér je al veel van de tekst. Door het maken van een samenvatting haal je alleen de hoofdzaken uit een tekst, de belangrijke informatie die je moet onthouden. De bijzaken, de minder

belangrijke informatie, hoeft je niet letterlijk te onthouden. Als je de samenvatting eenmaal af hebt, hoeft je niet steeds de hele tekst opnieuw te lezen. Het is voldoende om dan alleen de samenvatting lezen.)

Voor opdracht 1 laat u de leerlingen terugbladeren naar les 11, opdracht 1a. U herinnert de leerlingen eraan dat ze uit de tekst bij deze les belangrijkste informatie hebben gehaald. De leerlingen hebben daarvoor de kernzinnen opgezocht in elke alinea.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 18.

Verlengde instructie

U leest de teksten nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden		
de aardbeving	het gesteente	spuwen
de aardkorst	het landbouwgewas	de verwoesting
het aardoppervlak	de luchtvaart	de vloedgolf
de aswolk	de neerslag	voortdurend
de explosie	de overstroming	de vulkaanuitbarsting
Uitdrukkingen		
een dak boven je hoofd oog in oog staan met		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal. U vergelijkt de samenvatting van Denise en Mike. Denise heeft alleen hoofdzaken genoemd, terwijl Mike een overzichtelijk schema heeft gemaakt. U geeft aan dat als je een samenvatting voor jezelf maakt, je een manier moet kiezen die voor jou het handigst is.

Antwoorden

Opdracht 1

- De samenvatting van Denise is beter, omdat die alleen de hoofdzaken en de belangrijkste verbanden bevat.
- Eigen antwoord

Opdracht 2

- een informatieve tekst: het doel ervan is informatie geven, er worden feiten gegeven en geen meningen.
- (ontstaan en gevolgen van twee) natuurrampen
- aardbevingen en vulkaanuitbarstingen

Opdracht 3

- a. Bijvoorbeeld: aardbeving, trillen van aardoppervlak, platen die bewegen, aardverschuiving, instortingsgevaar, slachtoffers, verwoesting, Schaal van Richter, vloedgolf, overstroming, slachtoffers.

b.

Aardbeving	
dit is het	trilling van de aarde / het aardoppervlak
oorzaak	bewegen van aardplaten
gevolgen	instortingsgevaar, slachtoffers, aardverschuiving, verwoesting, vloedgolf, overstroming
soorten aardbevingen	aardbeving op land, aardbeving in zee
zwaarte	licht tot zeer zwaar
meting	Schaal van Richter, 1 tot en met 10

Opdracht 4

- a. vulkaan, opening in aardoppervlak, uitbarsting, gesmolten gesteente, gas, stukken steen, uitbarsting / eruptie, druk, explosie, lava, verwoesting, vruchtbaar.

Opdracht 5

- a. Er zijn meerdere volgordes mogelijk; zin 1, 4, 5 en 7 kunnen ook op een andere plek staan.
3. Een aardbeving is het trillen van het aardoppervlak.
 6. Een aardbeving wordt veroorzaakt door bewegende aardplaten in de aardkost.
 4. Een aardbeving kan voor een aardverschuiving zorgen, waarbij grote stukken grond, steen of sneeuw plotseling in beweging komen.
 1. De zwaarte van een aardbeving wordt gemeten op de Schaal van Richter. 1 is een lichte aardbeving, 10 staat voor een zeer zware aardbeving.
 5. Een aardbeving kan op land, maar kan ook in zee plaatsvinden.
 7. Een aardbeving op land zorgt er vaak voor dat huizen en gebouwen instorten. Mensen komen vast te zitten onder het puin, raken gewond of sterven.
 2. Een aardbeving onder de zeebodem kan leiden tot vloedgolven en overstromingen, die vooral in kustgebieden voor veel verwoesting en slachtoffers kunnen zorgen.
- b. Bijvoorbeeld: Een vulkaan is een opening in het aardoppervlak. Bij een vulkaanuitbarsting of eruptie komen er gesmolten gesteente, gas en stukken steen uit het binnenste van de aarde naar buiten. Dit gebeurt nadat de druk in de vulkaan te hoog is geworden.

Bij een uitbarsting spuwt de vulkaan rook en as uit en stroomt gloeiendhete lava naar beneden. Alles en iedereen om de vulkaan verstikt en verbrand. De aswolken zijn tot ver te zien en kunnen zelfs vliegverkeer platleggen. De afgekoelde lava is erg goede landbouwgrond. Daarom gaan mensen een tijdje na de vulkaanuitbarsting toch weer in de buurt van de vulkaan wonen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Werk in duo's. Lees elkaars samenvatting. Geef elkaar een top en een tip.

Verrijking: Maak je samenvatting in een andere vorm. Dus bijvoorbeeld van tekst naar schema, of van woordspin naar tekst. Bekijk je samenvattingen nog eens. Welke vind je het handigst?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 3

Natuurrampen

- 1 Een natuurramp is een ramp die door de natuur veroorzaakt wordt en die vernietigend is.
Het natuurgeweld ontstaat door wat er op en onder het aardoppervlak gebeurt. Droogte en bosbranden ontstaan bijvoorbeeld door extreme hitte en overstromingen door te veel neerslag. Aardbevingen of vulkaanuitbarstingen ontstaan juist ónder het aardoppervlak.

Aardbeving

- 2 Bij een aardbeving trilt en schudt het aardoppervlak. Een aardbeving wordt veroorzaakt door het schuiven van de aardplaten waaruit de aardkorst bestaat. Deze platen zijn voortdurend in beweging en dit kan trillingen veroorzaken.
- 3 Tijdens en na een aardbeving is er instortingsgevaar. Veel huizen en gebouwen storten in. Mensen raken bedolven onder het puin, raken gewond of sterven. Soms leidt een beving tot een aardverschuiving. Grote stukken grond, steen of sneeuw komen dan plotseling in beweging en schuiven naar beneden.
- 4 De zwaarte van een aardbeving wordt gemeten op de Schaal van Richter. Op deze schaal staat de 1 voor een heel kleine trilling en 10 voor een zeer zware aardbeving, met een totale verwoesting. Een aardbeving van 10 op de Schaal van Richter is gelukkig nog nooit voorgekomen.
- 5 Ook onder de bodem van zeeën en oceanen kan de aardkost beven. Dat kan zorgen voor een vloedgolf, vooral in kustgebieden, van wel meer dan twintig meter hoog.

6 In 2004 werden in Azië duizenden mensen overvallen door een gigantische vloedgolf uit de zee. Ineens stonden ze oog in oog met een huizenhoge golf die uit de zee kwam. Het was een catastrofe. Hele dorpen werden weggevaagd en de overlevenden moesten op straat bivakkeren, zonder een dak boven hun hoofd of toegang tot sanitaire voorzieningen. Er waren duizenden slachtoffers. Nog eens duizenden mensen waren vermist.

Vulkaanuitbarsting

7 Een vulkaan is een opening in het aardoppervlak waardoor gesmolten gesteente, gas en stukken steen uit het binnenste van de aarde naar buiten kunnen komen. Het moment waarop dit gebeurt, wordt een uitbarsting of eruptie genoemd. Dit gebeurt als de druk in de vulkaan te hoog wordt. Op aarde zijn er ongeveer 1500 vulkanen die kunnen uitbarsten.

8 Een vulkaanuitbarsting begint meestal met een explosie. Daarna spuit de vulkaan aswolken uit en stroomt een dikke stroom gloeiendhete lava uit de vulkaan. Alles en iedereen in de buurt van de vulkaan wordt verstikt door de rook en de as of bedolven onder de hete lava.

9 In 2010 barstte op IJsland een vulkaan uit. De vulkaan blies dagenlang enorme aswolken de lucht in. Tot ver buiten IJsland konden mensen de zwarte rook waarnemen. De gevolgen voor de luchtvaart waren desastreus. In grote delen van Europa werd het vliegverkeer dagenlang stilgelegd vanwege de aswolken die de motoren van de vliegtuigen kunnen beschadigen. Ook tussen Suriname en Nederland waren er toen geen vluchten.

10 Na een uitbarsting gaan er vaak toch weer mensen rond de vulkaan wonen. De bodem met afgekoelde lava is namelijk erg vruchtbaar. Veel landbouwgewassen groeien er goed.

Herhaling van les 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – verschillende woordsoorten herkennen. – de volgende zinsdelen in een actieve zin benoemen: persoonsvorm, werkwoordelijk gezegde, onderwerp, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, naamwoordelijk gezegde, bijwoordelijke bepalingen en het handelend voorwerp.
LESDOEL	De leerling kan: – alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen; – de bijwoordelijke bepaling van tijd, plaats en hoedanigheid in een zin herkennen; – overige bijwoordelijke bepalingen in zinnen herkennen.
MATERIALEN	– Infographic Woordsoorten – Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten in duo's. Bij de opdrachten 1, 2 en 3 werken de leerlingen in eerste instantie individueel, maar ze mogen overleggen.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zin op het bord.

Het onverwachte natuurgeweld richtte grote schade langs de kust aan.

INTRODUCTIE

U vertelt dat in deze les de onderwerpen van les 4 en les 12 worden herhaald. U wijst op de zin op het bord en vertelt dat er op twee manieren naar deze zin kan worden gekeken. Een manier is om alle woordsoorten te benoemen. Een andere manier is om de zinsdelen te benoemen. Vervolgens benoemt u samen met de leerlingen alle woordsoorten van de zin (respectievelijk: lidwoord, bijvoeglijk naamwoord, zelfstandig naamwoord, werkwoord, bijvoeglijk naamwoord, zelfstandig naamwoord, voorzetsel, lidwoord, zelfstandig naamwoord en (voorzetsel)bijwoord). Verwijs hierbij naar de infographic Woordsoorten. Daarna benoemt u samen met de leerlingen alle zinsdelen (pv = richtte; wg = richtte aan; ow = het onverwachte natuurgeweld; lv = grote schade; bwb van plaats = langs de kust). U verwijst hierbij steeds naar de infographic Zinsdelen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

Instructie

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste zin van opdracht 1. U stimuleert de leerlingen hierbij om hardop te redeneren en de infographic Woordsoorten te gebruiken. Bij opdracht 2 begeleidt u de leerlingen bij de eerste twee zinnen. Laat ze daarna hardop redeneren: op welke vraag over de zin geeft de bijwoordelijke bepaling een antwoord? Welke soort bepaling is het dus?

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- Na / de / aardbeving / stond / het / huis / op / instorten.
vz / lw-b / znw / ww / lw-b / znw / vz / ww
- De / bewoners / zochten / hun / spullen / uit / en / pakten / die / in.
lw-b / znw / ww / bez vnw / znw / vz bijw / voegw / ww / aanw vnw / vz bijw
- Toen / vertrokken / ze / naar / hun / familie / in / een / ander / dorp.
bijw / ww / pers vnw / vz / bez vnw / znw / vz / lw-o / bv nw / znw

Opdracht 2

- vandaag = bwb van tijd, onverwacht = bwb van hoe
- de lucht in = bwb anders, namelijk bwb van richting
- kilometers verder = bwb plaats, uit de lucht = bwb anders, namelijk bwb van richting
- langs de helling = bwb anders, namelijk van richting

Opdracht 3

- pv: ontstaan; wg: ontstaan; ow: orkanen; bwb anders: alleen tussen juni en oktober
De bijwoordelijke bepaling in deze zin is de bijwoordelijke bepaling van beperking.
Let op: als de leerlingen 'alleen tussen juni en oktober' benoemen als bwb van tijd, rekent u dat niet fout.
- pv: is; ow: een orkaan; ng: is een zeer sterke storm
- pv: richten; wg: richten aan; ow: orkanen; lv: grote verwoestingen; bwb van plaats: in het Caraïbisch gebied; bwb van tijd: bijna elk jaar;

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de onderstreepte woorden uit de zin in je schrift. Zet achter elk woord welke woordsoort het is.

- Welke orkaan trof een aantal jaren geleden het eiland Sint-Maarten?

Lees de zin. Op welke vraag over de zin geeft de bijwoordelijke bepaling antwoord?

- Voor hun eigen veiligheid moesten alle bewoners vertrekken.

Verrijking: Maak de zin langer met minstens twee bijwoordelijke bepalingen.

Benoem daarna alle woordsoorten in de zin.

- De bewoners bivakkeren in tenten.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht, waarbij u inventariseert waar de leerlingen meer moeite mee hebben: woordsoorten benoemen of zinsdelen benoemen. U vraagt hun steeds om hun antwoord toe te lichten.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

21 Herhaling van de les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geoefend met het herkennen en beschrijven van klanknabootsingen; – heeft geoefend met het zoeken naar boeken in de bibliotheek op basis van de indeling: leeftijd, genre en schrijver.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis van zinnen versterken door te werken met klanknabootsing; – boeken opzoeken in de bibliotheek aan de hand van de indeling: leeftijd, genre en schrijver.
MATERIALEN	Een stapel boeken uit de bibliotheek van verschillende genres en leeftijdscategorieën.
ORGANISATIE	De leerlingen verwerken de opdrachten individueel, maar ze mogen overleggen of elkaar om advies vragen. Bij opdracht 4 bespreken de leerlingen samen wat de antwoorden zijn.

VOORBEREIDING

Teken op het bord een sticker van een bibliotheekboek: het pictogram van boek met fantasieverhalen en sprookjes. Daaronder staan de vier letters 'LOON'. De leeftijdscategorie vult u nog niet in.

INTRODUCTIE

U vertelt dat in deze les de onderwerpen van les 5 en les 13 worden herhaald. U vraagt aan de leerlingen om een werkwoord te noemen dat een klank nabootst? Vraag vervolgens dat ze ook het geluid erbij maken. Daarna vraagt u wie het geluid en/of het woord in een zin kan gebruiken. U vat samen dat je door klanknabootsingen te gebruiken zinnen levendiger maakt. Je versterkt ermee wat je wilt zeggen. U vraagt de leerlingen in welke soort boeken er veel gebruik wordt gemaakt van klanknabootsing. (griezelboeken) *Waarom doet een schrijver dat?* (om het verhaal extra spannend te maken).

Daarna bekijkt u samen met de leerlingen het pictogram op het bord. *Waar kun je zo'n pictogram vinden?* (in de bibliotheek) *Wat betekent het pictogram?* (het is het pictogram van het genre fantasieverhalen en sprookjes). *Wie leest dit genre boeken graag?* *Wie leest er liever een ander genre?* *Welk genre is dat dan?* *Naar welk pictogram zoek je dan in de bibliotheek?*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 5 en les 13 van dit thema.

Instructie

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Bij opdracht 3 zijn steeds twee antwoordopties juist. De leerlingen kiezen de juiste antwoorden en vullen die aan met de juiste leeftijdscategorie, de juiste letter of het juiste genre.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben, de eerste opgave van opdracht 1 en 2. Leerlingen die moeite hebben het lezen van de stickers op een bibliotheekboek, laat u vertellen wat er op het pictogram staat. Eventueel legt u de begrippen van de verschillende genres uit. Bespreek de indeling A-B-C en de genres. Indien u niet de beschikking heeft over bibliotheekboeken, kunt u nogmaals gebruik maken van de afbeeldingen van les 13.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bespreek de antwoorden van de opdrachten klassikaal, waarbij u steeds een paar leerlingen hun antwoorden laat voorlezen. Komen de klanknabootsingen bij opdracht 1 en 2 een beetje overeen of is er veel verschil?

Vraag de leerlingen bij opdracht 4 hoe ze tot een antwoord zijn gekomen.

Antwoorden

Opdracht 1

De antwoorden op de geluiden die je hoort zijn ter interpretatie van de leerlingen en kunnen daarom anders zijn.

- Je hoort: Drup, drup (druppen)
- plonsss (plonzen)
- WRUUUAAAAH (brullen)
- piep, piep (piepen)
- Rrrrrrrrrr (rommelen)

Opdracht 2

De antwoorden op de geluiden die je hoort zijn ter interpretatie van de leerlingen en kunnen daarom anders zijn.

- KRAAAAAAK; BENG
- Fffft - Fffft - Fffft

Opdracht 3

- A Bij de boeken in de leeftijd van 7 - 8 jaar, B bij de letter S (van Soerodimedjo)
- A Bij de boeken in de leeftijd van 9 - 12 jaar, C bij het genre fantasie en sprookjes
- A Bij de boeken in de leeftijd van 9 - 12 jaar, B bij de letter F (van Fraanje), C bij het genre dieren

Opdracht 4

Van links naar rechts:

Boek 1: Genre oorlog en verzet. Je zoekt bij de letter H.

Boek 2: Genre historische verhalen. Je zoekt bij de letter M.

Boek 3: Genre dieren. Je zoekt bij de letter D.

Boek 4: Genre griezelverhalen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: In een boek van het genre 'Dieren' gaat het om dieren op de boerderij. Noem drie klanknabootsingen die je kent van dieren.

Verrijking: Welke klanknabootsingen denk je dat je leest in een boek uit het genre 'oorlog en verzet'? Noem geluiden en de werkwoorden die erbij passen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat een aantal leerlingen hun voorkeur benoemen en motiveren.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Wayang Kulit

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent Surinaamse verhalen; – heeft in leerjaar 7 kennisgemaakt met een verteltraditie vanuit de Afro-Surinaamse cultuur.
LESDOEL	De leerling kan: – vertellen dat wayang kulit een Surinaams-Javaanse verteltraditie is; – de termen wayang, kulit, dalang, gunungan en gamelan in de juiste zinnen invullen; – vertellen over enkele populaire traditionele karakters uit de wayang kulit; – de tekst van een rol bij de wayang kulit goed uitspreken.
MATERIALEN	– Tekenmateriaal. Indien mogelijk: apparatuur om de bijbehorende audiofile te laten horen. – Eventueel stevig papier, tape/plakband en satéprikkers/stokjes voor als u de leerlingen zelf wayangpoppen laat maken.
ORGANISATIE	Opdracht 1 en 3 maken de leerlingen individueel. Opdracht 2 voeren ze in groepjes van vier uit.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

U heeft de tekst voorbereid om deze zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen.

INTRODUCTIE

U laat de leerlingen de plaatjes van de wayangpoppen bekijken en voert een klassengesprek rond deze plaatjes. Richtvragen kunnen zijn:

- Heb je deze plaatjes al eerder gezien? Waar dan?
- Bij welke cultuurgroep horen deze plaatjes? (Javaanse cultuurgroep)
- Wanneer worden deze poppen gebruikt? (Bij Javaanse vertellingen)
- Kennen jullie andere poppen waarmee verhalen worden verteld? (Op de kleuterschool hebben de leerlingen kennisgemaakt met Jan Klaassen bij poppenkastvertellingen.)

U geeft aan dat de Javanen ook een verteltraditie hebben met poppen, maar dat er veel verschillen zijn met de poppenkast van Jan Klaassen. Deze les gaat het over de Javaanse verteltraditie Wayang kulit.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Wayang kulit* is een schaduwspel met poppen. 'Wayang' betekent schaduw en 'kulit' betekent 'leer'. De poppen zijn namelijk gemaakt van runder- of geitenleer. De toeschouwers zien de schaduwen van de poppen bewegen tegen een verlicht doek. De persoon die de poppen beweegt en het verhaal vertelt, heet 'dalang'. Het verhaal van de dalang wordt begeleid door gamelanmuziek. Een gamelanorkest bestaat uit verschillende metalen slaginstrumenten.

Wayang kulitverhalen worden meestal verteld bij speciale gelegenheden, zoals een huwelijk, een besnijdenis, herstel na een zware ziekte of het afronden van een studie. De

* Lim, S.L. (2010) Transmitting the Ramayana Epic from India to Southeast Asia and the West through Shadow Puppetry and Visual Art.

voorstellingen duren vrij lang, meestal een aantal uren.

Traditionele wayang kulitverhalen komen uit de Ramayana of de Mahabharata. Dit zijn heilige boeken van de Hindoes. De verhalen van Ram (Rama) (uitspraak: Raam) en Sita (Devi Sinta) zijn erg populair, zoals hun huwelijk, hun verbanning naar het bos, de ontvoering van Devi Sinta door Ravana, (uitspraak: Raawen) die haar gevangen houdt op het eiland (Sri) Lanka, en haar redding door Hanuman, de aanvoerder van het apenleger. Tegenwoordig kunnen wayang kulitverhalen ook over moderne helden gaan. In het algemeen gaan de verhalen over de overwinning van het goede op het kwade.

Aan het begin van het verhaal zwaait de dalang met een gunungan. Dat is een signaal dat hij een stuk verhaal gaat vertellen dat niet uitgesproken wordt door de verhaalfiguren. Ook tijdens het verhaal en aan het eind wordt dit symbool gebruikt om aan te geven dat de dalang (de verteller) een stukje verhaal zal vertellen.

Zo zou de dalang een stukje uit het verhaal van Rama en Sinta kunnen vertellen:

Gunungan	"Sri Rama en Devi Sinta wonen in een bos. Op een dag ziet Sinta een hert. Ze weet niet dat het hert in werkelijkheid Maricha is, de broer van hun vijand Ravana (Bokbis). Ze vraagt Rama om het hert te vangen. Als Rama achter het dier aangaat, blijft Sinta achter in hun hut, onder bescherming van Rama's broertje Lakshmana. Als Rama het hert eindelijk te pakken heeft, springt Maricha uit het lichaam. Hij bootst de stem van Rama na en roept luidkeels om hulp."
Sinta	"Luister Lakshmana, ik hoor Rama om hulp roepen. Ga hem helpen."
Lakshmana	"Ben je niet bang om alleen hier te blijven?"
Sinta	"Nee, nee, ga snel. Rama is in nood."
Gunungan	"Hier heeft Ravana (Bokbis) op gewacht."
Ravana (Bokbis)	"Hahaha. Sinta, ik ga je ontvoeren."
Sinta	"Help! Help! Red mij!"
Gunungan	"Maar Sinta is te zwak om zich tegen de brute Ravana (Bokbis) te verzetten. Hij neemt haar mee naar zijn paleis op het eiland Lanka."

Hierna vervolgt het poppenspel.

Instructie

U laat de leerlingen het informatieblokje lezen en geeft ze de gelegenheid vragen erover te stellen. Eventueel licht u het woord 'verbanning' toe. Hierna leest u samen het verhaal. Gebruikt u, net als een dalang, voor elke rol een andere stem. Indien mogelijk laat u ook de Surinaams-Javaanse vertaling horen.

U licht daarna de opdrachten kort toe. Als u Surinaams-Javaanse sprekers in uw klas hebt, laat u de Surinaams-Javaanse woorden in opdracht 2 door hen uitspreken. Eventueel laat u de leerlingen voor deze les zelf wayangpoppen maken, uitgeknipt uit stevig papier en bevestigd op een stokje.

Na opdracht 1 en 2 deelt u de tekenmaterialen uit en gaan de leerlingen aan de slag met opdracht 3. Als ze niet klaar zijn, mogen ze die thuis afmaken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bij opdracht 2 moedigt u de leerlingen aan hun stem op passende wijze te gebruiken. Indien nodig, doet u het voor. U luistert ook naar de Surinaams-Javaanse woorden en verbetert waar nodig. Als er leerlingen in de klas zijn die Surinaams-Javaans spreken, vraagt u hun hulp hierbij. Bij opdracht 3 wijst u op de typische trekken van Sinta. Het plaatje in het leerlingenboek kan als voorbeeld dienen. U kijkt mondeling opdracht 1 met de leerlingen na.

Antwoorden

Opdracht 1

1. dalang 2. gungungan 3. gamelan 4. goed op kwaad 5. schaduw, leer

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Eventueel geeft u gelegenheid om het rollenspel te presenteren. De tekening bewaren de leerlingen hun meertaligheidsportfolio. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – de regels van een debat opvolgen en hieraan meedoen; – de eigen mening met argumenten verdedigen; – argumenten uitwerken.
LESDOEL	De leerling kan: – een argument uitwerken om een mening te verdedigen; – kort en gericht reageren in een debat.
MATERIALEN	Timer of stopwatch; schrijfpapier voor iedere subgroep.
ORGANISATIE	In opdracht 1 werken de leerlingen individueel. Opdracht 2 wordt in duo's uitgevoerd.

VOORBEREIDING

Zet de opstelling voor het debat klaar zoals op de afbeelding.

In opdracht 3 wordt de groep in drie subgroepen verdeeld: twee debatterende groepen en één groep 'lopers'. U wijst zelf aan welke groep vóór de stelling is (hieronder groen aangegeven), en welke groep tegen de stelling debatteert (hieronder rood aangegeven). De leerlingen verdedigen dus niet per se hun eigen mening. De lopers (hieronder blauw aangegeven) hebben wel een eigen mening, maar mogen 'overlopen' tijdens het debat (van mening veranderen).

Opdracht 4 wordt weer in kleinere groepjes van twee of drie leerlingen uitgewerkt. Hiervoor krijgen ze een apart vel papier.

Tijdens het debat zitten de voor- en tegenstanders tegenover elkaar. De lopers (blauw) die voor de stelling zijn, gaan staan bij de 'groene' groep (de voorstanders) en de lopers (blauw) die tegen de stelling zijn gaan bij de 'rode' groep staan (de tegenstanders)

Op het bord staat de stelling. De debaters gaan voor het bord staan om hun argumenten te presenteren en toe te lichten.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek met de leerlingen over rampen die in Suriname of de omgeving van Suriname gebeurd zijn of kunnen gebeuren. Bijvoorbeeld de overstromingen in 2006, veroorzaakt door dagenlange zware regenval. Hierdoor zijn drie mensen omgekomen en ongeveer 20.000 dakloos geworden. Of de brand op de vuilnisbelt te Ornamibo in 2018, waarbij velen ziek zijn geworden en de hele stad onder giftige rook lag.

Laat leerlingen vertellen. Kennen ze mensen die daarvan slachtoffer waren?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een debat is een discussie over een stelling. Een stelling heeft voorstanders en tegenstanders. Beide partijen verdedigen hun mening met argumenten. De manier waarop een debat wordt georganiseerd, wordt van tevoren afgesproken.

In deze les voer je een debat, waarbij je tussentijds van mening mag veranderen.

Structuur van het debat (15 minuten)**1 Betoog:** presenteren van de argumenten (1,5 minuut voor iedere partij).

- noem de stelling;
- zeg of jullie voor of tegen de stelling zijn;
- noem drie argumenten;
- licht de argumenten toe.

2 Reageren (5 x 1 minuut voor iedere partij)

- zeg op welk argument je reageert, vat dit argument kort samen;
- reageer kort op het argument, leg uit waarom je het wel of niet goed vindt;
- ondersteun je reactie met een voorbeeld.

3 Wisselen

- de lopers mogen tijdens het debat wisselen van partij, als ze van mening zijn veranderd.

Instructie

U vertelt de leerlingen dat ze een debat gaan voeren in een nieuwe vorm en legt de structuur van dit debat uit.

Groep 1 is voorstander (groen), groep 2 is tegenstander (rood), groep 3 (blauw) bestaat uit leerlingen die hun eigen mening vertegenwoordigen. Zij staan achter de groep waar ze het mee eens zijn. Tijdens het debat mogen leerlingen uit de blauwe groep wisselen van partij en zich aansluiten bij de andere groep.

U vertelt dat eerst de argumenten uitgewerkt zullen worden. Daarna wordt het debat gevoerd. U schrijft de volgende stelling op het bord:

Iedere werkende persoon moet 1% van zijn maandsalaris uitgeven hulp bij rampen.

U vertelt dat het debat over deze stelling zal gaan. U geeft ook aan dat het in dit debat niet per se gaat over je eigen mening, maar dat de leerlingen gaan oefenen met het geven van goede argumenten en hoe je die in een debat naar voren brengt.

U licht de opdrachten 1 en 2 toe en laat op het bord zien hoe het bedenken en uitwerken van argumenten wordt opgeschreven.

Voor	Tegen
1.	1.
2.	2.

Na opdracht 2 verdeelt u de klas in drie groepen:

- 1 Voorstanders: zij werken de argumenten vóór de stelling uit.
- 2 Tegenstanders: zij werken de argumenten tegen de stelling uit.
- 3 Lopers: zij bedenken wat hun eigen mening is en werken argumenten daarvoor uit.

U wijst in iedere groep een leider aan, die de discussie in de subgroep leidt. U bespreekt het schema van opdracht 4, waarin de argumenten uitgewerkt worden. U gebruikt daarvoor het volgende voorbeeld:

Stelling: Iedereen moet EHBO-les krijgen op school (Eerste Hulp Bij Ongelukken).

- 1 Argument voor, want er gebeuren wel eens ongelukken op school.
- 2a Dat klopt (dat is goed), want daarmee kun je ernstige gevolgen van zo'n ongeluk voorkomen.
- 2b Dat is belangrijk, want het maakt de school veiliger, als leerlingen elkaar kunnen helpen. Bijvoorbeeld: Als iemand flauw is gevallen, weten anderen wat ze wel en niet moeten doen met het slachtoffer. Zo is het slachtoffer veiliger, totdat er een dokter is of totdat hij/zij weer bijkomt.

De leerlingen gebruiken losse blaadjes voor het uitwerken van de argumenten.

Na opdracht 4, vóór de start van het debat, licht u het debat nog eens toe. Let op: in dit debat gaat het niet om het verdedigen van je eigen mening, maar om het verdedigen van een mening met goede argumenten.

U verdeelt de rollen:

- één timer houdt de tijd in de gaten. De timer geeft aan wanneer de gesprekstijd half om is en telt de laatste 10 seconden af.
- de lopers mogen tijdens het debat naar een andere kant overlopen, als ze van mening veranderen.

U heeft zelf de rol van scheidsrechter. De scheidsrechter moet de beurten eerlijk verdelen en zoveel mogelijk verschillende leerlingen aan het woord laten.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit en voeren het debat.

FEEDBACK EN INTERACTIE

Bij de voorbereiding van het debat loopt u rond en geeft u hulp waar nodig. Tijdens het debat zorgt u ervoor dat alles ordelijk verloopt. Let op: bij deze les zijn er geen differentiatieopdrachten, omdat de leerlingen de gelegenheid krijgen hun mening uit te drukken. U bespreekt het debat uitgebreid na. Daarbij kunt u de volgende vragen stellen:

Voor de voor- en tegenstanders:

- Hoe was het om argumenten te bedenken voor en tegen de stelling?
- Was het lastig om je eigen mening opzij te zetten?
- Welk argument vond je het meest overtuigend?
- Ben je verrast door één van de argumenten?
- Wat is je eigen mening na het debat? Kwam dat door het debat, of dacht je er van het begin af aan al zo over?

Voor de lopers:

- Waardoor veranderde je van mening?
- Heb je een argument gehoord die jouw mening juist benadrukte? Welk argument was dat?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen met deze vorm van debatteren.

U noteert welke leerlingen nog niet makkelijk spreken. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een affiche maken

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder een oproep geschreven en een flyer gemaakt.
LESDOELEN	De leerling kan: – een oproep schrijven; – een affiche maken.
MATERIALEN	Kladpapier; tekenpapier (A4 of A5); kleurpotloden en/of viltstiften; eventueel tijdschriften, scharen en lijm
ORGANISATIE	– De opdrachten worden in duo's gemaakt. – Het is aan te bevelen deze les te combineren met een les voor het vak Kunst en Cultuureducatie.

INTRODUCTIE

U bespreekt het nieuws met de leerlingen, bijvoorbeeld aan de hand van het 10 minuten Jeugdjournaal. Laat de leerlingen iets noemen wat ze erg vonden om te zien, bijvoorbeeld een natuurramp, een oorlog of de uitbraak van een virus. *Wat zou je allemaal kunnen doen om de slachtoffers van deze gebeurtenissen te helpen?* (bijvoorbeeld: geld inzamelen, een benefietconcert of braderie/bunkopu seri houden, een wandelloop of snoeppauze organiseren. Om deze activiteiten te doen, kun je een oproep plaatsen.

U herinnert de leerlingen eraan dat ze in leerjaar 7 een oproep hebben geschreven voor twee kinderen die hun buurt vragen om de speeltuin schoon te maken. In deze les gaan de leerlingen weer een oproep schrijven, maar dan over een ander onderwerp en in een andere vorm.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **oproep** is een verzoek aan mensen om iets te gaan doen. Een oproep moet kort en duidelijk zijn. De informatie in de oproep moet volledig zijn. In een oproep staat bijvoorbeeld:

- wat de mensen moeten gaan doen;
- waar ze dat gaan doen;
- hoe laat ze dat gaan doen;
- wat ervoor nodig is;
- wie het organiseert;

Een oproep:

- heeft een vriendelijke toon, je doet immers een verzoek;
- trekt aandacht door een leuk plaatje en mooie kleuren.

Een oproep kun je plaatsen op een **affiche**. Een affiche is een poster die je ergens ophangt waar veel mensen het kunnen lezen. Op een affiche staat zo weinig mogelijk tekst, zodat het weinig tijd kost om de oproep te lezen. De tekst valt wel op. Bijvoorbeeld doordat de belangrijkste woorden met opvallende, gekleurde letters zijn geschreven.

Instructie

U leest het informatieblokje voor. De leerlingen hebben al geoefend met het schrijven van een oproep. Het maken van een affiche is nieuw. Sta daar langer bij stil. Bekijk ook het voorbeeld goed. Wijs op het feit dat er weinig tekst staat in het affiche en dat bepaalde woorden meer opvallen doordat ze wat groter zijn en in een andere kleur staan. Ook staat er een leuk plaatje bij en zijn er mooie kleurcombinaties gebruikt. Dit voorbeeld kunnen de leerlingen straks gebruiken bij het maken van hun eigen affiche.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Zo ja, dan deelt u de materialen uit.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

Verlengde instructie

U helpt de leerlingen bij het uitvoeren van de opdrachten:

Opdracht 1: U leest het krantenartikel voor.

Opdracht 2: U leest de opdracht, de vragen en de antwoorden voor.

Opdracht 3: U observeert hoe de leerlingen de bespreking houden en u stuurt bij.

Opdracht 4: U observeert hoe de leerlingen de opdracht uitvoeren en u stuurt bij.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Voor de leerlingen die dat aankunnen, maakt u gebruik van de suggesties voor differentiatie.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bekijk tijdens het werken de affiches van andere duo's en vul je eigen affiche aan.

Verrijking: Maak van je affiche een flyer.

AFSLUITING

U hangt de affiches op en aan de hand daarvan bespreekt u de terugkijkopdracht. Wijs op de goede punten van de verschillende affiches en laat die door leerlingen benoemen. Bijvoorbeeld de affiches met zo weinig mogelijk tekst, de affiches met opvallende, gekleurde woorden en de affiches met een aantrekkelijke tekening.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Accenttekens

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan leestekens plaatsen om de leesbaarheid van een tekst te vergroten; – kan uitleggen wat leenwoorden zijn. – heeft eerder geoefend met Franse leenwoorden met accenttekens.
LESDOEL	De leerling kan: – uitleggen wat een accentteken is; – accenttekens juist gebruiken.
MATERIALEN	Woordenboeken
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's. Een tweetal duo's kan als groepje van vier samen hun antwoorden vergelijken en bespreken.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen hun boek voor zich te nemen en wijst ze op de afbeelding. U vraagt de leerlingen: *Wat eet zij?* (saté) U schrijft de volgende zin op het bord:
Hé, zij eet saté.

U omcirkelt de letters met een accent en vertelt de leerlingen dat het deze les over accenttekens gaat.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **accentteken** laat zien hoe je het woord uitspreekt.

Bij Franse leenwoorden	Wil je saté? Nee, alleen rosé.	Klinkt als ee
	Ik gaf de caissière de crème.	Klinkt als e , zoals in <i>bed</i>
	Hij schaamt zich nergens voor. Hij heeft totaal geen gêne.	Klinkt als e , zoals in <i>bed</i> , maar langer en zangeriger.
Bij Nederlandse woorden	Hé, kom eens hier!	Klinkt als ee
	Hè, nou moet je niet zo blèren hoor.	Klinkt als e , zoals in <i>bed</i>
	Wil je een snoepje? Ik heb maar één smaak.	Klinkt als ee .
Om een woord nadruk te geven	De aardverschuiving was hét gesprek van de dag.	

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. Besteed aandacht aan woorden waarvan u inschat dat die onbekend zijn bij een groot deel van de leerlingen. U past eventueel de rest van uw instructie aan.

De accenttekens in het Nederlands worden eigenlijk alleen gebruikt bij woorden die je een klemtoon wil geven. U schrijft de volgende zin op het bord:

- Ik heb dat maar één keer gegeten. Maar nooit meer!

Lees de zin voor of laat die door een leerling voorlezen.

U vervolgt uw uitleg: *Het accentteken wordt ook gebruikt bij leenwoorden die je anders verkeerd zou uitspreken.*

Schrijf als voorbeeld sate zonder accentteken op het bord en vraag om het woord uit te spreken. Hierna plaatst u het accentteken (saté) en spreekt u het woord correct uit. Op dezelfde wijze neemt u samen de woorden blèren en gène door, zodat ze de verschillen horen in uitspraak. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Licht eventueel de betekenis van onbekende woorden toe, zoals: scène en comité.

Verlengde instructie

In deze les gaat het primair om het juist uitspreken van de lees- en accenttekens, niet om het spellen van woorden. U kunt een kleine groep vormen met leerlingen die moeite hebben met het juist uitspreken en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die dat aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. saté – paté – crème – scène – café – gène – enquête – comité
- b. Eigen antwoorden

Opdracht 2

- a. Hé, hallo Kevin.
Hé, heb je het al gehoord? Er is een aardbeving geweest in Chili.
Wat erg hè, voor die mensen.
Hè ik moet er de hele dag aan denken.
- b. Eigen antwoorden

Opdracht 3

- a. Met de klemtoon op dé ben je ervan overtuigd dat dit zo opgelost moet worden.
Met de klemtoon op mij zeg je dat er vast meer oplossingen zijn, maar dat dit jouw oplossing is.
- b. Met de klemtoon op helemaál bedoel je dat de ander niet een beetje gek is geworden, maar echt volledig. Ligt de klemtoon op gék, dan vind je wat de ander doet niet dom, maar gek.

Opdracht 4

- a. Ik ga altijd één keer per week sporten.
- b. Dat staat nummer één op mijn verlanglijstje.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een lijstje van de drie moeilijkste woorden uit deze les. Lees ze driemaal achter elkaar zachtjes voor. Doe je schrift dicht en schrijf de drie woorden uit je hoofd op een kladblaadje. Hoeveel had je er goed?

Verrijking: Bedenk een zin, zoals in opdracht 3 waar je met accenttekens de betekenis van de zin kunt veranderen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun antwoord voorlezen en vraag hun waarom ze dat het belangrijkste vinden. Als verschillende leerlingen eenzelfde antwoord hebben gegeven, kunt u dat als een tip proberen te formuleren. Laat hen die tip in hun schrift noteren.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Een plattegrond lezen

BEGINSITUATIE	– De leerling kan informatie uit schema's en afbeeldingen halen. – De leerling heeft bij Geschiedenis en Aardrijkskunde geleerd om locaties op een kaart op te zoeken.
LESDOEL	De leerling kan informatie uit een plattegrond halen.
MATERIALEN	Een of meerdere kopieën van de ontruimingsplattegrond van uw school.
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 tot en met 3 individueel en opdracht 4 in duo's en opdracht 5 in groepjes van vier.

INTRODUCTIE

U zegt: *In dit thema gaat het over nood. Over rampen en wat je dan doet. Over hulp geven in noodsituaties. Ook binnen onze school kunnen zich noodsituaties voordoen. Welke? (bijvoorbeeld brand, ongeluk, ontploffingsgevaar door giftige stoffen, maar ook: onveilige situatie door hevige storm of regen) Wat moeten wij eigenlijk doen als er een noodsituatie is op school, zoals een brand? Inventariseer de antwoorden en vraag door op de antwoorden. Hoe kom je het snelst het gebouw uit? Waar moet je verzamelen? Hoe zorg je ervoor dat iedereen zich aan die afspraken houdt?* U geeft aan dat scholen en gebouwen een ontruimingsplan moeten hebben klaarliggen. Dat is een plan waarin staat hoe mensen het snelst en veiligst het gebouw kunnen verlaten. Bij zo'n plan hoort een plattegrond. *In deze les kijken we naar zo'n plattegrond.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **plattegrond** is een verkleinde, schematische kaart van een stad, dorp, terrein of gebouw.

Je ziet de stad, het dorp, het terrein of het gebouw van boven.

Onder een plattegrond staat vaak een **legenda**. Dat is een uitleg over gebruikte kleuren en symbolen en afkortingen op de plattegrond.

Instructie

U leest samen de informatie bij het Informatieblokje.

U vraagt: *Bij welke vakken werken we ook met plattegronden? (bijvoorbeeld Rekenen, Aardrijkskunde en Geschiedenis) Wat hebben jullie in die lessen gedaan met plattegronden? (bijvoorbeeld oppervlaktematen berekenen, locaties herkennen) Help de leerlingen eventueel op weg om hun geheugen op te frissen.*

Daarna kijkt u samen naar de plattegrond in het boek. U leest samen de titel: Ontruimingsplattegrond. *Wat betekent dat? Waar gebruik je deze plattegrond voor? (Een ontruimingsplattegrond is een plattegrond die mensen in een gebouw laat zien waar ze zijn en hoe ze het beste uit het gebouw kunnen vluchten als dat nodig is.) Voor wie is zo'n plattegrond vooral handig? (voor mensen die het gebouw niet zo goed kennen, zoals bezoekers) Waar vind je zo'n ontruimingsplattegrond in een gebouw? (op een duidelijk zichtbare plek, vaak bij deuren) Waar zie je op de plattegrond de legenda? (onderaan)*

Hierna maken de leerlingen de opdrachten. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 25.

Verlengde instructie

U bekijkt de plattegrond nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden

aangeven (als bijv naamw)	de brandmelder	de nooduitgang
de apparatuur	de brandslang	de ontruiming
de begane grond	de calamiteit	het pand
de brandblusser	de hulpdienst	de procedure
de brandmeldcentrale	het letsel	de vluchtweg

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- De Johannesschool
- Nee, alleen de begane grond. Er zijn meer verdiepingen, want er zijn ook trappen.
- Bijvoorbeeld waar de EHBO-kisten zijn; waar de brandmelders zijn; waar de brandblusapparaten zijn, waar de brandslangen met haspel zijn.

Opdracht 2

B, D

Opdracht 3

- B: de plek waar deze plattegrond hangt
- Je volgt dan de route met de donker-groene pijlen.
- Je volgt dan de route met de oranje pijlen.
- De gang oversteken en dan verder de oranje pijlen volgen. Dat is de kortste route.

Opdracht 4

Bijvoorbeeld: Hoeveel nooduitgangen zijn er in het gebouw?
Je bent in lokaal BG7, waar is de dichtstbijzijnde brandmelder?
Hoeveel EHBO-kisten zijn er in het gebouw?

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog een vraag bij de plattegrond. Stel de vraag aan je duo.

Verrijking: Bekijk de ontruimingsplattegrond van je eigen school. Bedenk drie vragen bij deze plattegrond. Werk daarna in duo's. Stel elkaar de vragen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van het evaluatieformulier Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Sarnámi en lidwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet dat Suriname een meertalige samenleving is; – kan klankverschillen tussen de Surinaams-Javaanse taal en de Nederlandse taal herkennen; – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen en heeft een kleine woordenschat opgebouwd in verschillende Surinaamse talen die ze niet van huis uit kennen; – kan de schooltaal spreken en schrijven en eenvoudige zinnen redekundig en taalkundig ontleden.
LESDOEL	De leerling kan: – structuurverschillen tussen het Nederlands en het Sarnámi herkennen; – het verschil in het gebruik van lidwoorden van bepaaldheid tussen het Nederlands, het Sarnámi en het Sranan herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel, maar mogen hulp vragen aan een klasgenoot.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen om enkele talen op te noemen die in Suriname worden gesproken. U geeft beurten om de volgende Nederlandse zin te vertalen in de Surinaamse thuistalen die de leerlingen spreken.

“Het meisje heet Mariska.”

U legt uit dat je meestal niet letterlijk van de ene taal naar de andere taal kan vertalen. Dit komt omdat elke taal een eigen structuur heeft. In deze les zal vooral gekeken worden naar een verschil tussen het Nederlands en het Sarnámi.

Taal	Het meisje heet Mariska.
ARO	Tu shokotha Mariska motho iri.
KAR	Mòko amyjàko ety me Mariska man.
MAN	Zhège nǚhái jiào Mariska.
OKA	A pikinuma den e kai Mariska./ A meesyo den e kai Mariska.
SAA	I mujëë mii aki de ta kai Mariska.
SAR	Larki/chauri ke nám Mariska hai.
SRA	A (uma)-pkin nen Mariska.
SUJ	Botyah wédoké jenengé Mariska.
TRI	Wëripisi eka nai Mariska.
WAY	Wëlîi ehet mëlë Mariska.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De volgende zinnen zijn correcte Nederlandse zinnen.

- Het meisje heet Mariska.
- De jongen heet Noman.

De onderstreepte woorden zijn lidwoorden. In het Nederlands komt er een lidwoord voor het zelfstandig naamwoord. De zelfstandige naamwoorden in deze zinnen zijn 'meisje' en 'jongen'.

Bij meisje hoort het lidwoord het en bij jongen hoort het lidwoord de. Deze lidwoorden worden voor het zelfstandig naamwoord geplaatst in het Nederlands. Er is geen regel om af te leiden waarom de of het bij een zelfstandig naamwoord hoort. Als Nederlands je moedertaal is, krijg je dit vanzelf van kleins af aan mee. Als Nederlands niet je moedertaal is, moet je uit het hoofd leren bij welke zelfstandige naamwoorden 'het' moet staan. De meerderheid van de zelfstandige naamwoorden heeft 'de' als lidwoord.

De volgende correcte zinnen in het Sarnámi zijn de vertaling van zin a. en b. hierboven:

Larkiyá nám rahe Mariska.

Londawá nám rahe Noman.

In deze zinnen komen geen lidwoorden voor omdat het Sarnámi geen lidwoorden kent. Wel wordt achter het zelfstandig naamwoord een achtervoegsel geschreven. Dit kan yá of wá zijn.

In deze zin zijn 'larki' (meisje) en 'londa' (jongen) de zelfstandige naamwoorden. Als het zelfstandig naamwoord op een i-klank eindigt, dan wordt het achtervoegsel yá, anders wordt het wá. (Larkiyá kan letterlijk vertaald worden als 'meisje-die' en Londawá als 'jongen-die')

Instructie

U schrijft de zinnen van het informatieblokje op het bord. Samen met de leerlingen neemt u de theorie van het informatieblokje door aan de hand van de voorbeeldzinnen. U licht de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Als een leerling of groep niet op gang komt bij opdracht 1, geeft u extra uitleg. Als ze die af hebben en er nog tijd over is, gaan ze door met opdracht 2 of 3.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bij de bespreking van opdracht 1 geeft u beurten om de zinnen op het bord te schrijven en kijkt u samen met de leerlingen de zinnen na. De leerlingen corrigeren de opdracht in hun eigen schrift.

Antwoorden

Opdracht 1

1. Gharwá, 2. Sariyá, 3. Rotiyá, 4. Paniyá 5. De manja, 6. Het boek, 7. De hond, 8. Het varken.

Opdracht 2

1. Sponswá 2. Mobielwá 3. Nasiyá 4. Erwtensoepwá

Opdracht 3

1. A; 2. A; 3. A; 4. A; 5. De; 6. Het; 7. De; 8. Het

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht:

- Welk verschil tussen het Nederlands en het Sarnámi heb je vandaag geleerd?
(In het Nederlands hoort bij een zelfstandig naamwoord het lidwoord 'de' of 'het', dat voor het zelfstandig naamwoord wordt geplaatst. Het Sarnámi kent geen lidwoorden. Er zijn wel achtervoegsels die je achter het zelfstandig naamwoord kan plaatsen.)
- Waarom moet iemand die van huis uit geen Nederlands spreekt, veel meer moeite doen om geen foute te maken bij het kiezen van de juiste combinatie van lidwoord en zelfstandig naamwoord? (Er is geen vaste regel die aangeeft wanneer je 'de' of 'het' moet gebruiken. Je moet het gewoon uit je hoofd leren.)

U neemt u de schriften van de leerlingen mee naar huis om opdracht 2 en 3 te corrigeren. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

28 Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – samenstellingen met de tussen -n, tussen -en, tussen -s en het koppelteken; – de vervoeging van splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden; – accenttekens.
LESDOEL	De leerling kan: – samenstellingen met een tussen -n, tussen -en, tussen -s of koppelteken correct spellen; – splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden vervoegen; – accenttekens juist plaatsen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel.

INTRODUCTIE

U herhaalt de onderwerpen uit de vorige drie spellinglessen.

U vraagt:

- Hoe laat je zien of “wegvagen” een splitsbaar of niet-splitsbaar werkwoord is? (Door het te vervoegen: De oever is weggevaagd.)
- Is het nu hondenhaar of hondehaar? (hond kan in het meervoud alleen -en krijgen dus hondenhaar).

Schrijf het woord enquête op het bord. *Welk accentteken ontbreekt?* U vraagt aan een leerling om het accentteken op de juiste plaats te schrijven (enquête)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 9, 17 of 25 van dit thema.

Instructie

U vertelt de leerlingen dat ze de opdrachten individueel moeten maken. U krijgt op die manier een goed beeld van welke leerling eventueel nog extra hulp nodig heeft en bij welk onderdeel.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben, begeleidt u bij het maken van de eerste paar zinnen van iedere opdracht. U helpt hen bij het denkproces door vragen te stellen en ze in de juiste denkrichting te begeleiden. Laat de leerlingen ook zoveel mogelijk zacht voor zich uit praten.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U kunt gebruikmaken van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. damesblouse
- b. zijstraat
- c. gebruikersnaam
- d. garage-eigenares
- e. Sint-Maarten

Opdracht 2

- a. windstoot
- b. scheepsramp
- c. instortingsgevaar
- d. noodlot
- e. reddingsactie
- f. oorlogsgebied

Opdracht 3a

- 1. v.t. nam waar
- 2. v.v.t. had/was waargenomen
- 3. v.t.t.t. zal waargenomen hebben/zijn
- 4. o.t.t. neemt waar

Opdracht 4

- a. Waarom was jij altijd af? Ik wil dat jij ook eens afdroogt.
- b. Ik bel je op om af te spreken wanneer je vertrekt.
- c. Hij maakt iedereen wijs dat zijn vader al is thuisgekomen.
- d. Jullie voorspelden gisteren al dat de kennismaking is uitgesteld.

Opdracht 5

- a gène
- b hé
- c scène
- d ontvangstcomité

Opdracht 6

- 1. Geen accenttekens nodig, want je kunt het niet anders dan als 1 uitspreken.
- 2. Geen accenttekens nodig, want je kunt het niet als 1 uitspreken.
- 3. Geen accenttekens nodig, want je kunt het niet anders dan als 1 uitspreken.
- 4. Als je echt 1 klontje en vooral niet meer of minder bedoelt, moet je accenttekens schrijven.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Leg elkaar uit wat leenwoorden zijn. Schrijf een leenwoord uit het Frans en uit het Engels op. Ken je ook leenwoorden uit een andere taal? Schrijf die op.

Verrijking: Bedenk een samenstelling van twee woorden. Bedenk er dan één met drie woorden en een met vier woorden.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat verschillende leerlingen voorlezen wat ze opgeschreven hebben. Wat kennen ze nu beter dan voor ze deze les begonnen. Stel aanvullende vragen:

- Waardoor komt het dat je het nu beter kunt?
- Waar heb je nog wel moeite mee?
- Hoe kun je het beste geholpen worden?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met 45 themawoorden rond het thema In nood.
LESDOEL	De leerling kan: – van de aangeboden themawoorden de betekenis geven; – de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken; – woorden met betrekking tot de themawoorden bedenken.
ORGANISATIE	Bij opdracht 1 en 2 werken de leerlingen individueel. Opdracht 3 en 4 doen ze in groepjes van vier.
MATERIALEN	Dobbelsteen, of alternatief: briefjes met cijfers 1 - 6 erop.

INTRODUCTIE

U kijkt met de leerlingen terug naar alle lessen en woorden rond het thema In nood. Laat de leerlingen door het lesboek bladeren. Weten ze nog welke woorden ze allemaal geleerd hebben? Kennen ze ook de betekenis nog?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat in deze les de woorden van het thema In nood herhaald worden.

Als er geen dobbelstenen aanwezig zijn, laat u de leerlingen briefjes maken met de nummers 1-6 erop. Deze worden steeds blind gepakt, bijvoorbeeld uit een zakje, als alternatief voor een dobbelsteen. U legt de werkwijze van opdracht 3 en 4 uit.

U licht kort de andere opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U gaat apart zitten met een groepje leerlingen die nog extra oefening nodig hebben. Vraag hen naar de betekenis van enkele woorden. U laat de leerlingen in duo's zinnen bedenken met deze woorden en u herhaalt de uitleg bij de woorden die meerdere leerlingen nog lastig vinden. Laat de leerlingen in duo's voorbeeldzinnen bedenken bij deze woorden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Ondertussen heeft u tijd om leerlingen die dat nodig hebben individueel of in kleine groepjes extra uitleg te geven.

Antwoorden

Opdracht 1

- de schipbreuk
- de bemanning
- de sanitaire voorzieningen

Opdracht 2

Door water en op zee	Hulp en opvang	Catastrofes	Beschrijven hoe iets is
schipbreuk lijden de scheepsramp onstuimig	de reddingsactie de sanitaire voorziening de slachtofferhulp verwerken het vluchtelingenkamp	de aardverschuiving de eruptie het instortingsgevaar het natuurgeweld wegvagen	desastreus dramatisch onmenselijk onstuimig tragisch wonderbaarlijk

Opdracht 3

Voorbeeldantwoorden (andere antwoorden zijn mogelijk):

woord	[twee stippen] passend woord	[drie stippen] zin	[vier stippen] betekenis
bivakkeren	ergens blijven, kamperen	De scouts bivakkeerden bij de rivier.	overnachten in de buitenlucht
doorweekt	kletsnat	Na de plotselinge regenbui was hij door- weekt.	drijfnat
de eruptie	de uitbarsting, de vulkaan	Bij de eruptie kwam veel stof vrij.	de uitbarsting van een vulkaan
onmenselijk	erg, leed	Het is onmenselijk zoals de slaven behandeld werden.	wreed, beestachtig
onstuimig	onrustig, woest	De zee was onstuimig.	stormachtig, wild
overvallen worden door	verrast, onverwacht, paniek	Hij werd overvallen door de stortbui.	verrast worden door
sneuvelen	omkomen, doodgaan	In de oorlog zijn veel soldaten gesneuveld.	doodgaan in de strijd
vermist zijn	verdwenen, niet te vinden	Na de overstroming waren veel mensen gered, maar ook nog veel mensen vermist.	wanneer mensen of dieren verdwenen zijn, maar wel gezocht worden
waarnemen	merken, horen, zien, ruiken of proeven	Dat was zo duidelijk dat iedereen het kon waarnemen.	iets met de zintuigen opmerken: zien, horen, voelen, ruiken, proeven
wegvagen	vernietigd worden, verdwijnen	Door de aardbeving werd een heel dorp weggevaagd. Er bleef niets van over.	iets in één keer hele- maal vernietigen of laten verdwijnen

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk een zin met elk woord van opdracht 1. Schrijf de zinnen in je schrift.

Verrijking: Eén van de themawoorden is het woord 'verwerken'. In deze zin heeft het een andere betekenis: In de industrie worden grondstoffen verwerkt. Wat betekent het themawoord hier?

Bedenk zelf nog een woord dat twee betekenissen heeft. Maak twee zinnen met het woord, één met elke betekenis. Zorg dat in de zin de betekenis van het woord duidelijk is.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Welke woorden vinden de leerlingen nog lastig?

U controleert tot slot enkele zinnen klassikaal en geeft feedback.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Een actieplan maken

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft vaker geoefend met het deelnemen aan een gesprek; – weet waarop hij moet letten bij het presenteren.
LESDOEL	De leerling kan: – bijdragen aan een gesprek om een actieplan te ontwerpen; – een actieplan presenteren.
MATERIALEN	Kladpapier
ORGANISATIE	Opdracht 1 wordt klassikaal gedaan. Opdracht 2 wordt individueel gemaakt. Vanaf opdracht 3 werken de leerlingen in groepjes van zes. De laatste opdracht 4 gebeurt weer klassikaal.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze in les 23 hebben gedebatteerd over de stelling: Iedereen moet 1% van zijn maandsalaris inleveren voor hulp bij rampen.

Vraag de leerlingen te vertellen wat zij zouden doen om mensen in nood te helpen. Hierna vertelt u dat de leerlingen in deze les een actieplan gaan maken om een goede doelenorganisatie te helpen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een actieplan maken

Vraag jezelf af:	Bijvoorbeeld
Voor welk (goed) doel voer je actie?	Geld inzamelen voor leesboeken op school.
Waaruit bestaat de actie?	Voorlezen bij jonge kinderen.
Wie organiseert het?	De leerlingen van leerjaar 8
Waar vindt het plaats?	Bij de jonge buurkinderen thuis.
Wanneer vindt het plaats?	Elke woensdagochtend of op woensdag na het eten in de maand maart.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje.

U licht opdracht 1 toe en besteedt daarbij aandacht aan de voorwaarden voor het brainstormen. Belangrijk is om het accent te leggen op verzamelen van ideeën zonder direct tegenwerpingen op te noemen. Laat leerlingen elkaar daarop corrigeren tijdens het klassikaal brainstormen of wijs er zelf op. Bij opdracht 1a maakt u samen met de leerlingen een woordspin rondom het 'goede doel'. Voor welk goed doel willen de leerlingen een actieplan maken? (bijvoorbeeld: hulp aan slachtoffers van een ramp of oorlog; geld inzamelen voor de aanschaf van leesboeken voor de school). U schrijft alle ideeën op het bord en bespreekt welke het meest geschikt zijn.

Doe hetzelfde bij opdracht 1b rondom 'de actie'. U wijst de leerlingen op de afbeelding in hun boek voor inspiratie.

U licht de overige opdrachten toe en besteedt daarbij extra aandacht aan het stappenplan actieplan maken. U gaat na of de opdrachten door iedereen begrepen zijn. Wijs de leerlingen erop dat ze bij opdracht 3 eventueel aantekeningen kunnen maken op kladpapier.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Tijdens opdracht 3 kunt u tussentijds evalueren over manieren om tot een gezamenlijke keuze te komen. (goede argumenten noemen, vragen naar de bezwaren en kijken of het idee aangepast kan worden, eventueel stemmen). U let er vervolgens op of de manieren worden toegepast bij stap 2 van het stappenplan.

Let op: bij deze les zijn er geen differentiatieopdrachten, omdat dit voor het grootste deel een samenwerkingsopdracht is met aan het eind een presentatie.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen met het opstellen van een actieplan. Kom even terug op uw observaties. Werkten de leerlingen goed samen? Kreeg iedereen de kans iets te zeggen? Ging de besluitvorming vloeiend? Benoem de positieve aspecten die u heeft gezien.

U noteert welke leerlingen nog niet makkelijk spreken. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzers Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid en evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Presentatievaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit thema 4 Nood afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOEL	De leerling oefent op eigen niveau met in dit thema behandelde lesdoelen.
MATERIALEN	– Voldoende kopieën van de werkbladen bij thema 4 Nood. – Bij Schrijven: kladpapier – Bij Verrijking: kladpapier, schrijfpapier of schrift, vel A3 papier, potlood, gum, kleurpotloden of stiften, eventueel kopieën van de plattegrond van school.

INSTRUCTIE

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel werkbladen de leerlingen moeten maken. Vertel of ze werkblad I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Aandachtspunten bij I:

- U kunt de leerlingen de plattegrond zelf laten tekenen, maar u kunt ze ook een kopie van een bestaande plattegrond van de school geven, als u die ter beschikking hebt. Laat de leerlingen door de school lopen zodat ze kunnen zien waar de hulpmiddelen zoals brandblussers en de EHBO-kist zich bevinden.

Aandachtspunten bij II:

- De leerlingen die veel fantasie hebben of die heel taalvaardig zijn, kunt u ook zelf een verhaal laten bedenken, in plaats van het verhaal op het kopieerblad te laten herschrijven. Zorg er dan wel voor dat ze bij het schrijven van het verhaal ook letten op de vier punten bij opdracht 1. Als de verhalen klaar zijn, kunt u een spannende sfeer creëren in de klas (gordijnen dicht, kaarsje aan) en de kinderen de verhalen op een zo spannend mogelijke manier laten voorlezen.

Aandachtspunten bij III:

- U kunt de leerlingen in de week voorafgaand aan de opdracht alvast vragen om na te denken over een goed doel dat ze willen steunen.

HERHALINGSLES 1: BEGRIJPEND LEZEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de Begrijpend lezen lessen 3, 11, 19 en 26.

Aandachtspunten bij begrijpend lezen:

- U herhaalt kort de verschillende **tekstsoorten**.
 In informatieve teksten, zoals in een nieuwsbericht, wordt informatie gegeven.
 In instruerende teksten, zoals in een recept, wordt iets uitgelegd.
 In overhalende teksten, zoals in een filmbespreking, wordt een mening met argumenten gegeven om de lezer te overtuigen.
 In activerende teksten, zoals in een advertentie, wordt geprobeerd de lezer over te halen om iets te doen, bijvoorbeeld om iets te kopen.
 In amuserende teksten, zoals in een verhaal, wordt de lezer vermaakt. De lezer vindt het leuk om te lezen.

- U herhaalt ook kort het verschil tussen globaal en intensief lezen. Bij globaal lezen kijk je naar wat meteen opvalt in de tekst. Je leest de titel, de tussenkoppen, de inleiding en het slot en bekijkt de afbeeldingen. Bij intensief lezen lees je de tekst helemaal en precies. Je let op verbanden en signaalwoorden. Je zoekt het onderwerp en de hoofdgedachte. Je zorgt dat je alles goed begrijpt.
- Daarna bespreekt u de inhoud van het tweede informatieblokje. Gebruik hierbij een concreet voorbeeld, bijvoorbeeld tekst 2 van les 11. De schrijver van de tekst wil informatie geven over Het Rode Kruis.

Onderwerp: Het Rode Kruis

Hoofdgedachte: Het Rode Kruis is een wereldwijde hulpverleningsorganisatie voor mensen in nood.

Voorbeeld hoofdzaak: hulp aan kwetsbare mensen.

Voorbeeld bijzaak: EHBO bij evenementen.

U maakt opdracht 1 samen met de leerlingen en bespreekt deze direct na. U maakt een begin met opdracht 2. Gaat het goed, dan maken de leerlingen de opdracht zelfstandig af. Met de leerlingen die nog moeite hebben met het lezen van een wat langere tekst leest u de tekst samen.

de leerlingen zelfstandig verder met dit werkblad. Lukt het nog niet, doe dan nog een opdracht samen.

HERHALINGSLES 2: SCHRIJVEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Aandachtspunten bij Schrijven:

- U besteedt kort aandacht aan de begrippen gedicht, rijmen en rijmschema. U vertelt dat een gedicht een bijzonder soort tekst is, waarin je taal mag gebruiken zoals je dat wilt. De zinnen hoeven niet af te zijn. U vervolgt met: Bij een gedicht gaat het er ook om dat het mooi klinkt. U legt dit uit aan de hand van de informatie over rijm en de rijmvoorbeelden. U legt uit dat een rijmschema de volgorde is waarop de woorden rijmen.
- U wijst de leerlingen er op hoe een woordspin eruit ziet en hoe je dat kunt gebruiken bij het verzamelen van ideeën voor een tekst. U vertelt: Je schrijft het onderwerp in het midden. Daar omheen schrijf je woorden op die je daarbij te binnen schieten.
- Leerlingen die tijd over hebben, kunnen een tweede gedicht maken, waarbij ze een ander rijmschema gebruiken.

U licht opdracht 1 toe en laat de leerlingen de opdracht maken. Bespreek deze direct na. U licht de overige opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Daarna werken de leerlingen zelfstandig verder aan de opdrachten.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden Begrijpend lezen**Opdracht 1**

- a. een informatieve tekst
- b. de schrijver geeft informatie over voorzorgsmaatregelen om brand te voorkomen

Opdracht 2

- a. het voorkomen van brand
- b. A het onderwerp van de tekst

Opdracht 3

A Neem goede voorzorgsmaatregelen om brand te voorkomen.

Opdracht 4

Alinea 1: Neem goede voorzorgsmaatregelen om brand te voorkomen.

Alinea 2: Goede voorzorgsmaatregelen maken de kans op het uitbreken van een brand kleiner.

Alinea 3: Het is dus verstandig om te oefenen hoe je in het donker zo snel mogelijk je huis uit kunt komen.

Alinea 4: Voor kantoren, winkels en andere gebouwen gelden strengere veiligheidsregels dan voor woonhuizen.

Alinea 5: Eén keer per jaar is er een verplichte brandoefening op scholen om te controleren of het evacuatieplan nog voldoet.

Alinea 6: Spelen met vuur is gevaarlijk.

Alinea 7: Zie je een brand, bel dan meteen de brandweer.

Alinea 8: Het meemaken van een brand is een ingrijpende gebeurtenis.

Opdracht 5

- a. hoofdzaak
- b. hoofdzaak
- c. bijzaak
- d. bijzaak
- e. bijzaak

Antwoorden / criteria Schrijven**Opdracht 1**

AABB

Opdracht 4

Het resultaat is een gedicht dat voldoet aan de volgende eisen:

- Het gedicht bestaat uit ten minste twee strofes van ieder vier regels.
- In het gedicht zijn rijmwoorden gebruikt volgens één van de gegeven rijmschema's (AABB; ABAB; ABBA).
- Het gedicht gaat over het gekozen onderwerp.

Antwoorden / criteria Verrijking

I Het resultaat is een ontruimingsplattegrond van de school, die voldoet aan de volgende eisen:

- De plattegrond klopt.
- Er staat een pijl bij het klaslokaal van groep 8.
- De uitgangen, vluchtwegen en hulpmiddelen staan erop in symbolen in groen en rood.
- De legenda is compleet en duidelijk.
- Er staan aanwijzingen bij het ontruimingsplan.

II Het resultaat is nieuwe en spannendere versie van het verhaal, die voldoet aan de volgende eisen:

- Het verhaal heeft een nieuwe, spannende titel.
- Er staan spannende beschrijvingen in.
- Taalgebruik: er staan woorden en zinnen in die zorgen voor een spannende sfeer.
- Waar mogelijk is indirecte rede vervangen door directe rede.
- Levendige beschrijvingen van plotselinge gebeurtenissen zorgen voor extra spanning.
- De spelling en de interpunctie zijn in orde.

III Het resultaat is een geschreven oproep voor een challenge voor een goed doel, die voldoet aan de volgende eisen:

- Hij kan worden geplaatst op een website, op Facebook, op een poster of op alle drie.
- De challenge past bij het goede doel en is makkelijk uitvoerbaar.
- De challenge heeft een naam.
- In de oproep staat een beschrijving van de challenge: wat moet je doen?
- Er staat ook een oproep in om een filmpje van de challenge te delen op social media en om anderen te vragen ook de uitdaging aan te gaan.

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met het herhalingsblad, kunt u een verrijkingsblad laten kiezen om te maken.

Leerlingen die snel klaar zijn met het verrijkingsblad, kunt u een ander verrijkingsblad laten kiezen, of de volgende opdrachten geven:

Bij I

- Maak de ontruimingsplattegrond voor een andere klas, dus met een andere vluchtroute.

Bij II

- Oefen met het voorlezen van je verhaal. Hoe lees je zo spannend mogelijk voor? Lees dan elkaar je verhaal voor, in groepjes of klassikaal.
- Maak een hoorspel van het verhaal.

Bij III

- Maak viertallen en lees elkaars oproepen. Welke challenge zou jij het liefst aangaan en waarom?
- Voer de challenge echt uit, nomineer vervolgens je broer, zus, vader, moeder, vriend of vriendin en zamel zo geld in voor het goede doel.

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna het werk op voor uw registratie.

THEMA

5

Energie

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	Over het nieuwe thema heeft de leerling zijn/haar eigen voorkennis.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	Infographic Woordsoorten
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 klassikaal en bij opdracht 2 individueel. Eventueel laat u opdracht 2 in duo's uitvoeren.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema door heel druk te doen en dan te zeggen: Nou, wat een leuk nieuw thema, ik loop over van de energie!

Vervolgens vraagt u waar de leerlingen aan denken bij het woord 'energie' en inventariseert u de antwoorden in steekwoorden op het bord. Stuur aan op beide betekenissen van het woord energie, dus de persoonlijke energie die iemand kan hebben, en de energie in de zin van de kracht die kan worden omgezet in licht, warmte, beweging, enzovoort.

Tot slot vertelt u dat dit thema gaat over beide betekenissen van energie, en dat in het thema ook wordt ingegaan op de relatie tussen energie en milieu.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is Energie. In dit thema gaat het over verschillende vormen van energie. Zowel de traditionele opwekking van energie middels generatoren die op steenkolen en diesel draaien, als de nieuwere vormen zoals zonne- en windenergie komen aan bod. Ook is er oog voor energievervalsing en de gevolgen die dat heeft voor de aarde. Verder is er aandacht voor de persoonlijke energie die een mens kan hebben; er zijn heel energieke mensen, maar ook mensen met een gebrek aan energie.

Instructie

U houdt de instructie kort door de werkwijze van opdracht 1b toe te lichten.

U leest de zinnen heel langzaam voor, terwijl de leerlingen luisteren. Wanneer ze een zelfstandig naamwoord horen, buigen ze naar voren met hun lichaam. Wanneer de leerlingen een werkwoord horen, moeten ze knikken met hun hoofd. Horen zij een bezittelijk voor-naamwoord, dan mogen ze met hun armen zwaaien. Oefent u dit met de eerste zin een paar keer, zodat de leerlingen gewend raken aan de bijbehorende bewegingen.

Bij opdracht 1c fluistert u onderstaande zin in het oor van een leerling. Die geeft de zin door en de laatste leerling zegt luidop wat die heeft gehoord. Dan zegt u luidop wat u in het oor van de eerste leerling hebt gefluistert. Bij een grote groep kunt u de zin aan twee leerlingen influisteren. Het rondvertellen verloopt dan vlotter.

Iemand die energie bespaart, probeert minder energie te gebruiken omdat dat goed is voor het milieu.

Wilt u het spel nog een keer spelen, dan kunt u deze zin gebruiken:

Bij Earth Hour doen mensen over de hele wereld op dezelfde dag één uur lang het licht uit.

Na afloop kunt u vragen of het doorvertellen van een nieuwtje misschien hetzelfde gaat. Hoe vaker iets doorverteld wordt, hoe minder er van het originele verhaal over blijft.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste zin van opdracht 1a. Ze mogen de infographic Woordsoorten gebruiken om de drie woordsoorten op te zoeken. Lees vervolgens de vragen bij opdracht 2 voor en ga na of de vragen door iedereen worden begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren opdracht 2 uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U hebt zowel bij opdracht 1a als 1b een actieve rol. Als de leerlingen aan de slag gaan met opdracht 2 loopt u rond om te observeren en te ondersteunen.

Antwoorden**Opdracht 1a**

1. Mijn oma heeft heel veel energie. (mijn = bez vnw; heeft = ww; energie = znw)
2. Zij is een hele actieve dame, vooral als ze bij haar familie is. (is = ww; dame = znw; haar = bez vnw; familie = znw; is = ww)
3. Dat vind ik leuk, want oude mensen kunnen nog heel veel. Mijn oma is daar het bewijs van. (vind = ww; mensen = znw; kunnen = ww; mijn = bez vnw; oma = znw; is = ww; bewijs = znw)
4. Ik hoop dat ik later ook een vrolijke en energieke oma ben, zodat ik veel met mijn kleinkinderen kan spelen. (hoop = ww; oma = znw; ben = ww; mijn = bez vnw; kleinkinderen = znw; kan = ww; spelen = ww)

Opdracht 2

1. Les 16
2. 's woensdags
3. Les 8
4. Les 13
5. Les 11
6. Les 19
7. Les 15
8. Les 23
9. Les 30
10. onbepikt, zonder limiet of beperking

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Energie.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis van de aangeboden themawoorden herkennen; – van enkele themawoorden synoniemen bedenken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 in duo's. Opdracht 2, 3 en 4 maken ze individueel. Opdracht 5 doen de leerlingen die klaar zijn in groepjes van vier.

INTRODUCTIE

U vertelt dat het thema gaat over energie. Energie is de kracht die gebruikt kan worden om licht, warmte of beweging te maken. Vraag de leerlingen om te vertellen wat ze bij de natuuronderwijslessen over energie hebben geleerd. U vraagt daarna of de leerlingen kunnen vertellen waar je energie voor nodig hebt (om elektrische apparaten te laten werken; voor licht in huis, maar ook om je spieren te kunnen bewegen.) U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met energie.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
afhangen van	bepaald worden door	Het hangt van mijn humeur af of ik meega of niet.
het decennium	periode van tien jaar	Sinds het afgelopen decennium is er steeds meer aandacht voor het milieu.
de energiebesparing	vermindering van het verbruik van energie	Dankzij de energiebesparing verbruikt ons gezin minder stroom wat ook is te zien aan onze lagere stroomrekeningen.
het energielabel	label (een soort etiket) dat laat zien hoe energiezuinig een product of gebouw is	De wasmachine heeft een energielabel waarop je kunt zien of het apparaat zuinig is of juist veel stroom verbruikt.
de energieleverancier	bedrijf dat elektriciteit levert aan klanten	Ons land heeft één energieleverancier, namelijk de N.V. Energie Bedrijven Suriname.
de energierekening	rekening voor de levering van energie door een energiebedrijf	Hij schrok van het hoge bedrag op de energierekening en deed meteen de airco uit.
geregeld	vaak	Hij is graag in beweging en doet geregeld aan voetbal.
inzicht krijgen in	iets gaan begrijpen door bepaalde informatie	Door veel onderzoek te doen, kreeg uitvinder Nicola Tesla inzicht in de werking van wisselstroom.
de ledlamp	energiezuinige lamp	Een ledlamp verbruikt minder stroom dan een gloeilamp.

de maandlast	bedrag dat maandelijks betaald wordt voor terugkerende kosten zoals huur, verzekering of water	Als je weinig energie verbruikt, gaan je maandlasten omlaag.
de meterstand	getal op de energiemeter dat aangeeft hoeveel energie verbruikt is	Als u niet thuis bent als de meteropnemer langskomt, kunt u de meterstand ook zelf doorgeven.
ongelimiteerd	onbeperkt, zonder limiet of beperking	Met dit abonnement kun je ongelimiteerd bellen.
(op) stand-by zetten	een elektrisch apparaat niet helemaal uitschakelen, zodat het snel weer aan kan	Je kunt veel elektriciteit besparen door een apparaat helemaal uit te doen in plaats van op stand-by te laten staan.
periodiek	iets wat regelmatig terugkeert	Het energiebedrijf is verplicht periodiek de meteropname te doen.
het zonnepaneel	dunne plaat waarmee uit zonlicht energie wordt gemaakt	Dankzij de zonnepanelen op het dak heeft de familie Rasmus ook elektriciteit bij stroomuitval.

Instructie

U schrijft op het bord: de energieleverancier, de energierekening, de energiebesparing. U wijst erop dat de drie woorden samenstellingen zijn met het woord 'energie'. *Je weet dus dat deze woorden iets te maken hebben met energie.*

U wijst het woord energieleverancier aan en denkt hardop: *Bij woorden die uit een deel bestaan dat je al kent, kun je de betekenis soms bedenken door goed naar de afzonderlijke delen te kijken. Bijvoorbeeld energieleverancier. Leverancier lijkt op het woord leveren, wat betekent 'iets brengen of aanvoeren'. Een leverancier is iemand die iets aanvoert of levert. In dit geval wordt met 'die iemand' een bedrijf bedoeld dat energie levert, dus ervoor zorgt dat huishoudens licht hebben en dat ook gas in gascylinders levert.* U vraagt de leerlingen goed te kijken naar de andere woorden. U vraagt of ze nu kunnen bedenken wat deze woorden betekenen. Bespreek het woord energierekening. *Energie ken je nu. Welk ander woord herken je hier? (rekening). Wat is een rekening?* Een lijstje waarop staat hoeveel je moet betalen) U legt uit dat op een energierekening de kosten staan die betaald moeten worden voor de elektriciteit die verbruikt is.

Energiebesparing: *Welk ander woord herken je hier? (besparing, sparen) Wat betekent besparen? (zuinig doen) Wat is dan energiebesparing? (zuinig doen met energie) Hoe kun je energie besparen?* (bijvoorbeeld: lichten uitdoen als je uit een kamer gaat of uit het huis gaat)

U schrijft de themawoorden uit het script op het bord. U vertelt de leerlingen dat ze bij het voorlezen goed op die woorden moeten letten. U leest vervolgens het script voor.

Script

*In het laatste **decennium** zijn mensen meer en meer afhankelijk geworden van elektriciteit. Elk **huishouden** heeft grote en kleine huishoudelijke apparaten die stroom verbruiken. Het is daarom belangrijk dat mensen letten op de hoeveelheid energie die ze gebruiken. Daarvoor kijken ze **periodiek** naar hun **meterstand**. Zo komen ze erachter dat **ongelimiteerd** energieverbruik een hoge **energierekening** oplevert. Niet alleen volwassenen, maar ook kinderen moeten **inzicht krijgen in** de het energieverbruik. Het is dan ook belangrijk dat op scholen **geregeld** aandacht besteed wordt aan energie en vooral aan **energiebesparing**. Dan leren kinderen om bewust om te gaan met energie. Als kinderen weten hoe ze energie kunnen besparen, kunnen zij hun ouders bewust meehelpen*

***de maandlasten** te verkleinen. Het bedrag dat ze elke maand moeten betalen voor de energie **hangt af van** het energieverbruik. Hoe minder je gebruikt, hoe lager de maandlasten. Dat kunnen kinderen bereiken door bijvoorbeeld de eigen elektrische apparaten, zoals spelcomputers en de televisie helemaal uit te schakelen, de stekker uit het stopcontact te halen en niet op **stand-by** te laten staan. Of door hun ouders erop te wijzen dat een **ledlamp** minder stroom verbruikt dan een gloeilamp. Ze kunnen hun ouders uitleggen dat het belangrijk is om de **energielabels** te vergelijken als ze een nieuwe wasmachine willen kopen. Ze zien dan welk apparaat minder energie verbruikt en dus zuiniger is in het gebruik. Of misschien is het een idee om **zonnepanelen** te kopen om zo de energie van de zon te gaan gebruiken. Zo kan iedereen een bijdrage leveren aan een energiezuinige wereld voor nu en later.*

U legt de woorden uit het script uit. U vraagt de leerlingen welk woord of welke woorden ze herkennen in 'maandlast'. (maand en last) U vraagt: "Wat is een maand?" (deel van een jaar) "En een last?" (iets zwaars om te tillen of een verplichting die je hebt) U vraagt de leerlingen te bedenken wat dan een maandlast zou kunnen zijn. Bespreek zo ook de betekenissen van de overige woorden die op het bord staan.

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U licht waar nodig de woorden toe. U kunt korter stilstaan bij woorden die bekend zijn.

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt de leerlingen om met enkele woorden zelf een zin te bedenken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bij opdracht 1 controleert u of de leerlingen hun schrift goed op het boek gelegd hebben. U corrigeert opdracht 2 in de schriften, terwijl u langs de leerlingen gaat. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Opdracht 5 kunt u eventueel ook gebruiken als differentiatie voor de leerlingen die snel klaar zijn. Deze opdracht hoeft niet door alle leerlingen gedaan te worden.

Tot slot bespreekt u opdracht 3 en 4 klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 2

- de laatste tien jaar - het decennium
- geregeld - vaak
- maandelijkse uitgaven - maandlasten
- zonder beperking - ongelimiteerd
- regelmatig - periodiek
- wordt bepaald door - hangt af van
- informatie krijgt over - inzicht krijgt in

Opdracht 3

- energielabels
- energiebesparing
- ledlampen
- stand-by
- zonnepanelen
- meterstand
- energierekening
- energieleverancier

Opdracht 4

periodiek, de maandlast, het decennium, geregeld

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke twee themawoorden beschrijven dat iets vaker voorkomt?

Verrijking: Je hebt nu verschillende woorden gezien die beginnen met het woorddeel 'energie-'. Bedenk nog vier woorden die beginnen met energie.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun zin voor te laten lezen. Laat andere leerlingen aangeven of de betekenis van de themawoorden in elke zin juist is gebruikt.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Bruikbare informatiebronnen

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan verschillende tekstsoorten herkennen; – kan leesstrategieën toepassen om informatie uit een tekst te halen; – heeft al eerder geoefend met het beoordelen van de bruikbaarheid van een informatiebron.
LESDOEL	De leerling kan vaststellen of een tekst bruikbaar is als informatiebron.
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 en 2 individueel. Opdracht 2 en 3 worden in duo's uitgevoerd en opdracht 5 weer individueel.
MATERIALEN	Computer of smartphone met internetverbinding

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende teksten op het bord:

1. Nieuwe huishoudelijke apparaten zijn veel zuiniger met energie dan oude vergelijkbare apparaten. Een vijftien jaar oude koelkast verbruikt 450 kWh, terwijl een nieuwe koelkast met dezelfde inhoud nog maar 150 kWh nodig heeft.
2. Als u op zoek bent naar een nieuwe koelkast, raden wij u onze Cool Power 360 aan. Met deze zeer energiezuinige koelkast bespaart u fors op uw energierekening.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen waar ze informatie moeten zoeken als ze een spreekbeurt moeten houden of een werkstuk moeten maken. (bijvoorbeeld in informatieve boeken, in kranten en tijdschriften, op internet) *Stel dat je een spreekbeurt moet maken over energiebesparing. Hoe ga je dan zoeken? Waar begin je?* (bijvoorbeeld in de bibliotheek, bij de informatieve boeken in de bibliotheek, in een encyclopedie, op internet via een internetbrowser) Geef meerdere leerlingen de beurt en laten ze over hun aanpak vertellen.

U stelt vervolgvragen: *Welke zoektermen gebruik je?* (bijvoorbeeld energiebesparing / besparen op energie / energiezuinig / zuinig met energie) U wijst de leerlingen erop dat het niet handig is om de zoekterm 'energie' te gebruiken, omdat je dan te veel 'hits' (zoekresultaten) krijgt. Op dezelfde manier gaat u ook in op de zoekterm 'besparing'. Dat levert ook zoekresultaten op over andere zaken waarop je kan besparen, zoals geld. Doe eventueel een zoekactie op internet samen met de leerlingen met deze zoektermen en bekijk de zoekresultaten.

Vind je altijd meteen de juiste informatie? (Nee, je moet meestal verder zoeken.) Vraag ook aan de leerlingen of informatie altijd geschikt is. U inventariseert hun antwoorden en komt samen tot de conclusie dat informatie soms niet of maar gedeeltelijk met het onderwerp te maken heeft. In andere gevallen is de informatie te moeilijk, omdat het niet voor kinderen is geschreven. *Is alle informatie altijd betrouwbaar?* (Nee, soms wordt informatie beter of mooier voorgesteld dan het in werkelijkheid is.) U vertelt dat de leerlingen in deze les leren hoe je kunt vaststellen of een tekst bruikbaar is en om te beoordelen of een tekst betrouwbaar is.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Om te weten of een tekst (of een deel daarvan) **bruikbaar** is als **informatiebron**, hoeft je niet meteen de hele tekst intensief te lezen, maar lees je de tekst **oriënterend**. Daarmee wordt bedoeld:

- Je kijkt naar de titel, schrijver, foto's en plaatjes, tussenkopjes, de inleiding en naar opvallende woorden.
- Je bepaalt de soort tekst (bijvoorbeeld informatief).
- Je bepaalt het onderwerp van de tekst.
- Je beoordeelt of de informatie in de tekst belangrijk is voor het onderwerp en het doel waar jij het voor wilt gebruiken.
- Je beoordeelt of de tekst betrouwbaar is: Wie schreef het of van welke organisatie is het afkomstig? Welke bedoeling had de schrijver met de tekst? Is die persoon of organisatie geloofwaardig en betrouwbaar?

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblok door.

U bespreekt het begrip 'betrouwbaarheid'. *Wat betekent dat eigenlijk, dat een tekst betrouwbaar is?* (Er worden feiten gegeven. Informatie wordt niet opzettelijk anders of mooier voorgesteld dan die werkelijk is en er wordt geen informatie opzettelijk weggelaten. Je kan controleren of wat er in de tekst staat klopt.)

U laat de leerlingen de teksten lezen die u vóór de les op het bord schreef.

Vervolg dan de instructie: *Je ging op zoek naar informatie over energiebesparing en vond deze teksten. Waar komt tekst 1 uit, denk je?* (bijvoorbeeld: uit een tijdschrift over energiebesparing) *En tekst 2?* (uit een reclamefolder) *Wie heeft de tekst geschreven, denk je?* (bijvoorbeeld tekst 1: iemand die verstand heeft van energie besparen; tekst 2: de fabrikant van dit merk koelkast) *Welke tekst vind je het meest betrouwbaar?* (tekst 1) *Waarom?* Redeneer samen met de leerlingen waarom tekst 1 betrouwbaarder is. (bijvoorbeeld: De bedoeling van de schrijver van tekst 1 is om informatie te geven. Er staan feiten in en geen meningen, de informatie is juist. De tekst onderbouwt de informatie, met feiten en cijfers. De bedoeling van de schrijver van tekst 2 is om mensen over te halen om een Cool Power 360 te kopen. Dat zie je aan woorden als: aanraden, zeer en fors besparen.)

Bespreek hoe je zou kunnen controleren of een tekst betrouwbaar is. (Feiten kun je controleren op waarheid.) *Welke zaken in tekst 1 en/of tekst 2 zou je kunnen controleren?* (bijvoorbeeld: hoeveel energie een koelkast verbruikt, die informatie kun je opzoeken) *Welke zaken in tekst 1 en/of tekst 2 kan je niet controleren?* (bijvoorbeeld: of de Cool Power 360 een aanrader is. Ook al ben je het daarmee eens, het is een mening.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 2.

Verlengde instructie

U leest de teksten gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
aanleveren	de geluidshinder	milieuvriendelijk
bevestigen	het huishouden	de mogelijkheid
bewust	in gebruik nemen	de stand
bijpassend	de investering	uitschakelen
het energieverbruik	de levensduur	de zonne-energie
Uitdrukkingen		
zuinig omspringen met		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

Eigen antwoorden, waarschijnlijk tekst 1d.

Opdracht 2

- a, b 1a: onderwerp: energiebesparingstips / tekstsoort: informatieve tekst
- 1b: onderwerp zonnepanelen op school / tekstsoort: informatieve tekst
- 1c: onderwerp: zonnepanelen / tekstsoort: activerende tekst
- 1d: onderwerp: energiebesparing / tekstsoort: informatieve tekst
- c Omdat die niet als doel hebben om te informeren, maar om te activeren/over te halen. In overhalende en activerende teksten wordt vaker een mening gegeven, terwijl je voor een spreekbeurt of werkstuk meer op zoek bent naar feiten.

Opdracht 3a

Tekst 1a: deelonderwerp 2, 3

Tekst 1b: -

Tekst 1c: deelonderwerp 3

Tekst 1d: deelonderwerp 1, 2

Opdracht 3b

Tekst 1a: ja, er staan manieren in waarop mensen zelf makkelijk energie kunnen besparen.

Tekst 1b: nee, je komt te weten dat zonnepanelen handig zijn als het energiebedrijf geen stroom kan leveren, maar er staat niets in over energie besparen.

Tekst 1c: een beetje, je komt te weten dat zonnepanelen een manier zijn om energie te besparen.

Tekst 1d: ja, er wordt uitgelegd wat energiebesparing is en waarom het nodig is.

Opdracht 4

- a, b 1a: energiebedrijf/ doel: informeren / activeren
- 1b: krant / doel: informeren
- 1c: bedrijf dat zonnepanelen verkoopt / doel: activeren
- 1d: online encyclopedie / doel: informeren
- c Tekst 1c, want de tekst is bedoeld om je over te halen iets te kopen.

Opdracht 5

- Bijvoorbeeld: 1a en 1d.
- Nee, op deelvraag 1 heb je nauwelijks antwoord gevonden en op deelvraag 2 maar deels.
- Door je zoektermen uit te breiden, bijvoorbeeld: wat is energiebesparing / energiebesparing uitleg / waarom energiebesparing.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf op waar je op let als je bekijkt of een tekst informatie geeft die belangrijk is voor je onderwerp.

Verrijking: Kan een andere tekstsoort dan een informatieve tekstsoort bruikbaar zijn als informatiebron? Leg je antwoord uit.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen hun antwoord toelichten.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1a

Een lagere energierekening?

Het is goed om periodiek naar de meterstand te kijken. Daarmee krijgt u snel inzicht in uw energieverbruik.

De volgende vijf tips zullen u helpen om **zuiniger om te springen** met uw energieverbruik.

Breng vandaag nog uw energieverbruik en uw maandlasten omlaag.

1 Zet de televisie écht uit

Zet de televisie en andere apparatuur niet op stand-by, maar **schakel** die helemaal **uit** of trek de stekker uit het stopcontact.

2 Haal opladers uit het stopcontact

Laat opladers van mobiele telefoons, laptops en tablets niet in het stopcontact zitten. Die blijven stroom verbruiken, ook wanneer ze niet aan het opladen zijn.

3 Stel de temperatuur van uw airco niet lager in dan nodig

Hoe lager de temperatuur; hoe meer stroom de airconditioner verbruikt.

Stel bijvoorbeeld uw airco in op 24 graden in plaats van 18 graden. Laat de airco ook niet ongelimiteerd aan. Als u langere tijd niet thuis bent, kan de airco uit.

4 Let op het energielabel

Bij de aankoop van apparaten kunt u kiezen voor een apparaat dat minder stroom verbruikt, als u let op het energielabel.

5 Kies voor ledlampen

Een ledlamp verbruikt 85% minder stroom dan een gloeilamp. Bovendien heeft een ledlamp een veel langere **levensduur** dan een gewone lamp.

Tekst 1b

Basisschool neemt zonnepanelen en lespakket in gebruik

De Johannes Kwamie school in het dorp Nieuw-Koffiekamp in het binnenland van Suriname, heeft zonnepanelen en een lespakket in gebruik genomen.

Het dorp Nieuw-Koffiekamp ligt in de binnenlanden van ons land. Brandstof uit de stad is duur en er wordt niet constant elektriciteit aangeleverd. Waardoor er geregeld geen stroom was. Daarom is er gekozen voor zon-

ne-energie als energiebron. De zonnepanelen zijn bevestigd op het dak van het ICT-lokaal. De computers, lampen en de airconditioner in dit lokaal werken op zonne-energie.

Er is een bijpassend lespakket over energie voor de leerlingen. Ze krijgen nu les in hoe de zonnepanelen werken en hoe zij op een bewuste en milieuvriendelijke manier met hun omgeving om kunnen gaan.

Bron: DAGonline. (18 april 2018). Surinaamse school neemt zonnepanelen en lespakket in gebruik. [\[ONLINE\]](#)

Tekst 1c

Uw eigen energie met Sunny Times

Zonne-energie is niet alleen gratis, die is ook nog eens heel duurzaam. Met zonnepanelen van Sunny Times wekt u voldoende stroom op voor uw huishouden. U bent niet langer afhankelijk van uw energieleverancier.

De hoeveelheid stroom hangt af van het type zonnepaneel dat u kiest en de stand van uw woning en het dak. Maar u heeft zeker uw investering in één decennium eruit!

Benieuwd naar de mogelijkheden en prijzen?

Vraag hier uw informatiepakket aan.

Tekst 1d

Energiebesparing

Energiebesparing is het proberen minder energie te verbruiken. Je kunt dat doen omdat je minder geld wilt betalen of omdat je het milieu wilt sparen. Minder energie gebruiken is ook beter voor de gezondheid van mensen, omdat er bijvoorbeeld minder geluidshinder en minder luchtvervuiling is.

Manieren om energie te besparen zijn bijvoorbeeld minder elektrische apparaten gebruiken of zuinigere apparaten gebruiken. Heel goed en verstandig is ook om led-lampen te gebruiken. Dan bespaar je zo wel 50% aan energie.

Wederkerend voornaamwoord

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met benoemen van de woordsoorten in een zin.
LESDOEL	De leerling kan: – het wederkerend voornaamwoord in een zin herkennen en benoemen; – het wederkerend voornaamwoord op de juiste manier gebruiken; – alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen.
MATERIALEN	Infographic Woordsoorten
ORGANISATIE	Opdracht 1, 2 en 3 maken de leerlingen in duo's. De leerlingen maken de opdrachten in eerste instantie individueel. Daarna bespreken ze de antwoorden en passen deze zo nodig aan.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord. U gebruikt een andere kleur voor de cursieve woorden in de zin.

1. We verheugen *ons* op het feestje.
2. Ik was *me* bij de kraan.
3. De mannen vergissen *zich*.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen om van de eerste zin alle woordsoorten te benoemen. Het eerste en het tweede woord zijn respectievelijk een persoonlijk voornaamwoord en een werkwoord. Bij het derde woord (*ons*) zullen de leerlingen waarschijnlijk zeggen dat het een persoonlijk of een bezittelijk voornaamwoord is. U legt uit: *'Ons' lijkt op het eerste gezicht een persoonlijk voornaamwoord, maar dat is het niet. Bij welke woordsoort 'ons' dan wel hoort, leer je in deze les.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort.

Wederkerend voornaamwoord

Een wederkerend voornaamwoord is een voornaamwoord dat bij een werkwoord hoort. Het past zich aan het onderwerp van de zin aan.

Persoonlijk voornaamwoord	Wederkerend voornaamwoord
ik	me
je	je
u	zich
hij, zij	zich
wij	ons
jullie	je
zij	zich

Voorbeelden:

1. Wij verheugen **ons** op het feestje. (zich verheugen)
2. Ik was **me** bij de kraan. (zich wassen)
3. De mannen vergissen **zich**. (zich vergissen)

Instructie

U wijst op het werkwoord in de zin op het bord. U vertelt: *Het werkwoord 'verheugen' staat nooit los in een zin.* U vervolgt de instructie door te zeggen dat er bij dit werkwoord altijd een voornaamwoord hoort: ik verheug me, jij verheugt je, het kind verheugt zich. Zo'n voornaamwoord dat bij het werkwoord hoort, heet een **wederkerend voornaamwoord**. Het voornaamwoord past zich aan het onderwerp in de zin aan. U wijst op de tweede zin op het bord. Als het onderwerp 'ik' is, hoort daar het wederkerend voornaamwoord 'me' bij. Dan bespreekt u ook de derde zin. Het wederkerend voornaamwoord 'zich' hoort bij het onderwerp van de zin namelijk 'de mannen'. Als het onderwerp van de zin verandert in 'jullie' dan is de zin 'Jullie vergissen je'.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Wijs de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de infographic Woordsoorten.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste zin van opdracht 1, 2 en 3. Bij opdracht 1 stimuleert u de leerlingen om waar nodig zachtjes pratend naar het juiste wederkerend voornaamwoord te zoeken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Schrijf de zinnen daarvoor vast op het bord.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten klassikaal. Hebben de leerlingen gemerkt dat bij opdracht 2a het woord 'ons': de eerste keer een wederkerend voornaamwoord was en de tweede keer een bezittelijk voornaamwoord?

Antwoorden

Opdracht 1

- Ik concentreer me/mij op mijn werk.
- Gilian haast zich naar school.
- Je stelt je aan.
- We spannen ons in om het werk op tijd af te krijgen.

Opdracht 2

- ons (NB: dit is het derde woord in de zin, verderop staat nogmaals 'ons', dit is een bezittelijk voornaamwoord.)
- zich
- zich
- me

Opdracht 3

- a. Ik /vraag/ me /af/ of /een/ ledlamp/ echt/ zuinig/ is.
pers vnw/ ww /wed vnw/ bijw/ voegw/ lw-o/ znw /bijw/ bijw /ww
- b. Jullie /zetten/ je /in/ om/ je /energierekening/ te/ verlagen.
pers vnw/ ww /wed vnw/ bijw/ voegw/ bez vnw/ znw /vz/ ww
- c. De /waterkrachtcentrale/ bevindt/ zich /in/ Brokopondo.
lw-b/ znw /ww /wed vnw/ vz/ znw

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de onderstreepte woorden in je schrift. Zet erachter welke woordsoort erbij hoort.

1. Als je goed oplet, weet je het antwoord.
2. Ik haastte me om op tijd op school te komen.
3. Mijn vader scheert zich elke dag.
4. De leerkracht geeft ons huiswerk mee.

Verrijking: Schrijf drie zinnen met het voornaamwoord ons.

In één zin is het woord een persoonlijk voornaamwoord.

In één zin is het woord een bezittelijk voornaamwoord.

In één zin is het woord een wederkerend voornaamwoord.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat enkele leerlingen voorbeelden noemen van elk voornaamwoord.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Beeldtaal

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat pictogrammen zijn; – heeft eerder bijschriften bij foto's geschreven; – heeft eerder een reclametekst geschreven.
LESDOEL	De leerling kan: – uitleggen wat beeldtaal is; – beeldtaal herkennen bij verschillende toepassingen; – benoemen hoe beeld en tekst op een slimme manier met elkaar samenwerken.
MATERIALEN	Kranten en tijdschriften; informatie van de verkeerslessen van leerjaar 7; leeg verpakkingsmateriaal van: tandpasta, afwasmiddel en een spuitbus
ORGANISATIE	Opdracht 1, 2 en 3 worden in duo's gemaakt. Daarbij maken de leerlingen de opdrachten individueel, waarna ze hun antwoorden bespreken en waar nodig aanpassen. Voor opdracht 4 werken twee duo's samen en bespreken ze de opdracht.

VOORBEREIDING

Zoek in kranten en tijdschriften naar voorbeelden van beeldtaal (foto's, reclames) die u bij de introductie gaat gebruiken.

INTRODUCTIE

U introduceert de les door te vertellen: *Taal is overal. Toen je van huis naar school kwam, wat heb je toen onderweg aan taal gezien? (straatnamen, reclames). Heb je ook tekens gezien die je iets vertelden, die iets duidelijk maakten? (verkeersborden, tekens op de weg, huisnummers) Dat zijn allemaal vormen van taal. Of je nu hier in de klas zit, buiten op straat loopt, overal zie je vormen van taal die jou iets vertellen.*

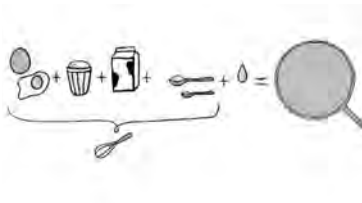
Vervolgens geeft u de leerlingen een voorbeeld aan de hand van een krant of tijdschrift. U vertelt: *Je ziet hier woorden en zinnen. Dat is gedrukte of geschreven taal. Maar je ziet ook foto's. U laat een tweetal leerlingen een foto (zonder het onderschrift te laten zien) bekijken en vraagt wat de foto hen vertelt. U zegt daarna: Je hoort het, zonder een letter te lezen, hebben we nu al informatie gekregen door de foto. Taal zit dus ook in beelden en daarover gaat het in deze les.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je het over taal hebt, dan denk je meestal aan woorden en zinnen met een bepaalde betekenis. We kunnen zinnen en woorden zeggen, schrijven, lezen en begrijpen. We gebruiken taal om ons uit te drukken.

Je kunt ook iets vertellen zonder woorden. Bijvoorbeeld met een foto, een tekening of een plaatje. Dit noem je beeldtaal.

Beeldtaal en openbare ruimtes	Beeldtaal en reclames	Beeldtaal en uitleg
Beelden spreken vaak voor zich. Beeldtaal wordt meestal direct door mensen begrepen, ook al spreken ze een andere taal. Je ziet beeldtaal vaak op plekken waar veel mensen komen. Bijvoorbeeld op straat, in restaurants, op school of op het vliegveld.	Reclamemakers gebruiken ook beeldtaal. Dat doen ze door een bepaalde sfeer op te roepen of uitstraling mee te geven aan beeld. Zo zorgen ze ervoor dat je het product nog meer wilt kopen.	In recepten en gebruikershandleidingen wordt ook vaak beeldtaal gebruikt. Volg de getekende instructies en je weet precies wat je moet doen, zonder dat er een woord of zin is geschreven.
		

Instructie

U besteedt aandacht aan het informatieblokje in het leerlingenboek. Eventueel licht u het begrip 'openbare ruimtes' toe. Daarna zegt u: *Sommige talen worden door heel veel mensen gesproken. Vraag de leerlingen een voorbeeld te geven van zo een taal.* (Engels, Spaans, Frans, Mandarijn, Hindi). U vervolgt door te zeggen dat je ook kunt vertellen of instructie geven zonder woorden, bijvoorbeeld met een tekening, plaatje of foto. Dat noem je **beeldtaal**.

Leg uit dat beeldtaal niet aan een land (aan grenzen) is gebonden. Een manier van praten zonder woorden is het gebruiken van pictogrammen. Doordat er afspraken zijn gemaakt over bepaalde pictogrammen, bijvoorbeeld verkeersborden, weet iedereen die verkeersles heeft gehad wat die borden betekenen. U laat het pictogram van het stopbord zien en vraagt de leerlingen naar de betekenis. Deze vorm van beeldtaal is **internationaal**: heel veel mensen over de hele wereld begrijpen deze pictogrammen.

Vervolgens zegt u: *Pictogrammen hebben basissenmerken, die schematisch zijn getekend.* Bespreek het pictogram voor toiletten uit het informatieblokje. Een poppetje met een jurk aan is een vrouw en een poppetje met een broek aan is een man. Daardoor weet je precies welk toilet je mag bezoeken. Het gender neutrale pictogram geeft aan dat zowel mannen als vrouwen dat toilet mogen gebruiken. Het pictogram met een rolstoel geeft aan dat het toilet extra breed is en geschikt voor personen in een rolstoel. Geef de leerlingen de ruimte zelf ook voorbeelden te noemen van pictogrammen die ze vaak tegenkomen. Gebruik de voorwerpen die u heeft meegenomen als ze er geen kunnen bedenken.

U legt uit dat ook reclamemakers gebruikmaken van beeldtaal. Dat doen ze niet met pictogrammen, maar door een sfeer op te roepen bij een product zodat jij dat heel graag wil kopen. Ze gebruiken woorden en beeld om jou te verleiden. U laat de leerlingen eventueel terugbladeren naar thema 3, les 8 en les 26.

Maak groepjes van vier. U geeft elke groep een reclamefoto die probeert jou over te halen om iets te kopen. Geef de groepen een paar minuten om de foto te bekijken en laat dan één leerling per groepje vertellen over de sfeer op de afbeelding.

U licht tot slot de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u opdracht 1 samen. U laat de leerlingen bij opdracht 2 uitleggen wat er is getekend. Vervolgens gaat u in op de betekenis van de tekening en u vertelt dat een rode rand vaak aangeeft dat je extra moet oppassen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Hierna bespreekt u kort de antwoorden van de opdrachten.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Het pictogram over samenwerken [picto 2]
- b. Bij deze opdracht werk je met zijn tweeën en mag je overleggen en samenwerken.

Opdracht 2

Plaatje 1: Gooi afval in de prullenbak.

Plaatje 2: Let op, haal de stekker uit het stopcontact.

Plaatje 3: Let op, het product bevat irriterende stoffen.

Plaatje 4: Let op, zebrapad.

Plaatje 5: Roken en open vuur verboden.

Opdracht 3

- a. Handsen wassen
- b.
 - Stap 1: Maak je handen nat met water
 - Stap 2: Doe wat zeep op je handen
 - Stap 3: Wrijf de zeep over alle delen van je handen 20 seconden lang
 - Stap 4: Spoel je handen goed af met water
 - Stap 5: Droog je handen met een doek

Opdracht 4

- a.
 - 1 Door gebruik te maken van kleine kinderen van verschillende etnische afkomst die er schattig uitzien.
 - 2 Met een mooi gedekte tafel en een heerlijk dessert. (Je krijgt al trek als je het ziet!)
 - 3 Door te laten zien dat je samen plezier hebt als je ijs eet.
- b. De leerlingen overleggen samen over de sfeer, humor en beeldtaal op de foto's.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Heb jij weleens iets gekocht doordat je dat hebt gezien in een reclame? Wat was dat en waardoor was je erin geïnteresseerd? Schrijf je antwoord op.

Verrijking: Maak een vijf stappenplan voor tandenpoetsen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat een aantal leerlingen hun idee vertellen.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Taal en emoties

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen; – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die hij niet van huis uit kent; – heeft individueel de taalsituatie binnen het eigen gezin onderzocht; – heeft kennis van het begrip codewisseling.
LESDOEL	De leerling kan: – vertellen welke taal hij het meest bezigt in een bepaalde situatie; – aangeven welk gevoel hij heeft bij het gebruik van een bepaalde taal; – minimaal één woord opschrijven in de taal die hij gebruikt in een bepaalde situatie; – aangeven dat codewisseling kan helpen bij het uiten van gevoelens en gedachten.
MATERIALEN	Negen A4-kaarten waarop diverse alledaagse situaties zijn uitgebeeld.
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel en bespreken hun resultaten klassikaal.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U laat de leerlingen hun taalketting omdoen en voert een klassengesprek over de meertalige samenleving. Voorbeelden van richtvragen zijn:

- Welke talen worden in jouw familie/buurt gesproken?
- Als je bijvoorbeeld drie talen spreekt; welke taal spreek je het liefst en waarom?
- Zijn er talen die je liever niet spreekt? Waarom niet?
- Zijn er talen die je graag wel zou willen spreken?

U vertelt dat de les van vandaag gaat over taal en emoties.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De meeste Surinamers kunnen meer dan één taal spreken. Toch zal je merken dat het gebruik van die talen afhangt van de situatie en de persoon tot wie men spreekt. Zo spreekt de leerkracht op school over het algemeen Nederlands met de leerlingen. Een aannemer, die met zijn arbeiders bezig is een huis te bouwen, spreekt meestal Sranan met de arbeiders. Als de aannemer en de arbeiders allemaal Samaaka zijn, zullen ze waarschijnlijk voorname-lijk Samaaka onderling spreken.

Precies zeggen wat je bedoelt, gaat bij de ene taal makkelijker dan bij de andere. Dit hangt natuurlijk ook van het onderwerp af. Misschien ken je in de ene taal meer woorden die te maken hebben met het onderwerp, dan in de andere taal.

Als je je niet goed kan uitdrukken in een bepaalde taal, maakt dat je onzeker. Je voelt je dan ongemakkelijk en houdt liever je mond. Dat is jammer, want juist door te praten, kan je je taalvaardigheid verder ontwikkelen.

Instructie

De leerlingen lezen het informatieblokje en u geeft de gelegenheid er vragen over te stellen. U laat daarna de afbeeldingen zien en legt de situatie uit. De leerlingen hoeven niet alle afbeeldingen te doen. Bij de boot (plaatje A) en de bus (plaatje B) kunnen ze kiezen. Bij het voetbalplaatje (F) gaat het om communicatie tussen jongens. Bij het plaatje van haren vlechten (H) gaat het om communicatie tussen meisjes.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. In leerjaar 7 hebben de leerlingen in het thema Media al eerder emoticons gezien. Ga na of ze deze iconen nog herkennen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Vervolgens bespreekt u de opdrachten. Bij opdracht 1 geeft u beurten. De leerlingen vertellen welke taal ze in de verschillende situaties spreken en welke emoticon ze hebben geplaatst en waarom. U biedt een luisterend oor en moedigt de leerlingen aan zich te uiten. Als leerlingen emoticon 2 en 3 hebben geplaatst, vraagt u of het zou helpen als ze bij het spreken ook een andere taal zouden gebruiken. (codewisseling)

Antwoorden

Opdracht 2

De antwoorden kunt u terugvinden in het bronnenboek.

Opdracht 3

De letters verwijzen naar opdracht 2.

1-F; 2-E; 3-H; 4-C; 5-I; 6-A/6-B

Opdracht 4

Eigen antwoorden

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Geef daarbij enkele leerlingen een beurt om te vertellen over een situatie waarin ze zich ongemakkelijk voelen door de gesproken taal. U laat leerlingen hun ervaringen delen en oplossingen noemen (zeggen dat je de taal niet zo goed spreekt, meer woorden leren van die taal). U geeft nogmaals aan dat je je prettiger kunt voelen bij de ene taal dan bij het gebruiken van de andere en dat je meerdere talen mag gebruiken om je te uiten.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Intensief luisteren

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – eerder geleerd hoe een luisterdoel vast te stellen; – heeft kennis gekregen over verschillende manieren van luisteren.
LESDOEL	De leerling kan intensief luisteren.
MATERIALEN	Luistertekst 5.1: energietips (onderaan deze les)
ORGANISATIE	Bij de opdrachten 1 en 2 mogen de leerlingen overleggen met hun duopartner. Bij opdracht 5 geven ze elkaar mondeling antwoord op de vraag. De opdrachten 3 en 4 maken ze individueel.

VOORBEREIDING

Bereid de teksten voor om ze zo vloeiend mogelijk te kunnen voorlezen.
Bepaal welke woorden vooraf toelichting nodig hebben.

INTRODUCTIE

U leest het volgende stukje tekst voor:

Geschiedenis van de straatverlichting

- 1 In de tijd dat er nog geen straatverlichting bestond, maakten mensen die 's avonds de straat op gingen, gebruik van een *kokolampu*, een olielamp.
- 2 De eerste straatlantaarns werden in 1886 brandende gehouden met petroleum en olie. De lantaarns brandden soms niet goed of gingen uit door de wind.
- 3 Van 1909 tot 1950 werden de straten van Paramaribo verlicht met gaslantaarns. Deze methode bleek al gauw problemen te veroorzaken, omdat het gloeikousje in de lamp, in de volksmond *kowsu* genoemd vaak vervangen moest worden.
- 4 Als gevolg hiervan werden gaslampaanstekers geïntroduceerd. Deze personen moesten ervoor zorgen dat zoveel mogelijk de lantaarns om half zeven 's avonds op volle sterkte brandden en 's morgens om vijf uur op minimumvermogen gesteld werden. De lampen gingen dus nooit uit.
- 5 Na een halve eeuw te hebben bestaan, maakte de invoer van elektrische straatverlichting een eind aan het beroep van lantaarnopsteker.

Bron: N.V. Energie Bedrijven Suriname. (2020). Straatverlichting. [ONLINE](#)

De tekst bevat heel veel informatie. U stelt de leerlingen een (detail)vraag over de tekst. (bijvoorbeeld: *Wanneer werden de straten van Paramaribo verlicht met gaslantaarns? (1909-1950) Of Waardoor ging een straatlantaarn van petroleum en olie soms uit? (de wind)?*)

U leest alinea 2 nogmaals en stelt dan de vraag opnieuw.

Daarna stelt u de volgende vraag: *Hoe laat in de avond moesten zoveel mogelijk lampen op volle sterkte branden? (half zeven 's avonds)*. Lees alinea 4 nog eens. Vraag de leerlingen antwoord op de vraag te geven. Concludeer samen dat je informatie in een voorgelezen tekst beter onthoudt, als je vooraf weet op welke informatie je moet letten.

U vertelt dat de leerlingen in deze les zullen oefenen met intensief luisteren.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je kunt op verschillende manieren luisteren:

Globaal luisteren	Je wilt weten wat voor soort tekst het is. Je luistert of je tekstkenmerken herkent. En om te weten of de tekst interessant voor je is.
Gericht luisteren	Je wilt iets specifiek weten, bijvoorbeeld een aanvangstijd of een plaats of een naam. Je let alleen op wat je wilt weten.
Kritisch luisteren	Je vraagt jezelf af: klopt dit? Is dit een mening of een feit? Klopt dit argument? Moet ik dit geloven?
Intensief luisteren	Je luistert nauwkeurig om zoveel mogelijk informatie te onthouden om het bijvoorbeeld te kunnen navertellen.

Er zijn verschillende soorten teksten, ieder met een eigen doel:

Soort tekst	Doel van de tekst	Voorbeeld
een instruerende tekst	vertelt je precies wat je moet doen.	handleiding, recept
een informatieve tekst	wil je iets meedelen	artikel in een krant of tijdschrift, schoolboek, website
een amuserende tekst	wil je vermaken.	leesboek, stripverhaal, mop, gedicht
een activerende tekst	wil je aansporen tot een bepaalde actie	uitnodiging, advertentie, reclamefolder
een overhalende tekst	wil je mening beïnvloeden	betoog, recensie, folder van een politieke partij

Instructie

U besteedt aandacht aan de theorie in het informatieblokje. Herinner de leerlingen eraan dat ze in thema 4, les 15 al geoefend hebben met globaal en intensief luisteren.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U vertelt dat u de tekst eerst helemaal voorleest. Daarna leest u fragmenten (stukjes) van de tekst voor. U laat de leerlingen steeds eerst de opdracht helemaal lezen, voordat u de tekst of het tekstfragment voorleest. Tijdens het luisteren mogen ze korte aantekeningen maken. Na elke tekstfragment geeft u de leerlingen de ruimte om de opdrachten te maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Besprek de opdrachten klassikaal na. Bij opdracht 2 vertelt u dat de luistertekst in eerste instantie informatief is, maar ook lijkt op een amuserende tekst. De informatie over energie en energiebesparende maatregelen staat in een fictief verhaal over een klas waarin iemand van de N.V. EBS komt vertellen. Ook bevat de tekst een instructief stuk, namelijk de energiebesparende maatregelen.

Antwoorden**Opdracht 1**

- a. globaal
- b. intensief (of gericht)

Opdracht 2 (zie toelichting bij feedback en interactie)

- a. A
- b. Doel van de tekst: wil je iets meedelen

Opdracht 3

- a. stroom
- b. de Brokopondo Krachtcentrale
- c. via hoogspanningskabels
- d. door de meterstand op een elektriciteitsmeter

Opdracht 4

- a. Niet waar
- b. Waar
- c. Waar
- d. Niet waar

Opdracht 5

De leerlingen vertellen in eigen woorden:

Hoe meer stroom je verbruikt, hoe harder de machines van de energiecentrale moeten werken. Hierdoor gebruiken ze meer brandstof en komen er door hun uitlaatgassen meer schadelijke afvalstoffen in het milieu.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog een vraag bij de luistertekst waarvoor intensief luisteren nodig is.

Verrijking: Vat de tekst mondeling samen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Daarna herhaalt u kort de theorie van de les. Wanneer je vooraf bedenkt waar je op moet letten, dan kun je veel gericht naar een tekst luisteren. Intensief luisteren doe je als je een instructie krijgt (bijvoorbeeld op school) of wanneer iemand informatie geeft over een onderwerp.

Bereid de leerlingen erop voor dat ze in les 15 een presentatie zullen houden.

Energie

In deze luistertekst bezoekt een fictieve werknemer van het energiebedrijf een school om informatie te geven over energieverbruik. De leerlingen mogen vragen stellen.

Regieaanwijzing:

In de luistertekst komen twee personages voor: mevrouw Charlene Dwarkasingh en de leerkracht van de klas. Daarnaast zijn er leerlingen die vragen stellen aan mevrouw Dwarkasingh. Maak met uw stem onderscheid tussen de verschillende personages.

Fragment 1

De leerkracht:

"Jongens en meisjes, we hebben vandaag een bijzondere gast op bezoek. Ze zal zelf vertellen wie ze is en waarom ze vandaag hier is. Welkom, de leerlingen zijn er klaar voor."

Gast:

"Goedemorgen kinderen en juf. Ik ben Charlene Dwarkasingh."

(leerlingen in koor: "Goedemorgen mevrouw.")

Mevrouw Dwarkasingh:

"Ik werk bij de N.V. Energie Bedrijven Suriname, bij de meeste mensen bekend als de EBS. Ons bedrijf zorgt voor de elektriciteitsvoorziening in Suriname.

In Suriname noemen we elektriciteit ook wel 'stroom'. De stroom wordt opgewekt in een elektriciteitscentrale. De elektriciteitscentrale die zorgt voor het grootste deel van de stroomvoorziening van ons land is de Brokopondo Krachtcentrale. Via hoogspanningskabels gaat de elektriciteit naar de stad en vandaaruit naar enkele districten. Zo levert de EBS stroom aan woningen en bedrijven."

De leerkracht:

"Dank u wel, mevrouw Dwarkasingh. Dat was zeer interessant. Jongens en meisjes, nu mogen jullie vragen stellen."

Leerling 1:

"Mevrouw, hoe weet je hoeveel stroom mensen verbruiken?"

Mevrouw Dwarkasingh:

"Elke cliënt van de EBS heeft een elektriciteitsmeter. Als er stroom gebruikt wordt, gaat de meter draaien. Van de teller kun je dan aflezen hoeveel elektriciteit verbruikt wordt. Op vaste dagen in de maand komt een meteropnemer langs en die neemt de meterstand op. Daarna krijgt de cliënt een energierekening die betaald moet worden."

Leerling 2:

"Mevrouw, mijn moeder zegt dat de rekeningen van de EBS altijd te hoog te zijn."

Mevrouw Dwarkasingh:

"Laat mij er dit van zeggen: hoe meer stroom je verbruikt, hoe hoger je stroomrekening zal zijn."

Fragment 2

Leerling 3:

"Mevrouw, hoe kan je op elektriciteit besparen?"

Mevrouw Dwarkasingh:

"Dat is een goede vraag. Energie besparen betekent: zuiniger omgaan met het gebruik van stroom. Je hoeft dan ook minder te betalen."

Leerling 4:

"Hoe dan?"

Mevrouw Dwarkasingh:

"Bijvoorbeeld:

- Laat apparaten niet in stand-by stand staan. Als het rode lampje brandt, wordt er nog steeds energie verbruikt. Haal de stekker uit het stopcontact!
- Als niemand in de slaapkamer of voorzaal is, doe dan het licht, de radio, televisie, ventilator of airco uit.
- Zet de airco op maximaal 24 graden.
- Doe de ventilator uit als je een kamer uitgaat.
- Adviseer je ouders om ledlampen te gebruiken. Een ledlamp verbruikt 85% minder energie dan een gloeilamp.
- Het is ook besparend om energiezuinige apparaten te kopen. Die herken je aan hun energielabel.
- Doe de koelkast niet steeds open en dicht, anders moet die extra stroom verbruiken om weer te koelen.
- En... energie besparen is ook goed voor het milieu."

Fragment 3

Leerling 5:

"Mevrouw, wat heeft energiebesparing met het milieu te maken?"

Mevrouw Dwarkasingh:

"Hoe meer stroom je verbruikt, hoe harder de machines van de energiecentrale moeten werken. Hoe meer schadelijke afvalstoffen in het milieu komen."

[pauze]

"Wanneer we bij cliënten zijn voor storingen, leggen we ze ook uit hoe je zuinig om kunt gaan met het stroomverbruik." [Lachend:] "Want iedereen wil toch een lage stroomrekening en een schoon milieu?"

Bedankt voor al jullie vragen en ik hoop dat jullie mijn tips zullen opvolgen."

Een kattebelletje schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft eerder korte berichtjes geschreven; – kent het verschil tussen formeel en informeel taalgebruik.
LESDOELEN	De leerling weet wat een kattebelletje is en kan een kattebelletje schrijven.
MATERIALEN	Post-it's (anders: kleine papiertjes en tape)
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 en 2 individueel, opdracht 3 maken ze in duo's en opdracht 4 maken ze in groepjes van vier (met twee duo's).

INTRODUCTIE

U vertelt dat u uw nichtje, die op een andere school zit, morgen met u meegaat naar oma en dat u haar hieraan wil herinneren. *Op welke manier kan ik haar hieraan helpen herinneren?* (bijvoorbeeld: door te appen, te bellen of even langs te lopen om het te zeggen)

U vertelt dat er nog een manier is. Pak een klein papiertje en schrijf daarop: "Morgen om 16:00 uur naar oma. Niet vergeten, hè? Groet, tante [uw naam]". Laat dit briefje aan de leerlingen zien en lees voor wat erop staat. Vertel dat de leerlingen deze les ook berichtjes zoals deze gaan schrijven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Wil je iemand iets helpen herinneren, meedelen of vragen? Dan kun je een **kattebelletje** schrijven. Een kattebelletje is een memo oftewel een kort briefje. Dit briefje plak je ergens op waar het goed te zien is voor degene voor wie het bestemd is.

In een kattebelletje:

- gebruik je informele taal;
- schrijf je korte zinnen;
- houd je het bericht kort.

Instructie

U vraagt de leerlingen om het informatieblokje voor te lezen. Vertel dat kattebelletjes niet alleen worden gebruikt om iemand ergens aan te helpen herinneren, maar ook om iets mee te delen of te vragen. Geef ook nog wat achtergrondinformatie: Een kattebelletje heeft niets met 'katten' en 'bellen' te maken. Waarschijnlijk komt de naam 'kattebel' van het Italiaanse 'scartabello', wat 'korte notitie' betekent. Later is dit woord verbasterd tot 'kattebel'. En omdat het een kort bericht is, werd het 'kattebelletje'. In deze betekenis schrijf je het zonder tussen-n. Als het wel een belletje is aan een halsband van een kat, schrijf je het met een tussen -n: kattenbelletje.

U bekijkt samen met de leerlingen de voorbeelden. Stel richtvragen:

- Voldoen deze kattebelletjes aan de punten die in het informatieblokje staan? Is er informele taal gebruikt (bijvoorbeeld aanhef en afsluiting)? Zijn er korte zinnen gebruikt? Is het bericht kort? U leest ook nog een keer uw eigen kattebelletje uit de introductie voor. Voldoet dit kattebelletje aan de punten die in het informatieblokje staan?

U blikt terug op les 7 waarin de leerlingen bespaartips voor energie hebben beluisterd. *Welke bespaartips weet je nog?* (ledlampen gebruiken, letten op het energielabel bij aanschaf, apparaten niet op stand-by laten staan, de koelkast niet steeds open en dichtdoen. *In deze les gaan jullie ook bespaartips opschrijven. Dit doen jullie door kattenbelletjes te schrijven.*

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Voor opdracht 3 spreekt u met de leerlingen af op welke opvallende plek ze de kattenbelletjes mogen ophangen, bijvoorbeeld op het bord, bij de deur of juist op verschillende plekken. Geef eventueel één voorbeeld: 'Zet de airco lager! Groetjes, [uw naam]' Bespreek opdracht 3 klassikaal na: *Staan op de kattenbelletjes bespaartips? Welke bespaartips vinden jullie nuttig? Is er informele taal gebruikt? Zijn er korte zinnen gebruikt? Is het bericht kort?*

Tot slot geeft u aan welke duo's met elkaar samenwerken in opdracht 5.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, kunt u samen een start maken met opdracht 2. Eventueel geeft u ook nog suggesties voor bespaartips: *denk aan de keuken, je slaapkamer, de wc, de woonkamer, de tuin enzovoort.*

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Zorg er voor dat opdrachten 3 en 4 elk niet langer dan ongeveer vijf minuten duren. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1b

C

Opdracht 2

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

Dag buurman!

Kom je snel de spaarlampen brengen? Ik wacht al vier weken. Niet vergeten!

Groet, de buurvrouw

Opdracht 3 en 4

Voorbeeldantwoorden:

- Airco uitzetten als je weggaat.
- Ventilator uitdoen als je weggaat.
- Kraan niet laten lopen tijdens het tandenpoetsen.
- Licht uit doen als je de kamer uitgaat.
- Laat de TV niet op stand-by staan.
- Gloeilamp vervangen door ledlamp.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een kattenbelletje aan de leerkracht waarin je hem/haar iets vraagt, meedeelt of aan iets herinnert.

Verrijking: Schrijf bij elk van de voorbeelden een kattenbelletje terug. Bijvoorbeeld bij het eerste 'belletje': 'Ok, ben om drie uur thuis. Wat eten we vandaag?'

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen hun mening uitleggen. Bedenk ook samen geschikte situaties voor het schrijven van een kattenbelletje om iemand iets te helpen herinneren, mee te delen of te vragen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Wederkerende werkwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat een wederkerend voornaamwoord is; – kent de verschillende vormen waarin het wederkerend voornaamwoord kan voorkomen.
LESDOEL	De leerling kan de wederkerende werkwoorden herkennen en vervoegen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 2 en 4 individueel. Opdracht 1 en 3 doen ze in duo's.

INTRODUCTIE

U schrijft op het bord: Ronnie wast ..., en vraagt: “Hoe kan deze zin verder gaan?”

De leerlingen geven mondeling verschillende aanvullingen. Een zin die wordt afgemaakt met het wederkerend voornaamwoord zich, schrijft u op het bord. U onderstreept daarin de woorden wast en zich en schrijft daarna het hele werkwoord op het bord: zich wassen. Vervolgens zegt dat het in deze les gaat om wederkerende werkwoorden. Deze zijn de werkwoorden die een wederkerend voornaamwoord bij zich hebben.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **wederkerend werkwoord** is een werkwoord dat een wederkerend voornaamwoord bij zich heeft:

• Ik erger me. • Jij ergert je. • U ergert u / zich. • Hij/zij ergert zich.	• Wij ergeren ons. • Jullie ergeren je. • Zij ergeren zich.

Er zijn twee soorten:

Verplichte wederkerende werkwoorden hebben altijd een wederkerend voornaamwoord bij zich. Je kunt ‘me’ in de volgende zin dus niet weglaten:

- Ik vergis me daarin.

Toevallige wederkerende werkwoorden kunnen met en zonder wederkerend voornaamwoord voorkomen, zoals:

- Hij wast zich.
- Hij wast zijn kleren.

Instructie

U bespreekt het informatieblokje in het leerlingenboek door vragen te stellen als:

- Wat verandert er in de zin ‘Jij vergist je daarin’ als ik het woord jij vervang door wij? (‘je’ in de zin wordt dan ‘ons’.)
- Kun je ook zeggen: Je vergist Benny daarin? (Nee, zich vergissen is een verplicht wederkerend werkwoord.)
- Kun je zeggen: Jij wast Benny? (Ja, want zich wassen is een toevallig wederkerend werkwoord en kan dus met en zonder wederkerend voornaamwoord voorkomen.)

U grijpt in deze bespreking terug op de informatie die de leerlingen in les 4 van dit thema hebben gekregen over het wederkerend voornaamwoord.

Naar eigen inzicht licht u eventueel het werkwoord ‘zich inbeelden’ uit opdracht 2 toe.

Tot slot licht u de opdrachten kort toe en gaat u na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten. U kunt ook een kleine groep vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1a

1. zich; 2. me; 3. je; 4. ons; 5. zich; 6. zich (u)

Opdracht 1b

1. zich ergeren, of: erger me
3. zich inzetten
5. zich vergissen, of: me vergis
6. zich realiseren, of: realiseer me

Opdracht 2a

1. Dewi kleedt zich altijd volgens de laatste trends.
3. Haar oudste zus vermaakt zich daar stiekem over.

Opdracht 2b

Eigen antwoorden. Bijvoorbeeld:

1. Dewi draagt altijd kleren volgens de laatste trends.
4. Haar oudste zus vindt dat stiekem grappig.

Opdracht 4a

Eigen antwoorden. Bijvoorbeeld:

1. Ik amuseer de bejaarden met mijn optreden.
2. Ik amuseer me met de glossy die ik net kocht.

Opdracht 4b

Eigen antwoorden. Bijvoorbeeld:

1. Doordat hij viel, bezerde hij zijn vriend.
2. Ik bezerde me aan de doornen van die struik.
3. De kapper scheert mijn nek uit.
4. Mijn vader scheert zich met kwast en mesje.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak zelf twee zinnen; zin 1 met zich verschuilen en zin 2 met zich gedragen.

1. _____
2. _____

Verrijking: Maak vier zinnen met het wederkerend werkwoord zich verspreken. Telkens met een ander onderwerp: ik, hij, wij, jullie.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en vraagt enkele leerlingen:

- *Is het werkwoord zich verslikken een verplicht of toevallig wederkerend werkwoord?* (verslikken is verplicht wederkerend; je kunt tenslotte niet een ander verslikken.)

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

10 Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Energie.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis van de aangeboden themawoorden herkennen; – de juiste woorden in de zinnen invullen.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 individueel. Opdracht 3 doen ze in duo's en opdracht 4 in een groepje van vier.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met energiebronnen. U legt dit woord eventueel als volgt uit: *Een bron is de plek of het materiaal waar iets vandaan komt. Denk maar aan nieuwsbron, waterbron. Dus een energiebron is een plek waar energie vandaan komt.*

U vraagt welke energiebronnen de leerlingen kennen. Help de leerlingen op weg als ze geen voorbeelden kunnen noemen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
het atoom	kleinste deeltje van een stof dat nog de eigenschappen heeft van die stof	Een waterdruppel bevat ongeveer 6000 triljoen (een 6 met 21 nullen) atomen.
de biomassa	plantaardig en dierlijk restmateriaal dat gebruikt wordt om energie mee te maken	De biomassa die overblijft na het bewerken van suiker, kan gebruikt worden om elektriciteit te maken.
de dieselcentrale	bedrijf waar energie gemaakt wordt uit diesel	De dieselcentrale moet sluiten, omdat deze voor veel milieuvervuiling zorgt.
duurzaam	Duurzaamheid is een breed begrip, maar het komt er in het kort op neer dat in een duurzame wereld mens, milieu en economie met elkaar in evenwicht zijn, zodat we de aarde niet uitputten	Met behulp van zon, wind en water kun je duurzaam energie maken.
de fossiele brandstof	brandstof die ontstaat uit resten van planten of dieren, zoals aardolie (vloeibaar) en steenkool (versteend)	Aardolie, een fossiele brandstof, behoort tot de exportproducten van ons land.
de kernenergie	energie die vrijkomt door een chemische reactie in een stof.	Bij de productie van kernenergie ontstaat radioactief materiaal, dat gevaarlijk is voor de gezondheid.
de milieuactivist	iemand die demonstreert en actie voert voor het behoud van het milieu	De milieuactivist protesteerde tegen zandopgravingen op Braampunt.

de olieraffinaderij	bedrijf dat producten maakt uit ruwe aardolie zoals benzine, kerosine, petroleum en smeerolie	Ruud werkt in de olieraffinaderij van Staatsolie op de afdeling waar de aardolie verwarmd wordt.
onbeperkt	grenzeloos, zonder belemmering, ongelimiteerd	Je kunt onbeperkt gebruikmaken van de energie van de zon, want die raakt niet op.
de opslag	het bewaren	Voor de opslag van energie wordt een batterij of accu gebruikt.
opwekken	laten ontstaan, veroorzaken	Het doel van de Afobakadam is om elektrische energie op te wekken.
de opwekking	het doen ontstaan (van energie)	Er wordt gezocht naar een opwekking van energie die niet slecht is voor het milieu.
de turbine	machine die kracht van water, wind of stoom omzet in elektrische energie	Bij Galibi waait het veel, daar zou een windturbine prima werken.
uitsluitend	alleen, enkel	Romario streeft ernaar om uitsluitend zuinige apparaten te kopen en geen energie te verspillen.
de windenergie	energie die via een windmolen gewonnen wordt uit bewegende lucht	Als het waait kun je windenergie opwekken met een molen.

Instructie

U schrijft de woorden uit het script op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en goed te letten op de woorden die op het bord staan. U vertelt dat ze straks moeten bedenken wat deze woorden met elkaar te maken hebben. U leest het script in zijn geheel voor.

Script

De tiener Greta Thunberg is **milieuactiviste**. Zij demonstreert en spreekt regeringen toe over de risico's van de klimaatveranderingen voor mens en milieu. Greta was al jong geïnteresseerd in het milieu en begreep al snel dat **fossiele brandstoffen** zoals aardolie, aardgas en steenkool eens kunnen opraken. De productie van brandstoffen in **olieraffinaderijen** en de verbranding daarvan in auto's en **dieselcentrales** veroorzaakt bovendien luchtvervuiling met CO₂, een giftig gas. Dit zorgt voor de stijging van de temperatuur op aarde. Doordat het warmer wordt, smelten de ijskappen en stijgt de zeespiegel. Het klimaat op aarde verandert. Ook in Suriname merken we dat het warmer en droger wordt.

Om de wereld gezond te houden voor mensen, dieren en planten, zouden **uitsluitend** natuurlijke energiebronnen gebruikt moeten worden. Dat betekent dat bijvoorbeeld water, zon en wind gebruikt worden om energie **op te wekken**. Die energiebronnen veroorzaken geen vervuiling en raken niet op. Die kun je **onbeperkt** gebruiken. Het zijn dus **duurzame** bronnen. **Windenergie** bijvoorbeeld wordt opgewekt door windmolens, ook wel wind**turbines** genoemd. Ook bij een waterkrachtcentrale zorgen turbines voor het opwekken van elektriciteit.

Ook **kernenergie** zou misschien een goede energiebron kunnen worden. Kernenergie ontstaat door het splitsen van **atomen**. Atomen zijn superkleine deeltjes van een stof. Bij kernenergie wordt de stof uranium gebruikt, een soort metaal. Maar tijdens de **opwekking** van kernenergie, komt er heel gevaarlijk en giftig afval vrij met radioactieve straling. Deze straling is gevaarlijk voor alle levende wezens. Wetenschappers zoeken nog naar een veilige oplossing voor **de opslag** van radioactief kernafval.

U vraagt de leerlingen welke woorden ze herkennen in het woord milieuactiviste (milieu en activiste). U bespreekt de betekenis van het woord milieu (natuurlijke omgeving). U vraagt ook aan welke woorden de leerlingen denken bij 'activist' (actief en actie). U legt uit dat het allemaal te maken heeft met 'doen'. Een milieuactiviste is dus iemand die actief bezig is om op te komen voor de natuur, het milieu. Op dezelfde wijze bespreekt u ook de andere samengestelde woorden: de (fossiele) brandstof, de dieselcentrale, de olieraffinaderij, de kernenergie.

Bij het woord 'opslag' vertelt u dat dit zelfstandig naamwoord samenhangt met het werkwoord 'opslaan', dat betekent bewaren (voor later). U vraagt de leerlingen enkele voorbeelden te noemen van producten die opgeslagen kunnen worden. Bijvoorbeeld: goederen in een winkel zoals rijst en suiker. Of brandstoffen zoals olie, hout en gas. Bespreek ook waar deze voorraden opgeslagen kunnen worden: containers of tanks. *Voor het vervoer van olie en gas worden vaak pijpleidingen gebruikt. Olie en olieproducten kun je ook in een groot schip vervoeren.*

Het woord opwekken doet de leerlingen misschien denken aan wekken, wakker maken. *Als je wakker wordt, begint er een nieuwe dag. Bij het opwekken van energie, komt er nieuwe energie. Je maakt energie of je zorgt ervoor dat die ontstaat.*

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. Eventueel licht u het nog niet behandelde woord 'de biomassa' toe door te vertellen dat het nog een andere duurzame energiebron is waar resten van planten en dieren worden gebruikt om energie op te wekken.

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert opdracht 1 terwijl u rondloopt. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. biomassa
- b. opwekking
- c. atomen
- d. onbeperkt
- e. oliaffinaderij

Opdracht 2

S-T-R-O-O-M

Opdracht 3

- a. duurzaam. De andere woorden zijn energiebronnen.
- b. de turbine hoort bij water- en windenergie. De andere woorden hebben te maken met kernenergie.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke themawoorden hebben te maken met duurzame energie?

Verrijking: Je hebt de betekenis geleerd van het woord opslag. Het heeft ook een andere betekenis. Bedenk wat het woord in deze zin betekent: 'De baas van Jarno was erg tevreden over zijn werk en daarom gaf hij hem opslag.'

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Verbanden leggen

BEGINSITUATIE	De leerling kan informatie uit een infographic halen.
LESDOEL	De leerling kan verbanden leggen tussen de informatie uit een tekst en zijn algemene voorkennis.
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 en 5 individueel en werken bij opdracht 2, 3 en 4 in duo's.
MATERIALEN	Eventueel leerkrachtenboek A, thema 2, les 19

INTRODUCTIE

U introduceert de les door de leerlingen te vragen na te denken over alles wat ze tot nu toe al weten over energie. Dit is belangrijk omdat deze les gaat over verbanden leggen. U inventariseert de antwoorden door beurten te geven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het is handig om je bij het lezen steeds af te vragen:

- Wat weet ik al van het onderwerp in de tekst?
- Wat weet ik van zaken die met het onderwerp te maken hebben?
- Sluit de informatie uit de tekst aan bij wat ik al weet?
- Wat weet ik als ik de informatie uit de tekst combineer met wat ik zelf al wist?

Door **verbanden** te **leggen** tussen zaken die je al weet, wordt de informatie in de tekst duidelijker en makkelijker te begrijpen.

Instructie

U neemt samen het informatieblokje door.

U vertelt dat de leerlingen een tekst gaan lezen over 'groene energie'. Leg het begrip 'groene energie' uit aan de hand van een vergelijking. In de les 10 hebben de leerlingen geleerd wat fossiele brandstoffen zijn en hebben ze geleerd wat windenergie is. U legt uit dat fossiele brandstoffen de lucht om ons heen, ernstig vervuilen en een keer kunnen opraken. Groene energie vervuult het milieu nauwelijks, gaat niet op en kan in sommige gevallen zelfs vernieuwd worden. U vervolgt: *Waarom is het handig als je al iets weet over energie en groene energie, voordat je gaat lezen?* (Je weet dan wat je kan verwachten, het is dan niet zo nieuw voor je. Je kan een beetje voorspellen waar de tekst over zal gaan.) *Stel je voor dat de informatie in de tekst aansluit bij wat je al weet. Waarom is dat prettig en handig?* (Je wordt er wijzer van, je kan de nieuwe informatie verbinden aan wat je al weet.) *Stel je voor dat er iets heel anders in de tekst staat dan wat jij al weet, wat doet dat met je?* (Dat is verwarrend. Je vraagt je af of jouw informatie wel goed was. Het zorgt er wel voor dat je goed gaat nadenken en dat je misschien zelfs je mening gaat herzien.)

U licht opdracht 1 toe. U bekijkt samen met de leerlingen de figuur. *Wat is dit?* (een infographic) Vraag de leerlingen om uit te leggen wat een infographic is. (Een infographic is een informatieve afbeelding. Je krijgt informatie in de vorm van tekst en beeld. Dat beeld kan een tekening, pictogram, kaart, diagram, tabel, schema of tekening zijn.) *Waar gaat deze infographic over?* (over groene energie)

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Bij opdracht 1c wijst u op de w/h-vragen: wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe. U geeft een voorbeeld: Wat zijn die zwarte zakken onderaan de tekening?

U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 10.

Verlengde instructie

U leest de tekst gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2. De leerlingen lezen bij opdracht 2, 3 en 4 de tekst nog eens in stukjes en bij opdracht 5 nogmaals in zijn geheel.

Impliciete woorden

alternatief	omzetten	de steenkool
de dynamo	radioactief	de straling
de expert	schaars	de tegenstander
de groene energie	de schadelijke stof	de voorstander
de kernafval	de schone energie	de zonnecollector

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal. U laat de leerlingen bij opdracht 5 terugkijken hoe ze naar de tekst keken voordat ze de tekst lasen (opdracht 1). Laat ze uitleggen of de informatie uit de tekst paste bij wat ze vooraf van de tekst verwachtten en of de tekst aansluit bij wat ze al wisten of juist niet.

Antwoorden

Opdracht 1

- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: energiebesparing is belangrijk, zonnepanelen op het dak kunnen energie voor je huis leveren, ledlampen verbruiken minder energie.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: De aarde met daarop windmolens, zonnepanelen en zakken met afval die in de aarde lijken begraven. De aarde heeft de vorm van een gloeilamp, die verschillende soorten energie geeft.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Wat zijn die zwarte zakken onderaan de tekening? Wat is biomassa? Waarom staat kernenergie in een apart vak?

Opdracht 2

- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Groene energie is energie die opgewekt is door energiebronnen die minder schadelijk zijn voor het milieu en die herbruikbaar zijn.
- Duurzame energie
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Groene energie kan zich steeds hernieuwen.

Opdracht 3

- Windenergie op land en windenergie in zee
- Minstens één van deze antwoorden: Als er weinig wind is, leveren die geen energie. Windmolens zijn hoog, staan in het zicht en veroorzaken geluidshinder.
- Zonnepanelen en zonnecollectoren.

Opdracht 4

- Omdat het niet duidelijk is of je kernenergie groene energie kunt noemen.
- Aan het woord 'bio'. Dat komt van biologie / biologische en dat heeft met 'leven', met de natuur te maken.

Opdracht 5

- Eigen antwoord
- Eigen antwoord, waarschijnlijk heeft het plaatje weinig extra informatie geleverd.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke vormen van groene energie vind jij het groenst? Leg je antwoord uit.

Verrijking: Welke vormen van groene energie vind jij vooral geschikt voor ons land? Leg je antwoord uit.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 2

Groene energie

Fossiele brandstoffen, zoals aardolie en steenkool worden gebruikt om energie op te wekken. Het gebruik van deze brandstoffen is schadelijk voor het milieu. Olieraffinaderijen waar aardolie bewerkt wordt tot plastic en benzine zijn erg vervuilend. Dat geldt ook voor dieselcentrales waar energie in wordt opgewekt. Als we deze brandstoffen nog lang door blijven verbruiken, worden ze over een tijdje schaars. Daarom is groene, duurzame energie zo belangrijk.

Energie is duurzaam wanneer deze opgewekt wordt door energiebronnen die herbruikbaar zijn en minder schadelijk zijn voor het milieu. Duurzame energiebronnen zijn niet onbeperkt beschikbaar, maar ze kunnen zich steeds hernieuwen. De belangrijkste duurzame energiebronnen zijn: water, wind en zon. We noemen duurzame energiebronnen ook wel alternatieve energiebronnen.

Water

Een waterkrachtcentrale wekt energie op met vallend en stromend water. Het water laat een turbine draaien en die wekt elektriciteit op. Waterkrachtcentrales vind je uitsluitend in gebieden met voldoende hoogteverschil, zodat het water uit de rivier of een stuwmeer met kracht naar beneden kan stromen of vallen. Om een waterkrachtcentrale aan te leggen, is het nodig dat een deel

van de omgeving achter de dam onder water komt te staan. Dit heeft natuurlijk grote gevolgen voor de leefomgeving van mensen, planten en dieren.

Wind

Windmolens, ook wel windturbines genoemd, zorgen voor de opwekking van windenergie. Door de wind gaan de bladen van de windmolen draaien. Binnenin de windmolen bevindt zich

een dynamo die de draaiende bewegingen omzet in elektriciteit. Windmolens kunnen op land, maar ook in zee worden geplaatst. Windenergie gaat niet op, toch zijn er ook nadelen aan. Als er weinig wind is, wordt er geen energie geleverd. Windmolens zijn hoog, ze staan in het zicht en veroorzaken ook nog geluidshinder.

Zon

Een andere manier om groene energie op te wekken, is met zonnepanelen en zonnecollectoren. Het verschil tussen een zonnepaneel en een zonnecollector is dat een zonnepaneel zonlicht omzet in elektriciteit en een zonnecollector zonlicht omzet in warmte (bijvoorbeeld warm water). Zonne-energie is duurzaam, want de zon raakt voorlopig niet op. Tegelijkertijd als er geen zonlicht is vanwege bewolking, kan er weinig tot geen energie worden opgewekt.

Biomassa

Energie uit biomassa (bio-energie) wordt opgewekt door verbranding. Biomassa bestaat uit allerlei organische materialen, zoals hout, afval van groente en fruit of mest van dieren. Energie uit biomassa vermindert het gebruik van fossiele brandstoffen en veroorzaakt daarmee minder milieu-

vervuiling. Een ander voordeel is dat biomassa, in tegenstelling tot fossiele brandstoffen, hernieuwd kan worden. Toch discussiëren experts over de vraag of bio-energie wel duurzaam is. Om de energie op te wekken moet de biomassa namelijk wel eerst verbrand worden. En bij de verbranding komen schadelijke stoffen vrij.

Kernenergie

Kernenergie wordt gemaakt door de kernen van atomen te splijten in een kerncentrale. De warmte die daarbij vrijkomt, wordt gebruikt om water te verwarmen. Het water wordt stoom en de stoom zet grote turbines aan het werk. Kernenergie is net als water, wind en zon *schone energie*. Voorstanders zien kernenergie daarom als veilig en duurzaam. Tegenstanders vinden kernenergie echter onveilig. Bij het opwekken van kernenergie komt er namelijk radioactieve straling vrij die heel gevaarlijk is voor mensen en dieren. Ook het kernafval uit de kerncentrale geeft nog heel lang straling af. De opslag van dit kernafval moet heel zorgvuldig gebeuren, in vaten met dikke wanden. Milieuactivisten maken zich er zorgen over of de vaten niet toch gaan lekken, nu of in de toekomst, want het afval blijft honderden jaren radioactief.

Naamwoordelijk gezegde en passieve vorm

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – het herkennen en benoemen van het naamwoordelijk gezegde; – het herkennen van zinnen in de passieve vorm; – het herkennen van het handelend voorwerp; – het omzetten van zinnen van de actieve vorm naar de passieve vorm.
LESDOEL	De leerling kan: – het naamwoordelijk gezegde herkennen en benoemen; – zinnen in de passieve en actieve vorm herkennen en omzetten; – het handelend voorwerp herkennen en benoemen; – alle zinsdelen in een zin herkennen en benoemen.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel. Bij opdracht 2 tot en met 4 mogen ze hun antwoorden bespreken met een klasgenoot en waar nodig aanpassen.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

1. Windenergie is duurzaam.
2. Duurzame elektriciteit wordt opgewekt door een windturbine.

INTRODUCTIE

U wijst op de eerste zin en vraagt de leerlingen de zinsdelen van deze zin voor zichzelf te benoemen. U geeft hun een minuut de tijd om dit te doen. Daarna laat u een leerling vertellen welke zinsdelen er in de zin staan (pv = is; ng = is duurzaam; ow = windenergie). U wijst op de tweede zin en vraagt de leerlingen de zinsdelen van deze zin voor zichzelf te benoemen. U geeft hun een minuut om dit te doen. Daarna geeft u beurten om de zin te ontleden. (pv = wordt; wg = wordt opgewekt; ow = duurzame elektriciteit; hv = door een windturbine).

Tot slot vertelt u dat deze les een herhaling is van twee onderwerpen: het naamwoordelijk gezegde (uit thema 2, les 12) en het handelend voorwerp (uit thema 3, les 12).

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Naamwoordelijk gezegde

Het naamwoordelijk gezegde (ng) bestaat uit een koppelwerkwoord (werkwoordelijk deel) en een naamwoordelijk deel.

Bij een ng vertelt het koppelwerkwoord wat het onderwerp *is*, niet wat het onderwerp doet. Deze koppelwerkwoorden komen het meest voor:
zijn, worden, schijnen, lijken, blijken, blijven en heten

Voorbeelden:

Windenergie is duurzaam.

Het water wordt warm door de zon.

De leerkracht schijnt erg aardig te zijn.

De leerkracht is erg aardig gebleken.

koppelww = gebleken

ww deel = is gebleken

naamw. deel = erg aardig

ng = is erg aardig gebleken

Thema 5 – Energie | Les 12 – Naamwoordelijk gezegde en passieve vorm

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten. Besteed daarbij in ieder geval aandacht aan opdracht 4b. Dit is een passieve zin en het werkwoord 'worden' is hier geen koppelwerkwoord. De zin bevat dan ook geen naamwoordelijk gezegde.

Antwoorden

Opdracht 1

- schijnen slecht te zijn voor het milieu
- werd boos
- blijken heel duurzaam te zijn

Opdracht 2

- door milieuactivisten
- door hen
- door de uitstoot van CO₂

Opdracht 3

- De monteurs zetten de zonnepanelen op het dak. (a)
- De zonnepanelen vangen het zonlicht op. (a)
- Het licht wordt door de zonnepanelen omgezet in elektriciteit. (p)

Opdracht 4

- pv: is; wg: geen; ng: is een land zonder kerncentrales; naamwoordelijk deel ng: een land zonder kerncentrales; ow: Suriname
- pv: wordt; wg: wordt opgewekt; ow: energie; bwb plaats: in ons land; hv: door een waterkrachtcentrale
- pv: blijkt; ng: blijkt een duurzame manier te zijn; naamwoordelijk deel ng: een duurzame manier; ow: dat

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Werk in duo's. Bedenk elk een zin met een naamwoordelijk gezegde. Zoek dan het naamwoordelijk gezegde in de zin van de ander.

Verrijking: Kies één van de volgende koppelwerkwoorden: lijken, blijven, schijnen en blijken. Maak met het koppelwerkwoord een zin met een naamwoordelijk gezegde.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat enkele leerlingen hun mening uitleggen.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

BEGINSITUATIE	De leerling weet dat je, behalve met woorden, ook met beeldtaal kunt communiceren.
LESDOEL	De leerling kan in de verschillende situaties vertellen waarom er met lichtsignalen gecommuniceerd wordt.
MATERIALEN	Indien mogelijk: <i>flashlight</i> , mobiele telefoon.
ORGANISATIE	Opdrachten 1 en 2 worden in duo's verwerkt. De leerlingen maken deze in eerste instantie individueel, maar mogen overleggen. Opdracht 3 mogen de leerlingen in duo's maken.

INTRODUCTIE

U trekt de aandacht van de leerlingen door met de *flashlight*, de verlichting van het lokaal of met de zaklampfunctie op een smartphone te knipperen.

Herinner de leerlingen eraan dat ze de vorige keer beeldtaal hebben geleerd. Vraag enkele leerlingen uit te leggen wat dat is (iets vertellen zonder woorden, maar wel met foto's, tekeningen en pictogrammen). *Is het jullie opgevallen wat ik zo even deed?* (de lichten aan- en uitdoen, met de lichten knipperen) *Wat denk je dat ik daarmee wilde bereiken?* (aandacht trekken). U vat samen dat licht ook een middel is om mee te communiceren. *Wie kent voorbeelden waarmee met licht wordt gecommuniceerd?* Geef een aantal leerlingen de beurt om hun voorbeelden op te noemen. In deze les gaan we kijken hoe er met lichtsignalen wordt gecommuniceerd.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Mensen communiceren met geluiden, teksten en beelden. Ook wordt er gebruikgemaakt van lichtsignalen om te communiceren.

Communiceren met lichtsignalen

In het donker / op grote afstand	Aandacht trekken	Verschillende landen
		
Overdag herken je een boei aan de vorm en kleuren, 's nachts aan de verlichting.	Hulpdiensten die met zwaailichten en sirene aan rijden, hebben voorrang.	Overal ter wereld hebben de kleuren van de verkeerslichten dezelfde betekenis.

Instructie

U vraagt de leerlingen om het informatieblokje door te nemen. Vervolgens vraagt u welke voorbeelden van communiceren met lichtsignalen al in de introductie van de les aan bod zijn gekomen en die ook in het informatieblokje staan.

U vraagt: *Op elektrische apparaten zit vaak ook een lampje. Wat kan zo'n lampje je vertellen?* (of het apparaat aanstaat of uit is). *Waarom is het belangrijk dat zo'n lampje op een apparaat zit?* (het waarschuwt je ook dat je het uit moet zetten). *Bij welke soort van communicatie uit de informatie hoort dit lampje dan?* (aandacht trekken)

Bespreek de verschillende vormen van communicatie met verlichting kort. Kom samen tot de conclusie dat (het gebruiken van) licht eigenlijk heel normaal is in onze samenleving. Maar je staat er niet bij stil dat het nog meer kan betekenen dan alleen maar licht geven in het donker. U vraagt: *Had je gedacht dat je er ook mee kunt communiceren?*

Verlengde instructie

U bespreekt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste opgave van opdracht 1, 2 en 3. Vraag hierbij steeds wat het licht communiceert. Wat vertelt het je?

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt kort de antwoorden van de opdrachten. Bespreek bij de opdrachten steeds welke communicatie met licht overal ter wereld wordt begrepen, dus universeel is.

Antwoorden

Opdracht 1

- Het lichtje brandt om aan te geven dat de passagiers hun gordel vast moeten maken.
- Het lichtje brandt om te laten zien dat de *rice cooker* aan staat en de rijst wordt gekookt.
- Het licht brandt om aandacht te trekken van de klanten, te laten zien dat de winkel daar is.

Opdracht 2

Antwoorden zijn ter indicatie voor de leerlingen. Ze kunnen andere antwoorden hebben geformuleerd.

	Aan	Uit
a. Het lampje op de was-machine	Als je het apparaat aanzet.	Als het wasprogramma is afgerond/ je het uitzet.
b. De zwaailichten van een ambulance	Als een patiënt met spoed moet worden vervoerd / als de ambulance met spoed naar een patiënt moet.	Als de patiënt op de plaats van bestemming is.
c. Het lampje op de televisie	Als je het apparaat aanzet.	Als je de tv uitdoet.

Opdracht 3

- Schepen kunnen met seinlampen op grote afstand op zee met elkaar 'praten zonder woorden' (communiceren).
- Er staat 'tafel' in morsetaal.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een voordeel en een nadeel op van communiceren met licht.

Verrijking: Stel je voor dat er geen communicatie met licht was, wat zou er dan kunnen gebeuren? Schrijf twee gevolgen op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Vraag de leerlingen naar voorbeelden die ze hebben bedacht. U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Woordenschat Energie

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuishalen; – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die hij niet van huis uit kent; – heeft al enige lessen gehad van het thema 'Energie'; – heeft in leerjaar 7 bij het thema Technologie woorden geleerd als energiecentrale, aggregaat, elektriciteitsnetwerk, zekering en stroom.
LESDOEL	De leerling kan: – in verschillende Surinaamse thuishalen eenvoudige woorden herkennen die te maken hebben met energie; – met een medeleerling een kort gesprek voeren over energie in een Surinaamse thuistaal.
MATERIALEN	Vier A4 kaarten waarop zijn uitgebeeld: zonnepanelen, waterkrachtcentrale, olieraaffinaderij, voedingsschijf.
ORGANISATIE	De leerlingen werken in heterogene taalgroepen van ongeveer vier leerlingen.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U blikt kort terug op eerdere lessen over energie. U kunt bijvoorbeeld een leerling vragen wat ze pas geleerd hebben over energie.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Energie heeft meerdere betekenissen. Bijvoorbeeld 'mogelijkheid om werk te verrichten'. Mensen krijgen energie uit voedsel. Voedsel is dus de krachtbron voor menselijke energie. Heel lang geleden was menselijke energie de belangrijkste werkkraft. Nu hebben we allerlei apparaten en machines die voor ons werken. Om te kunnen functioneren, hebben zij ook energie nodig. Hun energie kan uit verschillende krachtbronnen komen, zoals water, wind, zon, gas en aardolie.

De energie uit deze krachtbronnen wordt omgezet in elektriciteit of brandstof. Aardolie wordt bijvoorbeeld omgezet in benzine voor de auto. Dit gebeurt in een olieraaffinaderij. Aardolie kan ook omgezet worden in elektrische stroom. Dat gebeurt in een elektriciteitscentrale. In Suriname wordt de meeste energie opgewekt uit aardolie. Een deel van de energie komt van de waterkrachtcentrale te Afobaka. Verder zien we dat er steeds meer zonnepanelen worden gebruikt. Omdat wij steeds meer apparaten en machines gaan gebruiken, moeten we zuinig zijn met de elektriciteit die opgewekt wordt uit olie. We moeten meer gebruik gaan maken van hernieuwbare energiebronnen, zoals water, wind en zon.

Woorden die te maken hebben met energie

1	Arowaks	adali	oniabo	orharho thuma	oniabo dyako darhidi kwama	kakuthi	timin
2	Karîna auran	weju	tuna	olie	buitenboord-motor	karîna	ekupino
3	Mandarijn	tàiyáng	shuǐ	shíyóu	chuán wài mǎdá	rénlèi	yóuyǒng
4	Nederlands	zon	water	(aard)olie	buitenboord-motor	mens	zwemmen
5	Okanisi	san	watta	(ondoodoti) oli	Muntoli/masini	libisama	suwen
6	Saamaka	sunu	wata	wan oli de ta feni a goonbasu	motë	sëmbë	sun
7	Sarnámi	ghám	páni	máti	bot ke machien	manus	paunre
8	Sranan	son	watra	(gron)oli	dorosey-mororu	libisma	swen
9	Surinaams-Javaans	sren-géngé	banyu	lenga	motor buiten-boord	manungsa	ngelang
10	Trio						
11	Wayana	sisi	tuna	lo olin	montolu	kalipono	tepihe

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. U geeft de gelegenheid er vragen over te stellen. U laat de afbeeldingen zien en vraagt aan de leerlingen wat er daarop is afgebeeld (zonnepanelen, waterkrachtcentrale, olieraffinaderij, voedingsschijf).

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Na bespreking van opdracht 1 mogen de leerlingen individueel de woordpuzzel van opdracht 2 maken. Mocht er tijd over zijn, laat leerlingen in hun eigen thuistaal meer woorden bedenken die bij de plaatjes passen (opdracht 1).

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig.

Bij opdracht 1 geeft u beurten om de antwoorden op te lezen. U corrigeert, waar nodig en laat de goede antwoorden hardop uitspreken door de klas. De leerlingen hoeven niet alle woorden te categoriseren. Het is voldoende als de woorden in de talen die zij spreken worden genoemd. De leerlingen schrijven de goede antwoorden in hun schrift. U bespreekt samen de antwoorden van de puzzel.

Opdracht 1

Plaatje 2: vertaling 'water': tuna, banyu, shuǐ, oniabo.

Plaatje 3: vertaling '(aard)olie' en 'buitenboordmotor': *bot₂* ke machien, oniabo dyako darhidi kwama, lo olin, shíyóu.

Plaatje 4: vertaling 'mens' en 'zwemmen': sëmbë, kalipono, suwen, paunre.

Bij buitenboordmotor en mens gaat het om de krachtbron die hen activeert. Bij zwemmen gaat het om de krachtbron die je energie geeft om te kunnen zwemmen.

Opdracht 2

					6	7			
					k	k			
					a	a		9	
		3	4				8	n	
		a	s		5	k	r	w	g
		a	h	w	u	i	a	e	
1	2								
l	a	r	i	e	t	n	t	l	10
e	d	d	y	j	h	a	r	a	p
n	a	o	o	u	i		a	n	a
g	l	l	u					g	n
a	i	i						i	i
		e							

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen een beurt te geven. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Mondeling informatie overbrengen

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent het verschil tussen objectieve en subjectieve informatie; – kent de opbouw van een tekst in inleiding, kern en slot; – heeft eerder gepresenteerd.
LESDOEL	De leerling kan mondelinge informatie duidelijk overbrengen.
MATERIALEN	– Kopieerblad 5.15.1: onderwerpen voor een presentatie. – Op het kopieerblad staan vijf onderwerpen die verdeeld worden over de leerlingen.
ORGANISATIE	Bij de opdrachten 1 en 2 werken de leerlingen in duo's. Opdracht 3 wordt individueel gemaakt. Bij opdracht 4 werken de leerlingen in groepjes van drie.

VOORBEREIDING

Kopieer kopieerblad 5.15.1 verschillende keren. Knip de verschillende onderwerpen los. Iedere leerling krijgt één onderwerp met voor-en nadelen. Bepaal welke woorden vooraf toelichting nodig hebben.

INTRODUCTIE

Laat de leerlingen naar de afbeelding in het boek kijken. Wat zien ze allemaal? Laat de leerlingen vertellen. *Wat heeft recyclen met energie te maken?* (het kost minder energie om materialen opnieuw te gebruiken in plaats van nieuwe te laten maken) Vertel de leerlingen dat ze een informatieve presentatie gaan houden over een onderwerp dat met 'energie' te maken heeft.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een informatieve presentatie geef je objectieve informatie. Objectieve informatie bestaat uit feiten. Van een feit kun je controleren of het waar is. In objectieve informatie staan geen meningen. Meningen zijn subjectief.

Bij je presentatie let je op:

- De structuur van je presentatie. Je presentatie heeft:
 - een inleiding: je geeft aan wat het onderwerp is;
 - een kern: je werkt het onderwerp uit, bijvoorbeeld door voordelen en nadelen te bespreken;
 - een slot: je geeft een conclusie of samenvatting;
- De manier van presenteren:
 - et op je stemgebruik en houding. Zorg voor een goed contact met het publiek, door verschillende van je luisteraars steeds kort in de ogen te kijken.

Instructie

U besteedt aandacht aan de theorie in het informatieblokje. Herhaal kort het verschil tussen objectieve en subjectieve informatie (thema 3, les 7).

Daarna verdeelt u de onderwerpen. U kunt de leerlingen ook zelf een onderwerp van het kopieerblad laten kiezen. In dat geval schrijft u de onderwerpen onder elkaar op het bord:

zonnepanelen

recyclen

waterenergie

elektrische auto's

windenergie

Eventueel kiezen de leerlingen een eigen onderwerp over energie, waar ze veel vanaf weten.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U legt ook uit hoe het observatieschema moet worden ingevuld. Bij opdracht 4 bepalen de leerlingen onderling wie er als eerst begint.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

De zinnen b en e horen niet in de presentatie thuis, want ze zijn niet objectief. Zin b is een mening, je vindt dat iedereen dat moet doen. Zin e is een persoonlijke mening.

Opdracht 2

- Voor mijn klasgenoten. Jongeren.
- Zij weten wel wat over energie en milieu, bijvoorbeeld over verschillende energiebronnen en over de vervuiling van de aarde, maar misschien weten ze nog niet zo veel over het onderwerp van mijn presentatie.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Denk een presentatie uit over een ander onderwerp van het kopieerblad. Presenteer deze ook.

Verrijking: Maak van je presentatie een overtuigende presentatie. Presenteer deze ook. Je geeft dus je mening en probeert de ander ervan te overtuigen dat jouw mening de juiste is.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat de leerlingen tips uitwisselen.

U kunt gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge interactie - Spreekvaardigheid (presentatie) om te beoordelen hoe uw leerlingen ervoor staan. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan de leerlingen die nog moeite hebben met presenteren.

Zonnepanelen

Voordelen	Nadelen
- als de zonnepanelen eenmaal op het dak liggen, zijn er geen kosten meer - beter voor milieu - panelen zijn voor 90 procent te recycleren - waarde van het huis stijgt, je kunt het voor meer geld verkopen - geen wisselende stroomkosten: die zijn altijd gelijk	- ziet er niet zo mooi uit op een huis - je moet het dak op voor controle en schoonmaken van de cellen - elk jaar geven de panelen steeds iets minder energie - extra stroomgroep/meter nodig - duur bij aankoop

Recyclen

Voordelen	Nadelen
- minder grondstof nodig - minder aardolie nodig - meer landbouwgrond over, want productie van (nieuw) katoen en papier kost veel landbouwruimte, - kost minder energie dan nieuw produceren	- kwaliteit gaat soms omlaag (bijvoorbeeld bij petflessen en papier) - je kunt hetzelfde product dus niet onbeperkt blijven recycleren - burgers moeten er zelf aan mee willen werken - meer vervoer nodig, want de te recycleren producten moeten eerst opgehaald worden

Waterenergie

Voordelen	Nadelen
- schone energie, zonder dat je er schadelijke stoffen aan overhoudt - raakt niet op - kan veel energie opwekken	- stuwdammen en stuwmeren veranderen de leefomgeving van mensen, dieren en planten - mensen kunnen last hebben van stuwmeren door overstromingen - bouw van de waterkrachtcentrale kost veel geld

Elektrische auto's

Voordelen	Nadelen
- beter voor het milieu - een elektrische auto is stiller - op de lange duur is een elektrische auto goedkoper bij aankoop - energieverbruik is op den duur minder dan bij een gewone auto	- opladen duurt langer dan tanken - er zijn nog niet veel oplaadpunten - je moet vaker opladen dan met een gewone auto tanken - de accu's van de auto zijn niet milieuvriendelijk en de productie van accu's levert veel vervuiling op

Quizvragen schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al vaker quizvragen geformuleerd.
LESDOEL	De leerling kan meerkeuzevragen met goede afleiders formuleren.
MATERIALEN	kladblaadjes: 1 per duo kaartjes, ongeveer ter grootte van A6 (= ¼ van een A4): circa tien per duo Organisatie De leerlingen werken bij opdrachten 1, 2, 3 en 5 in duo's. Bij opdracht 4 werken ze in groepjes van vier (twee duo's samen).

INTRODUCTIE

U introduceert deze les met een quizvraag: *Waarover gaat dit thema? Is het A. in nood of B. energie of C. geld en geluk?* U laat de leerlingen reageren en u geeft het goede antwoord. (B.) U vertelt verder: *Deze vraag had kunnen staan in een quiz. Het lijkt vaak makkelijk om een quiz te maken. Je bedenkt een paar vragen, je geeft de antwoorden erbij en je bent klaar. Maar zo makkelijk is het niet. In deze les leren jullie hoe je goede quizvragen kunt maken.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Met quizvragen bedenken kun je op een leuke manier veel leren.

Als je een quiz maakt, kun je het beste gesloten vragen formuleren. Een gesloten vraag is een vraag waarbij maar één antwoord goed is, bijvoorbeeld: *Wat is de hoofdstad van Brazilië?*

Je kunt de deelnemers aan de quiz zelf het goede antwoord laten geven, maar je kunt ook met **meerkeuzevragen** antwoorden geven: *Is het A. São Paulo B. Rio de Janeiro of C. Brasilia?* Eén antwoord is altijd goed, de andere antwoorden zijn fout. De foute antwoorden zijn de **afleiders**. Formuleer de afleiders zodanig dat de anderen gaan twijfelen over het goede antwoord. Afleiders moeten vergelijkbaar zijn met het goede antwoord, ze lijken ook goed te zijn.

Instructie

U laat het informatieblokje lezen. Na het voorbeeld van een gesloten vraag, vraagt u de leerlingen om zelf zo een vraag te bedenken. *Waarom kun je in een quiz het beste gesloten vragen formuleren?* (dan is het antwoord makkelijker en sneller te controleren)

U vertelt dat de leerlingen bij de vragen meerdere antwoorden gaan bedenken. Het worden dan meerkeuzevragen. De leerlingen moeten steeds drie antwoordopties bedenken voor hun vragen. U vraagt wat het goede antwoord is op de vraag in het informatieblokje (C. Brasilia).

U gaat wat uitgebreider in op het punt van formuleren van afleiders. *In het voorbeeld zijn de afleiders ook Braziliaanse steden. Dit is dus vergelijkbaar met het goede antwoord. Het was niet goed geweest als de afleiders geen Braziliaanse steden waren.* Ter verduidelijking kijkt u terug op uw quizvraag in de introductie. *Waarover gaat dit thema? Is het A. in nood B. energie of C. geld en geluk? Het goede antwoord was B. energie. Zijn 'nood' en 'geld en geluk' goede afleiders?* (ja, want dit waren de titels van thema 3 en 4, dus vergelijkbaar)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Bij opdracht 2 helpt u de leerlingen met het formuleren van vragen. Blader daarbij terug in het leerlingenboek naar les 1 t/m 15 en wijs ze op onderwerpen waarover goede vragen te bedenken zijn.

Bij opdracht 3 helpt u ze bij het bedenken van afleiders die vergelijkbaar zijn met het goede antwoord. Eventueel licht u het woord 'formuleren' en 'vergelijkbaar' nogmaals toe met een ander voorbeeld.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1**

A, want de afleiders zijn ook energiebronnen. Bij B hebben de afleiders niets met energie te maken.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog drie quizvragen bij dit thema.

Verrijking: Bedenk hoe de puntentelling wordt bij je quiz.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U vertelt dat veel leerlingen vragen maken voor een quiz leuk én leerzaam vinden. Maar wat nog leuker is, is een quiz spelen! Laat een duo klassikaal hun quiz spelen (het liefst een duo dat al heeft nagedacht over de puntentelling) of maak een afspraak met de leerlingen wanneer ze hun quiz kunnen spelen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Apostrof en trema

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat een apostrof en een trema is; – heeft eerder geoefend met het gebruik van trema en apostrof.
LESDOEL	De leerling kan de spellingsregels voor het gebruik van trema en apostrof correct toepassen.
MATERIALEN	Eventueel toegang tot internet; infografic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel bij opdracht 1 en 2. Opdracht 3 maken ze in duo's en opdracht 4 in groepjes van vier. Eventueel kan opdracht 3 ook in groepjes van vier worden uitgevoerd.

INTRODUCTIE

U tekent twee cirkels ruim uit elkaar op het bord. U schrijft in de ene cirkel het woord *trema* en in de andere het woord *apostrof*. U vraagt de leerlingen voorbeelden te bedenken van woorden met een van beide leestekens. U laat enkele leerlingen om beurten naar het bord gaan en het woord bij de juiste cirkel schrijven.

U vertelt dat de leerlingen in deze les nog eens oefenen met woorden met beide leestekens.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Je gebruikt een trema om te voorkomen dat je een woord verkeerd leest. Je gebruikt een trema als twee klinkers naast elkaar staan, die bij verschillende lettergrepen horen:

ideeën calorieën kopiëren koloniën poëzie
sneeën parodieën patiënt chemicaliën reünie

Een **apostrof** (') gebruik je:

1	in het meervoud van woorden die eindigen op -a, -i, -o, -u of -y.	mama's, ski's, auto's, paraplu's en baby's
2	na woorden die eindigen op -a, -i, -o, -u of -y om iemands bezit aan te geven. Let op: eindigt een naam op een sisklank, dan vervalt de -s, maar blijft de apostrof.	Mina's moeder Avinash' huis
3	in de plaats van weggelaten letters.	zo'n (zo een) Par'bo (Paramaribo)
4	bij letterwoorden en cijferwoorden.	cd's, SRD's; cd'tje; WWF'er; A4'tje

Instructie

U herinnert de leerlingen eraan dat ze eerder hebben geleerd de apostrof te gebruiken. *Weten jullie het ezelsbruggetje nog? Ik houd van baby's.* U bespreekt de informatie over het gebruik van de apostrof.

Bespreek ook het trema. Hierbij kunt u de leerlingen wijzen op de infographic Leestekens en bijzondere tekens en op het informatieblokje in thema 3, les 25. U herinnert de leerlingen eraan dat je een trema gebruikt om te voorkomen dat je twee opeenvolgende klinkers als één klank gaat lezen. Bijvoorbeeld: tweeën en economieën.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Bespreek woorden die eventueel onbekend zijn, zoals 'praline' (bepaald soort chocola).

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten. U kunt ook een kleine groep vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1a

glossy's - taxi's - pingo's -
piano's - menu's - agenda's -
biomassa's

Opdracht 2a

1. schema's
2. camera's, wc's
3. Opa's, etalages, garages
4. pralines, cafés

Opdracht 2b

1. 's woensdags
2. Shailesh'
3. 's middags
4. zo'n

Opdracht 1b

De woorden *hobby's* en *extra's* moeten in de zinnen voorkomen.

Opdracht 4

woorden die eindigen op -ee	woorden die eindigen op -ie	woorden zoals poëzie
moskee - moskeeën zee - zeeën	bacterie - bacteriën knie - knieën epidemie - epidemieën porie - poriën melodie - melodieën	ruïnes coördinatoren

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak twee zinnen. In elke zin gebruik je een woord met een apostrof en een woord met een trema.

Verrijking: Welke woorden zou je zonder een trema of apostrof verkeerd lezen? Maak met elk van die woorden een zin van minstens zes woorden.
auto's - chaos - chemicaliën - essentiële - foto's - ideaal - paraplu's - patiënt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen aangeven wat zij het moeilijkst vinden bij het schrijven van een apostrof of trema. Vraag wie van de andere leerlingen een tip heeft voor de betreffende leerling. U zet ze eventueel samen, zodat de ene leerling uitleg kan geven aan de andere.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Energie.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis geven van de aangeboden themawoorden; – tegenstellingen noemen van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	– Eventueel (online) woordenboek – Dobbelsteen
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 individueel. Opdracht 3 maken ze in duo's. Opdracht 4 doen de leerlingen die klaar zijn in een groepje van vier.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les gaat over woorden die te maken hebben met energie voor lichaam en geest. Het gaat over je fit voelen of juist niet.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de adolescent	jeugdig persoon tussen puberteit en volwassenheid	Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) is een adolescent iemand tussen de 18 en 20 jaar oud.
het brein	de hersenen, het verstand	De ontwikkeling van het brein gaat door tot ten minste het 25e levensjaar.
het commentaar	kritiek, tekst waarmee je reageert (op iets)	Manisha heeft veel commentaar op dat televisiestation, omdat ze heel vaak programma's herhalen.
depressief	neerslachtig, in een zeer sombere stemming	Gerard baalde: slechte cijfers op school, ruzie met zijn ouders en vrienden, niks presteren met sporten. Hij werd er bijna depressief van.
energiek	krachtig, fit	De vereniging Suriventure organiseert uitstapjes voor energieke en sportieve jongeren die het avontuur opzoeken.
functioneren	werken, zijn taak verrichten	Als je vermoeid bent, kun je niet altijd goed functioneren.
fysiek	lichamelijk	Je kunt fysieke veranderingen verwachten als de puberteit begint, zoals het ontstaan van puistjes.
de hersenactiviteit	het werken van de hersenen	Als je slaapt, komt je lichaam tot rust, maar zonder dat je het ziet is er nog wel hersenactiviteit.
het hormoon	stof die het lichaam maakt om organen hun werk te laten doen	Door hormonen verandert je lichaam tijdens de puberteit, bijvoorbeeld jongens krijgen een zware stem en meisjes borsten.
lusteloos	flauw, nergens zin in hebben	Amrita ging naar de dokter, ze vroeg zich af of ze ziek was, omdat zij zich steeds lusteloos voelde.

mentaal	verstandelijk, wat het denken betreft	De coach wil dat de spelers lichamelijk en mentaal voorbereid zijn op de wedstrijd van morgen.
problematisch	lastig, moeilijk op te lossen	Soms kunnen pubers problematisch gedrag vertonen en willen ze zich niet meer houden aan de regels.
het slaapritme	de regelmaat van het slapen	Voor kinderen is het ideale slaapritme om per nacht acht tot elf uren te slapen.
verklaarbaar	wat uitgelegd kan worden	Rieke deed altijd goed haar best op school, waardoor het makkelijk verklaarbaar is dat ze nu een goede baan heeft.
wijten (aan)	toeschrijven, zeggen waardoor het komt	De onvoldoendes op zijn rapport zijn te wijten aan zijn slechte voorbereiding.

Instructie

U schrijft de woorden van de twee scripts naast elkaar in twee kolommen op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar script 1 en goed te letten op de woorden van het eerste rijtje op het bord. U leest vervolgens script 1 voor.

Script 1

*Slimme jongens en meisjes houden hun lichaam en geest in optimale vorm. Ze hebben een gezonde leefstijl: eten gezond en sporten regelmatig. Daar krijgen ze energie van en voelen zich dus **energiek**. Ze zien er ook **fysiek** goed uit, want door te sporten ziet hun lichaam er goed uit. Ze krijgen spierbundels in plaats van vetrollen! Bovendien verbetert hun **slaapritme** en rusten ze beter uit.*

*Ook **mentaal** zorgen deze jongeren goed voor zichzelf. Ze trainen bijvoorbeeld hun **brein** door elke dag sommen of woordpuzzels te maken. Ze zorgen ook voor rust in hun hoofd, door problemen op een goede manier op te lossen. Zo voorkomen ze dat moeilijke situaties echt **problematisch** worden.*

U licht de betekenis van de themawoorden uit het script toe aan de hand van de woordenlijst. U vraagt of de leerlingen een tegenstelling zien bij de themawoorden op het bord (mentaal en fysiek). U vraagt de leerlingen ook om een synoniem te bedenken voor het woord 'brein' (hersenen).

Daarna leest u script 2 voor. U vraagt de leerlingen goed te letten op de woorden van het tweede rijtje op het bord. Ze moeten proberen zelf de betekenis uit de tekst af te leiden.

Script 2

*Jongeren die geen puber meer zijn, maar ook nog niet helemaal volwassen, noem je **adolescenten**. Soms worden zij overvallen door onprettige gevoelens. In plaats van gezellig te gaan chillen met vrienden, voelen deze jongeren zich **depressief**, somber. Zij hebben nergens zin in en zijn **lusteloos**. Soms zijn hier duidelijke oorzaken voor. Andere keren lijkt de lusteloosheid niet **verklaarbaar**. Toch is er wel een uitleg. In het menselijk lichaam worden namelijk chemische stoffen aangemaakt, **hormonen**. Die hormonen hebben invloed op je humeur. De sombere buien kunnen te **wijten** zijn aan hormonen. Het is goed om dat te bespreken met iemand die je vertrouwt, zodat er een oplossing gezocht kan worden waardoor je lichaam weer optimaal **functioneert**.*

Behandel de themawoorden uit script 2. Vraag de leerlingen of ze de betekenis van de themawoorden kunnen afleiden uit de tekst. Lees zo nodig een of meer zinnen opnieuw voor. U corrigeert waar nodig. U kunt bij enkele woorden ook aan de leerlingen vragen om er zelf een zin mee te bedenken. Ook vraagt u naar tegenstellingen (lusteloos - energiek, verklaarbaar - onverklaarbaar en wijten - danken).

U legt uit dat 'te wijten aan' altijd samen met een oorzaak wordt genoemd. Bijvoorbeeld: 'Het ongeluk is te wijten aan zijn eigen onoplettendheid.' Het heeft een negatieve klank, in tegenstelling tot 'te danken aan', dat is juist positief: 'Hij heeft zijn succes te danken aan hard werken.'

Hierna neemt u samen met de leerlingen het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U licht waar nodig de resterende woorden toe: het commentaar en de hersenactiviteit.

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert opdracht 1 en 2 in de schrift, terwijl u langs de leerlingen gaat. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen al zijn enkele leerlingen nog niet klaar met opdracht 1 en 2. Leerlingen die snel klaar zijn, kunnen in een groepje aan opdracht 4 beginnen. De leerlingen die later klaar zijn, kunnen ook een groepje vormen en het spel nog kort spelen.

U bespreekt opdracht 3 klassikaal na. Het woord 'het hormoon' kan in beide rijtjes staan, want het is iets fysieks, wat invloed kan hebben op het mentale functioneren.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. wijten
- b. problematisch
- c. energiek
- d. slaapritme
- e. lusteloos
- f. depressief
- g. fysiek
- h. functioneren

Opdracht 2

- a. 2
- b. 3
- c. 8
- d. 4
- e. 1
- f. 6
- g. 7
- h. 5

Opdracht 3

fysiek	mentaal
bewegen	het brein
fit	denken
fitness	depressief
het hormoon	de geest
de gymles	de hersenen
het lichaam	het hormoon
lichamelijk	het idee
de spierballen	nadenken
sporten	neerslachtig
	de stemming
	verstandelijk

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf twee themawoorden op waarmee je een negatieve stemming kunt beschrijven.

Verrijking: Bedenk van drie themawoorden een tegenstelling.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele woorden en voorbeeldzinnen te laten noemen.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Informatie zoeken en samenvatten

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – verschillende tekstsoorten herkennen; – informatie uit een tekst halen; – een tekst samenvatten.
LESDOEL	De leerling kan informatie uit een tekst halen en die informatie samenvatten.
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 tot en met 4 individueel en werken bij opdracht 5 in duo's.
MATERIALEN	Eventueel leerkrachtenboek A, thema 2, les 8

INTRODUCTIE

U tekent onderstaande woordkast op het bord. Vervolgens herinnert u de leerlingen eraan dat ze in dit thema al verschillende vormen van energie zijn tegengekomen. Energie in de vorm van elektriciteit of brandstof, maar ook energie van mensen. *Wat doen mensen als ze veel energie hebben?* Laat enkele leerlingen voorbeelden noemen. (druk heen en weer rennen, veel beweging, actie, alert uit je ogen kijken, fit, levendig, actief en babbelen aan een stuk door) Vul de woordkast in. U vraagt de leerlingen ook voorbeelden te geven van wanneer iemand weinig energie heeft. (met je hoofd op je armen liggen, slaperig uit je ogen kijken, moe, futloos, passief, inactief) Vul de woordkast verder aan.

Energie	
veel energie	weinig energie

U vertelt tot slot dat de leerlingen in deze les een tekst gaan lezen over waarom tieners vaak weinig energie hebben en wat je eraan kunt doen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een **samenvatting** staat de belangrijkste informatie uit een tekst:

- het onderwerp van de tekst;
- de hoofdzaken.

Een samenvatting maak je door:

- de tekst eerst intensief te lezen;
- op zoek te gaan naar de belangrijkste informatie, de hoofdzaken. Deze kun je vinden in de kernzinnen. Die staan vaak aan het begin of het eind van een alinea;
- in zoveel mogelijk eigen woorden de kernzinnen onder elkaar te zetten.

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door.

Ga na of de begrippen hoofdzaken, intensief lezen en kernzinnen nog bekend zijn.

U vertelt dat de leerlingen in deze les geen samenvatting maken voor jezelf, bijvoorbeeld om te gebruiken bij het bestuderen van de leerstof voor een repetitie. Ze gaan informatie uit een tekst kort samenvatten voor een ander. Herinner de leerlingen eraan dat ze in thema 2, les 8 ook al een samenvatting hadden geschreven op basis van aantekeningen.

Bekijk samen tekst 3. U vraagt de leerlingen om de tekst globaal te lezen. *Wat voor soort tekst is dit?* (een informatieve tekst) *Waar zou je zo'n tekst kunnen tegenkomen?* (bijvoorbeeld op internet: op een website voor tieners of in tijdschrift voor tieners)

U licht kort de opdrachten toe. Vertel dat voor de samenvatting de kernzinnen onder elkaar kunnen worden gezet. Als er dan nog belangrijke informatie ontbreekt, mag die er in een paar woorden of korte zinnen bijgeschreven worden. U gaat na of iedereen de opdrachten begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 18. Eventueel legt u aan alle leerlingen de betekenis van het woord 'chronisch' (voortdurend, alsof het nooit over gaat) uit.

Verlengde instructie

U leest de tekst gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt ze hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
afschieden	het humeur	de schoolprestatie
belemmeren	de levensstijl	uitsluiten
benodigd	de prikkel	verhogen
chronisch	de puber	de vermoeidheidsklacht
het concentratievermogen	de puberteit	het vitaminegebrek
Uitdrukkingen		
ergens energie van krijgen van de bank afkomen		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- Chronische vermoeidheid onder pubers.
- Chronische vermoeidheid onder pubers komt vaak voor, maar je kan er wel wat aan doen.
- Toch krijgen maar weinig pubers hun benodigde uurtjes rust per nacht.
 - Dat rare slaapritme van pubers heeft een reden, het is verklaarbaar.
 - Tijdens de puberteit zorgt het brein ervoor dat het slaapritme anders gaat werken.
 - De pubers bouwen dus een chronisch slaaptekort op en worden chronisch vermoeid.
 - Naast een slaaptekort kunnen andere zaken zorgen voor chronische vermoeidheid.
 - Chronisch slaaptekort en chronische vermoeidheid kunnen leiden tot problemen.
 - Chronisch moe zijn is vervelend, maar gelukkig is er veel aan te doen.

Opdracht 2

Bijvoorbeeld:

Altijd moe

Pubers krijgen vaak niet genoeg uren slaap per nacht. Dat heeft een reden. Tijdens de puberteit zorgt het brein ervoor dat het slaapritme anders gaat werken. Een puber wordt steeds later moe en gaat te laat slapen. Hij heeft wel veel rust nodig. De puber bouwt dus een langdurig slaaptekort op en wordt chronisch vermoeid. Naast een slaaptekort kunnen andere zaken zorgen voor chronische vermoeidheid, zoals piekeren of een vitaminegebrek. Chronisch slaaptekort en chronische vermoeidheid kunnen leiden tot mentale en fysieke problemen.

Wanneer je je als puber steeds vermoeid voelt, kun je het beste gaan sporten en een vast slaapritme aanhouden. Als je toch moe blijft, ga je naar de huisarts. Misschien is er een lichamelijke oorzaak.

Opdracht 3

Bijvoorbeeld: Beste Giovanca,

Dat je je zo vermoeid voelt, is normaal bij pubers. Het komt doordat jouw brein in de puberteit anders werkt. Daardoor krijg je een ander slaapritme. Je hoeft je geen zorgen te maken dat je een erge ziekte hebt.

Opdracht 4

Beste Eliane,

Ik heb de volgende vier tips voor je:

1. Eet goed.
2. Pieker minder.
3. Kom in beweging.
4. Zit niet meer dan twee uur per dag achter een beeldscherm.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Gerald is vijftien jaar en slaapt acht uren per nacht. Hij vraagt zich af of dit genoeg is. Geef hem antwoord.

Verrijking: Maak de tekst bij alinea 7 langer met ten minste twee tips die jou altijd helpen om uit een dip te komen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 3

Altijd moe

- 1 Een puber heeft gemiddeld negen uur slaap nodig. Toch krijgen maar weinig pubers hun benodigde uurtjes rust per nacht. Een nachtje minder goed slapen is niet erg. Te weinig slaap kan op langere termijn problematisch worden.
- 2 Veel pubers en adolescenten hebben moeite om 's ochtends uit bed te komen. Lusteloos zitten ze tijdens het eerste uur in de klas. Ze hebben een slecht humeur en op alles commentaar. Maar 's avonds komen ze niet voor half elf in slaap. Maar in het weekend kunnen ze eindeloos uitslapen. Dat rare slaapritme van pubers heeft een reden, het is verklaarbaar.

Slaapritme verandert

- 3 Tijdens de puberteit zorgt het brein ervoor dat het slaapritme anders gaat werken. Bij pubers wordt het hormoon melatonine pas later op de dag afgescheiden. Dit hormoon zorgt ervoor dat je slaperig wordt. Ze worden daarvoor pas laat op de avond moe.
- 4 Tegelijkertijd is negen uur slaap nodig om alle prikkels van de vorige dag te kunnen verwerken. Door de fysieke veranderingen in de puberteit heeft het lichaam ook extra rust nodig. De pubers bouwen dus een chronisch slaaptekort op en worden chronisch vermoeid.

Andere oorzaken van chronische vermoeidheid

- 5 Naast een slaaptekort kunnen andere zaken zorgen voor chronische vermoeidheid:
 - Een lichamelijke oorzaak. Vermoeidheidsklachten kunnen ook te wijten zijn aan vitaminegebrek.
 - Problemen en stress. Hoe meer je piekert, hoe langer het duurt voordat je in slaap valt.

- Een weinig actieve levensstijl. Wanneer je fysiek weinig actief bent, wordt je niet moe en kom je slechter in slaap.
- Emotioneel zijn. Bij de puberteit horen verdrietige en boze buien. Daar kun je wel heel moe van worden.
- Computeren of tv-kijken. Meer dan vier uur per dag achter een beeldscherm verhoogt de kans op vermoeidheidsklachten.

Gevolgen van slaaptekort

- 6 Chronisch slaaptekort en chronische vermoeidheid kunnen leiden tot problemen. Het slaaptekort belemmert de hersenactiviteit. Het brein kan niet optimaal functioneren. Dat zorgt voor een slechter concentratievermogen en slechtere schoolprestaties. Je kan fysieke klachten krijgen, zoals hoofdpijn en duizelingen. En je kan mentale problemen krijgen, zoals een sombere en depressieve stemming.

Wat te doen bij chronische vermoeidheid

- 7 Chronisch moe zijn is vervelend, maar gelukkig is er veel aan te doen. Denk aan gezond eten en sporten. Juist als jij je voortdurend moe voelt, is het belangrijk om van de bank af te komen. Van sporten krijg je energie. Lichamelijk bezig zijn, zorgt ervoor dat je makkelijker in slaap valt en dat jij je energiever en gezonder voelt. Daarnaast is het belangrijk om een vast slaapritme aan te houden. Dat betekent op een vaste tijd naar bed en er ook zoveel mogelijk op een vaste tijd weer uit. Ook in het weekend. Probeer activiteiten zoals computerspelletjes, internetten en tv-kijken niet uren achter elkaar te doen, maar met tussenpauzes. Blijf je moe? Ga dan naar de huisarts om een lichamelijke oorzaak uit te sluiten.

Herhaling van les 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – het herkennen, benoemen en gebruiken van het wederkerend voornaamwoord; – het herkennen en benoemen van het naamwoordelijk gezegde; – het herkennen en omzetten van zinnen in de passieve en actieve vorm; – het herkennen van het handelend voorwerp; – benoemen van de woordsoorten en zinsdelen in een zin.
LESDOEL	De leerling kan: – zinnen in de passieve en actieve vorm herkennen en omzetten; – alle woordsoorten en zinsdelen in een zin herkennen en benoemen.
MATERIALEN	– Infographic Woordsoorten – Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De leerlingen maken alle opdrachten in duo's.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les een herhaling is van de onderwerpen van les 4 en les 12: het wederkerend voornaamwoord, het naamwoordelijk gezegde en handelend voorwerp. Laat de leerlingen met elk van deze onderwerpen een zin maken. U loopt door de klas om de zinnen na te kijken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

Instructie

U leest samen met de leerlingen de informatieblokken van les 4 en 12 nog eens door. Geef de leerlingen kort de gelegenheid om vragen te stellen. U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben de eerste opgave van de opdracht 1, 2 en 3. U stimuleert de leerlingen om de infographics te gebruiken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- De / adolescent / heeft / zich / bezeerd / toen / hij / viel.
lw-b / znw / ww / wed vnw / ww / voegw / pers vnw / ww
- Ik / bevind / me / in / onze / slaapkamer.
pers vnw / ww / wed vnw / vz / bez vnw / znw
- Wie / voelt / zich / vandaag / lusteloos?
vrag vnw / ww / wed vnw / bijw / bijw

Opdracht 2

- Je brein wordt gebruikt om na te denken door jou.
- De hersenactiviteit wordt met een speciaal apparaat gemeten door de dokter.
- Commentaar op het onderzoek wordt gegeven door de professor.

Opdracht 3

- pv: is; ow: mijn opa; ng: is een energieke man; naamwoordelijk deel ng: een energieke man
- pv: was; ow: hij; ng: was erg sterk; naamwoordelijk deel ng: erg sterk; bwb tijd: altijd al; bwb hoedanigheid: mentaal
- pv: blijkt; ow: hij; ng: blijkt erg fit te zijn; naamwoordelijk deel ng: erg fit; bwb tijd: nog steeds; bwb hoedanigheid: fysiek
- pv: pv: maakt; ow: hij; lv: een flinke wandeling; bwb tijd: elke dag; bwb anders: nog

DIFFERENTIATIE

- Herhaling: a. Schrijf de onderstreepte woorden uit de zin in je schrift. Zet achter elk woord welke woordsoort het is.
Wie bemoeit zich met mijn werk?
- b. Lees de zin. Schrijf het naamwoordelijk gezegde in je schrift. Onderstreep het naamwoordelijk deel.
Na het ongeluk bleek de man depressief geworden te zijn.
- Verrijking: Zet de zin om in de passieve vorm. Benoem daarna alle woordsoorten in de zin.
Gezonde voeding beïnvloedt zowel je lichaam als je geest.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door te inventariseren welke woordsoorten en zinsdelen niet aan bod zijn gekomen in de opdrachten. Tot slot herhaalt u de theorie uit dit thema kort. U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met het herkennen van beeldtaal in openbare ruimtes, in reclames en in gebruiksaanwijzingen; – geoefend met het uitleggen van de betekenis van beeldtaal; – geleerd wat communiceren met lichtsignalen inhoudt; – ontdekt waar en wanneer mensen kunnen communiceren met licht; – geoefend met het uitleggen van communicatievormen met licht.
LESDOEL	De leerling kan: – uitingen van beeldtaal herkennen en uitleggen; – uitingen van communicatie met licht herkennen en uitleggen.
MATERIALEN	Indien mogelijk bij de evaluatie van de les: een flashlight.
ORGANISATIE	De opdrachten 1, 2 en 3 worden in duo's verwerkt. De leerlingen maken deze in eerste instantie individueel, maar mogen ook overleggen. Bij opdracht 4 mogen de leerlingen de opdracht samen uitvoeren.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze in deze les de onderwerpen van les 5 en les 13 zullen herhalen. Ga kort in op het gegeven dat beeldtaal en communicatie met lichtsignalen vaak zijn bedoeld om niet met woorden, maar op een andere manier een grote groep te bereiken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens bij de lessen 5 en 13 van dit thema.

Instructie

U leest samen met de leerlingen de informatieblokken van les 5 en 13 nog eens door. Geef de leerlingen kort de gelegenheid om vragen te stellen.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben, de eerste opgave van opdracht 1 en 3. Bij opdracht 2 bekijkt u samen wat er te zien is op de pictogrammen en wat dat kan betekenen voor de leerlingen als ze een dergelijk pictogram zien.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Maak gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Hierna bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

A = 2

B = 3

C = 1

Opdracht 2

- A op de auto's van de politie; B op de auto's van de brandweer; C verkeersbord bij ziekenhuizen; D gevarensymbolen op verf, schoonmaakmiddel en vrachtwagens.
- A. Korps Politie Suriname
B. Korps Brandweer Suriname
C. Je bent in de buurt van een ziekenhuis, dus niet toeteren.
D. Gevarensymbolen

Opdracht 3

- niet waar
- waar
- waar
- waar
- niet waar

Opdracht 4

- Met lichtmorse
- Eigen antwoord (naam van leerling in morsetaal)

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf op en leg uit wat jij de belangrijkste vorm van beeldtaal vindt.

Verrijking: Schrijf drie voorbeelden op waarbij beeldtaal en communicatie met licht zijn gecombineerd.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht, waarbij u ingaat op het voornaamste doel van beeldtaal en lichttaal: communiceren.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Lied en spel Peroem, Peroem, mi patron

BEGINSITUATIE	De leerling heeft vaker liedjes en spelletjes gedaan waar een tekst in het Sranan bij hoorde.
LESDOEL	De leerling kan: – het spel 'Peroem, peroem' spelen; – in grote lijnen vertellen wat de bijbehorende tekst betekent; – vertellen uit welke tijd de bijbehorende tekst komt; – oud-Sranan in de tekst herkennen; – aangeven dat slaafgemaakten van Franse plantage-eigenaren een eigen taal spraken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	U kan deze les het best geven in een lokaal waar de tafels aan de kant kunnen worden geschoven en de leerlingen op de vloer kunnen zitten. De leerlingen voeren opdracht 1 uit in duo's. Bij opdracht 2 spelen ze het spel met een groep van maximaal tien leerlingen.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd. Indien nodig, heeft u voor deze les de medewerking van de muzikleerkracht gevraagd.

INTRODUCTIE

U begint met een klassengesprek over spelletjes. Richtvragen zijn:

- Als jullie vrij zijn, wat voor spelletjes spelen jullie met jullie vrienden en vriendinnen?
- Wie kent het spel 'Peroem, peroem'?

Als er leerlingen zijn die het spel kennen, mogen ze vertellen wat ze weten. Ze mogen ook het bijbehorende liedje zingen. Als geen van de leerlingen het liedje of het spel kent, licht u deze toe in de 'Instructie'.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Liedtekst:

Kodjo: Peroem Peroem mi patron

Wan sani de na mama mofo d'e kon!

Peroem: Si san de na mofo se de kon?!

Kodjo: San wani kon, mek a kon!

Ingrisiman sa tjari pianga go na jogopian.

Caseri, caseri! Nimboh? Nimboh? J'ensaboh!

Peroem: Bosro man! Bosro man! Bon!

Bosro man! Pinki! Bosro man bon!

Kodjo: Ala den grikihi, no sabi na fin fin wroko.

Peroem: Kodjo Kodjo, fa yu mofo takru so?

Pur wan!

Kodjo: Basi Douchi, fa yu mofo langa so? Pur wan!

Vrij vertaald in het Nederlands

Kodjo: *Peeroom, Peeroom, mijn baas*
Er is iets bij de zeemonding!
 Peroem: *Wat is dat daar bij de monding dat eraan komt?!*
 Kodjo: *Laat komen wat komen wil!*
De Engelsen gaan de joden wegbrengen naar overzee.
Dat wordt lachen. Is dat niet mooi? Wat zal ik ze uitjouwen!
 Peroem: *Borstelen man! Borstelen man! Doe je werk goed!*
Borstelen man! Pinken! Goed borstelen man!
 Kodjo: *Ach, de blanken kijken niet zo fijntjes naar het werk.*
 Peroem: *Kodjo, Kodjo, waarom zeg je zulke lelijke dingen?*
Schep uit!
 Kodjo: *Baas bangerik, wat zeur je toch? Schep zelf uit!*

Dit liedje is ontstaan in de tijd van slavernij. In die tijd vochten de Europeanen regelmatig met elkaar om de gebieden die ze hadden gekoloniseerd. Veel joden hadden grote suikerplantages in Suriname, waar ze veel geld mee verdienden. In 1667 kozen de joodse slavenmeesters de zijde van de Nederlanders. De Engelsen werden toen zo boos, dat zij een oorlogsschip stuurden naar Suriname die de joden moest ophalen en wegbrengen. In dit liedje zingen twee slaafgemaakten, Kodjo en Peroem. Kodjo is een jonge, opstandige man. Hij is blij dat de slavenmeesters worden opgehaald. Peroem is een oudere man. Hij is opzichter op de plek waar het sap uit het suikerriet in grote ijzeren ketels tot melasse wordt gekookt.

In het lied vertelt Kodjo dat het Engelse oorlogsschip eraan komt. Peroem maakt zich zorgen, maar Kodjo is juist blij. (*San wani kon, meki a kon!*). De Engelsen gaan de joden (*pianga*) naar overzee (*jogopian*) brengen. Kodjo was slaafgemaakte van een Franse plantage-eigenaar en hij zingt dan in het Frans: *Caseri, caseri! Nimboh? Nimboh? J'ensaboh!* Hij lacht. Hij vindt het goed en zal de joden uitjouwen. Peroem wordt boos. Hij zegt dat Kodjo goed moet borstelen. (*Bosro man! Bon!*) Kodjo's werk was namelijk het borstelen van de suiker van de rand van de ketel, zodat die niet aanbrandde. Ook moest het schuim van de opkokende suiker worden weggeschept. Dit noemde men pinken. Kodjo zegt dat de grietjebies (hiermee bedoelt hij de blanken) het werk toch niet kennen.

Peroem wordt weer boos. Hij vindt dat Kodjo lelijke dingen zegt met zijn mond. Hij geeft hem opdracht om een schep melasse uit de ketel te scheppen (*Pur wan!*). Kodjo vindt baas Peroem maar een bangerik (*douchi*). Hij zeurt maar (*langa mofo*). Hij zegt dat Peroem zelf de suikerstroop uit de ketel moet scheppen (*Pur wan!*).

Instructie

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Indien nodig geeft u voorbeelden of doet het voor.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig door bijvoorbeeld te helpen bij het formuleren van vragen bij opdracht 1. Voordat u het spel gaat spelen in opdracht 2, laat u leerlingen hun vragen aan u stellen. U gebruikt de informatie over het lied en vult zelf aan als leerlingen geen vragen stellen over de informatie. Bij opdracht 2 herhaalt u de handelingen net zolang tot het spel vlot verloopt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door de antwoorden op de vragen samen door te nemen:

- In welke tijd is dit liedje ontstaan? (Tijd van slavernij)
- Welke talen komen in het liedje voor? (Sranan, ook van vroeger, en de taal die slaafgemaakten van Franse slavenmeesters vroeger spraken.)
- Welke drie Srananwoorden ken je die wij niet meer gebruiken? (pianga, jogopian, douchi, pinki)

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Instructie geven voor energizers

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft in leerjaar 7 geoefend met het geven en beluisteren van instructies; – heeft ervaring met het voeren van een denkgesprek.
LESDOEL	De leerling kan: – actief deelnemen aan een denkgesprek; – vertellen wat een energizer is; – een instructie geven voor een energizer.
MATERIALEN	Eventueel leerkrachtenboek B leerjaar 7 (thema 8, les 15 en les 23)
ORGANISATIE	In opdracht 1 en 3 werken de leerlingen in groepjes van vier. Opdrachten 2 en 4 zijn klassikaal.

VOORBEREIDING

Zorg voor genoeg ruimte in het lokaal om de verschillende energizers te kunnen uitvoeren. Voer de energizers eventueel uit bij een gymles of een les Kunst en Cultuureducatie.

INTRODUCTIE

U begint met de energizer 'Quinten zegt...!'

U legt uit dat u opdrachten zal geven die beginnen met: 'Quinten zegt...!'; gevolgd door iets wat de leerlingen moeten doen. Bijvoorbeeld: *Quinten zegt: doe je handen omhoog. Quinten zegt: ga staan.* De leerlingen moeten goed luisteren, want alleen als de zin begint met 'Quinten zegt', moeten ze een activiteit uitvoeren.

Doe beide varianten een keer op proef om te zien of iedereen het begrepen heeft. Daarna geeft u willekeurig opdrachten met en zonder 'Quinten zegt...!'

Bijvoorbeeld: *Quinten zegt: steek je wijsvinger in je oor!* of *Quinten zegt: Zet je handen op je hoofd!* Zorg ervoor dat u af en toe een opdracht geeft zonder eerst te zeggen 'Quinten zegt'. Het gaat erom dat de leerlingen alert blijven.

Besprek daarna de energizer op twee punten:

- Hoe voel je je na het spelletje? Kun je hierna beter opletten in de klas, of juist niet? Word je er meer wakker van of juist niet?
- Op welke manier zei ik de opdrachten? (Het lijkt/is een instructie: kort, duidelijk, gebiedende wijs) Ga zo nodig kort in op 'gebiedende wijs'.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een instructie vertel je stap voor stap wat iemand moet doen. Een instructie is kort en helder, vaak in de gebiedende wijs.

In een **denkgesprek** praat je samen over het antwoord op een vraag. Het antwoord kan een mening zijn, een idee of een oplossing.

Een denkgesprek gaat zo:

- Je denkt eerst zelf na over de vraag en bedenkt een antwoord.
- Je vertelt je antwoord en legt uit waarom je er zo over denkt. Je geeft argumenten voor je antwoord.
- Je luistert goed naar anderen en reageert op hen.

Bij een denkgesprek oefen je: nadenken, je mening (of idee of oplossing) geven, luisteren naar de ander, reageren op anderen.

Instructie

U vertelt dat het spelletje in de introductie een energizer is. *Een energizer is bedoeld om energie te krijgen. Vooral als je een beetje suf bent geworden, omdat je al heel lang zit bijvoorbeeld, kan een energizer je weer energie geven. Daarna kun je je weer beter concentreren. Ik gaf de opdrachten voor de energizer in gebiedende wijs, als een instructie.*

Vervolgens besteedt u aandacht aan de theorie in het informatieblokje.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

U bespreekt opdracht 1 kort na, voordat u instructie geeft voor opdracht 2. Opdracht 2 is een klassikale ontspanningsopdracht. U spreekt rustig en geeft de volgende instructie (laat af en toe een pauze vallen):

Ga zitten. - Houd je rug recht. - Zet je voeten plat naast elkaar op de grond. - Leg je handen open, dus met de rug naar beneden, op je knieën. - Sluit je ogen.

Adem een paar tellen in... - En een paar tellen uit. - Nog een keer - Adem in... en adem uit.

Stel je voor dat er heerlijk verfrissend water over je heen gaat - het spoelt alle zorgen weg. - Je voelt het water over je hoofd - over je armen - je borst - je buik - je schouder - je onderrug - je billen - je bovenbenen - je kuit - en ten slotte je voeten - het water spoelt lekker over je hele lijf - en neemt al je zorgen mee.

Nu voel je dat de zon op je gezicht schijnt - je voelt de warmte - je ontspant.

Beweeg een beetje met je handen - je voeten - je komt weer langzaam terug naar hier - naar dit lokaal - open rustig je ogen.

Bespreek de opdracht na:

- Hoe voel je je na de opdracht?
- Wat viel je op aan de manier waarop de opdracht was gegeven? (Langzaam, in korte zinnen, duidelijk, vaak gebiedende wijs.)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bespreek opdracht 4 kort na. Welke instructie was het duidelijkst? Van welke energizer kregen de leerlingen de meeste energie?

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog een energizer. Geef instructie aan een andere leerling.

Verrijking: Bedenk een opdracht waar iedereen heel rustig van wordt. Geef instructie aan een andere leerling.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Concludeer samen dat stap-voor-stap instructie geven en de gebiedende wijs gebruiken, helpen om kort en duidelijk te zijn.

Heeft het gesprek en de energizers de leerlingen verder nog op nieuwe ideeën gebracht?

Welke tips hebben ze voor hun klasgenoten, wanneer die suf worden in de klas?

Als er nog tijd is, kunt u ter afsluiting de volgende energizer uitvoeren met de leerlingen. Dit kan het beste buiten op het schoolerf gebeuren.

De leerlingen staan in een kring met hun gezicht gericht naar het achterhoofd van degene voor zich. Ze leggen de handen op elkaars schouders. Er zijn drie opdrachten:

1. Appel: Spring samen naar voren.
2. Manja: Spring samen naar achteren.
3. Kers: Draai een halve slag om en leg de handen op de schouders van degene die dan voor je staat. Oefen een paar keer.

Geef dan de commando's: *appel-appel-manja; manja-kers-appel; appel-kers-manja-manja;* enzovoort.

U noteert welke leerlingen nog niet makkelijk spreken. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een bericht op sociale media schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling heeft in leerjaar 7 al geoefend met het schrijven van een informeel bericht (een brief).
LESDOEL	De leerling kan een bericht op sociale media schrijven.
MATERIALEN	– blaadjes – eventueel mobiele telefoons*
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 en 2 individueel. Bij opdracht 3 en 4 werken ze in groepjes van vier.

VOORBEREIDING

* Indien de leerlingen een mobiele telefoon hebben met toegang tot internet en toestemming hebben van de schoolleiding om die tijdens de les te gebruiken, dan maakt u vooraf groepjes van vier (of drie) leerlingen. Eén van deze leerlingen maakt een WhatsApp groep aan. Opdracht 2 t/m 4 kunnen dan digitaal worden uitgevoerd.

INTRODUCTIE

U pakt uw telefoon erbij, kijkt erop en zegt: *Hé, ik heb een WhatsApp bericht gekregen van mijn broer! (of zus, neef, nichtje)* Lees het appje zogenaamd voor: *Hai/Hi [uw naam], vraagje: wat doe je dit weekend? Heb je al plannen? Ik denk eraan om naar Colakreek te gaan. Wil je ook mee? Laat me weten. Dan regelen we eten en zo. Doe!*

U zegt tegen de leerlingen: *Dat is leuk! Daar heb ik wel zin in, maar ik moet er nog wel over nadenken. Ik ga mijn broer straks even terug appen.*

Zeg dan dat deze les gaat over het versturen van een WhatsApp bericht.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je iets wilt vertellen of vragen aan een bekende, kun je sociale media gebruiken. Je stuurt dan een informeel bericht. Informeel betekent 'zonder strakke regels'. In een informeel bericht schrijf je dus bijvoorbeeld geen 'geachte', 'u' of 'met vriendelijke groet'. Ook hoeft je geen inleiding, kern of slot te schrijven. In plaats daarvan kun je bijvoorbeeld 'je' en 'doei' gebruiken. Ook kun je in je eigen taal schrijven.

Een voorbeeld van sociale media is **WhatsApp**. In WhatsApp kun je een groep aanmaken. In je WhatsApp groep kun je dan een informeel bericht sturen naar meer mensen tegelijk. Anderen kunnen dan op dat bericht reageren.

Instructie

U leest de eerste alinea van het informatieblokje voor. Kijk daarna terug op het WhatsApp bericht uit de introductie. Eventueel leest u het bericht nog een keer voor. *Waarom kun je merken dat dit een informeel bericht is?* (er staat geen inleiding, kern en slot in; de schrijver van het bericht gebruikt 'hai', 'je' en 'doei'; de schrijver gebruikt eigen taal en ook schrijft hij niet altijd hele zinnen, zoals 'Laat me weten')

Lees de tweede alinea voor. Stel vragen als: *Hebben jullie een mobiel? Hebben jullie WhatsApp? Hoe vaak appen jullie? Naar wie app je vaak? In welke groepsapps zitten jullie? Gebruiken jullie ook nog andere sociale media? Zo ja, waarvoor?*

Als leerlingen niet over een mobiel beschikken kunt u vragen: *Zou je een mobiel willen hebben? Waarom? Zou je dan gaan appen? Met wie? Met wie zou je in een groepsapps willen zitten? Waarover zou je het meest appen, denk je?*

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Laat de leerlingen opdracht 4 uitvoeren alleen als er voldoende tijd is.

Verlengde instructie

Voor opdracht 2 en 4 leest u de situaties voor. Laat de leerlingen eerst verwoorden wat ze gaan schrijven voordat ze gaan schrijven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

C en D

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf nog een WhatsApp bericht, maar kies nu je eigen onderwerp.

Verrijking: Schrijf een informeel sms-bericht aan een familielid of vriend waarin je vraagt of je dit weekend mag komen logeren. Let op: je mag bij sms maximaal 160 tekens (letters, cijfers en spaties) gebruiken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. In de antwoorden moet het verschil tussen formeel en informeel taalgebruik blijken.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Bijzondere bijvoeglijke naamwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet hoe je normaliter een bijvoeglijk naamwoord vormt en dat er uitzonderingen op die regel bestaan; – weet dat je voltooid deelwoorden bijvoeglijk kunt gebruiken; – kent de regel van klinkerweglating bij een lange klank in een open lettergreep en klinkerverdubbeling na een korte klank in een gesloten lettergreep.
LESDOEL	De leerling kan: – stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden juist schrijven; – bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden juist schrijven.
MATERIALEN	Eventueel leerkrachtenboeken leerjaar 7 thema 3, les 17 en thema 7, les 17.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel, behalve bij opdracht 5. Die maken ze in duo's.

INTRODUCTIE

U schrijft op het bord:

1. De rok. Een ... rok.
2. Het ... boek. Een ... boek.
3. De ... boom. Een ... boom.
4. Het ... meer. Een ... meer.

U vraagt de leerlingen wat er op de puntjes past. Laat telkens een andere leerling een voorbeeld invullen.

U vraagt vervolgens:

- Over welke woordsoort gaat het in deze les, denk je? (Bijvoeglijke naamwoorden)
- Wat doet een bijvoeglijk naamwoord? (Het voegt iets toe aan het zelfstandig naamwoord dat erachter staat.)
- Weet je nog wanneer je mooi schrijft en wanneer mooie?

U vertelt dat deze les gaat over bijvoeglijke naamwoorden en de juiste schrijfwijze.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **bijvoeglijk naamwoord** zegt iets over een zelfstandig naamwoord. Vaak komt er **-e** achter het bijvoeglijk naamwoord. Je past de gewone spellingsregels toe. Bijvoorbeeld: zuur - zure, dun - dunne, half - halve, boos - boze

Dit zijn twee bijzondere gevallen:

Stoffelijk bijvoeglijke naamwoorden vertellen van welke stof of materiaal iets gemaakt is:

Materialen	de / het	een	Meervoud
	de gouden ketting de ijzeren staaf het stenen beeld	een gouden ketting een ijzeren staaf een stenen beeld	gouden kettingen ijzeren staven stenen beelden
moderne:	de plastic tas het aluminium bestek	een plastic tas een aluminium bestek	plastic tassen aluminium bestekken

Voltooid deelwoord dat als bijvoeglijk naamwoord gebruikt wordt:

voltooid deelwoorden	de / het	een	meervoud
eindigend op -t	de vergrote foto het opgeloste raadsel het gevluchte dier	een vergrote foto een opgelost raadsel een gevlucht dier	vergrote foto's opgeloste raadsels gevluchte dieren
eindigend op -d	de verstuurde e-mail de verbrede weg het verbrande boek het beloofde cadeau	een verstuurde e-mail een verbrede weg een verbrand boek een beloofd cadeau	verstuurde e-mails verbrede wegen verbrande boeken beloofde cadeaus
eindigend op -en	de verloren portemonnee de opgeblazen ballonnen het geschreven briefje het gezongen lied	een verloren portemonnee een opgeblazen ballon een geschreven briefje een gezongen lied	verloren portemonnees opgeblazen ballonnen geschreven briefjes gezongen liedjes

Toelichting:

Stoffelijke bijvoeglijke naamwoord:

Als een bijvoeglijk naamwoord aangeeft van welke stof iets gemaakt is, dan spreken we van een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord. Zulke bijvoeglijke naamwoorden eindigen meestal op -(e)n, bijvoorbeeld een zijden bloesje, een gouden ring.

Let op: Niet alle stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden eindigen op -(e)n. Soms blijft de stofnaam hetzelfde: een plastic tas.

Voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord:

Als het voltooid deelwoord eindigt op een -t of -d, dan schrijf je meestal een -e erachter.

Ik heb die kans gemist → de gemiste kans

Carla heeft het eten verbrand → het verbrande eten

Let op: Als voor het-woorden het lidwoord 'een' staat, schrijf je geen 'e'.

Het huis - het verbrande huis → een verbrand huis

Het meisje - het brutale meisje → een brutaal meisje

Als het voltooid deelwoord eindigt op -en, en je maakt daar een bijvoeglijk naamwoord van, schrijf je niets extra.

Gerrit heeft het boek gelezen - het gelezen boek → een gelezen boek

Let op: Bij sommige werkwoorden gebeurt er meer omdat je daar de normale spellingsregels in acht moet nemen:

De doos is van karton → De kartonnen doos (dubbel n, de klank moet kort blijven)

Delano heeft het plein bestraat → het bestrate plein (met enkele 'a'. Geen 'bestratte, want de klank 'a' moet lang blijven. En geen 'bestraatte', want je gebruikt niet de verleden tijd van een zwak werkwoord, maar het voltooid deelwoord.)

Instructie

Bespreek het informatieblokje met de leerlingen. Herhaal zo nodig de theorie rond het bijvoeglijke naamwoord (leerjaar 7, thema 3, les 17) en het bijvoeglijke gebruikt voltooid deelwoord (leerjaar 7, thema 7, les 17). U schrijft de volgende werkwoorden op het bord. U vraagt wat het voltooid deelwoord is van elk werkwoord en schrijft het erachter. Bedenk samen een voorbeeld waar het voltooid deelwoord bijvoeglijk wordt gebruikt. Laat leerlingen de schrijfwijze uitleggen. U gaat alleen dieper op regels in als leerlingen fouten maken of er vragen over stellen. Zo kunt u voorkomen dat er onnodig verwarring ontstaat over de regels.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een kleine groep vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U geeft een seintje als de leerlingen aan opdracht 3 moeten beginnen, ook als ze nog niet klaar zijn met de andere opdrachten. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. halve	6. schorre
2. witte	7. lieve
3. brave	8. dure
4. grijze	9. zure
5. laffe	10. snel

Opdracht 2

1. houten
2. leren
3. glazen
4. marmeren
5. nylon

Opdracht 3

1. opgestegen
2. beloofde
3. geproduceerde
4. gespaarde

Opdracht 4

1. verplichte
2. verlote
3. verrotte
4. verwoeste
5. verklede

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bekijk het informatieblokje nog eens. Leg de informatie aan een klasgenoot uit in je eigen woorden.

Verrijking: Schrijf drie zinnen op. In elke zin staat een bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord en een ander bijvoeglijk naamwoord.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun antwoord voorlezen en uitleggen. Eventueel legt u het zelf nog een keer uit, als de uitleg van de leerlingen onvoldoende duidelijk was (Het voltooid deelwoord van besteden is besteed. Daar komt -e achter. Omdat het in dit geval een lange klank in een open lettergreep is, laat je een klinker weg, net als bij een groot boek - het grote boek. De tweede vorm besteedde is de verleden tijd van besteden. Die gebruik je niet als je er een bijvoeglijk naamwoord van maakt).

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Meningen en argumenten

BEGINSITUATIE	De leerling kan een mening en feiten onderscheiden.
LESDOEL	De leerling kan argumenten bij een mening herkennen en beoordelen.
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 5 in duo's en maken opdracht 2, 3 en 4 individueel.
MATERIALEN	Geen

INTRODUCTIE

U schrijft op het bord: Ik wil graag ... , want / omdat ... U zegt: *Stel je voor dat je iets heel graag wilt hebben, bijvoorbeeld een lekker ijsje. Hoe probeer jij je ouders ervan te overtuigen dat je dit krijgt? Wat zeg je tegen hen?* U geeft meerdere leerlingen het woord. Inventariseer hoe ze hun ouders zover proberen te krijgen. U noteert de argumenten die ze geven op het bord. U vraagt de leerling ook naar een situatie waarbij het hun is gelukt om iets van hun ouders gedaan te krijgen. *Waarom gaven je ouders uiteindelijk toe?* Vraag de leerlingen welke argumenten van hun klasgenoten ze het meest overtuigend vonden en waarom. U vertelt de leerlingen dat deze les over argumenten gaat en dan vooral over beoordelen of het goede argumenten zijn.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je je **mening** geeft, dan geef je daar vaak één of meerdere **argumenten** bij. Met een argument leg je jouw mening uit. Je vertelt daarmee waarom je iets goed of fout vindt. Je herkent een argument vaak aan de signaalwoorden *want, omdat* en *daarom*. Maar **let op!** Een argument begint niet altijd met een signaalwoord.

Een argument is goed als:

- het juist is, het is waar wat je zegt, wat je zegt te controleren is;
- het gaat over het onderwerp of de stelling van de discussie en niet over iets anders;
- het een bewijs (feit), voorbeeld of uitleg geeft;
- het overtuigend is.

Instructie

U leest samen met de leerlingen het informatieblokje.

U haakt vervolgens in op de mening en de argumenten bij de introductie.

U schrijft op het bord:

Ik wil graag een ijsje, want andere kinderen uit de buurt hebben ook een ijsje gekregen.

Ik wil graag een ijsje, want het is warm en een ijsje zal mij afkoelen.

U vraagt de leerlingen welk argument ze sterker vinden en waarom. Beredeneer met de leerlingen dat in het tweede deel van de zin een feit wordt gegeven als argument. *Welk signaalwoord is gebruikt? (want)*

De ouders zullen zelf ook merken dat het warm is en als ze dat kunnen betalen, zullen ze wel een ijsje willen kopen.

U geeft aan dat er bij argumenten niet altijd signaalwoorden worden gebruikt. U leest de volgende zin voor:

Je kunt beter ledlampen gebruiken dan gloeilampen. Je bespaart er energie mee. Ledlampen zijn 85% zuiniger dan gloeilampen. U kunt indien nodig de zin ook op het bord schrijven.

U vraagt:

- Welke mening heb je gehoord? (Je kunt beter ledlampen gebruiken.)
- Heb je een signaalwoord gehoord? (nee)
- *Wat is het argument?* (energie besparen)
- *Heb je ook een bewijs, voorbeeld of uitleg gehoord?* (een bewijs: Ledlampen zijn 85% zuiniger dan gloeilampen.)
- *Hoe zou je dit kunnen controleren?* (door dit op te zoeken in andere bronnen, nagaan of het waar is)

Tot slot vraagt u in wat voor soort teksten een mening en argumenten geven belangrijk zijn. (overhalende teksten zoals een betoog of een recensie)

Hierna licht u de opdrachten toe en gaat u na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

U leest de teksten gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1 en 2.

Impliciete woorden

aanschaffen	nonchalant	sparen (iets of iemand)
invoeren	onnodig	toenemen
het koolzuurgas	overdreven	verspillen
de maatregel	het poolijs	de wolkenkrabber
nadelig	sfeervol	de zeespiegel

Uitdrukkingen

een druppel op een gloeiende plaat
een brug te ver

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. onjuist
- b. onjuist
- c. onjuist
- d. juist

Opdracht 2

- a. Hoe meer mensen energie verspillen, hoe slechter (nadeliger) dit voor het milieu is.
- b. Het argument is waar, gaat over het onderwerp en het geeft een feit/voorbeeld/uitleg

Opdracht 3

- a. De Eiffeltoren in Parijs, een beroemde wolkenkrabber in New York: overal gaat de verlichting uit.
- b. Een feit: overal gaan de lichten uit. Een voorbeeld: in Parijs, in New York.
- c. Bijvoorbeeld: Ja, als zelfs bij zo'n beroemd gebouw de lichten uitgaan, vinden mensen het een goed initiatief.

Opdracht 4

- a. Indra, want ze zegt: zoals tv-kijken.
- b. Benny, want zijn argument zou je kunnen controleren.
- c. Tom, zijn argument gaat niet over een uurtje per dag de lampen uitdoen voor een beter milieu.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies een argument uit een van de reacties onderaan de tekst. Maak het argument sterker.

Verrijking: Vind jij World Earth Day een goed idee? Schrijf een reactie op de tekst. Geef je mening en een of meerdere argumenten.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruiken van het evaluatieformulier Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 4

World Earth Hour

- 1 Vergeet jij soms om het licht in je slaapkamer uit te doen? Of laat je de computer of televisie **onnodig** aan staan? Iedereen is wel eens **nonchalant**, maar dat is niet zo goed voor het milieu. Want hoe meer energie mensen verbruiken of **verspillen**, hoe **nadeliger** dat voor het milieu is. Bij het opwekken van elektriciteit komen er vaak schadelijke gassen vrij, zoals **koolzuurgas**. De scheikundige naam van dit giftig gas is kooldioxide en de afkorting is: CO₂. Te veel koolzuurgas in onze dampkring (of atmosfeer) zorgt ervoor dat het steeds warmer wordt op aarde, waardoor het **poolijs** smelt en de **zeespiegel** stijgt.

In het donker

- 2 Om even stil te staan bij de toekomst van onze planeet, doen mensen over de hele wereld op dezelfde dag één uur lang het licht uit. *Earth Hour*, heet deze jaarlijkse actie. Wereldwijd vinden mensen het een goed initiatief. Dat blijkt wel, want de Eiffeltoren in Parijs, een beroemde **wolkenkrabber** in New York: overal gaat de verlichting uit. Tijdens dat uur zitten ook veel mensen thuis in het aardedonker.

Niet genoeg

- 3 Een goede actie, maar moeten we niet veel meer doen voor het milieu? Natuurlijk is het zo dat alle beetjes helpen. Eén keer per jaar is nog altijd meer dan helemaal nooit. Maar als we de aarde echt willen **sparen**, moeten we betere **maatregelen** invoeren. Daarom vind ik dat we niet elk jaar, maar wel elke dag één uur zonder licht kunnen. Lampen uit, kaarsjes aan!

Reacties

- 4 **Indra:** Elke dag een uur vind ik wel een beetje **een brug te ver**. Want dan kun je veel dingen niet doen, zoals bijvoorbeeld televisiekijken. Maar misschien kan de actie wel één keer per maand of een paar keer per jaar.

Benny: Een uurtje per jaar, dat is **een druppel op een gloeiende plaat**. Iedereen kan veel beter een energiezuinige koelkast **aanschaffen**. Een energiezuinige koelkast verbruikt tot drie keer minder stroom dan eentje die niet energiezuinig is.

Ravi: Wat mij betreft een goed idee, want tijdens Divali vind ik het ook altijd zo **sfeervol** met de diya's aan.

Tom: Ik vind het een prima plan, want hierdoor **nemen** de winsten van fabrikanten van kaarsen enorm toe.

Meertaligheid in verhalen

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuistalen; – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die hij niet van huis uit kent; – heeft eerder in het schooljaar onderzoek gedaan naar meertaligheid in zijn buurt; – komt in het dagelijks leven regelmatig situaties tegen, waarin verschillende Surinaamse thuistalen worden gesproken; – leest regelmatig verhalen tijdens leeslessen en in boeken, meestal in het Nederlands.
LESDOEL	De leerling kan: – een meertalige verhaalttekst lezen en begrijpen; – gegeven tekst aanpassen aan zijn eigen situatie.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's, waarbij ze de opdrachten in eerste instantie individueel maken om ze daarna samen te bespreken.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd.

INTRODUCTIE

U laat de leerlingen hun taalketting omdoen en voert een klassengesprek over de verhalen die ze hebben gelezen. Richtvragen zijn:

Welk verhaal heb je pas gelezen? Welke mensen kwamen in het verhaal voor? Welke taal spraken deze mensen in het verhaal? Kwamen er in het verhaal ook mensen voor die een andere taal spraken? De leerlingen vertellen over hun ervaringen.

U sluit af door te vertellen dat vandaag een stukje uit een verhaal wordt gelezen, waarbij de mensen in het verhaal verschillende talen spreken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De onderstaande tekst komt uit het boek 'Terug naar Suriname' van de auteur Gerardus Maynard. Het boek gaat over de Arowakse jongen Wadjilie. Hij is als peuter naar Nederland vertrokken. Als hij twaalf jaar is, komt hij naar Suriname. Samen met zijn tante, die in Paramaribo woont, gaat hij zijn opa (dokoko) en oma (tete) bezoeken. In het dorp van Dokoko en Tete woont ook de mooie Iwa.

Dokoko ziet de verliefdheid in zijn ogen. Hij vraagt of Wadjilie geen vriendin heeft in Nederland.

Dokoko: "Manshin thi kwan dabie?"

Tante: "Dokoko vraagt of je al een vriendinnetje hebt."

Wadjilie: "Niet echt."

Tante vertaalt terug.

Tante: "Manin kwan."

Op dat moment komt Iwa's moeder met een rieten mand van haar kostgrondje. Iwa rent haar tegemoet.

Tante: "Kijk, daar heb je Iwa's moeder."

Iwa's moeder: "Eh, eh, suma na a moy yonkuman disi dan?"

Tete vraagt of ze de zoon van haar vriendin niet herkent.

Tete: "Meithin basaboka bubethera tho aithi sabo?"

Iwa's moeder geeft Wadjilie een brasa. Daarna bekijkt ze hem van alle kanten.

Iwa's moeder: "Na Wadjilie kon bigi so? Sortu gron-nyannyan den e gi yu na bakrakondre so?"

Tante: "Iwa's moeder vraagt wat voor aardvruchten je in Holland te eten krijgt."

Wadjilie: "Patata, aardappelen!"

Iwa's moeder: "Mi no man bribi mi ay dati a boy kon bigi so."

Tante: "Iwa fu yu srefi kon bigi tu, toch?"

Als de aandacht van de mensen op Iwa is gericht, schaamt ze zich en gaat vlug naast haar moeder staan.

Iwa's moeder: "Iwa, san yu e meki so? Go taki Wadjilie odi! Na unu ben prey dyaso ini a santi di unu ben pikin."

Wadjilie geeft Iwa een hand.

Wadjilie: "Dag... Ik ben Wadjilie."

Iwa: "Ihi, dag, ik Iwa..."

Tante (aan Iwa's moeder): "Dan san yu tyari kon fu bakagron so dan?"

Iwa's moeder: "Ksaba."

Iwa's moeder pakt wat cassave en geeft dat aan Tete. Tete bedankt haar. Ze is blij met de aardvruchten.

Tete: "Sanweitho borwatun dade."

Iwa's moeder: "Tamara mi o meki kasababrede gi Wadjilie."

Tante: "Heb je gehoord wat ze zei? Ze gaat morgen cassavebrood voor je bakken."

Iwa: "Mi srefi sabi meki brede tu."

Tante: "Hmm... Iwa no syensyen moro gi Wadjilie."

Terwijl de volwassenen met elkaar praten, kijken Iwa en Wadjilie elkaar verliefd aan. Ze lachen steeds naar elkaar. Hun verliefdheid is de dorpskinderen niet ontgaan. Iwa weet niet meer waar ze moet kijken, als die haar beginnen te plagen.

De kinderen: "Iwa lobi Wadjilie, Iwa lobi Wadjilie, Iwa lobi Wadjilie!!"

Instructie

De leerlingen lezen de tekst bij het informatieblokje. Daarna vraagt u of er onduidelijkheden zijn in de tekst. U legt deze uit. Daarna geeft u enkele leerlingen de beurt om te vertellen waarover het verhaal gaat.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Opdracht 1 en 2 behandelt u mondeling. Bij opdracht 3 geeft u beurten om de tekst te lezen. De leerlingen mogen dan de desbetreffende stukjes tekst vervangen door hun antwoorden bij opdracht 3.

Antwoorden

Opdracht 1

- Arowaks - Dokoko, tante, Tete: De schrijver wilde in zijn verhaal de taalsituatie zoals die vaak voorkomt in de werkelijkheid weergeven. De oma en opa spreken Arowaks in hun dorp.
- Nederlands - Tante, Wadjilie: Wadjilie is in Nederland opgegroeid en spreekt Nederlands. Er wordt voor hem vertaald.
- Sranan - Tante, Iwa's moeder, Iwa, de kinderen: De schrijver wilde in zijn verhaal de taalsituatie zoals die vaak voorkomt in werkelijkheid weergeven. Dorpsbewoners spreken in bijzijn van anderen, die hun taal niet machtig zijn, het meest Sranan.

Opdracht 2

Eigen antwoorden. Belangrijk is dat de leerlingen hun mening beargumenteren.

Opdracht 3

ARO	Mansjieng tsie kwang dabie?	Mangla tha kwang.	Bebetheratho koba esa lie?	Miengra kgo boborwateng dade.
KAR	Woryi ke tymaron-onen nànen èipa man?	Uwa, uwa nànen.	Mòko ajakonon òme anukutòpa man?	Kòì pore moro yjepanopòpo òwa.
MAN	Nǐ hái méiyǒu?	Hái méiyǒu.	Nǐ bú rènshì nǐ nǚyǒu de érzi ma?	Xièxiè nǐ de bāngzhǔ.
NED	Heb je nog geen vriendin?	Nee, nog niet.	Herken je de zoon van je vriendin niet ?	Bedankt voor je hulp.
OKA	Yu naabi uman ete noh?	Nono, mi naabi ete.	Yu a sabi a boi fu yu baya noh?	Gaantangi fu yu yeepi.
SAA	Ja'bi mujěě jeti nō?	Nōnō na jeti.	I sabi di womi mii u di mati fii dē jeti no?	Gaantangi u di heepi fii.
SAR	Toke abbe vriendin, sáthi ná hai?	Ná, abbe ná.	Tu apan saheli ke betwá ke ná pahicáne?	Tor madad khátin dhanbád.
SRA	Yu no abi wan vriendin / mati ete?	No, no ete.	Yu no e si taki na a boi / man-pkin fu yu vriendin?	Grantangi fu di yu yepi mi.
SUJ	Kowé durung nduwé kantya?	Durung, durung nduwé.	Apa kowé ora nitèni anaké lanang kantamu wédok?	Maturkesuwun aku mbok tulungi.
WAY	Těpekelahně ka man?	Uwa, uwah-něpsik.	Ěwepe mumkě tuwalěla kaman?	Ipok manai japě-tomatoh pěk.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen een top en een tip noemen naar aanleiding van de vragen in de terugkijkopdracht.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Eventueel kunt u een vijftal leerlingen het verhaal als een toneelstukje laten spelen door de teksten op te lezen of uit het hoofd te laten zeggen. Laat de leerlingen de rollen verdelen. Vijf andere leerlingen kunnen de plagende kinderen spelen. Ze kunnen het toneelstukje thuis voorbereiden. Eventueel laat u leerlingen er een filmpje van maken op hun mobiel.

Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling oefende eerder met: – verplichte en toevallige wederkerende werkwoorden; – woorden die je met een apostrof of een trema schrijft; – de schrijfwijze van bijvoeglijke naamwoorden en bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – verplichte en toevallige wederkerende werkwoorden onderscheiden en het juiste wederkerend voornaamwoord gebruiken; – een woord met apostrof of trema correct schrijven; – stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden en bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden correct schrijven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken de opdrachten individueel.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les een herhaling is van les 9, 17 en 25. U kijkt nog even terug naar de informatieblokjes in die lessen en laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf vertellen wat ze er nog van kennen. Zo nodig vult u aan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 9, 17 of 25 van dit thema.

Instructie

U zegt de leerlingen dat zij de opdrachten zelfstandig gaan maken. Herhaal kort de lesstof van les 9, 17 en 25. U laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf aan het woord. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben, begeleidt u bij het maken van de eerste paar zinnen van iedere opdracht. U helpt ze bij het denkproces door vragen te stellen en ze in de juiste denkrichting te leiden. Laat de leerlingen ook zoveel mogelijk zelf luidop denken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1a**

1. Ik schaam me ...
2. Jij schaamt je ...
3. Wij schamen ons ...

Opdracht 1b

1. Hij bemoeit zich ..
2. Jullie bemoeien je ...
3. U bemoeit zich (u)

Opdracht 1c

Beide werkwoorden zijn verplichte wederkerende werkwoorden, omdat je er geen zin mee kunt maken zonder een wederkerend voornaamwoord.

Opdracht 2

De klemtoon valt op de ie, dan schrijf je er -ën achter.	De klemtoon valt niet op de ie, dan schrijf je het trema op de ië.
drieën - categorieën - industrieën - encyclopedieën - economieën - genieën	ceremoniën - koloniën - oliën - bacteriën

Opdracht 3

1. de tas van mamma = mamma's tas
2. in de ochtend = 's ochtends
3. meervoud van airco = airco's
4. de fiets van Anish = Anish' fiets
5. kleine baby = baby'tje

Opdracht 4

Eigen antwoorden met de woorden katoenen, plastic en metalen

Opdracht 5

1. bedorven
2. bestrate
3. gehate
4. gestorte

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een zin met het bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord van 'verliezen'.

Verrijking: Maak een zin waarin twee van de drie spellingsproblemen uit deze les voorkomen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat verschillende leerlingen hun top 3 voorlezen.

Welk spellingsprobleem stelt de meeste leerlingen toch nog voor problemen? Aan welke probleem hoeft u weinig aandacht te geven?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met 45 themawoorden rond het thema Energie.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis geven van de aangeboden themawoorden rond het thema Energie. – de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.
ORGANISATIE	Opdracht 1 en 3 doen de leerlingen in duo's. Opdracht 2 doet u klassikaal. Bij opdracht 4 werken de leerlingen individueel.

VOORBEREIDING

Voor opdracht 1 heeft u kaartjes nodig: één per leerling en eventueel één voor uzelf. Het moet een even aantal zijn.

U kunt hiervoor bijvoorbeeld een vel papier in zestien vakjes vouwen en de kaartjes uitknippen.

Op de helft van de kaartjes noteert u verschillende woorden uit de lessen 2, 10 en 18. De andere helft laat u leeg. U leest de spelregels bij opdracht 1 en 2 goed door. Bedenk vast welke variant u kiest en waar de duo's na afloop van het spel gaan zitten. Bijvoorbeeld de nummers 1 op hun eigen plaats en de gekoppelde nummers 2 komen ernaast.

INTRODUCTIE

U kijkt met de leerlingen terug naar alle lessen en woorden rond het thema Energie. Laat de leerlingen door het lesboek bladeren. U noemt het woord 'fysiek'. Laat de leerlingen bedenken wat de betekenis is. Geef even denktijd en wijs dan één leerling aan die het antwoord geeft. U vraagt de andere leerlingen om het antwoord te controleren. Daarna mag de leerling die het antwoord gaf een moeilijk woord uitzoeken. Na een korte denktijd zegt de leerling dan wie het antwoord mag geven. Zo kunt u doorgaan tot tien leerlingen geweest zijn.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens naar de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat in deze les de woorden van het thema Energie herhaald worden.

Voor opdracht 1 geeft u elk duo twee kaartjes: één met een themawoord en één leeg kaartje. Benadruk dat de leerlingen netjes moeten schrijven. Licht daarna opdracht 2 toe. De leerlingen beginnen op uw teken te mixen. Bij een oneven aantal leerlingen speelt u zelf mee. U gaat door tot de leerlingen ongeveer tien keer gewisseld hebben (en dus twintig woorden geoefend hebben). U kunt ook een bepaalde tijd aanhouden, bijvoorbeeld vijf minuten. U geeft een signaal dat de leerlingen stoppen met mixen. Elke leerling houdt nu het kaartje dat hij op dat moment heeft en u zegt: "Koppelen." De leerlingen zoeken de leerling met het woord of de omschrijving die past bij hun eigen kaartje. Zodra twee leerlingen elkaar gevonden hebben, vormen zij een duo voor de volgende opdracht.

TIP

Is er onvoldoende ruimte om alle leerlingen te laten rondlopen, kies dan deze variant: De langste leerling van elk duo is nummer 1 en de kortste is nummer 2. Alle nummers 1 nemen dan het kaartje met een themawoord, de nummers 2 het kaartje met de omschrijving. De nummers 1 blijven dan zitten en alleen de nummers 2 lopen rond.

U licht de opdrachten toe en controleert of iedereen kan beginnen.

Verlengde instructie

U gaat na opdracht 2 apart zitten met een groepje leerlingen die nog extra oefening nodig hebben. Vraag hen om ieder vijf woorden te noteren die ze nog lastig vinden. U laat de leerlingen in duo's oefenen met de betekenis van deze woorden en u herhaalt de uitleg bij de woorden die meerdere leerlingen nog lastig vinden. Laat de leerlingen in duo's voorbeeldzinnen bedenken bij deze woorden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

De leerlingen die meer tijd nodig hebben, hoeven opdracht 4b niet te maken.

Antwoorden

Opdracht 4

- het decennium
- het zonnepaneel
- het brein
- de fossiele brandstof

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk een zin met elk woord van opdracht 4. Schrijf de zinnen in je schrift.

Verrijking: Je hebt verschillende woorden geleerd die beginnen met het woorddeel 'energie'. Bedenk nu zelf zo veel mogelijk woorden die passen achter het woorddeel 'hand'.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Welke woorden vinden de leerlingen nog lastig?

U controleert tot slot enkele zinnen klassikaal en geeft feedback.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden. U geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Discussiepraatshow

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met: – het voeren van een debat; – het verdedigen van de eigen mening met argumenten; – het onderscheiden van goede en slechte argumenten;
LESDOEL	De leerling kan: – een mening met goede argumenten verwoorden; – zich verplaatsen in standpunten van anderen.
MATERIALEN	Vijftien discussiekaartjes; filmpje van een talkshow
ORGANISATIE	De opdrachten worden bij voorkeur in vier groepen van ongeveer zes leerlingen uitgevoerd. Bij een grotere klas maakt u meer groepen van circa zes leerlingen.

VOORBEREIDING

U maakt van te voren discussiekaartjes met daarop vijf mogelijke ideeën (zie voorbeelden bij Instructie), de overige tien kaartjes laat u blanco.

U zet in het lokaal een talkshow-opstelling klaar: in het midden een grotere tafel (of meerdere tafeltjes) met een stoel aan het hoofd en vier stoelen aan de zijdes. Daaromheen staan stoelen voor het publiek.

U bereidt een rollenspel voor waarbij u een discussie tussen twee gesprekspartners speelt. De discussie dient als voorbeeld tijdens de introductie van de les. Zie aldaar voor een voorbeeld. Eventueel bereidt u dit samen met een leerling voor.

Eventueel zoekt u een stukje van een talkshow op internet of televisie om aan de leerlingen te laten zien.

INTRODUCTIE

U doet een discussie tussen twee mensen voor die geen werkelijke inhoud heeft en waarin slechte argumenten worden gegeven. U speelt de rol van beide gesprekspartners en wisselt daarbij ook steeds van plaats. Overdrijven mag. U kunt dit eventueel samen met een leerling uitspelen. Bereid dit dan samen voor.

Bijvoorbeeld:

Nummer 1: Nee, dat vind ik een slecht idee!

Nummer 2: Hoezo? Het is juist een goed idee.

Nummer 1: Dat slaat echt nergens op.

Nummer 2: Het lijkt mij fantastisch.

Nummer 1: Jij hebt altijd zulke rare ideeën.

Nummer 2: Dan gebeurt er tenminste iets.

Besprek wat er bij deze discussie ontbreekt: goede argumenten en luisteren naar elkaar. Hoe kan dit beter?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een discussie geef je je mening. Je probeert de ander te overtuigen met goede argumenten. Je luistert goed naar de ander, zodat je kunt reageren. Door de argumenten van de ander, kun je ook van mening veranderen.

Het doel van een discussie kan zijn om tot een gezamenlijke uitkomst te komen waarmee iedereen tevreden is. Dat lukt niet altijd.

In praatshows op televisie kun je discussies zien tussen de gasten aan tafel. De presentator van het programma is de gespreksleider. Hij of zij zorgt ervoor dat iedereen aan het woord komt. Met vragen en prikkelende opmerkingen houdt de presentator het gesprek aan de gang.

Instructie

U besteedt aandacht aan de theorie in het informatieblokje.

U vertelt dat er tijdens de klimaatop van de Verenigde Naties in 2015 een belangrijke afspraak is gemaakt. Een klimaatop is een vergadering van verschillende landen die proberen klimaatverandering (oftewel *climate change*) tegen te gaan. De regeringen van deze landen hebben afgesproken dat de uitstoot van CO₂ wereldwijd moet verminderen. CO₂ veroorzaakt een wereldwijde temperatuurstijging (*global warming* genoemd). Ook ons land heeft beloofd mee te werken.

Bespreek wat daarbij helpt (kijk ook naar de voorbeelden bij les 7). Leerlingen hebben al informatie over wat ze zelf zouden kunnen doen. Wat kunnen ouders of andere burgers doen?

Laat de leerlingen met ideeën komen.

Verschuif de aandacht dan naar andere invalshoeken:

- Wat zou de overheid kunnen doen?
- Wat zou de EBS kunnen doen?

Vervolgens deelt u de groep in vier subgroepen in:

1. De directeur van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen
2. De Surinaamse burgers
3. De milieuorganisatie
4. Het energiebedrijf

U geeft de leerlingen bij opdracht 1 en 2 voldoende tijd om goed na te denken en te discussiëren. Dit mag totaal wel 20-25 minuten duren. De ingevulde kaartjes legt u bij de andere discussiekaartjes. Op de door u ingevulde kaartjes staat het volgende:

1. Er mag alleen maar 'groene energie' geleverd en gebruikt worden.
2. Iedereen zou zonnepanelen moeten gebruiken.
3. Er moeten huizen gebouwd worden die koel blijven zodat geen airco's nodig zijn.
4. De N.V. EBS moet iets terugdoen voor hun CO₂-uitstoot, bijvoorbeeld door delen van ons tropisch regenwoud te kopen en die te beschermen. Die bomen nemen dan weer CO₂ uit de lucht op.
5. De milieuorganisaties moeten reclame op televisie maken om mensen bewust te maken van de gevolgen.

Bespreek bij opdracht 3 de speluitleg.

U gaat aan het hoofd van de tafel zitten. Per groepje sluit één leerling zich aan.

U introduceert de praatshow en de leerlingen doen alsof het een echte televisieshow is. *Goedenavond dames en heren. U zult het vast allemaal gehoord hebben: de uitstoot van CO₂ moet verminderen. Dat is op de klimaatop besproken. Maar hoe gaan we dat realiseren? Mijn gasten van vanavond gaan hierover discussiëren.*

Stel alle leerlingen aan tafel voor en noem daarbij hun rol, bijvoorbeeld: *Aan mijn linkerhand zit [naam leerling], directeur van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen. Daarnaast zit [naam leerling, moeder van 4 kinderen]. Welkom! En ook het publiek van harte welkom!* Maak er een echte show van.

U draait het eerste discussiekaartje om en leest het voor. Laat de leerlingen reageren. U bent de spelleider. U geeft beurten door, maar bent zelf zo min mogelijk aan het woord.

Vat af en toe samen wat er gezegd wordt (of laat iemand uit het publiek dat doen, of een hulppresentator naast u).

Wanneer de discussie niet op gang komt, kunt u prikkelende vragen stellen: *Is dat wel zo?; Dat willen jullie toch niet? Dat wordt toch veel te duur?; Dat is toch niet haalbaar?*

Eventueel kan de eigen groep worden ingeroepen voor hulp.

Ga door tot er overeenstemming is of tot u het een goed moment vindt om te stoppen.

Bij opdracht 4 komen er andere leerlingen aan tafel zitten. U pakt een nieuw discussiekaartje.

Het verloop gaat verder hetzelfde.

U kunt er ook voor kiezen leerlingen vanuit een andere rol te laten deelnemen. Zij moeten zich dan inleven in een ander standpunt.

Vanwege het karakter van deze les (samenwerkingsopdrachten met groepsdiscussie) zijn er geen suggesties voor differentiatie opgenomen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U komt bij de afsluiting even terug op uw observaties. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bij opdracht 3 reflecteer u meteen na iedere gespreksronde kort op de discussie. Wat is het publiek opgevallen? Werd er naar elkaar geluisterd? Was iedereen verstaanbaar? Wat was een goed argument?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf vertellen. Nodig de andere leerlingen uit te reageren.

U noteert welke leerlingen nog niet makkelijk spreken. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzers Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en Spreekvaardigheid en evaluatiewijzer Mondelinge interactie - Spreekvaardigheid (presentatie). Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit thema 5 Energie afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOEL	De leerling oefent op eigen niveau met in dit thema behandelde lesdoelen.
MATERIALEN	– Voldoende kopieën van de werkbladen bij thema 5 Energie. – Bij Schrijven: Post-it's / geeltjes, of kleine schrijfpapertjes (A6 formaat) en plakband. – Bij de verrijking: lesboek, kladpapier, schrijfpapier of schrift, tekenpapier, groot vel papier, kleurpotloden of stiften, eventueel kaartjes van stevig papier voor de quizvragen.

INSTRUCTIE

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel werkbladen de leerlingen moeten maken. Vertel of ze werkblad I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Aandachtspunten bij I:

- U bespreekt zo nodig wat een infographic is. U kunt hierbij verwijzen naar de afbeelding in les 11. U wijst de leerlingen erop dat ze de informatie voor de infographic die ze zelf gaan maken uit de leestekst kunnen halen. Als dit mogelijk is, kunt u leerlingen nog aanvullende informatie laten opzoeken. U vertelt de leerlingen wat ze met de infographic doen als deze klaar is: ergens neerleggen of ophangen.

Aandachtspunten bij II:

- U licht kort toe wat een gebruiksaanwijzing is, indien mogelijk laat u enkele gebruiksaanwijzingen zien, op internet zijn er veel te vinden. U kunt ook enkele dagen van te voren aan de leerlingen vragen om een gebruiksaanwijzing van huis mee te nemen.
- Een voorbeeld van een accessoire is een kalkfiltertje bij een waterkoker, of een opzetstuk bij een föhn of tondeuse.

Aandachtspunten bij III:

- U vertelt dat de leerlingen vragen maken bij drie verschillende onderwerpen, waarvan één zelfgekozen. U legt uit dat de vragen niet te moeilijk moeten zijn, andere leerlingen moeten ze wel kunnen beantwoorden. Ze mogen ook niet te makkelijk zijn. Als iedereen het antwoord weet, is er geen winnaar. U kunt de verschillende vraagvormen kort toelichten.

HERHALINGSLES 1: BEGRIJPEND LEZEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de Begrijpend lezen lessen 3, 11, 19 en 26.

Aandachtspunten bij begrijpend lezen:

- U herhaalt kort de verschillende tekstsoorten. Laat de leerlingen vertellen welke tekstsoorten ze kennen en er voorbeelden bij noemen. Vul eventueel aan. (informatief-nieuwsbericht, instruerend-recept, overhalend-filmbespreking, activerend-advertentie, amuserend-verhaal.)

- U bespreekt de termen hoofdgedachte, hoofdzaken en kernzinnen aan de hand van de informatie. U geeft voorbeelden: Het onderwerp van een tekst kan uit één woord of een paar woorden bestaan, bijvoorbeeld: meer energie krijgen. De hoofdgedachte is het onderwerp en wat de schrijver daarover zegt. Het bestaat uit één zin. De hoofdgedachte is nooit een vraag. Dus niet: Waar krijg je meer energie van?, maar bijvoorbeeld: Van sporten en gezond eten krijg je meer energie.
- De belangrijkste informatie in een tekst, de hoofdzaken, vind je in de kernzinnen. In iedere alinea bevat één zin de belangrijkste informatie. Dat is de kernzin.
- U herhaalt ook kort het verschil tussen globaal en intensief lezen. Bij globaal lezen kijk je naar wat meteen opvalt in de tekst. Je leest de titel, de tussenkoppen, de inleiding en het slot en je bekijkt de afbeelding. Bij intensief lezen lees je de tekst helemaal en precies. Je let op verbanden en signaalwoorden. Je zoekt het onderwerp en de hoofdgedachte. Je zorgt dat je alles goed begrijpt.
- Daarna bespreekt u de relatie tussen mening, argument en signaalwoord aan de hand van het derde blokje informatie. U vertelt de leerlingen dat je argumenten ook zonder signaalwoord kunt tegenkomen. U geeft het voorbeeld in 'informatie' zonder signaalwoorden en schrijft dit eventueel op het bord: Het is belangrijk om veel te bewegen. Bewegen maakt het hormoon endorfine vrij. Dat stofje zorgt voor een geluksgevoel.

U doet opdracht 1 en 2 samen met de leerlingen. U leest bij opdracht 2 de tekst samen met de leerlingen die nog moeite hebben met het lezen van een wat langere tekst.

Bespreek de opdrachten direct na. U licht de overige opdrachten kort toe en gaat na of die door iedereen begrepen zijn. De leerlingen gaan zelfstandig verder met dit werkblad.

HERHALINGSLES 2: SCHRIJVEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Aandachtspunten bij Schrijven:

- U besteed kort aandacht aan het begrip informatieve tekst in relatie tot de schrijfopdrachten. U legt uit: informatief betekent dat er informatie in staat. De informatie moet volledig zijn voor een ander om het te kunnen begrijpen. U wijst de leerlingen erop daar op te letten bij het nakijken van hun berichtje. Is het voor de lezer te begrijpen? Staat alles wat die moet weten erin?
- U besteed kort aandacht aan de termen formeel en informeel en geeft enkele voorbeelden. Aan een vriend(in) schrijf je niet: geachte [naam]. Wat schrijf je wel? (Beste, of gewoon Hallo) Wanneer gebruik je wel een aanhef als 'geachte'? [In een officiële brief aan een belangrijk persoon of iemand die je niet kent.]
- De leerlingen kunnen hun kattenbelletjes voor hun klasgenoten op diens tafel plakken.

U licht opdracht 1 toe. Laat de leerlingen de opdracht maken. Bespreek deze direct na. U licht de overige opdrachten toe. Daarna werken de leerlingen zelfstandig verder.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden Begrijpend lezen**Opdracht 1**

- een overhalende tekst
- Er wordt een mening gegeven met argumenten om de lezer over te halen het er mee eens te zijn. Er staat 'Ik ben het daar niet mee eens' en 'Ik vind...'

Opdracht 2

- pubers moeten worden ondersteund
- Pubers moeten worden ondersteund door latere schooltijden en een stuk fruit op school
- Alinea 1: Ik vind dat pubers moeten worden ondersteund door latere schooltijden en een stuk fruit op school.
Alinea 2: Chronisch slaaptekort bij pubers moet worden voorkomen, want anders kunnen ze niet meer goed functioneren.
Alinea 3: Pubers gaan laat slapen, omdat het puberbrein ervoor zorgt dat het slaapritme anders gaat werken.
Alinea 4: Ik vind dat de schooltijden moeten worden aangepast aan het slaapritme van de puber, want de puber heeft 9 uur slaap per nacht nodig.
Alinea 5: Pubers moeten op school elke dag een stuk fruit krijgen, bijvoorbeeld sapatille, manja en papaja, om zich minder moe te voelen.

Opdracht 3

- Alinea 2: Chronisch slaaptekort bij pubers moet worden voorkomen, want anders kunnen ze niet meer goed functioneren.
Alinea 3: Pubers gaan laat slapen, omdat het puberbrein ervoor zorgt dat het slaapritme anders gaat werken.
Alinea 4: Ik vind dat de schooltijden moeten worden aangepast aan het slaapritme van de puber, want de puber heeft 9 uur slaap per nacht nodig.
2. Chronisch slaaptekort bij pubers moet worden voorkomen, want anders kunnen ze niet goed meer functioneren.
4. In vind dat de schooltijden moeten worden aangepast aan het slaapritme van de puber, want de puber heeft 9 uur slaap per nacht nodig.

Opdracht 4

Bijvoorbeeld:

Ondersteun pubers!

De scholen moeten later beginnen en moeten elke dag een stuk fruit uitdelen om pubers te ondersteunen. Veel pubers hebben een chronisch slaaptekort. Dat kan veel problemen veroorzaken en moet dus worden voorkomen. Door het brein van pubers wordt hun slaapritme anders. Ze hebben wel 9 uur slaap per nacht nodig. Daarom moeten de schooltijden worden aangepast aan dat slaapritme. Ook moeten pubers op school elke dag een stuk fruit krijgen om zich minder moe te voelen.

Antwoorden / criteria Schrijven

Het resultaat is vijf katebelletjes die voldoen aan de volgende eisen:

- De tekst sluit aan bij de gegeven onderwerpen.
- De tekst is kort.
- De tekst bestaat uit korte zinnen.
- Er staat duidelijke informatie in.
- In de tekst is informele taal gebruikt.
- De spelling is correct.

Antwoorden / criteria Verrijking

I Het resultaat is een infographic, die voldoet aan de volgende eisen:

- De infographic gaat over de stoommachine;
- Er is een duidelijke afbeelding van een stoommachine of onderdelen daarvan;
- Uit de afbeelding of toelichting blijkt:
 - wie de stoommachine heeft uitgevonden (en eventueel waar en wanneer);
 - waar de stoommachine voor gebruikt wordt;
 - hoe de stoommachine werkt.

II Het resultaat is een gebruiksaanwijzing, die voldoet aan de volgende eisen:

- De gebruiksaanwijzing gaat over een (bestaand of zelf bedacht) huishoudelijk apparaat;
- Er is een lijst van accessoires;
- Er is een lijst van benodigdheden;
- In de gebruiksaanwijzing is beschreven (of op afbeeldingen te zien):
 - wat voor apparaat het is;
 - hoe het eruit ziet;
 - waarvoor het bedoeld is;
 - hoe het werkt/hoe je het moet gebruiken.

III Het resultaat is een quiz, die voldoet aan de volgende eisen:

- De quiz gaat over drie onderwerpen: energieverbruik en -bronnen, puberteit en een zelfgekozen onderwerp;
- Per onderwerp zijn tien vragen;
- Er is variatie in vraagsoorten;
- Er zijn antwoorden bij.

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met het herhalingsblad, kunt u een verrijkingsblad laten kiezen om te maken.

Leerlingen die snel klaar zijn met het verrijkingsblad, kunt u een ander verrijkingsblad laten kiezen, of de volgende opdrachten geven:

Bij I

- Presenteer in duo's of viertallen je eigen infographic.
- Geef elkaar feedback op het presenteren. Wie kan goed presenteren? Hoe doet hij/zij dat? Wat heb je gezien wat je een volgende keer zelf ook wilt gebruiken?
- Geef elkaar feedback op de infographic. Is de informatie volledig? Is de uitleg duidelijk? Zijn de afbeeldingen duidelijk? Zijn de titels en tussenkopjes goed te zien? Klopt de indeling in deelonderwerpen? Verbeter de infographic zo nodig.
- Bespreek ook het idee. Welke infographic vinden jullie het leukst of best? Waarom?
- Bedenk wat een handige plek is om deze infographic op te hangen. Waarom daar?

Bij II

- Geef in een duo of viertal feedback op elkaars gebruiksaanwijzing: wat is goed, wat kan beter. Pas daarna de gebruiksaanwijzing aan.
- Bedenk wat het verschil is tussen een gebruiksaanwijzing bij een huishoudelijk artikel en bij iets dat gemaakt of in elkaar gezet moet worden (recept, kast, bouw pakket, knutselwerk). Schrijf dan een instructie voor een doe-opdracht, zoals het inpakken van een cadeautje, het lakken van je nagels of het nemen van een penalty. Geef de uitleg stap voor stap, sla niets over.

Bij III

- Presenteer in duo's of viertallen je eigen quiz. Als je je schrift dubbelgevouwen op tafel legt, kan niemand de antwoorden zien (die staan dan achterop).
- Geef in een duo of viertal feedback op elkaars quiz: wat is goed, wat is leuk, wat is moeilijk, wat is makkelijk, wat zou je veranderen en hoe. Pas daarna de quiz aan.
- Kies in duo's of viertallen bij ronde 1 en 2 de tien beste vragen uit. Kies samen ook tien vragen uit voor (bij duo's) één of (bij viertallen) twee keuzerondes. Schrijf de vragen op aparte kaartjes. Zet het antwoord ondersteboven op het kaartje.
- Doe de quiz met de hele klas. Bereid dit voor met een viertal dat opdracht III gedaan heeft. Spreek af wie van welke ronde de vragen voorleest. Spreek ook af hoeveel punten er per vraag gehaald kunnen worden. Verdeel de klas in kleine groepjes. Geef elk groepje een schrijfblaadje. Degene die de vragen voorleest, staat voor de klas. De andere drie lopen rond en controleren de antwoorden die de groepjes opgeschreven hebben en houden de score bij.

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna het werk op voor uw registratie.

THEMA

6

Tijd

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	De leerling is: – nog niet bekend met het nieuwe thema; – bekend met het begrip tijd bij klokkijken, de tijd berekenen bij wegsommen en de tijd van vroeger en nu bij de geschiedenis les.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema met een mop: Johan zegt tegen zijn vriend: "Ik kan zonder horloge of klok zien hoe laat het is." "Hoe dan?", vraagt zijn vriend. "Nou", zegt Johan, "ik pak mijn trompet en ga op het erf een liedje spelen." Dan komen de burens naar buiten en zeggen: "Hé houd op met dat lawaai, het is vier uur in de middag, je weet toch dat dit onze rusttijd is!"

Vervolgens vertelt u dat het laatste thema van dit jaar Tijd is. U vraagt waar de leerlingen aan moeten denken bij het woord 'Tijd' en schrijft dit in een woordspin op het bord.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is Tijd. Het thema gaat over eigentijdse dingen, zoals rages en de nieuwste mode, maar kijkt ook terug op vroeger. Naast de genoemde onderdelen in het leerlingenboek gaan de leerlingen ook een recensie lezen en schrijven. Ze verdiepen zich in de Chinese kalender met dierentekens. Ze oefenen met het spannend voorlezen van een Anansi-verhaal en ontdekken hoe je humor in een tekst kunt brengen. Verder zijn er leuke herhalingswerkvormen voor grammatica, spellen en woordenschat om alles van dit leerjaar nog eens te oefenen.

Instructie

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U bespreekt samen met de leerlingen die dat nodig hebben wat de bedoeling is van opdracht 1. U legt uit dat ze de betekenissen telkens goed moeten doorlezen en dat ze de letter van de betekenis achter het nummer van de zin moeten zetten. Bij iedere zin past steeds één betekenis.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bespreekt daarna opdracht 1 door per zin een leerling naar het antwoord te vragen.

Antwoorden**Opdracht 1**

- a. 1 = C; 2 = B; 3 = A
- b. 1 = C; 2 = A; 3 = B
- c. 1 = B; 2 = C; 3 = A

Opdracht 2

- 1. Les 4
- 2. Les 19
- 3. Les 26
- 4. Les 6
- 5. Les 16
- 6. *restaurant* uit het Frans en *e-mail* uit het Engels
- 7. Les 15
- 8. Les 23
- 9. Les 13
- 10. bezetenheid, extreme belangstelling voor iets

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Tijd.
LESDOEL	De leerling kan de aangeboden themawoorden in zinnen gebruiken.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek en een dobbelsteen per groepje van vier.
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1, 2 en 3 individueel. Opdracht 4 maken ze in een duo en opdracht 5 doen ze in een groepje van vier.

INTRODUCTIE

U vertelt dat het thema gaat over tijd. U vertelt dat deze les zal gaan over woorden die te maken hebben met bevliegingen. *Wat zijn bevliegingen?* (iets wat je plotseling en voor een korte tijd heel leuk vindt) *Wat hebben bevliegingen met tijd te maken?* (ze gaan over iets dat tijdelijk helemaal in is) *Wat is tijdelijk?* (iets wat kort duurt, snel weer over is) U schrijft bevlieg in het midden van het bord en maakt er een woordspin omheen. Laat enkele leerlingen om de beurt een woord noemen dat erbij past, zoals de kleding, het uiterlijk, tijdelijk, modern, ouderwets, de rage of hype. Ze moeten steeds uitleggen waarom dat woord erbij past. Laat de leerlingen ook zoeken naar tegenstellingen en synoniemen. Daarna vertelt u dat de leerlingen meer woorden zullen leren die te maken hebben met bevliegingen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
aanvankelijk	eerst	Aanvankelijk was hij erg verlegen, maar nu voelt hij zich thuis en kletst hij honderduit.
de afgelopen tijd	de laatste tijd	De afgelopen tijd was er veel belangstelling voor de acteur uit deze film.
in de ban zijn van	heel erg in iets geïnteresseerd zijn, je ergens moeilijk van kunnen losmaken, je aandacht op één ding richten, met één ding bezig zijn.	Hij is helemaal in de ban van dat nieuwe computerspel; de hele dag is hij ermee bezig.
collectief	gemeenschappelijk, gezamenlijk	De arbeiders streden collectief voor een beter loon.
de hype	door veel mensen gedeelde belangstelling of activiteit die na korte tijd voorbij is	Het muziknummer Beleki Beketje was een hype onder de hele bevolking, jong en oud danste erop.
de menigte	de mensenmassa, grote groep mensen	De menigte verzamelde zich bij de brug om iets te kunnen zien van de spectaculaire vuurwerkshow.

het modever- schijnsel	het idee dat veel mensen tegelijk hebben over wat mooi is, iets wat veel mensen tijdelijk mooi vinden	Lichtgevende sportschoenen waren in 2019 een modever- schijnsel, nu draagt bijna niemand ze meer.
de obsessie	de bezetenheid, de extreme belangstelling voor iets	Johan heeft een obsessie voor videospelletjes; dat zorgt voor slaapproblemen en slechte schoolprestaties.
onlangs	korte tijd geleden	Ik heb haar onlangs nog gezien, eergisteren dacht ik.
ontkomen	ontsnappen, vermijden	Een beroemd acteur ontkomt er niet aan dat hij op straat herkend wordt.
de opwindning	spanning, waardoor een druk en zenuwachtig gedrag ontstaat, sensatie	Het verschijnen van het nieuwste lied van de bekende zanger zorgt voor veel opwindning bij de fans.
overspoeld worden door	vol raken met, overstroomd worden door, in grote hoeveelheden ontvangen	Cyriel, de bekende rapper, wordt overspoeld door brieven en mails van zijn fans.
de run op	plotselinge grote toeloop op	Bij de uitbraak van de ziekte, was er een run op de winkels naar mondkapjes en handsanitizers.
uiteraard	vanzelfsprekend	Uiteraard kun je het beste zelf beslissen of je wilt meedoen.
uitzinnig	buiten zichzelf, alsof je gek bent	Dino was uitzinnig van vreugde toen hij hoorde dat hij geslaagd was.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit het script op het bord. U vertelt dat de leerlingen bij het voorlezen goed op deze woorden moeten letten. Straks zullen ze zelf woorden moeten bedenken die ermee te maken hebben. U leest vervolgens het script voor.

Script

Soms praten alle mensen vol **opwindning** over één ding. Ze zijn dan allemaal **in de ban van** hetzelfde. Het lijkt wel besmettelijk. **Aanvankelijk** lijken alleen een paar mensen mee te doen, maar uiteindelijk **ontkomt** niemand eraan. De **menigte** doet mee. Op de sociale media **word** je dan **overspoeld door** berichtjes over dat ene onderwerp. Dat noem je een **hype**. Zo'n hype kan bijvoorbeeld gaan over muziek, spelletjes, kleding. Een paar jaar geleden was de jeansbroek met gaten zo'n **modeverschijnsel**. Het veroorzaakte **een run op** de winkels waar die te koop waren. Sommige hypes zijn leuk, bijvoorbeeld als iedereen hetzelfde dansje doet of liedje zingt. Andere hypes zetten mensen aan tot gevaarlijk gedrag. Zo was er plotseling een hype om iets met zout en ijs op je huid te doen en liepen mensen brandwonden op. Als een hype echt extreem wordt en mensen er niet meer mee kunnen ophouden, dan wordt het een **obsessie**. Ze kunnen dan nergens anders meer aan denken. **Uiteraard** is dat ongezond. Het is dus belangrijk dat je voor je zelf bepaalt of je meedoet aan een hype of niet. Meestal duurt een hype trouwens maar kort. Dan verdwijnt de belangstelling net zo plotseling als die gekomen is.

U legt de woorden uit het script uit. Bij woorden die de leerlingen lastig vinden, vraagt u hun om in duo's een voorbeeldzin te bedenken. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen.

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U staat alleen nog stil bij de themawoorden die de leerlingen moeilijk vinden. U legt de themawoorden die nog niet behandeld zijn in het script uit: de afgelopen tijd, collectief, onlangs, uitzinnig.

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Bij opdracht 5 kunnen de groepjes ook een dobbelsteen gebruiken om te bepalen wie begint.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt de leerlingen om met enkele woorden zelf een zin te bedenken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert de opdrachten in de schrift, terwijl u langs de leerlingen gaat. Maak gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. De leerlingen die snel klaar zijn, kunnen opdracht 5 maken. Na verloop van tijd geeft u de andere leerlingen een seintje dat zij opdracht 3 en 4 kunnen overslaan en een groepje vormen om opdracht 5 te doen. U geeft hier nog kort de tijd voor, zodat ook de leerlingen die later aan opdracht 5 begonnen zijn allemaal aan de beurt geweest zijn.

Antwoorden

Opdracht 1

a. aanvankelijk	– 3. eerst
b. collectief	– 4. gemeenschappelijk
c. de menigte	– 6. de mensenmassa
d. de obsessie	– 1. de bezetenheid
e. onlangs	– 5. kort geleden
f. de opwinding	– 7. de spanning
g. uiteraard	– 8. vanzelfsprekend
h. uitzinnig	– 2. dwaas

Opdracht 2

- a. onlangs
- b. menigte
- c. in de ban van
- d. uitzinnig
- e. opwinding
- f. ontkomen
- g. overspoeld worden door
- h. uiteraard

Opdracht 3

- de afgelopen tijd, onlangs
- de hype, het modeverschijnsel

Opdracht 4

- Een obsessie is extreem, je kunt aan niets anders denken. Opwinding kan ook positief zijn, leuke spanning. Dat gaat sneller weer over.
- in de ban zijn van, overspoeld worden door, uitzinnig

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk een voorbeeld van iets waar een run op was of is.

Verrijking: Kijk nog eens naar de woorden bij opdracht 3a. Bedenk zelf twee woorden die gaan over het heden en twee woorden die gaan over de toekomst.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun zinnen te laten voorlezen.

Laat andere leerlingen aangeven of de betekenis van de themawoorden juist is gebruikt in elke zin.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

De leerlingen die opdracht 3 en 4 nog niet hadden afgerond, maken deze thuis verder. U kijkt de opdrachten op een ander moment na.

Verbanden in een tekst

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het herkennen van tekstverbanden.
LESDOEL	De leerling kan de verbanden van tijd, opsomming en conclusie in een tekst herkennen en benoemen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1, 4 en 5 in duo's en maken opdracht 2 en 3 individueel.

VOORBEREIDING

U noteert de volgende zinnen op het bord:

1. Ik eet een broodje, want ik heb honger.
2. Mijn auto startte niet, daardoor kwam ik te laat.
3. Met behulp van een liniaal, kun je rechte lijnen tekenen.
4. Hoewel ik nog tijd genoeg heb, voel ik me gehaast.
5. Zij kocht allemaal lekkere dingen voor haar verjaardagsfeest, zoals taart, chips en cola.

INTRODUCTIE

U bekijkt samen met de leerlingen de zinnen op het bord. Herkennen ze de signaalwoorden? Weten ze welk verband de signaalwoorden aangeven? U herinnert de leerlingen eraan dat ze in thema 3, les 3 ook al hadden geoefend met het herkennen van verbanden in zinnen. Bespreek samen de signaalwoorden en de tekstverbanden (zin 1. want: verklaring/reden; zin 2. daardoor: oorzaak-gevolg; zin 3. met behulp van: doel-middel; zin 4. hoewel: tegenstelling; zin 5. zoals: voorbeeld)

U herhaalt vervolgens waarom het handig is om tekstverbanden te herkennen. (Je begrijpt eerder de structuur van een tekst; je kunt voorspellen hoe een tekst verder zal gaan; het zegt iets over het doel dat een schrijver heeft met een tekst of gedeelte van een tekst.)

Tot slot vertelt u dat ze in deze les zullen oefenen met de tekstverbanden van tijd, opsomming en conclusie. Dit is een herhaling van wat ze al in leerjaar 7 hebben geleerd.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden:

Verband	Dit hebben de zinnen of alinea's met elkaar te maken:	Signaalwoorden
verklaring/reden	De ene zin of alinea beschrijft een situatie, een andere zin of alinea geeft daar een verklaring of reden voor.	omdat, want, daarom of immers
oorzaak-gevolg	De ene zin of alinea geeft een oorzaak, een andere zin of alinea beschrijft het gevolg ervan.	doordat, dat komt door, daardoor, door, want, zodat

doel-middel	De ene zin of alinea geeft het doel, een andere zin of alinea beschrijft het middel/de middelen om dat doel te bereiken.	waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te, met behulp van
tegenstelling	De ene zin of alinea vertelt iets over een onderwerp, de andere zin of alinea vertelt het tegenovergestelde.	maar, daarentegen, echter, integendeel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, (daar staat) tegenover, hoewel, toch, ofschoon, ondanks dat
voorbeeld	De ene zin of alinea geeft een uitleg, de andere zin of alinea geeft een voorbeeld.	bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals, als
tijd	De ene zin of alinea gebeurt eerder in de tijd dan de andere zin of alinea. Er wordt een volgorde in tijd aangegeven.	voordat, vroeger, aanvankelijk, eerst, eerder(e), nadat, daarna, later(e), wanneer, intussen, tegelijkertijd, tijdens, onlangs
opsomming	De woorden, zinnen of alinea's zijn feiten of voorbeelden die op een rijtje staan.	en, ook, verder, ten eerste, ten tweede, in de eerste plaats, in de tweede plaats, daarnaast, bovendien, vervolgens, ten slotte, als laatste, niet alleen ... maar ook, zowel ... als
conclusie	De zin of alinea geeft een eindoordeel over wat daarvoor verteld is.	dus, concluderend, daardoor, hieruit volgt, vandaar dat, uit dit alles blijkt

Instructie

U neemt samen het informatieblokje door. U bespreekt de nieuwe verbanden aan de hand van de onderstaande voorbeeldzinnen. U vraagt de leerlingen welk signaalwoord ze herkennen in de eerste zin en bij welk tekstverband dit woord hoort (en; opsomming). Op dezelfde manier bespreekt u ook de tweede (dus; conclusie) en de derde zin (nadat; tijd).

1. Voor dit gerecht heb je eieren, blom, melk en boter nodig. (en; opsomming)
2. Mijn moeder is er nog niet, dus moeten we nog even wachten. (dus; conclusie)
3. Nadat ik had gegeten, vertrok ik. (nadat; tijd)

U bekijkt daarna samen met de leerlingen tekst 1 in het leerlingenboek. *Lees de titel en de inleiding, waar gaat deze tekst over?* (over hypes) *Wat voor soort tekst is dit?* (informatieve tekst, nieuwsbericht) *Waaraan zie je dat?* (Doel is om informatie te geven, er worden feiten gegeven.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 2.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden		
aanzetten tot	immens	de Rubik's kubus
abrupt	de jojo	de uitdaging
behoorlijk	leiden tot	uitdoven
deelnemen	overweldigend	uitgekeken raken/zijn
de hoelahoep	de rage	de verstikking
spreekwoorden/uitdrukkingen		
een gewaarschuwd mens telt voor twee zich als een inktvlek verspreiden		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. reden/verklaring
- b. omdat

Opdracht 2

- a. opsomming
- b. en
- c. voorbeelden
- d. bijvoorbeeld

Opdracht 3

- a. tegenstelling
- b. toch

Opdracht 4

- a. Het eten van kaneel zonder te drinken (oorzaak) - de kans op kokhalzen en verstikking (gevolg)
- b. tot gevolg
- c. conclusie
- d. dus
- e. concluderend

Opdracht 5

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welk tekstverband zie je in alinea 6 van de tekst?

Verrijking: Leg met behulp van twee duidelijke voorbeeldzinnen het verschil uit tussen het tekstverband oorzaak-gevolg en het tekstverband verklaring/reden.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1

Hypes

- 1 Soms praten bijna al je vrienden vol opwinding over één onderwerp. Op de sociale media word je overspoeld door berichtjes over dat ene onderwerp. Hele menigtes raken ervan in extase! Niemand ontkomt eraan, omdat iedereen in de ban is van de nieuwste hype.
- 2 Zo'n hype kan bijvoorbeeld gaan over muziek, spelletjes en kleding. Een paar jaar geleden was de jeansbroek met gerafelde scheuren en gaten zo'n modeverschijnsel. Dat leidde tot een run op de winkels waar die te koop waren.

Leuk

- 3 Veel rages zijn leuk, zoals collectief hetzelfde dansje doen. Denk aan de Beleki Beketje uit 2019. Een overwelldigend aantal mensen deden mee met deze dans. De videoclip op YouTube is zelfs meer dan twee miljoen keer bekeken. Of het spelen van Pokémon Go (dat begon in 2016), waardoor je naar buiten gaat op zoek naar de volgende Pokémon.

Gevaarlijk

- 4 Toch zijn er ook hypes die mensen aanzetten tot gevaarlijk gedrag. Dan wordt bijvoorbeeld het nieuwste dieet zo'n obsessie dat mensen niet meer normaal eten. Uiteraard is dat ongezond. Ook de in 2012 immens popu-

laire hype 'The Cinnamon Challenge' is gevaarlijk. Bij die uitdaging wordt een behoorlijke hap kaneel gegeten, zonder te drinken, met de kans op overgeven en verstikking tot gevolg. Het is dus heel belangrijk dat je zelf goed nadenkt voordat je meedoet aan een hype. Een gewaarschuwd mens telt immers voor twee!

Vroeger en nu

- 5 Vroeger waren er ook rages. In de jaren 30 van de vorige eeuw was er de jojo, twintig jaar later de hoelahoep en daarna in de jaren 80 van de vorige eeuw de Rubik's kubus. Maar tegenwoordig verspreidt een hype zich razendsnel als een inktvlek over de hele wereld. Dat komt door sociale media zoals Instagram, YouTube en TikTok. Ook volgen hypes elkaar nu steeds sneller op.
- 6 Aanvankelijk zijn veel rages leuk. Maar in de praktijk blijkt dat mensen er toch weer na een tijdje op uitgekeken raken. De hype dooft uit en verdwijnt net zo abrupt als die gekomen is.
- 7 Aan welke rage heb jij de afgelopen tijd deelgenomen? Onlangs nog een vrolijk dansje gedaan of liedje gezongen dat gestart is met een rage? En bij welke hype was jij uitzinnig enthousiast?

Alle woordsoorten

BEGINSITUATIE	De leerling kan woordsoorten benoemen in een zin.
LESDOEL	De leerling kan alle woordsoorten herkennen en benoemen.
MATERIALEN	– Infographic Woordsoorten – Stopwatch of telefoon met stopwatchfunctie
ORGANISATIE	Opdracht 1 wordt in duo's gemaakt. Daarbij maken de leerlingen de opdrachten eerst individueel, waarna ze hun antwoorden bespreken en waar nodig aanpassen. Voor opdracht 2, de woordquiz, verdeelt u de klas in groepjes van drie of vier leerlingen. U stelt de vragen van de quiz klassikaal. Elk groepje geeft gezamenlijk antwoord.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen en woorden op het bord:

Ik word nat. Het regent.
vergissen, gedragen, verslapen

INTRODUCTIE

U vertelt dat de leerlingen in deze les op een creatieve manier alle woordsoorten zullen herhalen die ze al kennen. Toets hun kennis door te vragen welke woordsoorten ze kunnen noemen. (bijvoorbeeld: lidwoorden en zelfstandige naamwoorden)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort.

Gebruik de infographic Woordsoorten om de verschillende woordsoorten te bekijken.

Instructie

U licht opdracht 1 toe en gaat na of die door iedereen begrepen is.

U bespreekt de opdracht kort na en legt de spelregels en werkwijze uit van de woordsoortenquiz.

Woordsoortenquiz

U neemt de quiz af door steeds een vraag te stellen. Elk groepje noteert de antwoorden. Daarna bespreekt u de antwoorden en kan elk groepje zijn score berekenen en noteren.

Let op: dit is géén repetitie, de quiz is bedoeld om alle woordsoorten nog een keer aan bod te laten komen op een andere manier dan gewoonlijk.

vraag 1: Schrijf alle onbepaalde en bepaalde lidwoorden op. (de, het, een; 1 punt per woord)

vraag 2: Schrijf alle aanwijzende voornaamwoorden op. (die, deze, dat, dit; 1 punt per voornaamwoord)

vraag 3: U gebruikt bij deze vraag de stopwatch om de tijd op te nemen. De leerlingen mogen pas gaan schrijven als u het zegt en moeten na 30 seconden stoppen. Schrijf in 30 seconden zoveel mogelijk voorzetsels op (1 punt per voorzetsel)

- vraag 4a: U wijst op de eerste twee zinnen op het bord (Ik word nat. Het regent). Voeg deze twee zinnen samen met een woord. (1 punt als een juist voegwoord gebruikt wordt).
- vraag 4b: Hoe heet de woordsoort die je gebruikt hebt? (voegwoord, 1 punt)
- vraag 5: Welke woordsoort vind je in *elke* zin? (werkwoord, 1 punt)
- vraag 6: U wijst op de werkwoorden op het bord (vergissen, gedragen, verslapen). Welk woordje ontbreekt bij deze werkwoorden (zich, 1 punt) Hoe heet dat woordje dat hoort bij deze werkwoorden? (wederkerende voornaamwoorden, 1 punt)
- vraag 7: U gebruikt bij deze vraag de stopwatch om de tijd op te nemen. De leerlingen mogen pas gaan schrijven als u het zegt en moeten na 30 seconden stoppen. Schrijf in 30 seconden zoveel mogelijk bijvoeglijke naamwoorden op. (1 punt per juist bijvoeglijk naamwoord)

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1a. U benoemt gezamenlijk met de leerlingen telkens een woord van de zin, waarbij u steeds wijst op de infographic Woordsoorten.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U doet dit voordat u de woordsoortenquiz gaat spelen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Gedurende / het / afgelopen / jaar / waren / thuisblijfchallenges / een / grote / hype.
vz / lw-b / bnw / znw / ww / znw / lw-o / bnw / znw
- b. Weet / jij / niet / wat / dat / zijn?
ww / pers vnw / bijw / vr vnw / aanw vnw / ww
- c. Bekende / sporters / laten / hun / beste / trucjes / zien / op / de / sociale / media.
bnw / znw / ww / bez vnw / bnw / znw / ww / vz / lw-b / bnw / znw
- d. Ik / verbaas / me / over / deze / trucs / omdat / ze / heel / moeilijk / zijn.
pers vnw / ww / wed vnw / vz / aanw vnw / znw / voegw / pers vnw / bijw / bijw / ww

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kijk nog een keer naar opdracht 1. Eén woordsoort komt niet in de opdracht voor. Welke woordsoort is dat?

Verrijking: Bedenk een zin met minstens zes verschillende woordsoorten.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en besteedt aandacht aan de antwoorden van de quiz. U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Engelse leenwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met leenwoorden uit andere talen.
LESDOEL	De leerling kan Engelse leenwoorden herkennen en gebruiken.
MATERIALEN	– Eventueel een afbeelding van Frenna en andere shows – Engels woordenboek – Toegang tot internet
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdrachten 1 en 2 in duo's. Daarbij maken de leerlingen de opdrachten eerst individueel, waarna ze hun antwoorden bespreken en waar nodig aanpassen. Opdracht 3 wordt in een groepjes van vier uitgevoerd. De leerlingen maken opdracht a en b individueel. Daarna worden de leenwoorden in het groepje besproken.

VOORBEREIDING

Schrijf de volgende woorden en zin op het bord:

creditcard

outfit

calculator

team

De show van rapper Frenna is gecancelld.

INTRODUCTIE

U vertelt dat het thema van de lessen van de week 'hypes en rages' is. Daarna vraagt u: *Zijn hypes en rages Nederlandse woorden?* (nee, rage komt uit het Frans en hypes uit het Engels). U bekijkt met de leerlingen de woorden op het bord. U of een leerling leest de woorden voor. Vervolgens vraagt u:

Wat hebben deze woorden voor overeenkomst met elkaar? (De woorden komen allemaal uit het Engels.)

Hoe weet je dat? (De uitspraak van deze woorden klinkt niet zoals het Nederlands; De schrijfwijze is anders dan Nederlandse woorden). Je kunt ze in een Engels woordenboek opzoeken.

U vraagt de leerlingen naar de betekenis van deze woorden. *Zijn het bekende woorden?*

Gebruik je deze woorden ook weleens? Kun je een zin maken met deze woorden. Laat de leerlingen vertellen.

U zegt: *In Suriname maken we veel gebruik van Engelse woorden. Weet je hoe dat komt?* (We zijn erg op Amerika gericht, maar er zijn meer oorzaken: we hebben sinds de koloniale tijd veel Engelse plantages hier gehad; het Sranan heeft toen veel Engelse invloed ondergaan. De eerste kolonisten kwamen uit Barbados, latere kwamen uit Willoughbyland. Ook waren we een tijdje een Engelse kolonie. Bovendien waren hier tijdens de Tweede Wereldoorlog soldaten uit de Verenigde Staten gelegerd. Tegenwoordig is er veel invloed vanuit de muziek en de film.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

We gebruiken steeds vaker en steeds meer Engelse woorden in onze taal. We lenen ze uit het Engels, daarom heten ze 'leenwoorden'. Vaak worden deze leenwoorden zo gewoon in ons taalgebruik, dat we niet eens merken dat het om een woord uit een andere taal gaat. We gebruiken die leenwoorden, omdat ze leuker of interessanter zijn. Of omdat het uitvindingen zijn waarvoor geen vertaling is bedacht, zoals het woord 'laptop'.

De nieuwste Engelse leenwoorden hebben vaak met internet of techniek te maken. Maar ook bij het gamen zijn Engelse woorden heel gewoon.

Instructie

U neemt de informatieblokjes met de leerlingen door. U vertelt dat we ongemerkt heel veel Engelse woorden in onze spreektaal gebruiken. Je hoort ze iedere dag of leest ze ergens. Bekijk samen de zin op het bord. U vertelt: *Deze zin stond in de krant. Welke woorden zijn Engelse leenwoorden? (show, rapper, gecancelled). Welk leenwoord in de zin kunnen we niet met één woord vertalen naar het Nederlands? (rapper). Een rapper is iemand die pratend zingt op muziek met een sterk ritme. U bespreekt het woord 'gecancelled'. Gecancelled is het voltooid deelwoord van het werkwoord 'cancelen'. Het Engelse werkwoord is 'to cancel'. Door er -en achter te zetten, is het een werkwoord geworden dat we kunnen vervoegen volgens de Nederlandse spellingsregels.*

U licht kort de opdrachten toe.

In opdracht 1b matchen de leerlingen de zinnen met de drie Engelse leenwerkwoorden die ze in opdracht 1a hebben opgeschreven.

In opdracht 3 zoeken de leerlingen naar woorden die horizontaal, verticaal of achterste voren zijn geschreven, maar een woord kan ook 'met de bocht meegaan'. U legt dat uit aan de hand van het woord 'game'. Laat de leerlingen het woord zoeken en vertel dat andere woorden ook 'met de bocht meegaan'.

(Bij Antwoorden ziet u de antwoorden in verschillende kleuren in de woordzoeker staan.)

U gaat na of de opdrachten door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben, opdracht 1a en 2a. Stel vragen over de leenwoorden, bijvoorbeeld: *Heb jij een smartphone? Laat eens zien hoe swipen gaat? Kun je het woord 'swipen' uitleggen?* Maak de leerlingen steeds weer attent op het feit dat veel woorden die de leerlingen als vanzelfsprekend gebruiken, uit het Engels komen. Door het stellen van vragen, kunnen de leerlingen achter de Nederlandse vertaling komen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt kort de antwoorden van de opdrachten.

Antwoorden

Opdracht 1

- smartphone - swipe - account - foto - uploaden - check - e-mail
- 1 = swipen; 2 = uploaden; 3 = checken
- checken
- Eigen antwoord leerling, bijvoorbeeld: De leerkracht checkt (gaat na) of alle leerlingen aanwezig zijn.

Opdracht 2

- 1 B 6 G
2 A 7 C
3 D 8 F
4 E 9 I
5 H

Opdracht 3

G	C	O	N	P
A	M	E	S	L
V	E	L	O	A
E	L	E	L	Y
B	U	G	R	E

- game, console, level, player, bug
- Bij het gamen. Het zijn woorden uit de gamewereld.
- gamen = spelen op de computer (spelletjes).
console = spelcomputer
level = niveau (= Frans leenwoord)
player = speler
bug = fout in een computerprogramma

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een zin met twee woorden uit de puzzel van opdracht 3.

Verrijking: Schrijf 3 raadsels. Het antwoord is steeds een leenwoord.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door leenwoorden die op school worden gebruikt te inventariseren.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Woordenschat Tijd

BEGINSITUATIE	De leerling: – spreekt verschillende Surinaamse thuishalen; – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die ze van huis uit niet kennen.
LESDOEL	De leerling kan in verschillende Surinaamse thuishalen de woorden voor: tijd, vandaag, morgen, gisteren, ochtend, middag, avond en nacht herkennen en uitspreken.
MATERIALEN	– Kaartjes met de datum van vandaag, gisteren en morgen – Grote klok met verstelbare wijzers – Kaartjes met nummertjes – Flappapier en tape
ORGANISATIE	De leerlingen hebben hun taalketting om. De opdracht wordt klassikaal gedaan.

VOORBEREIDING

U bepaalt welke drie Surinaamse thuishalen in deze les aan bod komen. Het moeten talen zijn waarvan er sprekers in de klas zitten.

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

Voor de opdrachten worden de leerlingen genummerd van 1 tot en met 3. Hiervoor gebruikt u kaartjes. Bijvoorbeeld als uw klas bestaat uit dertig leerlingen, dan maakt u drie setjes van tien kaartjes: een set van nummers 1, een set van nummers 2 en een set van nummers 3.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek rond dagen en dagdelen. Richtvragen kunnen zijn:

- Welke dag is het vandaag / is het morgen / was het gisteren?;
- Op welk uur begint morgen? (0:00 uur of twaalf uur 's nachts);
- Hoe lang duurt een dag? (24 uur);
- In welke delen kunnen we een dag verdelen? (ochtend, middag, avond en nacht);
- Hoe zeg je 'tijd' in jouw thuistaal?

ARO	KAR	MAN	NED	OKA	SAA	SAR	SRA	SUJ	TRIO	WAY
tukishi	ijururu	shíjiān	tijd	ten	juu / ten	samay / tem	ten	wektu	ijuru	julu

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Tijd is de opeenvolging van momenten tussen vroeger en nu. Tijd kan je meten. Bijvoorbeeld in dagen. Op de kalender kan je zien welke dag het is. De dag van nu is vandaag. Na vandaag komt morgen. De dag voor vandaag heet gisteren. Een dag duurt vierentwintig uren. De dag kan je verdelen in ochtend, middag, avond en nacht. Elk dagdeel duurt zes uren. De nacht begint om 0:00 uur. Om 6:00 uur wordt het ochtend. Om 12:00 uur begint de middag en om 18:00 uur de avond.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Daarna schrijft u de datum van gisteren, vandaag en morgen op het bord. Een leerling, die spreker is van één van de drie gekozen talen, mag de woorden voor 'gisteren', 'vandaag' en 'morgen' in zijn thuistaal zeggen. De overige leerlingen zeggen de woorden na. U schrijft de woorden op het bord. U herhaalt deze werkwijze voor de twee andere talen.

Daarna tekent u vier klokken op het bord, waarvan de wijzers een tijdstip 's ochtends en 's middags (ofwel 's avonds en 's nachts) aanwijzen. U vraagt bij elke klok welke dagdeel het is. (Let op: dat kan steeds zowel ochtend als avond zijn, en zowel middag als nacht.) Een leerling, die spreker is van een van de drie gekozen thuistalen, mag de woorden in zijn thuistaal zeggen. De klas zegt de woorden na. U schrijft de woorden op het bord. U herhaalt deze werkwijze voor de twee andere talen. U herhaalt alle woorden nog eens klassikaal. U klapt het bord dicht of bedekt de woorden met een flap.

U verdeelt de klas in twee groepen en geeft elke leerling een nummerkaartje van 1 tot en met 3. Dan neemt u de spelregels bij de opdracht door met de leerlingen en start u het spel. Bij de tweede ronde stellen de leerlingen met de taalketting om vragen over de dagdelen. Bij de dagdelen laat de leerling met de taalketting de klok op een bepaald uur zien. Het spel gaat door tot alle woorden in alle drie talen aan de orde zijn geweest. U houdt de punten bij en zegt op het einde van het spel wie de winnaar is.

Zelfstandig werken

De leerlingen spelen het spel klassikaal.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U zorgt ervoor dat de wedstrijd volgens de spelregels wordt gespeeld. U geeft de beurten en houdt de puntentelling bij op het bord. Als er onduidelijkheid is over de juistheid van een woord (half uitgesproken/ onduidelijk uitgesproken), beslist de leerling met de taalketting of het antwoord goed gerekend mag worden. Na afloop krijgt de winnende groep een applaus.

Antwoorden

Opdracht

De antwoorden kunt u vinden in het bronnenboek.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen hun antwoord over het onthouden van de woorden uitleggen.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Presenteren met een tekstdoel

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent de opbouw van een tekst (inleiding-kern-slot); – kent de tekstdoelen: informeren, instrueren, overhalen, activeren en amuseren; – heeft eerder gepresenteerd.
LESDOEL	De leerling kan: – vanuit een tekstdoel een korte presentatie voorbereiden met een duidelijke structuur; – boeiend presenteren.
MATERIALEN	Zo mogelijk: laptop, tablet of telefoon voor het afspelen van een filmpje van de Mannequin Challenge
ORGANISATIE	Opdracht 1 bespreken de leerlingen in duo's. Bij opdracht 4 werken de leerlingen in groepjes van drie. De overige opdrachten voeren ze individueel uit.

INTRODUCTIE

U zorgt ervoor dat u de aandacht heeft van de leerlingen. Vervolgens staat u een minuut doodstil in één houding. Ook al spreken leerlingen u aan, u blijft stilstaan als een mannequin. Dan komt u weer tot leven en vertelt u over de Mannequin Challenge. Laat indien mogelijk een filmpje hiervan zien, terwijl u vertelt.

Mijn presentatie gaat over de Mannequin Challenge. Mijn doel is jullie te informeren. De Mannequin Challenge was een paar jaar geleden heel populair. Een 'mannequin' is iemand die mode-shows loopt. Bij de Mannequin Challenge stonden mensen stil, net als een paspop, bijvoorbeeld op het moment dat iemand binnenkomt. Zoals ik net deed. Ook kan een hele groep, bijvoorbeeld een klas ineens stilstaan als paspoppen. Kennen jullie de Mannequin Challenge?

Indien ja, laat de leerlingen vertellen wat ze er vanaf weten. Als dat niet het geval is, vertel dan dat dit een rage was die al lang weer voorbij is.

U vertelt de leerlingen dat ze in deze les ook een presentatie gaan geven over een rage, hype of modeverschijnsel. U vraagt: *Kennen jullie nog meer rages? Of modeverschijnselen? Laten we erover brainstormen.* (Gebruik bewust het woord 'brainstormen'.)

Schrijf in het midden van het bord: rages / modeverschijnselen

Samen met de leerlingen maakt u een woordspin. U kunt beginnen met rages en modeverschijnselen uit de tijd dat u jong was, bijvoorbeeld: Rubik's kubus, beggy jeans. Ook kunt u teruggrijpen naar de voorbeelden in de leestekst van les 3. Doe de brainstorm in een vlot tempo om voldoende tijd voor de presentaties over te houden.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Bij een presentatie let je op:

- De structuur van je presentatie.
- inleiding: Waar gaat het over? Wat is je doel met de presentatie?;
- kern: De w/h-vragen worden beantwoord;
- slot: Conclusie of samenvatting.
- De manier van presenteren: stemgebruik, contact met publiek en houding.

Tekstdoelen zijn: informeren, instrueren, overhalen, activeren en amuseren.
Houd rekening met je doelgroep.

Boeiend vertellen doe je zo:

- Zorg voor een pakkend begin;
- Kijk de luisteraar(s) aan;
- Maak passende gebaren tijdens het vertellen;
- Wissel je stemgebruik af (met hoge en lage stem, luid en zacht, snel en langzaam);
- Vertel (soms) grappige en spannende details;
- Vertel (soms) hoe iets rook, klonk, proefde, voelde of eruit zag.

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. Herhaal indien nodig de betekenis van de begrippen w/h-vragen, conclusie, samenvatting en de verschillende tekstdoelen: informeren, instrueren, overhalen, activeren, amuseren. U laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf aan het woord.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. U geeft aan dat u aan het begin van de les het doel van uw presentatie noemde: *Mijn doel was jullie te informeren.*

Vertel de leerlingen dat ze voor hun eigen presentatie een ander doel mogen kiezen: instrueren, overhalen, activeren of amuseren. U geeft van elk doel een voorbeeld.

U licht de rollen bij opdracht 4 kort toe.

De spreker:

- vertelt over een van de onderwerpen uit de Introductie;
- let op een goede spreekhouding.

De luisteraar:

- let op een goede luisterhouding;
- vult de observatieschema's in;
- geeft aan iedere spreker een top en een tip.

U neemt kort het observatieschema met de leerlingen door. Laat de observatiepunten overnemen in het schrift. De leerlingen moeten dit schema invullen voor elke 'spreker'. Herinner de leerlingen ook aan de tip bij presenteren die ze bij thema 5 les 15 hebben gehad. De tip staat in hun schrift. U laat de leerlingen de tip even opzoeken en lezen. Eventueel helpt u de leerlingen die dit nodig hebben met opdracht 1 en herhaalt de kenmerken van de verschillende tekstdoelen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden**Opdracht 1**

a = E; b = A; c = C; d = B; e = D

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Geef een korte presentatie over hetzelfde onderwerp met een ander tekstdoel. Presenteer ook deze presentatie zo boeiend mogelijk.

Verrijking: Bedenk een nieuwe rage voor jullie klas. Geef hierover een activerende presentatie zodat iedereen meedoet!

AFSLUITING

U bespreekt kort de terugkijkopdracht. Wanneer er nog tijd is, laat u één of een paar van de leerlingen hun presentatie voor de klas houden. De andere leerlingen raden het tekstdoel. U kunt gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge interactie - Spreekvaardigheid (presentatie) om te beoordelen hoe uw leerlingen ervoor staan. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan de leerlingen die nog moeite hebben met presenteren.

U vraagt aan de leerlingen om materiaal te verzamelen waarvan ze modecreaties kunnen maken (doppen, plastic zakken, gedroogde pitten of schelpen). In les 23 zullen ze dit nodig hebben.

Een nieuwsartikel schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent het verschil tussen formele en informele taal; – kent het verschil tussen feiten en meningen; – kent de functie van een inleiding, kern en slot in een tekst; – kent de functie van een titel en tussenkopjes; – heeft al geoefend met het afstemmen van een tekst op een doelgroep; – heeft in leerjaar 7 al geoefend met het schrijven van een nieuwsartikel.
LESDOEL	De leerling kan een nieuwsartikel schrijven.
MATERIALEN	Kladpapier; actuele kranten
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 in duo's. De overige opdrachten maken ze individueel. U kunt ervoor kiezen opdracht 2 klassikaal te behandelen.

INTRODUCTIE

U introduceert deze les door middel van een groepsgesprek. Stel vragen als:

- Volgen jullie het nieuws?
- Wat was er de laatste tijd in het nieuws?
- Is er speciaal nieuws voor kinderen in Suriname?
- Welk nieuws vinden jullie het meest interessant?
- Welk nieuws volgen jullie ouders?
- Lezen jullie wel eens een krant?

U vertelt de leerlingen dat ze in deze les gaan oefenen met het schrijven van een nieuwsartikel.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **nieuwsartikel** is een kort artikel in een krant of op internet, waarin je anderen informeert over een gebeurtenis of situatie.

In een nieuwsartikel gebruik je formele taal die past bij de doelgroep. Je geeft vooral feiten. Als je een mening opschrijft (bijvoorbeeld een uitspraak van een ander), dan schrijf je deze mening tussen aanhalingstekens.

Een nieuwsartikel heeft de volgende indeling:

- een informatieve of pakkende titel
- datum
- inleiding: hierin schrijf je wat het onderwerp van het artikel is.
- kern: hierin werk je het onderwerp uit. Bestaat de kern uit meerdere alinea's, dan kun je tussenkopjes gebruiken.
- slot: hierin rond je het onderwerp af.

Voorbeeld:

Winkeliers verhogen prijzen

19 april 2020 - De prijzen van basisgoederen zijn in korte tijd sterk gestegen. Dat concludeert het onderzoeksbureau Wi sabi.

Prijsverhoging

De prijzen in de supermarkten zijn vergeleken met vorige maand met 30% omhoog gegaan. De winkeliers worden ervan verdacht dat zij onderling afspraken maken over de prijs van artikelen. Daardoor stijgen de prijzen en worden producten onbetaalbaar voor veel mensen.

Actie

In een reactie laat het ministerie van Handel, Industrie en Toerisme weten "dat er opgetreden zal worden. De komende week zullen wij gesprekken voeren met de Winkeliers en Ondernemers Vereniging Suriname (WOVS) om tot een gezamenlijke oplossing te komen van deze situatie."

Bezorgdheid

Op social media hebben meerdere burgers berichten geplaatst over deze prijsstijgingen. Eén van de reacties luidde: "Ik maak me echt zorgen! Het wordt voor mij en mijn vrouw steeds moeilijker om rond te komen."

Instructie

U neemt het informatieblokje samen met de leerlingen door. U leest dit voor of laat een leerling voorlezen.

Ga na of de leerlingen nog weten wat bedoeld wordt met 'formele taal' (Formele taal is beleefder dan informele taal. Informele taal is de taal die je gebruikt tegen je vrienden.)

Bespreek de term 'doelgroep' en laat de leerlingen voorbeelden noemen. (jongeren, ouderen, leerkrachten, ouders, kinderen of volwassenen.)

Herhaal het verschil tussen een feit en een mening: *Een feit is iets waarvan zeker is dat het gebeurd is. Je kunt het controleren. Een mening is wat je van iets vindt.*

Leg ook uit wat er wordt verstaan onder een pakkende titel: *Dit is een titel die de aandacht trekt, waardoor je het artikel wil lezen. Je wordt er bijvoorbeeld nieuwsgierig door.*

Vervolgens leest u het nieuwsartikel uit het voorbeeld voor of u laat een leerling dit doen.

U vertelt daarbij dat dit nieuwsbericht niet echt is (het is geschreven voor dit lesboek), maar wel bedoeld is als een nieuwsbericht dat echt zou kunnen zijn.

Stel daarna vragen:

- Over welke gebeurtenis of situatie gaat dit artikel? (verhoging prijzen van basisgoederen)
- Is de titel informatief of pakkend? (informatief)
- Wat zou een pakkender titel zijn? (Bijvoorbeeld: Extreme prijsverhogingen)
- Hoe kun je zien wat de inleiding is? (Deze is vetgedrukt.)
- Uit hoeveel alinea's bestaat de kern? (drie)
- Hoe heten de vetgedrukte titels boven de alinea's? (tussenkopjes)
- Staan er vooral feiten in het artikel of vooral meningen? (feiten) Laat de leerlingen er enkele noemen
- Staat er een mening in? (ja, in de laatste alinea)
- Waaraan kun je zien dat dit een mening is? (aanhalingstekens)
- Staat de datum erbij? (ja, 19 april, 2020)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

Verlengde instructie

Samen met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u opdracht 3 en 4. Bij opdracht 4 begeleidt u het schrijven stap voor stap aan de hand van het informatieblokje. U kunt er ook voor kiezen om eerst de kern en het slot van het artikel te laten schrijven en daarna de inleiding, die vertelt waar de kern van het artikel over gaat. U kunt ook een inleiding geven en de leerlingen van daaruit verder laten schrijven. Bijvoorbeeld: *Honderd kopers zijn gisteren gelukkig gemaakt met een korting van 70% op hun kaartje voor het scholendanstoernooi.*

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt de opdrachten na. Als de tijd het toelaat, kunt u de leerlingen hun werk laten uitwisselen met hun duopartner, waarna ze elkaar een tip en een top geven.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. feiten
- b. titel - datum - inleiding - kern - slot
- c. kern
- d. tussenkopjes

Opdracht 4

Eigen antwoord. Let op dat de volgende onderdelen aanwezig zijn: titel, datum van de dag, inleiding, kern, slot en tussenkopjes.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Onderstreep in je artikel de zinnen met feiten. Als je ook een mening schreef, omcirkel die dan.

Verrijking: Schrijf een reactie op Facebook van de WOVS. Probeer het publiek te overtuigen dat de prijsverhogingen noodzakelijk zijn.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en gaat kort in op het belang van betrouwbare informatie in kranten en op internet. Enkele leerlingen mogen hun artikel voorlezen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Werkwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling kent de regels met betrekking tot het vervoegen van werkwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – aangeven dat tweelingvormen van een werkwoord hetzelfde klinken, maar anders geschreven worden; – tweelingvormen van een werkwoord herkennen en kan beredeneren hoe het werkwoord geschreven wordt; – onvoltooide deelwoorden foutloos schrijven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen maken alle opdrachten individueel, behalve opdracht 1. Daarbij werken ze in duo's.

INTRODUCTIE

U schrijft op het bord: Zij praten/praatten aan één stuk door.

U vraagt hoe je kan herkennen welke vorm van het werkwoord juist is. (De schrijfwijze hangt af van de tijd)

Wat kun je aan de zin toevoegen waardoor je echt weet dat het om de tegenwoordige tijd gaat? (Bijvoorbeeld: nog steeds)

Wat kun je aan de zin toevoegen zodat je weet dat het om de verleden tijd gaat? (Bijvoorbeeld: gisteren)

U zegt dat het in deze les gaat om dit soort tweelingvormen: werkwoordtijden die hetzelfde klinken, maar die je anders schrijft.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Tweelingvormen zijn twee vormen van een werkwoord die hetzelfde klinken, maar die je anders schrijft.

Soorten tweelingvormen:	Voorbeelden:
1. de tegenwoordige tijd de verleden tijd	Zij praten nu al een kwartier met elkaar. Zij praatten gisteren uren aan een stuk.
2. de tegenwoordige tijd het bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord	Ze besteden al hun geld aan ijsjes. Dit is een goed bestede middag.
3. de verleden tijd het bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord	Het gebouw verbrandde volledig. Het verbrande gebouw werd gesloopt.

Een **onvoltooid deelwoord** of tegenwoordig deelwoord is een vorm van het werkwoord. Het eindigt altijd op een -d.

Bijvoorbeeld:

Huilend liep hij naar buiten: Hij hilde, terwijl hij naar buiten liep.

Een onvoltooid deelwoord geeft aan dat iets gebeurt, terwijl er ook iets anders gebeurt.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Laat een leerling beide zinnen uit het schema voorlezen bij het eerste type tweelingvorm en vraag: *Hoor je verschil?*

Doe hetzelfde met de andere types tweelingvorm. Concludeer samen dat er geen verschil te horen is, maar dat je de woorden wel verschillend schrijft. De zin bepaalt hoe je het woord schrijft.

Bedenk samen andere voorbeelden van onvoltooide deelwoorden en schrijf ze op het bord. Hierna licht u de opdrachten kort toe en gaat u na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

Tweelingvorm	Voorbeeld
1 sporten	Jullie sporten bijna elke dag. Vorige week sportten we geen enkele keer.
2 vermoeden	Zij vermoeden dat er bij de burens wordt ingebroken. Over de vermoede daders werd al op tv gesproken.
3 verkleden	De meisjes verkleedden zich voor het feest. De verklede meisjes hebben de grootste lol.

Opdracht 2

1. kneden
2. ondertekend
3. ontwikkeld
4. groetten
5. verkleed

Opdracht 3

1. verhuisd
verhuist
2. veranderd
verandert
3. verbaast
verbaasd
4. terugbetaald
betaalt terug

Opdracht 4

1. lopend
2. zuchtend
3. puffend
4. fluitend
5. zingend

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak twee zinnen met het werkwoord verplichten. Zin 1 schrijf je in de verleden tijd; in zin 2 gebruik je het werkwoord als een bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord.

Verrijking: Bedenk zelf twee tweelingwerkwoorden die niet in de les staan. Maak met elk tweelingwerkwoord twee zinnen, waarin de vormen hetzelfde klinken, maar anders geschreven worden.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en vraagt enkele leerlingen naar hun antwoord. Besluit met: *als je weet dat tweelingvormen bestaan, let je beter op bij het schrijven ervan.*

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Tijd.
LESDOEL	De leerling kan: – zinnen maken met de aangeboden themawoorden; – woorden beter onthouden door ze te ordenen.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 individueel. Opdracht 2 maken ze in duo's. Opdracht 3 doen ze in een groepje van vier en bij opdracht 4 werken twee groepjes samen.

INTRODUCTIE

U voert een gesprekje door te vragen aan leerlingen wat hun opa's of oma's of ooms en tantes vertellen over vroeger. Laat leerlingen uitwisselen zonder er diep op in te gaan. Als het gesprek niet op gang komt, vertelt u zelf iets uit uw jeugd, wat nu anders is. U sluit de introductie af door te zeggen dat de leerlingen in deze les nog meer woorden rond het thema Tijd zullen leren.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
continueren	voortzetten, laten doorgaan	De regeringsleiders van die landen hopen dat ze hun goede relaties kunnen continueren.
de cyclus	terugkerende reeks, de kringloop	Een rups komt uit een eitje. Later verpopt hij zich tot vlinder die eitjes legt. Dan begint de cyclus opnieuw.
gedurende	tijdens, zolang als iets duurt	Gedurende de afgelopen twintig jaar zijn de verschillen tussen arm en rijk groter geworden.
de kringloop	proces waarvan de onderdelen steeds terugkomen, de cyclus	Bij de kringloop van het water, verandert vloeibaar water in waterdamp en valt het daarna als neerslag weer op aarde.
melancholisch	somber, neerslachtig, met droevige gedachten (aan vroeger)	Mijn opa kijkt melancholisch naar de trouwjurk van mijn overleden oma.
nostalgie	verlangen naar vroeger, heimwee naar vroeger	Met nostalgie bekeek mijn vader de foto's van het dorp waar hij opgroeide.
omstreeks	ongeveer, rondom	Omstreeks 1990 werden eeuwenoude rotstekeningen ontdekt nabij het Inheemse dorp Kwamalasamutu.

de ontwikkeling	groei(proces) die iets of iemand doormaakt	Nieuwe ontwikkelingen in de filmindustrie zorgen voor grote veranderingen.
recent	actueel, kort geleden	Dankzij recent onderzoek weten we dat de rotstekeningen tussen de 1.000 en 5.000 jaar oud zijn.
reikhalzend	met hevig verlangen	De leerlingen kijken reikhalzend uit naar de grote vakantie.
terugvallen op	rekenen op de hulp van iets of iemand	Als er iets is, kun je meestal op je ouders terugvallen, want ze willen je altijd helpen.
tot voor kort	tot kort geleden	Tot voor kort droeg niemand een okselmouwtruitje, maar nu zie je die steeds vaker.
van oudsher	al sinds lang	Van oudsher trokken de Inheemsen het land rond en bouwden ze steeds opnieuw een dorp bij de nieuwe kostgrond.
vervlogen	verloren gegaan, verdwenen, lang geleden	Door de verhalen lijken vervlogen tijden weer tot leven te komen.
voorbije tijden	lang geleden, wat niet meer is	In voorbije tijden droegen de creoolse vrouwen dagelijks een koto.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit het script op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar het script en vooral op deze woorden te letten. U vertelt dat ze straks moeten bedenken wat deze woorden met elkaar te maken hebben. U leest het script voor.

Script

Mijn oma is **van oudsher** geen liefhebber van luid afgespeelde muziek. **Tot voor kort** hield ze er echt niet van. Tot ik haar **recent** meenam naar een feest speciaal voor senioren. Daar werden de aanwezigen verrast met muzieknummers uit hun jeugd. De muziek van **omstreeks** de jaren vijftig van de vorige eeuw. Bij het horen van die melodieuze, fleurde mijn oma helemaal op. **Gedurende** het feestje leek ze weer jong te zijn. Ze zong mee en zwierde over de dansvloer alsof ze terug was in **vervlogen** tijden. Mijn oma vertelde me met een tikkeltje **nostalgie** over haar eerste verliefdheid. En hoe ze **reikhalzend** uitkeek naar haar eerste afspraakje en de eerste zoen. Dat zijn allemaal herinneringen aan **voorbije tijden** en die komen nou eenmaal niet terug. Gelukkig werd ze er niet **melancholisch** van, maar bleef ze opgewekt en vrolijk.

U vraagt de leerlingen welke woorden op het bord te maken hebben met een moment of een periode in het verleden. (recent, vervlogen, voorbije tijden, tot voor kort). U vraagt de leerlingen om in duo's nog meer woorden te bedenken waarmee je een moment kunt aangeven in:

- het verleden (bijvoorbeeld gisteren, eergisteren, laatst, onlangs, vorig jaar, voorbij, afgelopen, vroeger)
- het heden (bijvoorbeeld nu, op dit moment, momenteel, dit ogenblik)
- de toekomst (bijv. straks, zo, later, morgen, overmorgen, volgend jaar, in de nabije toekomst, in de verre toekomst)

U wijst enkele leerlingen aan die hun woorden mogen voorlezen. U schrijft op het bord: onlangs, momenteel, vervlogen tijden, binnenkort, over langere tijd. U vraagt de leerlingen om deze woorden op volgorde te zetten van lang geleden tot in de toekomst. (vervlogen tijden – onlangs – momenteel – binnenkort – over langere tijd)

U vraagt de leerlingen of ze een synoniem kunnen bedenken voor: gedurende (tijdens, bij), van oudsher (al sinds lang), recent (kort geleden, onlangs) en omstreeks (ongeveer).

Vraag welk woord gaat over 'heimwee naar vroeger' (nostalgie) en welk woord over somberheid (melancholisch).

Tot slot bespreekt u het woord reikhalzend. *Welke twee woorden herken je in dat woord?* (reik, reiken = uitstrekken naar; hals = het gedeelte tussen je hoofd en romp.) Reikhalzend is dus letterlijk: met uitgestrekte nek. U vraagt de leerlingen of zij met hun hals ergens naar toe kunnen reiken. U doet zelf voor hoe je ergens reikhalzend naar uitkijkt. U vertelt dat je zo kijkt als je iets graag wilt of verlangt. De figuurlijke betekenis is dus: met hevig verlangen.

Samen met de leerlingen neemt u het informatieblokje, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U staat alleen nog stil bij de themawoorden die de leerlingen moeilijk vinden. U licht de woorden toe die nog niet in het script behandeld zijn: continueren, de cyclus, de kringloop, de ontwikkeling, terugvallen op. U vraagt de leerlingen in duo's om een voorbeeld te bedenken van een kringloop of cyclus. (bijvoorbeeld: seizoenen; water - waterdamp - neerslag - water; vlinder - eitjes - rups - pop - vlinder)

Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U corrigeert opdracht 1 en 2 terwijl u rondloopt. Ondersteun de leerlingen waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Na verloop van tijd geeft u de leerlingen een seintje dat zij, ook als ze nog niet klaar zijn, met opdracht 3 en 4 beginnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. gedurende
- b. van oudsher
- c. reikhalzend
- d. omstreeks
- e. melancholisch
- f. continueren

Opdracht 2

Verleden (vroeger)	Heden (tegenwoordig)	Toekomst
kort geleden net nog onlangs pas recent tot voor kort vervlogen voorbijen tijden zojuist	nu momenteel op dit ogenblik	bijna binnenkort later spoedig straks zo meteen

Opdracht 3

De cyclus: de kringloop, telkens terugkomen, cirkel, telkens terugkeren, herhaling, vaste volgorde, dezelfde fasen

De nostalgie: heimwee, verlangen naar vroeger, terugkijken, lang geleden, melancholisch, vervlogen, voorbijen tijden, terugdenken aan vroeger

De ontwikkeling: het proces, de groei, de verandering, verschillende fasen, verschillende stappen, de vooruitgang

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke themawoorden gaan over iets wat blijft doorgaan of terugkomt?

Verrijking: Veel themawoorden kun je gebruiken als je het over de ontwikkelingen in een bedrijf hebt. Kies er drie uit en maak er een zin mee over een bedrijf.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Hoofdgedachte en hoofdzaken

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het herkennen en benoemen van het onderwerp, de hoofdgedachte en hoofdzaken van een tekst.
LESDOEL	De leerling kan: – het onderwerp, de hoofdgedachte van een tekst herkennen en benoemen; – de hoofdzaken en bijzaken van een tekst benoemen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	Opdracht 1 is klassikaal. De leerlingen maken opdracht 2 tot en met 5 in duo's.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende tekst op het bord:

Het leven is erg veranderd met de komst van het internet en de sociale media. Nieuws van over heel de wereld is te zien: uit andere Zuid-Amerikaanse landen, uit de Verenigde Staten van Amerika en uit Europa. Informatie is makkelijk op te zoeken. Films zijn te bekijken. Ook contact met mensen, zoals familie in het buitenland, is makkelijker. Het internet en de sociale media hebben dus veel voordelen.

INTRODUCTIE

U vertelt dat de les over de belangrijkste informatie uit een tekst halen gaat. *Welke woorden hebben daar mee te maken?* (hoofdgedachte, hoofdzaken, kernzinnen) *Waarom is het belangrijk dat je de hoofdzaken makkelijk uit een tekst kunt halen?* (beter begrijpen en onthouden van de tekst, kunnen navertellen en samenvatten)

U vertelt dat in de tekst een oudere mevrouw aan het woord komt die vertelt over vroeger en nu.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het onderwerp	Is het antwoord op de vraag: 'Waar gaat de tekst over?' Het bestaat uit een of een paar woorden.
Hoofdgedachte	Is het antwoord op de vraag: 'Wat zegt de schrijver over het onderwerp?' De hoofdgedachte zegt in één zin wat de schrijver duidelijk wil maken over de tekst. Bijvoorbeeld: Het leven vroeger was veel beter dan nu.
Hoofdzaken	De belangrijkste informatie in een tekst. De hoofdzaken vind je in de kernzinnen. Elke alinea heeft een kernzin. Dat is vaak de eerste of de laatste zin van een alinea.
Bijzaken	Minder belangrijke informatie in een tekst, zoals voorbeelden of extra uitleg. Bijzaken maken de tekst duidelijker, leuker of beter te begrijpen. Bijzaken zijn de uitwerking van de kernzinnen.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U geeft voorbeelden van onderwerpen, zoals 'vrouwenvoetbal', 'de invloed van sociale media' of 'het leven vroeger en nu'. U vertelt dat de hoofdgedachte altijd een volledige zin is, bijvoorbeeld: Het leven was vroeger op allerlei punten veel beter dan nu. Bij de hoofdzaken vertelt u erbij dat de kernzin ook op andere plekken kan staan.

U bespreekt de voorbeeldtekst op het bord. U vertelt dat voor het vinden van het onderwerp de vraag wordt gesteld: Waar gaat de tekst over? U geeft de leerlingen even de tijd om na te denken. (antwoord: Over het internet en de sociale media).

U vervolgt door te zeggen dat de hoofdgedachte het antwoord is op de vraag: Wat zegt de schrijver over het onderwerp? U geeft de leerlingen weer even tijd om na te denken. Laat een leerling de vraag beantwoorden (Het internet en de sociale media hebben dus veel voordelen.)

U leest elke keer een zin en vraagt of die belangrijke informatie bevat (hoofdzaken) of minder belangrijke zaken als extra uitleg of een voorbeeld (bijzaken).

(Het leven is erg veranderd met de komst van het internet en de sociale media. - hoofdzaak
Nieuws van over heel de wereld is te zien. - hoofdzaak

Uit andere Zuid-Amerikaanse landen, uit Amerika en uit Europa. - bijzaak, uitleg/uitbreiding van de zin ervoor

Informatie is makkelijk op te zoeken. - hoofdzaak

Films zijn te bekijken. - hoofdzaak

Ook contact met mensen, zoals familie in het buitenland, is makkelijker. - hoofdzaak met 'zoals familie in het buitenland' als bijzaak

Het internet en de sociale media hebben dus veel voordelen. - hoofdzaak/hoofdgedachte)

U licht opdracht 1 toe: *Er staat 'Lees de tekst globaal'. Hoe lees je ook alweer globaal? Waar let je dan op?* (Je leest vooral de hoofdzaken. Je leest de titel, de tussenkoppen, de inleiding en het slot en je bekijkt de afbeelding.) U geeft de leerlingen kort de tijd om de teksten globaal te lezen en de opdracht te maken. U geeft daarna meerdere leerlingen de beurt en laat hen hun antwoord vertellen. U geeft nog niet aan of het goed is of niet. Alles wat ze denken is goed, als ze het kunnen uitleggen waarom ze dat denken.

Daarna leidt u opdracht 2 in. De leerlingen moeten tekst 2 intensief lezen.

U vraagt: *Hoe lees je intensief?* (Je leest helemaal en precies. Je let op verbanden en signaalwoorden. Je zoekt het onderwerp en de hoofdgedachte.)

U legt uit dat bijzaken makkelijker herkend kunnen worden door signaalwoorden van het tekstverband 'voorbeeld': bijvoorbeeld, zoals, denk aan.

U licht ook de overige opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 10.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden		
de aanvulling	de documentaire	ordinair
de basiskleding	eigenlijk	de sociale zekerheid
de bezigheid	het groepsdier	tenminste
combineren	herhaaldelijk	het zelfbehoud
degelijk	hooggesloten	de zienswijze
Uitdrukking/spreekwoord		
in zwang komen		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal. U vraagt na het bespreken van de antwoorden bij opdracht 4 of alle kernzinnen de eerste of laatste zin van de alinea waren.

Antwoorden

Opdracht 1

Eigen antwoorden. Bijvoorbeeld: Hypes en mode, de mening van de mevrouw over hypes en mode

Opdracht 2

- a hypes en mode
- b Basiskleding en degelijke kleding van vroeger is beter dan de kleding nu.

Opdracht 3

- a Alinea 1, 2 en 4
- b Alinea 3, 5 en 6

Opdracht 4

Alinea 2: Misschien doen we dus wel mee met een hype of modeverschijnsel uit zelfbehoud.

Alinea 4: Net als de kringlopen in de natuur, hebben sommige hypes en modeverschijnselen ook een cyclus: ze komen jaren later weer terug.

Alinea 6: Je kunt dus beter basiskleding en degelijke kleding in je kast hebben hangen, dan de modieuze, vaak te ordinaire kleding.

Opdracht 5

- a Bijvoorbeeld: De mens is een groepsdier. Sommige hypes en modeverschijnselen hebben een cyclus, sommige mode vindt mevrouw Sharmila niets. Het is goed om basiskleding te kopen/hebben.
- b Bijvoorbeeld: twisten, broeken met wijde pijpen, minirokken

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Noem een hoofzaak en een bijzaak uit alinea 6.

Vrijking: Schrijf zelf een extra alinea bij de tekst met nog een hoofzaak en een of meerdere bijzaken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun antwoord toelichten. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 2

Hypes en mode

- 1 De tachtigjarige mevrouw Sharmila komt van oudsher uit Paramaribo. In dit artikel vertelt ze wat haar zienswijze is over hypes en mode. Ook vertelt ze over de verschillen tussen vroeger en nu.

Groepsdier

- 2 Recent zag ik een documentaire over waarom mensen meedoen aan hypes en mode. De mens is eigenlijk een groepsdier: we willen graag bij de groep horen. Misschien doen we dus wel mee met een hype of modeverschijnsel uit zelfbehoud. In de natuur betekent bij de groep horen: veiligheid en bescherming. Het helpt dus om te overleven. Dat geldt niet alleen voor voorbije tijden, maar bij een groep horen geeft ook nu nog steeds sociale zekerheid.

Nostalgie

- 3 “Ik denk nostalgisch terug aan vroeger. Omstreeks de jaren ‘60 van de vorige eeuw, was twisten bijvoorbeeld een leuke bezigheid. Ik keek reikhalzend uit naar een moment van vrije tijd om de ‘twist’ te gaan dansen! Goed voor de beweging en lichamelijke ontwikkeling. Dat waren mooie, maar helaas vervlogen tijden.”

Opnieuw in de mode

- 4 Net als de kringlopen in de natuur, hebben sommige hypes en modeverschijnselen ook een cyclus: ze komen

jaren later weer terug. Zo zag je de broek met wijde pijpen gedurende de afgelopen eeuw een paar keer weer in de mode terug. Net zoals herhaaldelijk de legging weer in zwang komt. Zo zal de cyclus van een modeverschijnsel wel telkens continueren.

Terug naar de basis

- 5 Vroeger droeg de jeugd vooral degelijke kleding: hooggesloten truitjes en lange rokken of broeken. Nu zie je wel eens mode die in mijn ogen niet kan. Tot voor kort waren minirokken in de mode. Of misschien zijn ze nog steeds wel in de mode? Dan word ik wel melancholisch. Vroeger zagen de dames er tenminste netjes uit. Ik waardeer de mode van vroeger veel meer dan de mode van tegenwoordig.
- 6 Een nette gewassen en niet gescheurde lange broek, een lange rok en een blouse. Die kun je altijd aandoen. Naar mijn idee kun je het best goede basiskleding kopen. Je combineert die met leuke aanvullingen als een hoedje of mooie sjaal. Als je niet weet wat je zult aantrekken, kun je altijd terugvallen op zo’n prachtig kledingstuk. Je kunt dus beter basiskleding en degelijke kleding in je kast hebben hangen, dan de modieuze, vaak te ordinare kleding.

Alle zinsdelen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met het herkennen en benoemen van alle zinsdelen.
LESDOEL	De leerling kan alle zinsdelen herkennen en benoemen.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	Opdracht 1 wordt in duo's gemaakt. Daarbij maken de leerlingen de opdracht eerst individueel, waarna ze hun antwoorden bespreken en waar nodig aanpassen. Voor opdracht 2, de woordquiz, verdeelt u de klas in groepjes van drie of vier leerlingen. U stelt de vragen van de quiz klassikaal. Elk groepje geeft gezamenlijk antwoord.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

1. ... kopen broeken en schoenen.
2. De kinderen bedanken ... voor de cadeaus.
3. We zouden alle antwoorden goed moeten hebben vandaag.
4. Ik geef nu/haar/zeker de goede antwoorden.
5. Ik zie een vogel
6. De kinderen
7. De som wordt gemaakt

INTRODUCTIE

U vertelt dat de leerlingen in deze les alle zinsdelen die ze eerder hebben geleerd, zullen herhalen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een zin bestaat uit verschillende zinsdelen. Die kun je benoemen met behulp van de Infographic Zinsdelen.

Instructie

U licht opdracht 1 toe en gaat na of die door iedereen begrepen is.

U bespreekt de opdracht kort na en legt vervolgens de spelregels en werkwijze van de zinsdelenquiz uit.

U neemt de zinsdelenquiz af door steeds een vraag te stellen. Elk groepje noteert de antwoorden. Daarna bespreekt u de antwoorden en kan elk groepje zijn score berekenen en noteren.

NB: dit is géén toets, de quiz is bedoeld om alle zinsdelen nog een keer aan bod te laten komen op een andere manier dan gewoonlijk.

vraag 1: U wijst op zin 1 op het bord. Bedenk een onderwerp voor deze zin. Het onderwerp moet uit minstens drie woorden bestaan. (1 punt)

vraag 2a: U wijst op zin 2 op het bord. Maak deze zin af met een juist zinsdeel. (1 punt)

vraag 2b: Welk zinsdeel heb je ingevuld? (lijdend voorwerp, 1 punt)

- vraag 3a: U wijst op zin 3 op het bord. Wat is het gezegde in deze zin? (zouden moeten hebben, 1 punt)
- vraag 3b: Is het een werkwoordelijk of een naamwoordelijk gezegde? (werkwoordelijk gezegde, 1 punt)
- vraag 4: U wijst op zin 4 op het bord. Ik wil een meewerkend voorwerp toevoegen aan de zin. Welk van de onderstreepte woorden moet ik kiezen? (haar, 1 punt)
- vraag 5: U gebruikt bij deze vraag de stopwatch om de tijd op te nemen. De leerlingen mogen pas gaan schrijven als u het zegt en moeten na 30 seconden stoppen. U wijst op zin 5. Schrijf in 30 seconden zoveel mogelijk bijwoordelijke bepalingen van plaats op die in deze zin passen. (1 punt per juist bijwoordelijke bepaling)
- vraag 6a: U wijst op zin 6. Maak de zin af met een naamwoordelijk gezegde, dat uit minstens vier woorden bestaat. (1 punt)
- vraag 6b: Wat is het naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde? (1 punt)
- vraag 7: U gebruikt bij deze vraag de stopwatch om de tijd op te nemen. De leerlingen mogen pas gaan schrijven als u het zegt en moeten na 30 seconden stoppen. U wijst op zin 5. Schrijf in 30 seconden zoveel mogelijk handelende voorwerpen op die in deze zin passen. (1 punt per juist handelend voorwerp)

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1a. U neemt samen met de leerlingen het stappenplan op de Infographic Zinsdelen door, totdat alle zinsdelen benoemd zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Doe dit voordat u start met de zinsdelenquiz.

Antwoorden

Opdracht 1

- pv: vertellen; wg: vertellen; ow: Mijn opa en oma; lv: verhalen; bwb anders: over vervlogen tijden
- pv: waren; ng: waren vriendelijker; naamwoordelijk deel ng: vriendelijker; ow: de mensen; bwb tijd: toen; bwb hoedanigheid: voor elkaar
- pv: werden; wg: werden opgelost; ow: problemen; bwb hoedanigheid: samen; hv: door de mensen
- pv: leenden uit; ow: burenen; lv: spullen; mv: elkaar; bwb anders: bijvoorbeeld

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een zin met minstens vier verschillende zinsdelen.

Verrijking: Schrijf een zin met minstens zes verschillende zinsdelen.

AFSLUITING

U bespreekt kort de antwoorden van de quiz. Ga ook kort in op de antwoorden die de leerlingen bij de terugkijkopdracht gegeven hebben.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Herkomst van achternamen

BEGINSITUATIE	De leerling: – is bekend met het feit dat er in ons land verschillende bevolkingsgroepen wonen; – weet dat het Nederlands de schooltaal is.
LESDOEL	De leerling kan de herkomst van Surinaamse achternamen verklaren.
MATERIALEN	Eventueel internet
ORGANISATIE	De leerlingen doen de opdrachten 1 en 2 eerst individueel. Daarna mogen ze hun antwoorden bespreken en waar nodig aanpassen. Opdracht 3 wordt in groepjes van vier leerlingen uitgevoerd.

VOORBEREIDING

Schrijf de volgende namen op het bord:

Bennie Tevreden

Rocky Steengroeve

K. Meel

M. Schenkers

W. Olieberg

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen: *Heb jij je voornaam zelf gekozen? Hoe kom je dan eraan?* (die hebben je ouders gekozen). *Wie heeft jouw achternaam gekozen?* (je achternaam kies je niet, die komt van je voorouders). Bekijk de achternamen op het bord. Laat de leerlingen daarop reageren: Herken je namen die op het bord staan? Welke vind je bijzonder?

U vertelt de leerlingen: *Vandaag ga je kijken naar de herkomst van Surinaamse achternamen.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In Suriname komen mooie en bijzondere achternamen voor. De herkomst ervan kun je op verschillende manieren verklaren.

Veel achternamen klinken Nederlands en komen ook in Nederland voor.

Naam	Sport	Herkomst achternaam
Miquel van Assen	atleet	Geografisch (plaatsnaam)
Ginty Vrede	kickbokser	Geografisch (plantage)
Murthel Groenhart	kickbokser	Plantage (hout)
Edgar Davids	voetballer	Voornaam eigenaar plantage
Edson Braafheid	voetballer	(goed) gedrag op de plantage
Melvin Manhoef	kickbokser	Samenstelling uit twee Nederlandse woorden (klinkt Nederlands, maar het woord bestaat niet)
Letitia Vriesde	atlete	Letterverwisseling (de Vries)

Immigranten brachten weer heel andere namen met zich mee:

Naam	Bekend om	Herkomst achternaam
Virgil Soeroredjo	badmintonspeler	Java
Jaïr Tjon En Fa	baanwielrenner	China
Fereisa Joemmanbaks	actrice / model	India
Humphry Campbell	zanger	Cariben: met de oorsprong in Engeland, Ierland of Schotland

Fantasie

Bij het bedenken van achternamen werd ook veel fantasie gebruikt. Bijvoorbeeld:

- Omgekeerde namen. Misschien ken je wel iemand met de achternaam Rebo. Lees je de naam achterstevoren dan herken je vast het Nederlandstalige woord 'ober'. Zo'n omgekeerde naam noemt je een anagram.
- Lettergrepen verwisselen. Verwissel de lettergrepen van de achternaam Smidhoef en je krijgt het woord 'hoefsmid'.

Instructie

U vertelt de leerlingen dat ieder van ons een voor- en achternaam heeft. Toch zijn de meeste Surinaamse achternamen pas in de 19^e eeuw ontstaan. (In feite werden achternamen in Nederland en zijn koloniën pas verplicht als gevolg van de Napoleontische overheersing van Nederland. De Fransen voerden de burgerlijke stand en de achternamen in. Dat bleef na de Napoleontische periode bestaan.) Dat is de eeuw waarin de slavernij werd afgeschaft.

Vrije mensen hadden al eerder een achternaam voor zichzelf bedacht. Maar mensen die als slaafgemaakten op een plantage hadden gewerkt, mochten dat niet zelf bedenken. De voormalige slaafgemaakten mochten ook geen achternaam in het Sranan kiezen.

U neemt het informatieblokje samen met de leerlingen door. Hierin zijn tabellen met namen van bekende mensen opgenomen die geboren zijn in Suriname. U bespreekt steeds de herkomst van hun achternamen.

U vertelt dat met het bedenken van achternamen de bijzondere Surinaamse achternamen zijn ontstaan. De herkomst is vaak een Nederlands woord of het klinkt Nederlands. *Wie kan vertellen hoe dat komt?* (Suriname was een Nederlandse kolonie. Er woonden tijdens de koloniale tijd Nederlanders in Suriname die het voor het zeggen hadden. Zij bedachten meestal ook als ambtenaren bij de Burgerlijke Stand deze achternamen.)

U bekijkt de kaart die is opgenomen bij de informatie. U vertelt dat op de wereldkaart is te zien waar immigranten die in Suriname zijn komen wonen vandaan komen. Zij brachten weer heel anders klinkende achternamen met zich mee.

Er werd veel fantasie gebruikt om namen te bedenken, soms in de vorm van een soort taalgrapje.

U bespreekt het gebruik van anagrammen en wisselingen van lettergrepen in bestaande achternamen.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. Vertel dat de antwoorden bij de opdracht in de eerste tabel gevonden kunnen worden. Bij opdracht 2 licht u nog eens toe wat een anagram is. Bij 2b vertelt u de leerlingen dat ze het antwoord weer kunnen vinden in de eerste tabel. Maar dan moet eerst het anagram opgelost zijn.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben, de opdrachten 1a en 2a. Kijk steeds met de leerlingen terug naar het informatieblokje en laat zien hoe je de herkomst van de achternamen kunt ontdekken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Tot slot bespreekt u kort de antwoorden van de opdrachten.

Antwoorden

Opdracht 1

- Arnolds: deze naam kan afkomstig zijn van de voornaam van de plantage-eigenaar.
- Amstelveen; herkomst: Geografie - plaatsnaam.
- Ceder; herkomst: houtsoort van een plantage met hout
- Bovenknecht; herkomst: samenstelling van twee Nederlandse woorden
- Blijheid; herkomst: gedrag (of kenmerk) van iemand

Opdracht 2

- Dhr. Madretsma: Amsterdam
Mevr. Nelom: Molen
Mevr. Neral: Laren
Dhr. Netto: Otten
Dhr. Reemnet: Ten Meer
- Mogelijke antwoorden: 'Amsterdam' en 'Laren' zijn plaatsnamen; Herkomst 'Molen' komt van iemand die bij een molen heeft gewerkt of gewoond; Herkomst 'Ten Meer': iemand die in de buurt van een meer woonde.

Opdracht 3

Eigen antwoorden van de leerlingen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Stel je voor dat je een achternaam voor jezelf mag bedenken. Deze naam moet iets te maken hebben met de plek waar je woont. Schrijf je nieuwe achternaam op.

Verrijking: Stel dat je een achternaam mag kiezen in het Sranan of in een andere Suri-naamse thuistaal. Hoe heet jij dan? Schrijf je naam op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Daarna laat u een paar leerlingen hun achternaam als anagram zeggen.

U noteert welke leerlingen moeite hadden met de opdrachten. Bij de herhalingsles geeft u hun extra aandacht.

Chinese kalender

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent een jaarkalender met dagen, weken en maanden; – weet dat een jaar wordt uitgedrukt in een jaartal; – weet dat Chinees Nieuwjaar een vrije dag is.
LESDOEL	De leerling kan: – uitleggen waarom het Chinees Nieuwjaar niet steeds op dezelfde datum valt; – de namen van de dieren van de Chinese kalender in het Mandarijn uitspreken; – opzoeken welke jaren aan welke dieren verbonden zijn; – opzoeken aan welk dier zijn geboortjaar is verbonden; – praten over menselijke karaktereigenschappen van dieren.
MATERIALEN	Een aantal kalenders met Surinaamse nationale vrije dagen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd. U heeft opgezocht op welke data de nationale vrije dagen van het huidige schooljaar vallen.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen naar de datum van vandaag, morgen en gisteren. U vraagt waar ze dit op kunnen zoeken (kalender). U laat de kalender zien en wijst de data aan. U vraagt welk jaar het is en op welke datum het jaar is begonnen. U vraagt hoe deze dag heet (Nieuwjaar). U zegt dat er behalve deze dag nog een nieuwjaarsdag is.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Op de jaarkalenders die wij gebruiken, is de tijd opgedeeld in maanden, weken en dagen. Het jaar wordt aangeduid met een jaartal. De eerste dag van het jaar is 1 januari en wordt Nieuwjaarsdag genoemd. Deze kalender is afgekondigd door paus Gregorius XIII in 1582. Het is een zonnekalender. De aarde draait in iets meer dan 365 dagen één keer om de zon. Deze periode wordt een jaar genoemd en daarop is deze kalender gebaseerd.

Op de kalender vind je vaak ook informatie over vrije dagen en nationale feestdagen.

Sommige feestdagen vallen elk jaar op dezelfde datum. Bij een aantal feestdagen verschuift de datum elk jaar. Deze feestdagen volgen de maankalender. Hun datum is afhankelijk van de stand van de maan. Omdat de maanstanden volgens de zonnekalender elk jaar op andere dagen vallen, worden ook deze feestdagen elk jaar op een andere dag gevierd. Feestdagen zoals Phagwa, Pasen, Chinees Nieuwjaar en Id Ul Fitr volgen de maankalender.

Het Chinees Nieuwjaar wordt om de twaalf maanden gevierd. Het is op de dag van de eerste volle maan na twaalf maanden. Het valt volgens de zonnekalender in januari of in februari. Elk Chinees jaar krijgt de naam van een dier. Er zijn twaalf dieren. Om de twaalf jaar krijgt een jaar dezelfde dieren naam. Hieronder vind je een schema van de dieren. Met behulp van het gegeven jaartal kan je berekenen welke dieren naam een bepaald jaar zal krijgen. Aan elk dier worden karaktereigenschappen toegeschreven. Als Chinezen zichzelf omschrijven, noemen ze vaak de naam van het jaar waarin ze geboren zijn. Ze zeggen bijvoorbeeld: "Ik ben een draak." Dan bedoelen ze dat ze in het jaar van de Draak zijn geboren en de eigenschappen hebben van een draak.

Instructie

U bespreekt de informatie en gaat in op vragen van leerlingen. U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bij het zoeken naar het juiste dier, moet de leerling gebruikmaken van de gegeven jaartallen in het informatieblokje. Als het gevraagde jaartal lager is dan de gegeven jaartallen wordt er steeds 12 erbij opgeteld tot hij op een van de gegeven jaartallen komt. Het dier dat daarbij hoort, is de oplossing. De uitleg bij opdracht 2b is als volgt: het Chinese jaar begint pas bij het Chinees Nieuwjaar. Op 25 januari 2020 begon het jaar van de Rat. Als je dus op 10 januari 2020 geboren bent, heb je het dierenteken van het vorige Chinese jaar. Dit dierenteken is het Varken. Als de leerlingen bij opdracht 3 niet op gang komen, kunt u een aantal voorbeelden van karaktereigenschappen op het bord schrijven, zoals: slim, moedig, agressief, spraakzaam, opgewekt, nieuwsgierig, verlegen, zelfverzekerd, sociaal, slordig, creatief, ambitieus, eerlijk, geduldig, trouw, ijverig, lui en koppig.

Antwoorden

Opdracht 2

- a. 2025 - Slang, 1996 - Rat, 2075 - Geit
- b. Het jaar van het Varken

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door een aantal leerlingen te laten vertellen wat ze voor de les niet wisten en nu wel weten. U laat een aantal leerlingen ook vertellen welk dier ze volgens de Chinese kalender zijn. Vraag ook of ze zichzelf in de eigenschappen van het betreffende dier herkennen. U haalt de schriften op voor controle.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Interviewen

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent het verschil tussen open en gesloten vragen; – heeft in leerjaar 7 al geoefend met doorvragen; – heeft in leerjaar 7 interviewvragen bedacht, een interview afgenomen en geoefend met zich voor te bereiden op een interview.
LESDOEL	De leerling kan: – interviewvragen bedenken; – een interview afnemen met een geïnteresseerde houding; – doorvragen tijdens een interview; – de interviewtechniek van anderen beoordelen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepjes van drie aan opdracht 1, 2 en 4. Ze werken individueel aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

Stel een leerling de volgende vragen over de vorige les Spreken en luisteren.

U neemt daarbij een ongeïnteresseerde houding aan:

- (gesloten vraag:) *Heb je bij les 7 een presentatie gehouden?*
- (open vraag: maar heeft kort antwoord als gevolg) *Waarover ging jouw presentatie?*
- (open vraag: heeft een lang antwoord als gevolg) *Wat is er zo bijzonder aan die rage?*
- (open vraag: maar heeft kort antwoord als gevolg) *Wat was het doel van je presentatie?*
- (gesloten vraag:) *Heb je geprobeerd boeiend te vertellen?*
- (open vraag: heeft een lang antwoord als gevolg) *Waarom kan ik merken hoe je dat hebt gedaan?*

Stel een andere leerling dezelfde vragen, maar neem nu een geïnteresseerde houding aan. U kunt uit interesse ook nog extra vragen stellen.

Besprek aan de hand van bovenstaande voorbeelden:

- het verschil in houding: hoe zie je dat iemand geïnteresseerd is? (bijvoorbeeld: rechtop zitten, de ander aankijken, goed luisteren naar de ander, doorvragen, vriendelijk kijken, knikken en hmm zeggen);
- het verschil tussen gesloten vragen (waarop het antwoord ja of nee is), open vragen, en doorvragen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een interview is een vraaggesprek. Je bent geïnteresseerd in wat de ander te vertellen heeft. Je bent nieuwsgierig en wilt weten wat de ander denkt, vindt en heeft meegemaakt.

In een interview stel je daarom zoveel mogelijk open vragen. Open vragen beginnen met w/h-woorden zoals: wat, waarom, waardoor en hoe.

Is de vraag niet volledig of onduidelijk beantwoord, vraag dan door:

- vraag om uitleg;
- vraag om een voorbeeld.

Tijdens het interviewen heb je een geïnteresseerde houding:

- Je zit rechtop;
- Je kijkt de ander aan;
- Je luistert intensief en vraagt door;
- Je kijkt vriendelijk;
- Je knikt en maakt af en toe passende geluiden.

Let op:

In een interview kun je een gesloten vraag gebruiken als inleiding op een open vraag.

Gesloten: Vind je dat je een smartphone nodig hebt?

Open: Waarom vind je dat je een smartphone nodig hebt?

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt de leerlingen open vragen aan u te stellen, bijvoorbeeld: Waarom bent u leerkracht geworden? Hoe bent u opgegroeid? Vraag vervolgens waarom open vragen belangrijk zijn bij een interview. (Het geeft de geïnterviewde de gelegenheid te vertellen. Zo krijg je meer informatie.)

U licht de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

U vertelt de leerlingen dat ze bij opdracht 4 zelf de drie rollen moeten verdelen. Na elk interview wordt er van rol gewisseld.

De geïnterviewde: – vertelt over ‘vroeger en nu’;
– let op een goede spreekhouding.

De interviewer let op een goede luisterhouding.

De observator: – let op de luisterhouding van de interviewer;
– vult het observatieschema in.

U neem kort het observatieschema met de leerlingen door. Laat de observatiepunten overnemen in het schrift. De leerlingen moeten dit schema invullen voor elke ‘interviewer’ van hun groep.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. a = ja; b = nee; c = nee; d = ja; e = nee; f = ja; g = ja; h = ja; i = ja
b. vragen: a, d, f, g, h en i

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Interview nog een andere klasgenoot. Probeer zoveel mogelijk door te vragen.

Verrijking: Stel een vraag en stel daarna achter elkaar drie doorvraagvragen. Wat levert dat op? Wordt het interview er interessanter van of juist niet? Probeer het uit.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat de leerlingen vertellen.

U noteert uw bevindingen tijdens het observeren. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid.

Een fabel schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft eerder Anansi-verhalen gelezen; – heeft al geoefend met het schrijven van fantasieverhalen; – weet wat citaten zijn en kan die herkennen in een tekst.
LESDOEL	De leerling kan: – een fabel schrijven; – citaten gebruiken in een verhaal.
MATERIALEN	Kladpapier; schrijfpapier
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 2 en 4 in duo's. De overige opdrachten worden individueel uitgevoerd.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen naar hun favoriete Anansi-verhaal.

Waarom vind je dit verhaal zo leuk? En waarom vinden veel mensen Anansi-verhalen zo leuk?

U vertelt dat leerlingen in deze les een Anansi-verhaal gaan schrijven. Vertel er bij dat dit verhaal niet in deze les af hoeft. Ze kunnen het ook later of thuis afmaken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **fabel** is een verzonden dierenverhaal waarin dieren zich gedragen als mensen. Veel fabels worden al eeuwenlang doorverteld.

Bekende fabels zijn die van de spin **Anansi**. Anansi probeert met zijn slimheid een oplossing te bedenken voor zijn problemen.

Vaak gaat het verhaal zo:

- 1 *begin*. Anansi heeft een probleem.
- 2 *ontwikkeling*. Anansi heeft een plan om zijn probleem op te lossen en gaat op pad om zijn plan uit te voeren.
- 3 *climax*. Het spannendste deel van het verhaal. Aan de oplossing kan je zien, dat Anansi het karakter van de andere dieren of personen in het verhaal goed kent. Je leest ook hoe de andere personages reageren.
- 4 *einde*. Hierin wordt verteld hoe het afloopt met Anansi. Dit is meestal goed, want hij is vaak iedereen te slim af. Soms loopt het ook slecht voor hem af. Dan zijn bijvoorbeeld het Konijn, de wijze Schildpad of de goedgehartige Hond hem te slim af.

In de verhalen van Anansi komen veel citaten voor; dat zijn zinnen die iemand letterlijk zegt.

De goede vrienden van Anansi

- 1 Anansi zat te piekeren. Hij had zoveel rekeningen om te betalen. Bovendien was alles zo duur geworden in de supermarkt. En toch moet hij geld hebben om eten te kopen. Anansi bedenkt een plan. Hij vond dat hij goede vrienden had. Die zouden hem wel wat geld willen lenen om hem en zijn gezin te helpen.
- 2 Broer Konijn gaf hem wat, en zus Kip, Bert Bofru, August Aap, Patricia Papegaai, opa Asaw Olifant, tante Schildpad en zelfs oom Sprinkhaan. Maar steeds vroegen ze: “Wanneer krijg ik het terug?” Tijger Tigri gromde zelfs: “Als ik het niet terugkrijg, vermoord ik je!” “Over twee weken krijgen jullie je geld zeker, zeker”, beloofde Anansi. Maar na twee weken kon hij niemand terugbetalen. Hij besloot zich schuil te houden in het bos. Toen hij een eindje van het dorp verwijderd was, hoorde hij iemand kreunen. Het bleek de oude Asaw te zijn. Zwak en verziekt lag hij onder een boom. “Mijn einde is gekomen”, zuchtte hij moeizaam. “Ik waak wel over je”, zei Anansi medelijdend. Nu snapte hij waarom Asaw hem als enige niet had lastiggevalen. Hij bedacht ook dat Asaw hem zelfs na zijn dood zou kunnen helpen. Meteen nadat de olifant stierf, stroopte hij diens huid af en deed die om. Vermomd als een ziek, vermagerd beest sjokte hij het dorp binnen.
- 3 “Wat zie je eruit, opa Asaw, ben je ziek?”, riep iedereen. “Wat is er gebeurd?”
“Nou, jullie weten toch dat ik Anansi geld had geleend?”
“Ik ook, ik ook,” riep iedereen.
“En nu had ik zelf geld nodig en toen ben ik het hem terug gaan vragen.”
“Wij ook, wij ook!” riep iedereen.
“Maar toen wilde hij het niet teruggeven”, zuchtte Olifant-Anansi.
“Aan mij ook niet!” galmde weer het koor van schuldeisers.
“Ik vermoordje, riep ik toen naar Anansi toe.” Daar werd iedereen stil van. Heel zacht zei Tigri: “Dat heb ik ook gezegd. Daar heb ik ooit mee gedreigd.”
“Had ik dat maar nooit gezegd”, kreunde Olifant-Anansi. “Anansi spuugde toen op me...”
“Oooh...” Iedereen voelde wat er zou komen.
“Sindsdien ben ik mijzelf niet meer. Ik voel me ziek en ellendig. Had ik maar nooit mijn geld teruggevraagd!”
- 4 Iedereen ging verdrietig naar huis. De volgende morgen liep Anansi vrolijk fluitend door het dorp. Als hij iemand tegenkwam, riep hij opgewekt: “Als je je geld terug wilt, dan kun je het vanmiddag bij me komen halen!”
“Nee, laat maar, dat hoeft niet meer. Laat maar zitten”, zei iedereen.
Wat is het toch prettig als je zulke goede vrienden hebt, dacht Anansi.

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door.

U leest het verhaal ‘De goede vrienden van Anansi’ voor of vraagt enkele leerlingen het voor te lezen.

Na het lezen, voert u een klassengesprek over het begin, de ontwikkeling, de climax en het einde van het verhaal:

- Wat is Anansi's probleem in deel 1, het begin van het verhaal? (Ik moet geld hebben om eten te kopen.)
- Wat is zijn plan? (Anansi wil geld lenen bij zijn vrienden.)
- Wat gebeurt er in deel 2, de ontwikkeling? (Iedereen van wie Anansi geld leent, wil weten wanneer hij het terug krijgt. Dat vindt Anansi vervelend. In het bos wacht hij tot de stervende olifant Asaw dood is en stroopt hem zijn huid af. Met de huid om zich heen geslagen, gaat hij terug naar het dorp.)
- Wat voor spannends gebeurt er in deel 3, de climax? (Anansi, vermomd als olifant, vertelt dat hij bedreigd had om Anansi te vermoorden en dat Anansi hem toen bespuugde. Sindsdien is hij ziek. Alle dieren zijn bang dat hen hetzelfde zal overkomen.)
- Wat gebeurt er in deel 4, het slot? (Anansi, nu weer als spin, vertelt rond dat iedereen hem zijn uitgeleende geld terug kan vragen, maar niemand durft dat.) Loopt het dus goed of slecht af met Anansi? (goed)
- U vraagt de leerlingen een citaat te zoeken in de tekst en laat enkele leerlingen er een voorlezen. U legt uit: citaten maken een verhaal echter, ze maken het makkelijker om je in te leven in het verhaal, alsof je er zelf bij was.

U gaat kort in op de boodschap van het verhaal. *Wat vinden jullie van Anansi? Is Anansi zelf een goede vriend? Wat wil het verhaal je vertellen?*

Vervolgens licht u de opdrachten kort toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. U vertelt dat vandaag een begin wordt gemaakt met het verhaal, maar dat ze dat later (eventueel thuis) afmaken. U bepaalt zelf waar en wanneer u het verhaal af laat schrijven, maar zorgt dat iedereen zijn verhaal klaar heeft voor les 30 Spreken en Luisteren. Dan gaan ze het verhaal voorlezen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

Verlengde instructie

Samen met de leerlingen die dat nodig hebben voert u opdracht 1 uit: fantasieer samen met de leerlingen waar het verhaal 'Anansi is de tijd te slim af' over zal gaan.

U schrijft de titel van het verhaal op en vraagt: *aan wie of wat moet je denken bij het woord 'tijd'?* U schrijft de woorden als een woordspin om de titel heen. Stuur de gedachten van de leerling eventueel in de richting van zon en maan, ochtend, avond, maanden, seizoenen enzovoort.

U kunt ook het volgende begin geven: *Anansi heeft genoeg van de regentijd. Hij wil de klok vooruitzetten naar een droge tijd. Hoe gaat Anansi dat voor elkaar krijgen en wat zijn de gevolgen? Is het wel verstandig om in de natuur in te grijpen?* U laat de leerlingen bedenken hoe het verhaal verder gaat en assisteert met het opschrijven van steekwoorden bij opdracht 2.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Tijdens de observaties schrijft u vijf zinnen op die spannend voorgelezen kunnen worden. Bewaar deze zinnen voor les 30.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de eerste zin van je verhaal opnieuw. Schrijf het zo, dat de lezer heel nieuwsgierig wordt naar de rest van het verhaal.

Verrijking: Bedenk een andere titel voor een Anansiverhaal.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U vertelt de leerlingen nogmaals dat ze het verhaal thuis af mogen schrijven en dat ze in les 30 Spreken en Luisteren hun eigen verhaal gaan voorlezen.

U vertelt ook dat de volgende les Schrijven (les 24) zal gaan over het schriftelijk beoordelen van iets, bijvoorbeeld een boek. De leerlingen kunnen zich hierop voorbereiden door alvast een boek te lezen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie – Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens

BEGINSITUATIE	De leerling kent de functie van leestekens en hoofdletters en kent de regels voor het gebruik ervan.
LESDOEL	De leerling kan hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens correct gebruiken.
MATERIALEN	– Voor elke leerling een kladblaadje – Plakband om blaadjes op het bord te plakken – Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel, behalve bij opdracht 1. Daar werken ze in duo's.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende zin zonder hoofdletter, leestekens, trema en apostrof op het bord: ik zeg net tegen gregory ik weet niet of we het werk met z n tweeën kunnen doen

U vraagt vervolgens een leerling om de zin voor te lezen. U vraagt: *Wat is er nog niet goed aan deze zin?* (hoofdletters, dubbele punt, aanhalingstekens, trema en apostrof ontbreken)

U vraagt enkele leerlingen de ontbrekende tekens toe te voegen. (Ik zeg net tegen Gregory: "Ik weet niet of we het werk met z'n tweeën kunnen doen.")

U vertelt dat de leerlingen in deze les zullen oefenen met het gebruik van hoofdletters, leestekens en de bijzondere tekens.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

- Leestekens helpen je om een tekst goed te kunnen lezen.
- Hoofdletters laten zien dat er een nieuwe zin of een citaat begint. Je schrijft ze ook bij namen van mensen, aardrijkskundige namen en officiële feestdagen.
- Bijzondere tekens gebruik je om te voorkomen dat je een woord verkeerd leest of uitspreekt. Gebruik de infographic Leestekens en bijzondere tekens om de spellingsregels na te lezen.

Toelichting

De informatie met betrekking tot het gebruik van hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens uit voorgaande thema's is hier niet expliciet opgenomen. Daarvoor gebruikt u de betreffende lessen en infographics van dit en het voorgaande leerjaar. Het betreft de lessen 9 van alle thema's uit leerjaar 7 als het gaat om hoofdletters en leestekens en thema 3 les 25, thema 4 les 9 en thema 5 les 17 van leerjaar 8 wat betreft de bijzondere tekens.

Instructie

U schrijft de volgende tekens naast elkaar op het bord: komma, puntkomma, dubbele punt, trema, apostrof, koppelteken, vraagteken, uitroepetekens en aanhalingstekens.

U vraagt: *Wat weten jullie nog over het gebruik van ... (teken noemen)?*

U geeft elke leerling de opdracht zijn of haar naam op het kladblaadje te schrijven en vervolgens een zin te maken waarin dat teken gebruikt wordt. Hierna geven ze hun blaadje door aan een andere leerling die de zin controleert en verbetert. Elke leerling krijgt daarna zijn eigen blaadje weer terug. U herhaalt de opdracht met een ander teken.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met het plaatsen van hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten.

U kunt ook een klein groepje vormen met deze leerlingen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

De opdrachten waarbij de leerlingen in duo's werken, kunnen even goed in groepjes van vier gedaan worden.

Antwoorden

Opdracht 1

Yara: "Een obsessie vind ik het. Vreselijk!"

Asha: "Bedoel je de nieuwste rage? Die Suristep Scooter?"

Yara: "Ja, die bezetenheid, die extreme belangstelling en dat collectieve. Bah!"

Asha: "Kijk, Priya appte. Heel Paramaribo is in de ban van deze hype!"

Yara: "Nou, niets voor mij hoor. Hoe blijf jij trouwens zo cool?"

Opdracht 2

1. Ik zei: "Je moet naar het Jeugdjournaal kijken."

2. "Daar leggen ze alles duidelijk uit", voegde Shivam toe.

Opdracht 3

1. Veel Surinamers hebben familie in Nederland.

2. Suriname is een land aan de noordkust van Zuid-Amerika.

3. De hoofdstad Paramaribo ligt dichtbij de Atlantische Oceaan.

4. Verder wordt ons land begrensd door Brazilië, Guyana en Frans-Guyana.

5. Heb jij weleens fantasieën over emigreren naar Haïti?

Opdracht 4

In de zinnen staan de volgende woorden:

1. opa's - taxi's - garages

2. cafés - wc's - camera's

3. massa's - pralines - etalages

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak twee zinnen. In elke zin moeten ten minste twee hoofdletters, twee leestekens en één bijzonder teken voorkomen.

Verrijking: Schrijf een kort verhaaltje van ongeveer drie zinnen met daarin vier verschillende leestekens en twee bijzondere tekens.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen aangeven welk teken zij het moeilijkst vinden om toe te passen. Vraag door naar de reden, zodat u daar klassikaal of in een kleinere groep nog eens aandacht aan kunt besteden.

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten.

U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Tijd.
LESDOEL	De leerling kan: – de betekenis geven van de aangeboden themawoorden; – synoniemen en tegenstellingen noemen van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Eventueel (online) woordenboek, smartphone met toegang tot internet, zo mogelijk een dobbelsteen per groepje van vier.
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 en 2 individueel. Opdracht 3 maken ze in duo's. Opdracht 4 doen ze in een groepje van vier.

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les gaat over woorden die te maken hebben met een tijdelijk verschijnsel: mode. Mode gaat bijvoorbeeld over kleding die je opeens overal ziet en die veel mensen mooi vinden. Het kan ook over muziek of films gaan. Of over gedrag, de manier waarop je elkaar begroet, hoe je loopt of bepaalde gebaren die je maakt. Voer samen met de leerlingen een gesprek over mode. *Wat is nu in de mode? Hoe weet je dat? Wie bedenkt de mode? Doe je mee aan de mode of juist niet?*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de accessoire	voorwerp dat erbij hoort als aanvulling	Roshni heeft bij elke jurk een bijpassende handtas, schoenen en andere accessoires.
de confectie	in standaardmaten geproduceerd	Het textielbedrijf maakt confectiekleding zoals uniformen en ketelpakken voor bijvoorbeeld politieagenten en automonteurs.
geïnspireerd zijn op / door	gebaseerd op / beïnvloed door	Deze kapsels zijn geïnspireerd op traditionele haarvlechttechnieken bij de marronvrouwen.
de glamour	de schone schijn, uiterlijke glans, overdadige versiering	Bij de première van de film 'Wiren the movie' was veel glitter en glamour te zien op de rode loper.
de/het icoon	een beroemde persoon die mensen als voorbeeld zien	De dichter Michael Slory was een icoon van de Surinaamse schrijverswereld.
de identiteit	persoonlijkheid, wie je bent (naam, geboortedatum enz.)	De politie maakte zijn identiteit bekend door zijn geboortedatum, naam en foto te publiceren.
het imago	beeld dat mensen hebben van iets of iemand	Om meer toeristen te trekken werkt Suriname aan zijn imago als vakantieland.
imiteren	nadoen	Kinderen imiteren vaak de activiteiten van hun ouders.

de influencer	een persoon die anderen beïnvloedt in hun koopgedrag, vaak via sociale media	Een influencer kan een hype veroorzaken zonder iets te zeggen, bijvoorbeeld door een bril of schoenen van een bepaald merk te dragen.
modebewust	de nieuwste mode volgend	De modebewuste bezoekers van de modeshow verzamelden zich rond de catwalk om met eigen ogen te zien wat de nieuwste trends zouden worden.
een oordeel vellen	(be)oordelen, jureren, aangeven wat je ergens van vindt	De jury velst een oordeel over de kleding en kiest dan de winnaar van de ontwerpwedstrijd uit.
passé	uit de tijd, verouderd, voorbij	Koop niet te veel, want wat op dit moment in de mode is, vind je misschien volgend jaar weer passé.
het silhouet	het schaduwbeeld	De ontwerper tekent eerst een silhouet van zijn ontwerp om de vorm van het kledingstuk duidelijk te maken.
de stijl	manier waarop je je gedraagt, kleedt of waarop je dingen doet	Daryl heeft een eigen stijl, hij kleedt zich heel anders dan zijn vrienden.
de trend	ontwikkeling in een bepaalde richting voor langere termijn	De kapper houdt goed bij wat de laatste trend is op het gebied van kapsels: lang, kort, los, strak.

Instructie

U schrijft de themawoorden op het bord. U vraagt de leerlingen vooral op deze woorden te letten. U leest vervolgens het script voor.

Script 1

Influencers zijn belangrijke personen op social media in met name de modewereld. Zij vertellen in hun blogs en vlogs wat de laatste **trend** is of wat trendy gaat worden. **Modebewuste** mensen luisteren altijd vol aandacht naar de adviezen van influencers. Zij willen niet in kleding lopen die **passé** is. **Geïnspireerd door** deze adviezen kopen modebewuste mensen hun kleding. Ook op andere gebieden kijken zij goed naar hun grote voorbeeld, hun **icoon**. Modebewuste mensen nemen vaak de complete leef**stijl** van hun grote voorbeeld over.

U leest de eerste twee zinnen nog eens voor en vraagt de leerlingen naar de betekenis van het woord 'influencer'. Lukt het de leerlingen om de betekenis van het woord 'influencer' uit de zin af te leiden? U kunt vertellen dat veel influencers hun volgers beïnvloeden en proberen over te halen tot het kopen van bepaalde kleding of attributen erbij (accessoires). Zij informeren hun publiek dus over hoe de mode zich ontwikkelt. Dat noem je een trend. Iemand die modebewust is, zal de trend zeker willen volgen. U vraagt: *Modebewust, welke woorden lijken daarop of hebben ermee te maken?* (mode, modern) U vraagt ook naar een tegenstelling van deze woorden. (ouderwets, antiek, passé). Als iets helemaal uit de tijd is, noem je dat passé. Vraag de leerlingen een tegenstelling te bedenken van 'passé'. (modern,

in, trendy, hip). De leerlingen hebben het vorig leerjaar het woord 'inspiratie' geleerd; dat betekent het krijgen van goede ideeën en enthousiast worden. *Wat betekent het dan als je geïnspireerd raakt door iemand?* (je krijgt ideeën door iemand) U vertelt dat als een ontwerp geïnspireerd is op iets, dat het daarop gebaseerd is. Het ontwerp voor het ziekenhuis Wanica bijvoorbeeld is geïnspireerd op de leefwijze in het tropische klimaat en het landschap van Suriname met de Surinamerivier. Je ziet deze elementen terug in het ziekenhuis. Bij het woord icoon laat u de leerlingen bedenken of zij iconen kennen; mensen die een voorbeeld zijn voor anderen.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2

*Niet alleen influencers, maar ook chique tijdschriften beïnvloeden mensen in hun keuze. In deze glossy's staan reportages van galafeesten voor filmsterren en andere beroemdheden. De beroemdheden gaan gekleed in peperdure outfits. Je kijkt je ogen uit bij het zien van al die glitter en **glamour**. Soms proberen mensen deze stijl te **imiteren**. Dan koopt men in kledingwinkels **confectiekleding** die lijkt op de kleding van de sterren. Om het geheel compleet te maken, schaffen ze ook bijpassende **accessoires** aan: sieraden, schoenen en tassen. Zo krijgt een gewone jongere het **imago** van een ster. Het lijkt wel of sommige mensen hun **identiteit** ontleen aan hun kleding.*

U bespreekt de themawoorden uit script 2 door de betekenis uit te leggen. U kunt bij de woorden 'glamour' en 'imiteren' aan de leerlingen vragen om er zelf een synoniem van te bedenken. (glans en nadoen) U vraagt de leerlingen wat een tegenstelling is van confectiekleding. (kleding op maat, een maatpak) En u vraagt leerlingen om in duo's voorbeelden te bedenken van accessoires. Denk hierbij niet alleen aan sieraden en accessoires bij kleding, maar bijvoorbeeld ook aan onderdelen van een keukenmachine of stofzuiger.

Hierna neemt u samen met de leerlingen het informatieblok, de afbeeldingen en de voorbeelden in het leerlingenboek door. U staat alleen nog stil bij de themawoorden die de leerlingen moeilijk vinden. U licht waar nodig de overige begrippen woorden toe: een oordeel vellen, het silhouet. Tot slot licht u de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen begrepen zijn.

Als er dobbelstenen aanwezig zijn, kunnen die in opdracht vier worden gebruikt om te bepalen welke leerling begint.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U corrigeert opdracht 1 en 2 in de schrift, terwijl u langs de leerlingen gaat. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Leerlingen die snel klaar zijn, kunnen vast een groepje vormen om opdracht 4 te doen. U geeft een seintje als ook de andere leerlingen aan opdracht 4 moeten beginnen al zijn enkele nog niet klaar met alle opdrachten.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. een oordeel vellen
- b. glamour
- c. de identiteit
- d. modebewust
- e. imiteren
- f. de confectie(kleding)
- g. accessoires
- h. passé

Opdracht 2

- a. stijl
- b. geïnspireerd op
- c. icoon
- d. imago
- e. oordeel vellen

Opdracht 3

- a. Bijvoorbeeld: Als je de mode van de afgelopen eeuw bekijkt, zie je dat het silhouet sterk veranderd is.
- b. Bijvoorbeeld: trend van nu: lichte zonnebrillen, modetrend passé: wijde kleding

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Beschrijf je eigen identiteit in ongeveer vijf zinnen. Gebruik daarbij drie themawoorden. Onderstreep die themawoorden.

Verrijking: Schrijf een tekst van ongeveer zes zinnen over mode vroeger en nu. Gebruik drie themawoorden en tegenstellingen van themawoorden. Onderstreep de themawoorden en de tegenstellingen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen hun oplossingen vertellen over beïnvloeding voordat er influencers waren.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Houd ook bij welke woorden de meeste leerlingen nog moeilijk vinden. Deze woorden kunt u extra aan bod laten komen in de herhalingsles.

Een recensie lezen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – verschillende tekstsoorten herkennen; – leesstrategieën toepassen om informatie uit een tekst te halen; – beoordelen of een informatiebron geschikt is voor zijn leeftijd en zijn doel.
LESDOEL	De leerling kan een recensie herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 tot en met 5 in duo's. Bij tijdgebrek kunt u de leerlingen één of meer opdrachten individueel laten maken.

INTRODUCTIE

U schrijft in het midden van het bord: Mijn favoriete kledingstuk. Links eronder schrijft u: Zo ziet het eruit. Rechts: Dit vind ik ervan.

U vraagt de leerlingen hun favoriete kledingstuk in gedachten te nemen. U vraagt hun woorden te noemen waarmee ze het kledingstuk beschrijven: *Hoe ziet het eruit?* Laat enkele leerlingen aan het woord en verzamel de woorden die ze noemen aan de linkerkant. Let erop dat het feiten zijn (blauw, met een print, met knopen). Verzamel vervolgens aan de rechterkant woorden die vertellen waarom het hun favoriete kledingstuk is. Let erop dat het waarderende woorden zijn (cool, mooi, zit lekker). U vraagt enkele leerlingen ook uit te leggen waarom ze het kledingstuk bijvoorbeeld zo mooi vinden of lekker vinden zitten. (Bijvoorbeeld: Omdat er glitters op zitten; omdat de stof zo zacht is.)

U zegt: *Wat je net in een paar woorden gedaan hebt, is eigenlijk een recensie gegeven van je favoriete kledingstuk. Je hebt verteld hoe het eruit ziet en wat je ervan vindt. In deze les leer je wat een recensie precies is en hoe je die leest.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **recensie** is een tekst waarin een boek, film, een game, een restaurant, een winkel of een evenement wordt **beoordeeld**. Een recensie noem je ook wel **review**.

In een **recensie** staat altijd informatie en vaak een **samenvatting** van datgene wat beoordeeld wordt.

En daarnaast vind je een **mening** met **argumenten** over datgene wat beoordeeld wordt. In die mening herken je vaak aan woorden die laten zien hoe je iets waardeert zoals: *mooi, prachtig, passend, lelijk, slordig en slechtzittend*.

Bijvoorbeeld:

Dit boek gaat over kleding door de eeuwen heen. De prachtige foto's hebben de mooiste kleuren.

↑
informatie (feiten)

↑
mening

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door.

U vraagt: *Stel dat er net een nieuw boek uit is. Je weet niet zeker of dat boek wel interessant voor jou is. Waarom is een recensie dan handig?* (Dan kan je lezen wat iemand anders ervan vond zonder het boek zelf gelezen te hebben) *Wat wil je te weten komen als je de recensie leest?*

(Bijvoorbeeld: of het boek geschikt is voor jouw leeftijd of wat voor soort boek het is.) *Van wie zou jij het liefst een recensie lezen over dit boek: van een meneer van 45 jaar of van iemand van jouw leeftijd?* (Waarschijnlijk van iemand van je eigen leeftijd, omdat die waarschijnlijk dezelfde belevingswereld heeft.) *Stel dat iemand in een recensie heeft geschreven dat het boek veel moeilijke woorden en hele lange zinnen heeft. Wil jij het dan nog steeds lezen?* (Voor de een is dit een reden om ervan af te zien, voor de ander juist niet.) *Concludeer: Een recensie geeft informatie over iets, een beoordeling ervan en een mening erover. Er worden ook voorbeelden en argumenten genoemd. Of je je daardoor laat overtuigen of beïnvloeden, is aan jou.*

U wijst de leerlingen op de informatie over het favoriete kledingstuk uit de introductie. *Waar zie je woorden waarin je feiten geeft?* (links) *Waar zie je woorden waarin je een beoordeling geeft?* (rechts) Laat de leerlingen zowel links als rechts nog meer woorden bedenken.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U wijst de leerlingen erop dat ze gebruik mogen maken van de woordenlijst in les 18.

Verlengde instructie

U leest de teksten gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden

afwisselend	de galajurk	oogverblindend
de collectie	de hoodie	ouderwets
elegant	de kledinglijn	de overall
felgekleurd	het model	de sneaker
flitsend	de ontwerper	in spanning afwachten

Uitdrukkingen

in de mode zijn

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- een modeshow
- influencer June
- na de inleiding, bij alinea 2.
- Mensen die geïnteresseerd zijn in de nieuwste trends op modegebied.

Opdracht 2

- a tijdens de fashionweek
- b om de nieuwste collecties te laten zien
- c modeliefhebbers
- d kleding van drie merken
- e anderhalf uur

Opdracht 3

- a De overalls zijn van jeansstof.
- b Hippe.

Opdracht 4

- a Een bekende zangeres droeg een jurk van dit merk; ze hebben hoedjes en sjaaltjes als accessoires.
- b bijvoorbeeld: Ze vindt de accessoires passé.
- c Omdat die twintig jaar geleden al uit de mode waren.

Opdracht 5

- a felgekleurde jurken, kledinglijn gebaseerd op de tropen
- b de glitter en glamour, door het woord 'spectaculair'; de felle kleuren, door het woord 'oogverblindend'.
- c het is niet handig om overdag te dragen.
- d leuke en afwisselende show
- e De kleding van Manja, want daarin ziet ze zichzelf al lopen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Geef in de volgende reviews aan waar je informatie (feiten) leest en waar je een mening leest.

- De film gaat over een meisje dat verdwaalt in het woud. Mooi verhaal, maar wel wat langdradig.
- De broek zit heerlijk en heeft een mooie stof. Maar als je lange benen hebt, valt de broek kort.

Verrijking: Kijk in het informatieblokje. Daarin staat genoemd waarover je recensies/reviews kunt tegenkomen. Bedenk nog twee plekken waar je die tegenkomt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen vooral hun antwoorden toelichten. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

De nieuwste modetrends

- 1 Wat dragen wij komend jaar? Wat worden de nieuwste trends? Wat is volgend jaar in de mode? Influencer June bezocht de modeshow tijdens de fashionweek en velt een oordeel.
- 2 “Elk jaar tonen confectiemerken hun nieuwste collecties tijdens een grote show. In een zaal vol met modebewuste bezoekers wachtte ik in spanning af. Wat worden de nieuwe stijlen en kleuren?
- 3 De show werd flitsend geopend door kleding van een jonge Surinaamse ontwerper. Haar hippe overalls van jeansstof en haar hoodies en sneakers zijn een hit. Ze worden inmiddels door veel ontwerpers geïmiteerd. Als je jezelf een stoere identiteit wil geven, is deze kleding echt iets voor jou.
- 4 Daarna was het de beurt aan het merk Fiji. De galajurken van dit merk hebben een slank silhouet en zijn erg elegant. Ze vallen prachtig om het lijf. Het
- imago van het merk riep vorig jaar nog de associatie op van ouderwets, saai en niet interessant. Maar dat sloeg om toen icoon zangeres Megan L. een jurk van dit merk droeg. De accessoires als hoedjes en sjaaltjes die bij de jurken gedragen worden, zijn wel een beetje passé. Die waren twintig jaar geleden al uit de mode.
- 5 Het populaire merk Manja sloot de show spectaculair af met veel glitter en glamour. Hun nieuwe kledinglijn is geïnspireerd op de tropen. De modellen zagen er oogverblindend uit in hun prachtige, felgekleurde jurken. Maar het lijkt me geen handige kleding om naar school of het werk aan te trekken.
- 6 Het was een afwisselende, leuke show. In de anderhalf uur die de show duurde heb ik me erg vermaakt. Maar vooral heb ik gezien dat het een mooi modejaar wordt. Ik zie mijzelf al wandelen langs De Waterkant in een felgekleurde jurk van Manja.”

Herhaling van les 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – het benoemen van de woordsoorten in een zin; – het herkennen en benoemen van alle zinsdelen.
LESDOEL	De leerling kan: – alle woordsoorten herkennen, benoemen en gebruiken in een zin; – alle zinsdelen herkennen, benoemen en gebruiken in een zin.
MATERIALEN	– Infographic Woordsoorten; – Infographic Zinsdelen; – Voor variant a van woordsoortenbingo: woordkaartjes (een set per groepje); – Voor variant b van woordsoortenbingo: per groepje een leesboek uit de bibliotheek. – Lange stroken papier (drie per leerling).
ORGANISATIE	De leerlingen spelen in groepjes van vier of vijf leerlingen 'woordsoortenbingo' en 'zinnen maken'.

VOORBEREIDING

Bepaal of u het spel woordsoortenbingo gaat spelen volgens variant a of variant b.

Voor variant a: maak per groepje leerlingen één set woordkaartjes van ongeveer 3 x 4 cm, het liefst van iets dikker papier. Zie onder bij 'Woordsoortenbingo variant a' voor verdere beschrijving.

Voor variant b: zorg per groepje voor een leesboek uit de bibliotheek.

Zorg per leerling voor drie stroken papier (zie 'Zinnen maken').

Eventueel maakt u de woordkaartjes en stroken papier samen met de leerlingen of met enkele vlotte leerlingen.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat dit de laatste les is over woordsoorten en zinsdelen. De leerlingen gaan twee spelletjes spelen, om nog een keer met woordsoorten en zinsdelen te oefenen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

Woordsoortenbingo

Variant a

Voor dit spel gebruikt u woordkaartjes. Elk groepje heeft een set nodig. Een set bestaat uit de volgende kaartjes:

de, de, het, het, een (lidwoorden; in deze oefening maken we geen onderscheid tussen bepaalde en onbepaalde lidwoorden)

boek, school, stoel, Suriname, taal, (zelfstandige naamwoorden)

schrijven, lezen, rekenen, verzinnen, doen (werkwoorden)

groot, lang, duur, fijn, hard (bijvoeglijke naamwoorden)

deze, die, dit, dat, deze (aanwijzende voornaamwoorden)

ik, jij, jullie, wij, hem (persoonlijke voornaamwoorden)

mijn, jouw, zijn, ons, uw (bezittelijke voornaamwoorden)

wie, wat, welk, wat voor, wiens (vragende voornaamwoorden)
op, in, tussen, na, bij (voorzetsels)
één, vijf, honderd, derde, vijfde (telwoorden; in deze oefening maken we geen onderscheid tussen hoofd- en rangtelwoorden)
daarom, want, omdat, en, of (voegwoorden)
heel, erg, nogal, toch, niet (bijwoorden)
me, je, ons, zich, zich (wederkerende voornaamwoorden)

Let op: van sommige woorden zijn er twee kaartjes, zodat er van elke woordsoort vijf kaartjes zijn. Elk groepje heeft in totaal dus dertig kaartjes.

Instructie

U legt uit hoe 'woordsoortenbingo' gespeeld wordt: per groepje worden de kaartjes geschud en op een stapel gelegd. Elke leerling kiest zes verschillende woordsoorten en schrijft de namen ervan in zijn schrift, met een rechthoek eromheen zo groot als een van de kaartjes. Tijdens het spel trekken de leerlingen om de beurt een kaartje van de stapel. Hoort het woord dat erop staat in een categorie die ze in hun schrift geschreven hebben, dan leggen ze het kaartje bij die categorie. Past het woord niet in een categorie die ze gekozen hebben, of ligt bij die categorie al een kaartje, dan leggen ze het kaartje onderaan de stapel met kaartjes. Wie het eerst al zijn categorieën gevuld heeft met een kaartje, heeft bingo en wint het spel. Als de kaartjes op zijn en nog niemand bingo heeft, worden de kaartjes geschud en opnieuw gebruikt.

Variant b

Wanneer het te arbeidsintensief is om het spel voor variant a te maken, kunt u kiezen voor dit alternatief.
Hiervoor heeft u per groepje een leesboek nodig.

Instructie

U legt uit hoe 'woordsoortenbingo' werkt: Elke leerling kiest zes verschillende woordsoorten en schrijft de namen ervan in zijn schrift. Tijdens het spel slaan de leerlingen om de beurt het boek open op een willekeurige bladzijde. Ze wijzen dan zonder te kijken een woord aan. De leerlingen bepalen samen wat de woordsoort van het aangewezen woord is. Iedereen die deze woordsoort in zijn schrift heeft staan, mag hem wegstrepen. De leerlingen wijzen net zo lang woorden aan tot iemand alle woordsoorten in zijn schrift heeft weggestreept: bingo!

Zinnen maken

Voor dit spel gebruikt u stroken papier van ongeveer 30 x 4 cm. Elke leerling heeft drie stroken nodig.

Instructie

U legt uit hoe 'Zinnen maken' werkt bij zin 1: Elke leerling pakt een strook en schrijft de persoonsvorm op (geeft). Daarnaast schrijft hij een onderwerp op, zonder dat de anderen het zien. Daarna vouwt hij het stukje van de strook waar het onderwerp staat naar achter als een harmonica, zodat alleen de persoonsvorm nog zichtbaar is. Hij geeft de strook door. De tweede leerling schrijft er een meewerkend voorwerp naast, vouwt dit deel van de strook ook weer als een harmonica naar achter en geeft de strook door. De derde leerling schrijft een lijdend voorwerp op, vouwt om en geeft door. De vierde leerling schrijft een bijwoordelijke bepaling op en eindigt de zin met een vraagteken. Daarna vouwt hij de strook open, zodat iedereen kan lezen welke zin er gemaakt is. Tijdens elke stap blijft de persoonsvorm zichtbaar voor degene die de zin moet aanvullen.

Omdat elke leerling begint met een strook, worden er tegelijkertijd vier of vijf zinnen gemaakt in een groepje.

Bij zin 2 werkt het op dezelfde manier, alleen begint die met de persoonsvorm 'worden' en vullen de leerlingen andere zinsdelen in. Bij zin 3 kiest de eerste leerling een persoonsvorm en vouwt die ook om. De persoonsvorm is bij deze zin dus niet zichtbaar voor de andere leerlingen in het groepje.

U kunt de werkwijze eventueel voor de klas voordoen, terwijl u laat zien hoe het papier gevouwen moet worden (in harmonicavorm). U schrijft 'Geeft' op een strook, verzint een onderwerp (bijvoorbeeld 'de leeuw') en laat zien hoe u de strook naar achter omvouwt als een harmonica. Vervolgens vraagt u aan drie leerlingen om een meewerkend voorwerp, een lijdend voorwerp en een bijwoordelijke bepaling van plaats toe te voegen. Na het schrijven van elk zinsdeel, vouwt de leerling ook steeds de strook. Er kan dan bijvoorbeeld een zin ontstaan als: Geeft | de leeuw | zijn moeder | een bos bloemen | in de bus?

Verlengde instructie

U zorgt voor een groepssamenstelling waarbij leerlingen die weinig moeite hebben met grammatica samenwerken met leerlingen die hulp nodig hebben.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond en ondersteunt waar nodig.

DIFFERENTIATIE

U differentieert op de manier zoals bij de verlengde instructie is genoemd.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door de leerlingen een aantal van de grappigste zinnen die ze bij opdracht 2 gemaakt hebben voor te laten lezen.

Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met het: – herkennen en toepassen van leenwoorden; – verklaren van de herkomst van enkele Surinaamse achternamen.
LESDOEL	De leerling kan: – Engelse leenwoorden over computers en gamen herkennen en opschrijven; – de herkomst van enkele Surinaamse achternamen verklaren.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan de opdrachten 1, 2 en 3. De leerlingen maken de opdrachten in eerste instantie individueel, maar mogen overleggen.

INTRODUCTIE

U start de les door de leerlingen te vragen Engelse leenwoorden op te noemen die ze vaak gebruiken. Laat ze aangeven wanneer ze deze woorden gebruiken. U besteedt ook aandacht aan de herkomst van achternamen. Weten de leerlingen nog hoe de naam Vriesde is ontstaan? (lettergreepwisseling) U vertelt tot slot dat in deze les Engelse leenwoorden en achternamen zullen worden herhaald.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 5 en les 13 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat moderne leenwoorden vaak uit het Engels komen, vooral omdat het de voertaal bij de techniek is. In Suriname mengen we veel Engelse woorden in ons taalgebruik. Leg eventueel de begrippen anagram (omkering) en lettergreepwisseling nog eens uit. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft. U vertelt dat leerlingen de informatieblokken in les 5 en 13 mogen gebruiken bij de opdrachten.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben, steeds het eerste onderdeel van opdracht 1 tot en met 3.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Maak gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt kort de antwoorden van de opdrachten.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. saven
- b. deleten
- c. downloaden
- d. printen

Opdracht 2

Je ziet een computer (monitor), webcam en een printer

De computer (monitor) kan ook beeldscherm genoemd worden. Dan zijn er twee Engelse leenwoorden.

Opdracht 3

a. Anagram (omkering)	Lettergreepwisseling
b. Familie Greb – Berg	Familie Boksteen - Steenbok
Familie Etnel – Lente	Familie Terwin - Winter
Familie Reyaard – Draayer	Familie Kenswil - Wilkens
Familie Rellum – Muller	Familie Tuinfort - Fortuin
Familie Tdlohreg – Gerholdt	Familie Sonwil - Wilson

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf je voor- en achternaam op. Maak gebruik van de taalgrap lettergreepwisseling.

Verrijking: Schrijf op welke kleding je draagt. Gebruik zoveel mogelijk leenwoorden uit het Engels.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U vraagt een aantal leerlingen naar hun veranderde naam en naar leenwoorden voor kleding.

Lied over tijd

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft een kleine woordenschat opgebouwd in Surinaamse talen die hij van huis uit niet kent; – heeft liedjes leren zingen in een andere taal dan het Nederlands.
LESDOEL	De leerling kan: – het eerste couplet en het refrein van het lied 'Teri den!' zingen; – de boodschap van het lied uitleggen; – de kloktijd in verschillende Surinaamse thuistalen uitdrukken.
MATERIALEN	Een klok, geluidsapparatuur
ORGANISATIE	De leerlingen maken opdracht 1 en 2 individueel. Bij opdracht 3 werken ze in taalheterogene groepen van drie leerlingen. Indien mogelijk werkt u samen met de muzikleerkracht.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U houdt een klassengesprek over tijd. Richtvragen kunnen zijn:

- Kan je teruggaan in tijd? (Niet in levenden lijve, wel in je gedachten of door erover te lezen of een film over iets dat voorbij is te bekijken)
- Kan de tijd stilstaan? (Nee, de tijd loopt steeds door)
- Kan je jonger worden? (Nee, want de tijd loopt steeds door. Je wordt steeds ouder.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De tijd kan niet stilstaan. Het volgende lied geeft dat mooi weer. Oud volksliedje, van oorsprong christelijk. Hier is alleen het eerste couplet en het refrein opgenomen.

Teri den!*	Tel ze! (Nederlandse vertaling)
Teri den yari en teri den mun Teri den wiki en teri den dei Teri den yuru en teri den minuut Teri den seconde tu	Tel de jaren en tel de maanden Tel de weken en tel de dagen tel de uren en tel de minuten Tel ook de seconden
<i>Singi adyen</i>	<i>Refrein</i>
Teri den, yu mu teri den teri den, teri den. Teri den, yu mu teri den, teri den wan fru wan.	Tel ze, je moet ze tellen tel ze, tel ze Tel ze, je moet ze tellen tel ze een voor een.

* Ferdinand, F. (2019) Toontaal. Spreekende Surinaamse liedjes van 1650 tot 1950. ISBN: 9789460223983

Tellen tot tien

ARO	aba	bian	kuban	bithi	bandakhado
KAR	òwin	oko	oruwa	okupàen	ainatone
MAN	yī	èr	sān	sì	wǔ
NED	een	twee	drie	vier	vijf
OKA	wan	tu	dii	fö	feyfi
SAA	wan	tu	dii	fö	feifi
SAR	ek	dui	tin	cár	pánc
SRA	wan	tu	dri	fo	feyfi
SUJ	siji	loro	telu	papat	lima
TRI	ein (tëinken)	tuwei (ëkënë)	drie (ëerao)	virë	veif
WAY	pëkënatpë	hakëne	ëhelowao	ëhepitiñhë	omome

Instructie

U zingt het lied voor of laat het lied horen als u daar de apparatuur voor heeft. Als er leerlingen zijn die het lied kennen, mogen ze meezingen en vertellen vanwaar ze het lied kennen. Het lied wordt vaak gezongen op verjaardagen van mensen die al wat ouder zijn. Het lied vraagt om de voorbije tijd te tellen. Het geeft aan dat elke seconde in je leven belangrijk is. De impliciete boodschap is 'Gebruik de tijd goed'.

Daarna zingt u het lied nog een keer voor. De leerlingen mogen proberen mee te neuriën. U zingt het lied een derde keer. De leerlingen mogen nu proberen mee te zingen. U doet dit een paar maal tot het goed gaat. Daarna heft u alleen aan en zingen de leerlingen zelf verder. Uiteindelijk zingen de leerlingen het lied zelfstandig.

U verdeelt de leerlingen in taaheterogene groepjes van drie, zodat ze opdracht 3 gezamenlijk kunnen uitvoeren.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U motiveert de leerlingen bij het aanleren van het lied om mee te doen met enthousiaste zang, mimiek en pantomimiek. U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bij het bespreken van de opdrachten geeft u beurten. Bij de bespreking schrijft u de getallen 1 tot en met 10 in de verschillende talen op het bord. Bij opdracht 2 werkt u met een klok. Deze kunt u eventueel ook op het bord tekenen. U geeft een leerling de beurt om in een thuistaal naar zijn keuze te vragen hoe laat het is. Een andere leerling antwoordt in zijn thuistaal of de thuistaal van een groepslid.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen tellen in hun eigen thuistaal.

Opdracht 2

De antwoorden vindt u teug in het bronnenboek.

Opdracht 3

De leerlingen bespreken samen hun antwoorden van opdracht 2.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door een aantal leerlingen in hun thuistaal te laten tellen van 1 tot en met 10. Ook vraagt u een aantal leerlingen in hun thuistaal te zeggen: Het is drie uur, het is kwart over vier, het is halfvijf, het is tien over drie, het is vijf voor vier en het is ochtend. U zingt nogmaals samen het lied 'Teri den!'

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Een modeshow presenteren

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat objectieve en subjectieve informatie is; – heeft ervaring met het presenteren voor de groep.
LESDOEL	De leerling kan: – een modecreatie boeiend beschrijven; – een modeshow presenteren.
MATERIALEN	– Van alles waar leerlingen modecreaties mee kunnen maken, bijvoorbeeld: schoon afvalmateriaal, plastic zakjes, knijpers, spelden, lapjes stof, folie en touw. – Eventueel tekenmateriaal en een harde ondergrond (onderlegger) voor de differentiatiesuggesties.
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's opdracht 1 en 2 uit. Ze werken in groepjes van vier aan opdracht 3. Opdracht 4 wordt individueel uitgewerkt. De modeshow in opdracht 5 gebeurt klassikaal.

VOORBEREIDING

Laat de leerlingen materiaal verzamelen en meenemen waar ze modecreaties mee kunnen maken: schoon afvalmateriaal, plastic zakjes, wasknijpers, spelden, lapjes stof, aluminium-folie en touw.

Zorg voor genoeg ruimte in het lokaal. Maak in het midden plaats voor een 'catwalk' waarover de leerlingen hun creaties gaan showen. Zet de stoelen voor toeschouwers aan weerszijde van de catwalk. Zorg zo mogelijk voor vrolijke, ritmische achtergrondmuziek voor bij de show.

Om de andere klassen zo min mogelijk te storen, kunt u de show tegelijkertijd met de paralelklas(sen) uitvoeren. Eventueel voert u de show op het schoolerf uit. De muziek hoeft niet luid te klinken.

U kunt indien mogelijk foto's en/of filmpjes maken van de creaties van de leerlingen en van de show. Deze kunt u als geheugensteuntje laten zien in les 24 (Schrijven). Tijdens die les schrijven de leerlingen als vervolgopdracht een recensie over de show.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze vandaag een modeshow gaan lopen en presenteren. Schrijf in het midden van het bord: subjectief en objectief.

U vraagt: *Welke woorden zou je kunnen gebruiken om kleding, een outfit, een stijl, of accessoires te beschrijven?* U schrijft al een paar voorbeelden op, zoals: *stijlvol, prachtig, mooi* en laat de leerlingen aanvullen. Samen met de leerlingen maakt u hier een woordspin van met woorden die zowel subjectief als objectief zijn. Deze woorden kunnen de leerlingen later inspireren bij het boeiend beschrijven van een outfit.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een modeshow is bedoeld om mensen enthousiast te maken voor de kledingstukken en om ze over te halen die kleding te kopen. Wanneer je een modeshow presenteert, geef je objectieve en subjectieve informatie.

Bijvoorbeeld:

Objectief: Dit pak bestaat uit een blauwe broek en een wit hemd.

Subjectief: Dit stijlvolle pak bestaat uit een moderne blauwe broek en een prachtig wit hemd.

Zo spreek je voor een groep:

- zorg ervoor dat iedereen je verstaat;
- spreek luid, maar schreeuw niet;
- spreek de woorden en zinnen duidelijk uit;
- spreek vloeiend, niet hikkend;
- spreek rustig, maar niet te langzaam.
- kijk de luisteraars aan;
- maak passende gebaren tijdens het vertellen;
- wees altijd beleefd.

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door.

U licht kort opdracht 1 toe en bespreekt aan de hand van het volgende voorbeeld dat subjectieve informatie een modepresentatie aantrekkelijker kan maken:

Hij heeft een kort kapsel. / Hij heeft een modern kort kapsel.

U zet de leerlingen met opdracht 1 aan het werk. Bespreek de opdracht meteen daarna na.

U geeft beurten en vraagt de leerlingen steeds naar hun motivatie.

Bijvoorbeeld: Zij draagt een *blauwe lange* rok is een objectieve beschrijving. Dat is een beetje saai, want dat kan het publiek zelf ook zien. Het woord 'prachtig' maakt de informatie subjectiever, maar ook aantrekkelijker.

Ook de woordkeuze maakt verschil: Bij zin 2 is 'nauwsluitend' net iets chiquer en mooier om te zeggen dan 'strak'.

Vervolgens licht u de overige opdrachten kort toe. U gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Bij opdracht 5 gaat iedereen om de catwalk zitten. U roept de leerlingen per duo naar voren. Steeds showt één van de twee de kleding op de catwalk, terwijl de ander de kleding enthousiast beschrijft. De andere leerlingen zitten als publiek aan weerszijde van de catwalk.

Motiveer de leerlingen om enthousiast te zijn en te klappen.

U bespreekt kort de modeshow na en inventariseert wie had geïmproviseerd tijdens de presentatie.

Antwoorden**Opdracht 1**

1 = b ; 2 = a; 3 = a; 4 = a; 5 = b

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening van de creatie waarin je duopartner gekleed is. Schrijf er steekwoorden bij.

Verrijking: Maak een tekening van de creatie waarin je duopartner gekleed is. Teken er een bijpassende accessoire bij. Schrijf er steekwoorden bij.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen vertellen over hun ervaring met het presenteren.

U kunt gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge interactie - Spreekvaardigheid (presentatie) om te beoordelen hoe uw leerlingen ervoor staan. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan de leerlingen die nog moeite hebben met presenteren.

Een recensie schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft al geoefend met het geven van een mening; – heeft al geoefend met het geven van argumenten; – kent de opbouw van een tekst in inleiding, kern en slot.
LESDOEL	De leerling kan een recensie schrijven.
MATERIALEN	– Kladpapier – Indien beschikbaar foto's en/of video-opnames van de modeshow van de les 23
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan de opdrachten.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen welk boek ze voor het laatst gelezen hebben. Na de antwoorden van de leerlingen, kiest u er één boek uit. U vraagt door: *Wat weet je over het boek? Wat vond je ervan? Waarom vond je dat?* U vertelt: *Alle antwoorden op deze vragen, dus wat je weet over het boek, wat je ervan vindt en waarom je dat vindt, kun je opschrijven in een recensie. In deze les leer je wat een recensie is en gaan jullie een recensie schrijven.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een **recensie** bespreek je een boek, film of evenement. Je geeft er informatie over, maar schrijft ook wat je er goed of niet goed aan vindt. Die mening onderbouw je met argumenten en voorbeelden. Tot slot kun je je oordeel uitdrukken in sterren: ★★★★★. Hoe meer sterren, hoe beter je het vindt.

Een recensie schrijven doe je zo:

- 1 Noem het boek, de film of het evenement waarover je gaat schrijven.
- 2 Schrijf de inleiding:
 - Begin met enkele leuke of spannende zinnen, zodat de lezer zin krijgt om verder te lezen.
 - Vertel waarover de recensie gaat.
- 3 Schrijf de kern:
 - Geef kort informatie over de film, het boek of het evenement.
 - Bespreek wat je er goed of niet goed aan vindt. Geef argumenten en voorbeelden.
 - Onderbouw je mening met argumenten: Waarom vind je dat?
- 4 Schrijf het slot:
 - Schrijf een samenvatting of conclusie. Kortom... of Dus...
 - Geef advies aan de lezer. Moet hij dit ook zien, lezen of kopen of is dat zonde van zijn tijd en geld?
- 5 Geef sterren (tot een maximum van vijf).

De leeuw brult weer

- 1 Film: The Lion King, gezien in De Bioscoop.
 - 2 'Hakuna Matata!' 25 jaar na het origineel is *The Lion King* weer terug. En hoe! In deze recensie vertel ik kort waar de film over gaat en waarom ik vind dat deze film misschien wel beter is dan het origineel.
 - 3 De film is te zien in 3D. Daarvoor heb je een speciale bril nodig. Die kun je in de bioscoop huren, maar misschien heb je toevallig eentje thuis.
Het plan voor de remake startte in 2016. In 2017 zijn ze begonnen met het maken van de film. Er is dus meer dan twee jaar aan de film gewerkt!
Deze film is geen vervolg op de film uit 1994. Het is een remake, dus het is hetzelfde verhaal als de eerste Lion King film.
Een opvallend verschil met het origineel zijn de stemmen van de hoofdrolspelers. Er zijn andere stemacteurs die de teksten inspreken. Dat doen ze uitstekend; de stemmen passen goed bij de dieren. Daarnaast komen de Afrikaanse landschappen door de computertechnieken echt tot leven. Ook de dieren zijn prachtig gemaakt.
De film heeft eigenlijk maar één zwakke plek: hij lijkt wel heel erg op het origineel.
 - 4 Kortom, de nieuwe Lion King is spectaculair en dus zeker het bezoeken waard.
- ★★★★★ 4/5

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. Herhaal de begrippen mening en argument. U laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf vertellen. Ga kort in op de beoordeling met sterren. *Je kunt sterren gebruiken om aan te geven hoe goed je iets vond. Je geeft 0 sterren als je iets heel slecht vond en 5 sterren als je iets heel goed vond. De sterren geef je pas helemaal aan het eind.*

U leest de voorbeeldrecensie voor. Stel hierbij vragen zoals:

- Wat is de titel? (De leeuw brult weer)
- Waarom begint de schrijver met 'Hakuna matata'? (Dat is een leuk begin die veel mensen herkennen en hierdoor krijgen mensen zin om de recensie te lezen.)
- Geeft de schrijver kort informatie waar de film over gaat? (nee)
- Geeft de schrijver een mening met argumenten en voorbeelden? (ja, 1. de stemmen passen goed bij de dieren; 2. de film lijkt heel erg op het origineel)
- Geeft de schrijver een samenvatting of een conclusie? (ja, zie 'kortom' en 'dus')
- Welk advies geeft de schrijver? (De film is het bezoeken waard.)
- Hoeveel sterren geeft de schrijver aan de film en wat betekent dat? (vier sterren, hij vindt de film goed, maar niet heel goed)

U vertelt de leerlingen dat ze een deel van een recensie gaan schrijven over de modeshow van les 23 Spreken en Luisteren. Laat ze eventueel de filmpjes / foto's zien die u heeft gemaakt.

Als les 23 anders is uitgevoerd of geen aanknopingspunten biedt tot het schrijven van een recensie, schrijft u bij opdracht 2 een andere inleidende tekst. U kunt kiezen uit de volgende onderwerpen:

- Een (mode)artikel dat op dit moment populair is onder jongeren;
- Een boek dat de leerling onlangs heeft gelezen;
- Een film die op school is vertoond;
- Een lied dat voor alle leerlingen bekend is.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn. Aandachtspunten voor een recensie over de modeshow uit les 23 Spreken en luisteren: de creaties, de manier van showen, de presentatie en het geheel. De modeschool op school is al achter de rug, maar kan fictief of in het echt (bijvoorbeeld tijdens een pauze) voor andere klassen worden herhaald. In de recensie kun je de lezer dus adviseren de show ook te gaan zien.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

Verlengde instructie

Samen met leerlingen die dat nodig hebben maakt u opdracht 2.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Opdracht 1 corrigeert u terwijl u langsloopt. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

D

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog meer argumenten bij je mening.

Verrijking: Controleer een recensie van je medeleerling aan de hand van de vragen in opdracht 3.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U laat de leerlingen het aantal sterren beargumenteren dat ze hebben gegeven. Vraag eventueel ook naar het aantal sterren voor de taallessen van dit thema of leerjaar (of iets anders).

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid.

Eventueel mailt u de (of een aantal) recensies aan leerlingen die het vorige schooljaar in leerjaar acht zaten. Willen zij de show nu ook zien? De leerlingen zien hierdoor het belang in van een recensie.

Geleende woorden

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – leenwoorden uit het Engels, Frans en Latijn herkennen; – leenwoorden uit het Engels, Frans en Latijn foutloos schrijven.
LESDOEL	De leerling kan diverse Engelse, Franse en Latijnse leenwoorden herkennen en foutloos schrijven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij alle opdrachten in duo's.

INTRODUCTIE

U zegt dat u gisteren de zaag van de buurman hebt geleend. U vraagt:

- Wat doe je met de zaag wanneer je er klaar mee bent? (Je geeft het terug en bedankt de ander.)
- Kun je ook woorden lenen? Waar komen die woorden vandaan? (Ja, uit een andere taal.)
- Waarom doe je dat? (Het geleende woord komt (nog) niet in je eigen taal voor; het lijkt een passend begrijpelijk woord om zelf te gaan gebruiken.)
- Geef je zo'n woord op een gegeven moment weer terug? (Nee, soms komt er wel een woord in de eigen taal voor in de plaats. Maar vaak wordt zo'n woord gewoon deel van je taalgebruik. Na een tijdje weet je niet meer dat het ooit geleend was.)
- Welke leenwoorden herinner je je uit voorgaande lessen? (flyer, charger, downloaden en saté)

U vertelt dat de leerlingen in deze les de Franse leenwoorden met accent herhalen en leren welke woorden uit dit thema eigenlijk leenwoorden zijn.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Mensen nemen soms woorden uit een andere taal over. Vaak wordt de spelling van zo'n leenwoord aangepast aan de eigen taal. Zo verloren veel Franse leenwoorden in het Nederlands hun accentteken, omdat het voor de uitspraak in het Nederlands niet nodig was.

De Nederlandse taal kent leenwoorden uit vooral het Engels, Frans, Latijn, Sranan, Sarnámi en andere Surinaamse talen.

Bijvoorbeeld:

Engels: e-mail, corner, foto;

Frans: ambulance, ballon, enquête;

Latijn: agenda, datum, markt;

Sranan: bakabana, kokolampu, krutu

Het Nederlands heeft ook leenwoorden uit andere talen, zoals shampoo, (Hindi), piano (Italiaans), alfabet (Grieks) en cijfer (Arabisch).

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door. U vertelt dat iedere taal woorden 'leent' uit andere talen. Die woorden zijn vaak zo gewoon geworden, dat we nauwelijks nog beseffen dat ze uit een andere taal afkomstig zijn.

Ook uit de verschillende Surinaamse thuistalen zijn er woorden overgenomen en toegevoegd aan ons dagelijks taalgebruik. Bijvoorbeeld: kasiri (Arowaks, Trio en Wayana), roti (Sarnámi) en nasi goreng (Surinaams-Javaans). Eventueel herinnert u de leerlingen nog aan les 27 van thema 2 waar informatie stond over de achtergrond van Nederlands als officiële taal (dus ook schooltaal) in Suriname.

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met spellen aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Samen maken zij de opdrachten. U kunt ook een klein groepje vormen met leerlingen die moeite hebben met spellen en die zelf begeleiden, terwijl de andere leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Twee duo's kunnen een groepje van vier vormen en samen de antwoorden vergelijken en bespreken.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die dat aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1b

Franse leenwoorden zonder accent:	Franse leenwoorden met accent:
controle – abonnee – diner – douche – mayonaise – recent – ragout – cheque – parachute – condoleance	crème fraîche – première – gêne – décolleté – logé – paté – kassière – crêpe-café – crème – privé – cliché – enquête

Opdracht 2b

1 interview; 2 relaxen; 3 skyscraper; 4 reporter; 5 hype; 6 een run op; 7 game; 8 keeper; 9 vlog; 10 sponsor

Opdracht 2c

Voorbeeldzinnen:

1. Tijdens het shoppen pinde Orlando's vader het bedrag dat het jack kostte.
2. Hij checkte per e-mail of er nog tickets voor het concert beschikbaar waren.

Opdracht 3

Eigen antwoorden

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Geef elkaar een dictee van tien losse woorden die je uit de hele les kiest.

Verrijking: Zoek in een tijdschrift, een krant of op internet naar meer leenwoorden. Schrijf er vijf op en zet erachter wat ermee bedoeld wordt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en inventariseert de antwoorden. Uit welke talen hebben de leerlingen de meeste leenwoorden genoemd?

U haalt de schriften op en noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

BEGINSITUATIE	De leerling kent grapjes en grappige teksten.
LESDOEL	De leerling kan verschillende vormen van humor herkennen en benoemen in teksten.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij alle opdrachten in duo's.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord, zonder de antwoorden tussen haakjes:

1. Je bent een miljoen jaar te laat! (overdrijving)
2. De reparatie van de klok gaat wat tijd kosten. (woordgrap)
3. Ik snap het niet, maar Maxwell? (naamgrap)
4. Hij bedenkt dat hij veel te laat is, struikelt over de drempel en belandt in volle vaart in de armen van de geschrokken buurvrouw. (slapstick)
5. De tijd kruipt voorbij als een bejaarde slak. (vergelijking)
6. 'Wat is de tijd?' vraagt meneer. 'Een opeenvolging van momenten tussen vroeger en later, meneer.' (misverstand)

INTRODUCTIE

U vertelt dat deze les gaat over grappige onderwerpen. Laat enkele leerlingen over hun favoriete humoristische film, tv-serie, stripverhaal, verhaal of acteur/actrice vertellen. Vraag door: *Waarom vind je het leuk? Wat is er grappig aan? Kun je een voorbeeld geven? Waarom moet je er zo om lachen?*

U vertelt daarna dat je op veel verschillende manieren grappen kunt maken en dat het daar in deze les over gaat.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Humor is dat wat humoristisch, dus grappig is, waar je om kan lachen.

Een schrijver kan op verschillende manieren grappen maken in een tekst.

Bijvoorbeeld:

- **slapstick**: grappen waarbij iets fout gaat: iemand krijgt een stuk taart in zijn gezicht geduwd of een ladder valt om.
- **woordgrappen/naamgrappen**: een woord of naam op een andere manier gebruiken of letters omdraaien.
- **misverstand**: twee mensen begrijpen elkaar niet of verkeerd. Of er wordt iets verwisseld.
- **vergelijking**: iets vergelijken met iets heel **onverwachts**.
- **overdrijving**: iets groter of erger te maken dan het is.

Instructie

U neemt samen het informatieblokje door. Daarna bespreekt u met de leerlingen de voorbeeldzinnen op het bord. Praat met de leerlingen over welke vorm van humor er in de voorbeeldzinnen te herkennen is. U laat de leerlingen ook uitleggen wat de grap is in de zinnen. De antwoorden staan achter de zin tussen haakjes bij de Voorbereiding.

Samen met de leerlingen bedenkt u bij elke vorm van humor zelf voorbeelden. Denk terug aan situaties in de klas, bijvoorbeeld een leerling die graag overdrijft of een situatie

waarbij er iets verkeerd is gegaan (slapstickachtig). U maakt duidelijk dat je deze vormen van humor niet alleen in boeken tegenkomt, maar overal om je heen. In films, op de televisie, in reclames of als mensen op straat met elkaar praten. U vraagt de leerlingen zelf ook (bestaande) voorbeelden te geven van humor uit bekende tekenfilmseries, cartoons, reclames of bekende mopjes.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Bij tijdgebrek kunt u opdracht 5 klassikaal bespreken.

Verlengde instructie

U leest de teksten gezamenlijk met de leerlingen. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Let op: De impliciete woorden van deze les komen ook uit het informatieblokje. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
de awari	het misverstand	de pirouette
de ballerina	de naamgrap	de slapstick
grandioos	onverwachts	de vergelijking
de humor	de opzet	de woordgrap
klunzig	de overdrijving	zich houden aan
Uitdrukkingen		
een oogje hebben op		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- Een woordgrapje.
- Verleden tijd en zijn twee betekenissen (vroeger en een werkwoordsvorm) worden hier door elkaar gebruikt.
- Een overdrijving en een vergelijking.
- Je zegt van jezelf dat je heel geweldig bent. Je bluft dus.

Opdracht 2

- Een misverstand en een woordgrapje.
- Misverstand: de jongen denkt dat de man vraagt wat hij op zijn brood heeft.
Woordgrapje: een brood mét is hier in een dubbele betekenis gebruikt.

Opdracht 3

- Mensen worden met dieren vergeleken.
- De vergelijking is onverwachts. Bijvoorbeeld: mensen en dieren verschillen veel van elkaar qua dagelijkse activiteiten of verplichtingen.

Opdracht 4

- slapstick
- overdrijving

Opdracht 5

- Nee, of iets wordt ervaren als grappig, dat ligt voor iedereen anders.
- Nee, je kunt ook over een serieus onderwerp schrijven en dan grappen maken.
- Bijvoorbeeld: Je maakt er een gevoelig onderwerp iets minder gevoelig mee; men accepteert het dan makkelijker.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke vorm van humor is er gebruikt in de volgende zinnen?

- Ze wees naar de kleine snee op haar knie en zei: "Ik ben zwaargewond."
- Toen hij naar haar keek, trok ze een gezicht als een zielige kikker.

Verrijking: Schrijf zelf een kort tekstje met een grapje erin. Je mag zelf kiezen met welke vorm van humor je dat doet.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van het evaluatieformulier Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid.

tekst 4a

Leerkracht: Als ik zeg: Ik ben mooi. Welke tijd is het dan?
Leerling: De verleden tijd, juf.

tekst 4b

Een jongen zegt tegen een meisje waar hij een oogje op heeft:
"Heel af en toe
Komt er iets
GRANDIOOS
In je leven.
Nou, hier ben ik dan!!!!"

tekst 4c

Een jongen huilt aan de waterkant, heel bedroefd. Een man die langs loopt, vraagt aan de jongen: "Wat is er aan de hand, jongen, waarom huil je?"
De jongen antwoordt: "Ze hebben mijn brood in het water gegooid meneer!"
"Met opzet?", vraagt de man.
"Nee", antwoordt de jongen, "met pindakaas!"

tekst 4e

Boer Ram haast zich naar buiten. Vlug! Als hij snel loopt, is hij mischien nog op tijd.
Maar dan, woei, als een klunzige ballerina maakt hij een pirouette en landt met een harde klap op de grond.
Hij kijkt achterom. Hij is uitgleden over een bacovenschild.

tekst 4d

Elke ochtend zegt mijn moeder: "Haast je, nôh! We zijn al laat!"
Waarom houden mensen zich eigenlijk aan tijd? Dieren doen dat toch ook niet? Ooit een awari gezien met een horloge om? Een schildpad met haast? Nou dan.

Woordspel: woordexplosie

BEGINSITUATIE	De leerling heeft een aantal woorden in verschillende Surinaamse talen geleerd.
LESDOEL	De leerling kan de geleerde woorden over het thema Tijd in verschillende thuishalen toepassen.
MATERIALEN	Flappen per groep van vier leerlingen, potloden, stiften, plakband of plakgum
ORGANISATIE	De leerlingen werken in taalheterogene groepjes van drie of vier.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van de lessen Meertaligheid van dit thema bestudeerd en beluisterd.

Op iedere flap (het aantal flappen is het aantal groepjes van vier) schrijft u een woord uit een vorige les Meertaligheid van dit thema. Elke letter staat in een apart hokje. Bij groepjes van vier leerlingen moet het woord minimaal zeven letters hebben. Bij groepjes van drie moet het woord minimaal vijf letters hebben. Hetzelfde woord mag vaker voorkomen.

INTRODUCTIE

U herhaalt woordjes uit de lessen 6, 14 en 22 Meertaligheid van het thema Tijd. U kunt de leerlingen bijvoorbeeld laten tellen van 1 tot en met 10 in verschillende Surinaamse thuishalen. Daarna kunt u een aantal woorden opnoemen en naar de betekenis vragen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar les 6, 14 en 22 van dit thema.

In les 22 heb je ook geoefend met tellen in verschillende thuishalen. In het schema bij die les zie je het overzicht van de getallen 1 tot en met 10.

Instructie

U bespreekt het woord 'explosie'. (Met een knal uit elkaar barsten. Synoniemen: uitbarsting, ontploffing, uiteenspatting. Voorbeeld: Als je een pagara aanmaakt, krijg je een heleboel explosies.)

U vertelt dat bij 'woordexplosie' er sprake is van figuurlijk taalgebruik. Er is geen knal, maar je ziet het woord wel uiteenspatten in meerdere andere woorden.

U demonstreert in het Nederlands met het woord Tijd hoe de woordexplosie kan worden opgebouwd. Bijvoorbeeld: tijd - tien - avond - varken.

1

t	ij	d			

2

t	ij	d			
i					
e					
n					

3

		a			
		v			
		o			
		n			
t	ij	d			
i					
e					
n					

4

		a			
		v	a	r	k
		o			
		n			
t	ij	d			
i					
e					
n					

U deelt daarna de flappen uit. Op elke flap staat een woord. Elke letter van dat woord staat in een apart hokje. Voor groepen van drie moet het woord minimaal vijf letters hebben. Bij groepen van vier moet het woord minimaal zeven letters hebben.

U licht kort de opdracht toe en gaat na of iedereen deze begrepen heeft.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U let erop dat alle leerlingen woorden maken. Leerlingen die daar moeite mee hebben, kunt u helpen door op de korte woordjes te wijzen. U let erop dat de woorden volgens de juiste spelling zijn geschreven zoals in het leerlingenboek of bronnenboek. De leerlingen hoeven geen accenten te plaatsen op de letters. Ongeveer tien minuten voor het einde van de les hangen de leerlingen hun flappen op. De leerlingen bekijken elkaars flappen en stellen vragen over woorden die ze niet begrijpen. De groep die de meeste woorden heeft gemaakt krijgt een applaus.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun antwoord te laten toelichten. U kunt ook nog inventariseren welke woorden de leerlingen hebben onthouden. Hoe vonden de leerlingen het om een woordexplosie te maken?

U kunt de leerlingen erop wijzen dat ze van hun puzzel ook een kruiswoordraadsel kunnen maken.

Dat gaat als volgt:

- Aan het begin van ieder woord zet je een cijfer.
- Schrijf de cijfers onder elkaar in je schrift.
- Schrijf achter ieder cijfer de betekenis van dat woord.
- Teken nu de puzzel over, maar schrijf geen letters in de hokjes.

Schrijf de juiste cijfers in de juiste hokjes.

- Met de betekenissen in je schrift, kan een ander nu je puzzel oplossen.

Herhaling: het eindspel

BEGINSITUATIE	De leerling oefende eerder: – met sterke, zwakke en wederkerende werkwoorden in de verschillende tijden (ook het voltooid en tegenwoordig deelwoord); – met regelmatig voorkomende spellingcategorieën; – met het gebruik van hoofdletters en leestekens.
LESDOEL	De leerling kan: – woorden indelen in spellingcategorieën; – de juiste schrijfwijze van woorden toepassen.
MATERIALEN	– Alle Infographics over spelling – Per leerling vier kleine velletjes papier. – Een grote mand of bak (wanneer het spel klassikaal gespeeld wordt)
ORGANISATIE	De leerlingen spelen het spel in groepjes van vier of een andere variant (zie Instructie).

VOORBEREIDING

U bedenkt van tevoren welke vier spellingcategorieën u wilt herhalen, kies bijvoorbeeld de categorieën waar veel leerlingen nog moeite mee hebben.

U maakt op het bord een schema met vier kolommen. Schrijf boven elke kolom de naam van een spellingcategorie. Schrijf onder de spellingcategorie: het thema en een voorbeeldwoord.

Bijvoorbeeld:

Bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord Thema 5	Woord op -ische Thema 1	Verkleinwoord op -etje of -kje; Thema 2	Woord met een apostrof; Thema 5;
de opgebrande kaars	elektrische	sommetje, woninkje	vrachtauto's
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

INTRODUCTIE

U vertelt dat de leerlingen in deze les het 'Spellingspel' zullen spelen. De bedoeling is om te herhalen wat ze in voorgaande spellinglessen hebben geleerd.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De leerlingen mogen gebruikmaken van de informatie in hun boek en op de infographics.

Instructie

U licht opdracht 1 toe. Laat leerlingen opdracht 1 a en 1b individueel maken en in opdracht 1c controleren de duo's elkaars woorden. U stelt vervolgens groepjes van vier samen, waarbij de duo's van opdracht 1 het liefst niet bij elkaar zitten (dan zijn er meer onbekende woorden). Elke leerling neemt zijn eigen gevouwen blaadjes mee in het groepje. Het groepje maakt een willekeurige stapel van de gevouwen blaadjes. U laat een groepje de werkwijze van opdracht 2 demonstreren.

U kunt er ook voor kiezen om het spel klassikaal te spelen. U verzamelt dan alle gevouwen blaadjes in een bak of mand. U pakt telkens een blaadje, leest het woord voor en de leerlingen schrijven het woord in de juiste kolom of spellingcategorie. U houdt de blaadjes die u heeft voorgelezen apart. U kunt afspreken dat wanneer een leerling vijf woorden in een kolom heeft staan, de leerling 'Klaar' roept. U controleert of de woorden in de juiste categorie zijn geschreven. Ga hiermee door tot er tien woorden in een bepaalde categorie staan.

Verlengde instructie

U helpt de leerlingen die dat nodig hebben bij het bedenken van woorden voor de vier spellingcategorieën.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U begeleidt het spel en zorgt dat het eerlijk verloopt. Als u heeft gekozen voor het spelen van het spel in groepjes, laat u enkele groepjes de woorden van een categorie opnoemen. De andere leerlingen geven aan onder welke spellingcategorie de woorden vallen. In het geval u het spel klassikaal heeft gespeeld, laat u vier leerlingen de woorden per categorie op het bord schrijven. U bespreekt de spelling vervolgens gezamenlijk na.

DIFFERENTIATIE

In deze les kunt u het tempo aanpassen tijdens het spelen van het spel. Verder kunt u bij opdracht 1b de leerlingen die dat aankunnen uitdagen moeilijke woorden te bedenken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met 45 themawoorden rond het thema Tijd.
LESDOEL	De leerling kan de betekenis geven van de aangeboden themawoorden in het thema Tijd en de andere thema's.
MATERIALEN	Lege kaartjes; kladpapier en een dobbelsteen per groepje van vier. Heeft u geen dobbelsteen, dan kunt u de leerlingen ook op zes kleine papiertjes de cijfers 1 tot en met 6 laten noteren. Ze leggen de papiertjes ondersteboven, schudden ze door elkaar en pakken steeds een papiertje.
ORGANISATIE	Opdracht 1 doet u klassikaal. Bij opdracht 2 werken de leerlingen in duo's. Opdracht 3 doen ze in groepjes van vier.

VOORBEREIDING

In deze les staan drie opdrachten en een grotere extra opdracht. Opdracht 1 en 2 gaan over de themawoorden van thema 6. Opdracht 3 wordt gespeeld met alle woorden uit dit leerjaar, net als de extra opdracht. U kunt er eventueel voor kiezen om opdracht 3 alleen over de themawoorden van thema 6 te laten gaan. De grotere extra opdracht kunt u gebruiken als afsluiting van het jaar. Aan het einde van deze les vindt u de uitleg van de extra opdracht.

Voor opdracht 1 heeft u kaartjes nodig: één per leerling en eventueel één voor uzelf. Het moet een even aantal zijn. U kunt hiervoor bijvoorbeeld een vel papier in zestien vakjes vouwen en de kaartjes losknippen. Op de helft van de kaartjes noteert u verschillende woorden uit de lessen 2, 10 en 18. De andere helft laat u leeg. Hiermee spelen de leerlingen het spel 'Mix en koppel' dat ze eerder in thema 5 al speelden (les 29, opdracht 1 en 2). Lees de spelregels in het leerlingenboek nog eens door. U denkt na over waar de duo's na afloop van het spel 'Mix en koppel' gaan zitten. Bijvoorbeeld de nummers 1 op hun eigen plaats en de gekoppelde nummers 2 ernaast.

INTRODUCTIE

U kijkt met de leerlingen terug naar alle lessen en woorden rond het thema Tijd. Geef de leerlingen de opdracht om de woorden in les 2, 10 en 18 te bekijken. *Kies uit elke les het woord dat jij het moeilijkst vindt. Schrijf dat in je schrift en zet de betekenis erachter.* Vervolgens laat u de leerlingen in duo's om de beurt de betekenis van een van de woorden in hun schrift zachtjes aan elkaar voorlezen. *Weet de ander welk woord het is?*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens naar de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat in deze les de woorden van het thema Tijd herhaald worden door een paar spellen te spelen. U vertelt dat in opdracht 1 ze het spel 'Mix en koppel' gaan spelen. Laat de leerlingen vertellen wat ze nog over dit spelen weten. U vult zo nodig de uitleg van de leerlingen aan.

Vervolgens laat u de kaartjes uitdelen. Ieder duo krijgt een kaartje met een woord en een leeg kaartje. Op het lege kaartje schrijven de leerlingen de betekenis van het woorden. Ze zoeken dit op in de lessen 2, 10 en 18 van dit thema. Benadruk dat de leerlingen netjes moeten schrijven. Vervolgens start u het spel met een seintje voor het 'mixin' en ongeveer vijf minuten later voor het 'koppelen'. Bij een oneven aantal leerlingen speelt u zelf mee. Aan het eind van opdracht 1 zijn er duo's gevormd, die opdracht 2 met het 'Doorgeefspel' gaan uitvoeren. U vraagt wederom wat ze nog weten over hetzelfde spel in thema 5. U vult zo nodig de uitleg van de leerlingen aan. U licht eventuele onduidelijkheden extra toe. U licht ook opdracht 3 toe en geeft vast aan welke duo's met elkaar gaan samenwerken. U maakt ook uw keuze duidelijk of de leerlingen alle woorden van het hele leerjaar of alleen de woorden van thema 6 gebruiken in opdracht 3. Tot slot gaat u na of iedereen de opdrachten heeft begrepen.

Verlengde instructie

U gaat apart zitten met een groepje leerlingen dat nog extra oefening nodig heeft met de themawoorden van het thema Tijd. Vraag hen naar de betekenis van enkele woorden. U laat de leerlingen in duo's zinnen bedenken met deze woorden en u herhaalt de uitleg bij de woorden die meerdere leerlingen nog moeilijk vinden. Laat de leerlingen in duo's voorbeeldzinnen bedenken bij deze woorden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Eigen antwoorden

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies je drie moeilijkste woorden uit thema 6. Schrijf de betekenis van die woorden op. Laat een andere leerling vertellen welk woord het is.

Verrijking: Kies je drie moeilijkste woorden uit thema 6. Maak twee of drie zinnen waar je ze alle drie in gebruikt.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Welke woorden vinden de leerlingen grappig of lastig? Welk woord zijn veel leerlingen alweer vergeten? Maak dat het woord van de week.

Uitleg extra opdracht

MATERIALEN	Twee teams hebben samen nodig: – een dobbelsteen (of papiertjes met nummers 1-6) – drie verschillende kleuren spelkaartjes (zie hieronder) – een vel tekenpapier en potlood – een telefoon of horloge met stopwatch of een zandloper (1 minuut)
ORGANISATIE	U verdeelt de leerlingen in een even aantal teams van ongeveer vier leerlingen. Twee teams zitten tegenover elkaar om een tafel. U deelt de materialen uit. U bepaalt hoe lang u het spel wilt laten spelen, bijvoorbeeld dertig minuten.

Vorbereiding

In het leerlingenboek staat een extra opdracht voor een 'Weet-je-nog-spel'. Dit kunt u gebruiken als afsluiting van het leerjaar. In dit spel worden woorden uit alle lessen Woordenschat van het hele leerjaar herhaald. Het spel wordt gespeeld in teams van drie of vier leerlingen die tegen een ander team strijden. De kaartjes voor dit spel maakt u van tevoren of u schakelt leerlingen in om dit te doen.

De spelkaartjes vindt u als kopieerblad achter deze les.

1. Print de spelkaartjes uit op drie verschillende kleuren papier of print ze uit op wit papier en plak ze daarna op gekleurd papier:
 - teken- of uitbeeldopdrachten op geel;
 - quizkaartjes op rood;
 - themawoord op blauw.
2. Knip de kaartjes los.

In plaats van de kaartjes te printen, kunnen ook enkele leerlingen woordkaartjes en vraagkaartjes laten maken. Ze kunnen die dan aan de hand van de lessen uit hun boek zelf bedenken of u geeft ze de bijlage als voorbeeld.

TIP

Plastificeer de kaartjes en bewaar het spel om het nog eens te spelen of voor een volgend jaar.

Instructie

Als de teams op hun plaats zitten, legt u het spel uit. Bespreek eerst welke materialen nodig zijn. *Maak drie stapels van de kaartjes (per kleur) en leg ze met de tekst naar beneden in het midden van de twee teams op tafel. Je verzamelt straks met je team zoveel mogelijk kaartjes door goede antwoorden te geven. Elke keer als je team een opdracht goed uitvoert, krijg je het kaartje.*

de vulkaan

de scheepsramp

het vluchtelingenkamp

het obstakel

het silhouet

reikhalzend

primair

de terrorist

bivakkeren

het noodsignaal

het accessoire

de confectie

het brein

het slaapritme

overspoeld worden door

run op

de reddingsactie

de terrorist

de welvaart

inlands

de winning

de bemanning

de windenergie

de veerkracht

de sanitaire voorziening

de eruptie

de luchtaanval

het energielabel

sneuvelen

het gewas

Wat is een synoniem van vernuftig?

- A) ingeënt
- B) ingenieur
- C) **ingenieus**
- D) intelligentie

Wat is een tegenstelling van de realiteit?

- A) **de fantasie**
- B) de universiteit
- C) de werkelijkheid
- D) de wetenschap

Welk woord past in deze zin?

De synagoge is het gebedshuis van de joodse ...

- A) democratie
- B) dictatuur
- C) export
- D) **religie**

Wat is een woord voor iets wat je kunt uitleggen?

- A) vergrootbaar
- B) **verklaarbaar**
- C) verstelbaar
- D) vertelbaar

Wat is het tegenovergestelde van theoretisch?

- A) ingenieus
- B) **praktisch**
- C) primair
- D) vernuftig

Wat is een synoniem voor de cyclus?

- A) de **kringloop**
- B) de loopbaan
- C) de ontwikkeling
- D) de termijn

Hoe noem je iets waar je je geen idee bij kunt vormen?

- A) ongrijpbaar
- B) onverklaarbaar
- C) onverstoortbaar
- D) **onvoorstelbaar**

Welk woord past in deze zin?

Om het land te besturen is het verdeeld in tien ...

- A) **districten**
- B) republieken
- C) hoofdplaatsen
- D) parlementen

Een staatsvorm waarbij het volk de macht heeft is een ...

- A) **democratie**
- B) dictatuur
- C) economie
- D) parlement

Hoe heet het als je goederen van het buitenland naar je eigen land brengt?

- A) emigreren
- B) exporteren
- C) immigreren
- D) **importeren**

In 1975 werd Suriname ...

- A) koloniaal
- B) imposant
- C) **onafhankelijk**
- D) tolerant

Hoe heet het als iets over de plaatselijke omgeving gaat?

- A) **lokaal**
- B) nationaal
- C) optimaal
- D) regionaal

Als bij een reddingsactie een gebouw ontruimd wordt, worden de mensen ...

- A) gebivakkeerd
- B) **geëvacueerd**
- C) gemigreerd
- D) gerespecteerd

Een ander woord voor ramp is ...

- A) **catastrofe**
- B) fortuin
- C) glamour
- D) sector

Als je mensen accepteert zoals ze zijn, ben je ...

- A) etnisch
- B) multicultureel
- C) supersonisch
- D) **tolerant**

Welk woord past het beste in deze zin?
Het kostte hem veel moeite om het verlies van zijn ouders te ...

- A) negeren
- B) produceren
- C) transformeren
- D) **verwerken**

Wat is een synoniem voor twijfelachtig?

- A) arrogant
- B) **dubieus**
- C) problematisch
- D) spectaculair

Wat is een synoniem voor het gevolg?

- A) de branche
- B) **de consequentie**
- C) de factor
- D) de oorzaak

Wat is een recente gebeurtenis? Iets wat ...

- A) in vervlogen tijden gebeurde
- B) **onlangs gebeurde**
- C) momenteel gebeurt
- D) in de toekomst gebeurt

Welk woord past bij regels, wetten en hoe een land bestuurd wordt?

- A) het beleid
- B) de bevolkingsdichtheid
- C) **de grondwet**
- D) de staatsburger

Wat is een ander woord voor namaak?

- A) het imago
- B) **de imitatie**
- C) de obsessie
- D) de populatie

Welk woord past het beste in deze zin?
Ik verwacht thuis te komen ... 12 uur.

- A) gedurende
- B) **omstreeks**
- C) onlangs
- D) uitsluitend

De woorden budget en inkomen hebben te maken met ...

- A) afgunst
- B) aflossen
- C) immaterieel
- D) **koopkracht**

Wat betekent gedurende?

- A) nadat
- B) nu
- C) **tijdens**
- D) voor

Welk woord past **NIET** bij niet diversiteit?

- A) afwisseling
- B) **regelmaat**
- C) variatie
- D) verscheidenheid

Welk woord kun je gebruiken wanneer iemand heel erg blij en enthousiast is?

- A) depressief
- B) dramatisch
- C) **uitzinnig**
- D) onstuimig

Vertroetelen, verzorgen, liefdevol verplegen passen allemaal bij

- A) aanvaarden
- B) begeren
- C) glunderen
- D) **koesteren**

Als je iets nu koopt en later betaalt, dan koop je op ..

- A) aanbetalng
- B) **afbetaling**
- C) nabetalng
- D) uitbetaling

Een bankier, reisleader, leraar, kapper werken allemaal in de ...

- A) **dienstverlening**
- B) economie
- C) industrie
- D) toeristenbranche

administratief

agraris

de branche

de loopbaan

theoretisch

het voortgezet onderwijs

futuristisch

lusteloos

doorweekt

tragisch

de schaal van Richter

de stijl

duurzaam

fossiele brandstof

stand-by

de grondstof

de infrastructuur

de landbouw

functioneren

energiek

fysiek

de / het icoon

passé

de menigte

continueren

de opwekking

het natuurgeweld

waarnemen

ongelimiteerd

desastreus

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – al geoefend met boeiend en spannend vertellen; – in les 16 een Anansi-verhaal geschreven.
LESDOEL	De leerling kan een verhaal spannend voorlezen.
MATERIALEN	Zelfgeschreven Anansi-verhalen die de leerlingen in les 16 zijn begonnen en later hebben afgeschreven
ORGANISATIE	Opdracht 1 wordt individueel uitgevoerd. Opdracht 2 voeren de leerlingen uit in groepjes van drie.

VOORBEREIDING

U heeft van tevoren uit de verhalen van de leerlingen vijf zinnen verzameld die spannend voorgelezen kunnen worden. U noteert deze zinnen op het bord.

Stem eventueel met de leerkrachten van de onderbouw af dat uw leerlingen het laatste kwartier van de les hun verhaal komen voorlezen aan de jongere leerlingen.

Bij opdracht 4 lezen de leerlingen hun verhaal voor aan een groepje leerlingen uit een lagere klas.

Zo nodig worden de lagere klassen in twee of meer kleinere groepen verdeeld en verspreid over het schoolgebouw en de buitenruimte. Zo kan ieder groepje ongestoord naar het verhaal luisteren. Laat niet meer dan twee verschillende verhalen voorlezen aan één groepje leerlingen.

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze hun verhaal mogen gaan voorlezen aan de lagere klassen. U legt uit: *Om de jongere kinderen geboeid te houden, moet je op een spannende manier voorlezen.*

U wijst op de zinnen op het bord en vertelt dat die afkomstig zijn uit de zelfgeschreven verhalen van de leerlingen. U geeft beurten en laat de leerlingen de zinnen zo spannend mogelijk voorlezen. Daag de leerlingen uit om dezelfde zinnen steeds op een andere manier spannend te laten klinken. Laat de andere leerlingen benoemen wat de lezer doet om het spannend te maken (zacht, hard, snel, langzaam, een pauze houden).

Herhaal de eerste zin nogmaals spannend en maak dan contact met het publiek door een opmerking te maken als *Wat is Anansi nu weer van plan?* (Of een andere opmerking passend bij de zin). Dit maakt het ook spannend.

Lees nog een paar zinnen van het bord voor en vraag steeds aan de leerlingen: *Kan je een vraag of opmerking voor het publiek bedenken om het nóg spannender te maken?* Laat de leerlingen met ideeën komen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE**Informatie**

Spannend vertellen doe je zo:

- wissel je stemgebruik af;
- wissel de intonatie (toonhoogte van je stem) af;
- wissel het volume af (luid en zacht);
- wissel het tempo van vertellen af, vertraag en versnel;
- laat soms pauzes vallen;
- maak contact met het publiek;
- zeg soms iets tegen het publiek of stel een vraag;
- gebruik non-verbale communicatie (gebaren en gezichtsuitdrukkingen).

Instructie

U neemt samen met de leerlingen het informatieblokje door.

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees je Anansi-verhaal thuis voor.

Verrijking: Organiseer met een groepje leerlingen een voorlees-halfuurtje voor de jongere leerlingen van school of voor kinderen uit de buurt. Selecteer Anansi-verhalen, andere verhalen of verzin zelf verhalen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen over hun ervaringen vertellen.

U kunt gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge interactie - Spreekvaardigheid (presentatie) om te beoordelen hoe uw leerlingen ervoor staan.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit thema 6 Tijd afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOEL	De leerling oefent op eigen niveau met in dit thema behandelde lesdoelen.
MATERIALEN	– Voldoende kopieën van de werkbladen bij thema 6 Tijd. – Bij Schrijven: schrijfpapier. – Bij verrijking: kladpapier, schrijfpapier of schrift, kleurpotloden of stiften, het verhaal uit les 16 of een ander Anansiverhaal.

INSTRUCTIE

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel werkbladen de leerlingen moeten maken. Vertel of ze werkblad I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Aandachtspunten bij I:

- Deze opdracht zou het best in twee lessen gedaan kunnen worden. De ene les wordt het interview voorbereid en de andere les wordt dit uitgewerkt. De resterende tijd in een les kan benut worden voor een van de andere opdrachten.
Leerlingen die alleen in les 1 aan deze opdracht werken, kunnen het interview voorbereiden en afnemen, maar werken dit niet uit. Leerlingen die alleen les 2 verrijking doen, schrijven een artikel op basis van de interviewgegevens van een andere leerling. Ze kunnen eventueel met een ander mee naar het interview en dan zelf aantekeningen maken.
- U wijst de leerlingen erop dat het belangrijk is om vooraf goed over het onderwerp na te denken, zodat je gericht vragen kunt stellen. Ook is het belangrijk om goed te luisteren als iemand iets vertelt. Dan voorkom je dat je een vraag stelt over iets wat iemand net verteld heeft. U kunt kort stilstaan bij de techniek van het doorvragen. Je stelt je vraag, de ander vertelt iets en je wilt daar meer over weten. Die vraag heb je niet voorbereid, maar je stelt de vraag wel. Dat noem je doorvragen. Dat lukt alleen als je goed luistert.

Aandachtspunten bij II:

- U licht eventueel toe wat een draaiboek of plan van aanpak is.
- Wellicht kunnen de leerlingen het door hen gekozen plan eventueel echt laten uitvoeren. U vertelt dan duidelijk aan welke eisen de activiteit dan moet voldoen. In plaats van de leerlingen zelf een activiteit te laten bedenken, kunt u dan ook zelf iets kiezen dat past bij de actualiteit en de omgeving van de school. Als meerdere leerlingen aan deze opdracht werken, kunt u de taken verdelen.
- Als de leerlingen deze les niet toekomen aan het maken van de flyer, kunt u dit op een ander moment laten doen, bijvoorbeeld in les 2.

Aandachtspunten bij III:

- De leerlingen schrijven een script bij hun eigen verhaal uit les 16 of bij een ander Anansiverhaal. U kunt de leerlingen enkele dagen van te voren opdracht geven om een geschikt verhaal uit te zoeken. U licht eventueel kort toe wat een script is, dit is in leerjaar 7 uitgebreid behandeld (thema 7). Ook kunt u nog even aandacht besteden aan de manier waarop een dialoog genoteerd wordt. Je gebruikt de directe rede. Als een ander personage begint te spreken, begin je op een nieuwe regel.

HERHALINGSLES 1: BEGRIJPEND LEZEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de Begrijpend lezen lessen 3, 11, 19 en 26.

Aandachtspunten bij begrijpend lezen:

- U herhaalt kort het verschil tussen globaal en intensief lezen. Bij globaal lezen lees je snel. Je leest de titel, de tussenkoppen, de inleiding en het slot en je bekijkt de afbeelding. Bij intensief lezen lees je de tekst helemaal en precies. Je let op verbanden en signaalwoorden. Je zoekt het onderwerp en de hoofdgedachte.
- Daarna bespreekt u de inhoud van het eerste informatieblok. Gebruik hierbij een concreet voorbeeld, zoals de tekst *Bevliegingen en mode* van les 11, waarin de schrijfster, mevrouw Sharmila, vertelt over bevliegingen en mode en de verschillen tussen vroeger en nu.
Onderwerp: Bevliegingen en mode
Hoofdgedachte: Basiskleding en degelijke kleding van vroeger is beter dan de kleding nu.
Voorbeeld hoofdzaak: De mens is een groepsdier.
Voorbeeld bijzaak: Hoelahoepen leek wel dansen.
- Daarna bespreekt u de inhoud van het tweede informatieblok. U bespreekt het schema met de tekstverbanden en ook de voorbeelden in het schema.
Stel vragen bij de voorbeeldzinnen waardoor het verband wordt verduidelijkt:
 - *Wat is de reden dat zij werd overspoeld door liefde?*
 - *Wat is de oorzaak dat je niet altijd kunt vertrouwen wat een influencer zegt?*
 - *Wat is het gevolg van het feit dat een influencer vaak betaald krijgt voor het laten zien van producten in zijn of haar filmpjes?*
 - *Wat is het doel van het maken van kleding met machines?*
 - *Wat is het middel om kleding goedkoper te kunnen maken?*
 - *Wat is hier de tegenstelling? (hypes duren kort - Fortnite-hype duurt al lang)*
 - *Waarvan zijn armbandjes, zonnebrillen en tassen voorbeelden? (accessoires)*
 - *Wanneer zijn veel rages leuk? (eerst, in het begin)*
 - *Wie kijken reikhalzend uit naar de vakantie? (de 'ik' en de zusjes)*
- U doet opdracht 1a samen met de leerlingen. Bespreek deze opdracht direct na. Gaat het goed, dan gaan de leerlingen zelfstandig verder met dit werkblad. Lukt het nog niet, doe dan nog een opdracht samen. U leest bij opdracht 1b de tekst samen met de leerlingen die nog moeite hebben met het lezen van een wat langere tekst.

HERHALINGSLES 2: SCHRIJVEN.

U bespreekt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C. U controleert steeds of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Aandachtspunten bij Schrijven:

- U bespreekt de tekstdoelen van een recensie en wijst erop dat een recensie zowel overhalend als informatief is. In een recensie staat informatie én een mening. Bespreek kort het verschil tussen informatie en een mening.
- U bespreekt kort waar een mening (ik vind, volgens mij) en een argument (want, omdat) aan te herkennen zijn. Wijs de leerlingen erop dat ze deze woorden in hun recensie kunnen gebruiken.
- U wijst de leerlingen op de recensie in les 24. Tijdens het schrijven mogen ze deze tekst raadplegen.
- Wanneer de leerlingen het 10 minuten Jeugdjournaal niet kennen, kunt u samen met hen een ander onderwerp kiezen, bijvoorbeeld een boek, tv-programma of verhaal dat ze goed kennen.

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden Begrijpend lezen

Opdracht 1

- eigen antwoord, bijvoorbeeld kroeshaar
- kroeshaar of natural hair of natuurlijk haar
- Kroeshaar heeft vanaf 1960 een ontwikkeling doorgemaakt van 'ontkroest' naar steeds meer 'natural hair'.

Opdracht 2

- hoofdzaak
- bijzaak
- hoofdzaak

Opdracht 3

- tegenstelling
- maar
- 'De eerste manier' en 'Bij de tweede manier'

Opdracht 4

- Daarom
- verklaring/reden

Opdracht 5

E Conclusie

Antwoorden / criteria Schrijven

Opdracht 1

- Het 10 minuten Jeugdjournaal
- ☒ Je nieuwsgierig maken naar de recensie.
☒ Het onderwerp aankondigen.
☐ Zijn mening geven over het onderwerp.

Opdracht 2

Het resultaat is een recensie die voldoet aan de volgende eisen:

- De tekst bevat korte informatie over het onderwerp.
- In de tekst staat een mening over het onderwerp.
- De mening is onderbouwd met argumenten en voorbeelden.
- Het slot bevat een samenvatting of conclusie.
- Het slot bevat een advies aan de lezer.
- De spelling is correct.

Antwoorden / criteria Verrijking

I Het resultaat is een schrijfproduct, dat voldoet aan de volgende eisen:

- het gaat over spel en speelgoed;
- het is een informatief artikel;
- er wordt een vergelijking gemaakt met het heden;
- om aan informatie te komen is een interview gehouden.

II Het resultaat is een draaiboek of plan van aanpak voor een grote activiteit en eventueel een flyer (uitnodiging) daarvoor.

In het draaiboek of plan van aanpak staat:

- wat de activiteit is;
- wat er vooraf geregeld moet worden;
- wat op de dag zelf gedaan moet worden;
- eventueel een volgorde van alle handelingen (stappenplan);
- een lijst met benodigde materialen;
- een schatting van kosten en inkomsten.

De flyer voldoet aan de volgende eisen:

- de tekst activeert mensen;
- in de flyer staat informatie over:
 - de activiteit, wat is er te doen;
 - wie mee kan doen;
 - eventuele benodigdheden die bezoekers moeten meenemen;
 - de datum, tijd en plaats;
 - de kosten (entreprijs).

III Het resultaat is een script voor een toneelstuk, dat voldoet aan de volgende eisen:

- het script gaat over een Anansiverhaal;
- het script bestaat uit minstens 2 scènes;
- het verhaal moet duidelijk zijn;
- het toneelstuk moet aan de hand van het script gespeeld kunnen worden;
- in het script staat informatie over:
 - waar en wanneer het verhaal zich afspeelt;
 - hoe dit op het toneel duidelijk gemaakt wordt (attributen, decor, verteller);
 - hoe de personages praten, kijken en bewegen;
 - wat de personages zeggen (dialoog).

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met het herhalingsblad, kunt u een verrijkingsblad laten kiezen om te maken.

Leerlingen die snel klaar zijn met het verrijkingsblad, kunt u een ander verrijkingsblad laten kiezen, of de volgende opdrachten geven:

Bij I

- Lees in duo's elkaars artikel en geef feedback. Wat vind je goed en wat zou je anders doen? Geef elkaar tips.
- Schrijf een speluitleg bij een spel van vroeger of maak een beschrijving (gebruiksaanwijzing) bij speelgoed van vroeger.
- Organiseer een speelmiddag voor spellen en speelgoed van vroeger. Zie ook opdracht II.)

Bij II

- Maak een planning en taakverdeling. Probeer in te schatten hoeveel tijd er nodig is om de verschillende taken te regelen of doen. Bedenk wie er kunnen helpen. Maak een evenwichtige verdeling van de taken.
- Presenteer in duo's of viertallen je eigen activiteit, draaiboek (plan van aanpak) en flyer (uitnodiging). Welk idee vinden jullie het leukst? Waarom? Zou de activiteit echt georganiseerd kunnen worden? Waarom wel of niet?
- Geef elkaar feedback op het presenteren. Wie kan goed presenteren? Hoe doet hij/zij dat? Wat heb je gezien wat je een volgende keer zelf ook wilt gebruiken?
- Geef elkaar feedback op het draaiboek (plan van aanpak): Is het plan volledig? Is alles duidelijk? Wat is goed, wat kan beter. Geef elkaar tips. Pas daarna het draaiboek (plan van aanpak) aan.
- Geef elkaar feedback op de flyer (uitnodiging): Staat de benodigde informatie erin? Is alles duidelijk? Wat is goed, wat kan beter. Geef elkaar tips. Pas daarna de flyer (uitnodiging) aan.

Bij III

- Geef elkaar feedback op het script: Is het script volledig? Is alles duidelijk? Wat is goed, wat kan beter. Geef elkaar tips. Pas daarna het script aan.
- Speel het toneelstuk met een duo of viertal. Is het script goed uit te voeren? Pas het zo nodig aan. Als het goed gaat, kunnen de leerlingen het toneelstuk aan de klas of aan een andere klas laten zien.

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna het werk op voor uw registratie.

1 Overzicht lesdoelen leerjaar 8 kwartaal 2

Thema 4 In nood				
	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kan de betekenis van de aangeboden themawoorden toepassen of verklaren.	De leerling kan aan de hand van verhaelopbouw, beschrijving en taalgebruik herkennen wat een verhaal spannend maken.	De leerling kan alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen.	De leerling kan: - vertellen dat klankna bootsingen woorden zijn waarin een geluid wordt nagedaan. - vertellen dat je met klanknabootsing spanning en dramatiek kunt versterken in gesproken en geschreven taal.
Week 2	De leerling kan de betekenis van de aangeboden themawoorden aangeven en in zinnen gebruiken.	De leerling kan de belangrijkste informatie in een tekst vinden.	De leerling kan: - een bijwoordelijke bepaling in een zin herkennen. - de bijwoordelijke bepalingen van tijd, plaats en hoedanigheid herkennen. - de bijwoordelijke bepalingen andere in zinnen herkennen.	De leerling kan een boek zoeken in de bibliotheek op basis van leeftijdsindeling, genre en achternaam van de schrijver.
Week 3	De leerling kan: - de aangeboden themawoorden in zinnen gebruiken. - woorden met betrekking tot de themawoorden bedenken.	De leerling kan een samenvatting van een tekst maken.	De leerling kan: - alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen. - de bijwoordelijke bepaling van tijd, plaats en hoedanigheid in een zin herkennen. - overige bijwoordelijke bepalingen in zinnen herkennen.	De leerling kan: - de betekenis van zinnen versterken door te werken met klanknabootsing. - boeken opzoeken in de bibliotheek aan de hand van de indeling: leeftijd, genre en schrijver.
Week 4	De leerling kan: - van de aangeboden themawoorden rond het thema synoniemen, tegenstellingen en de betekenis geven. - de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.	De leerling kan informatie uit een plattegrond halen.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan in verschillende Surinaamse thuistalen de woorden voor <i>help, red mij, brand, politie, ambulance</i> en <i>alarmnummer</i> opschrijven en uitspreken.	De leerling kan een verhaal spannend voorlezen.	De leerling kan een spannend begin en einde van een verhaal schrijven.	De leerling kan: - samenstellingen met tussen -e, tussen -s en tussen -en foutloos schrijven. - de regels voor het gebruik van het koppelteken (met name bij tweeledig samengestelde aardrijkskundige namen) toepassen.
	De leerling kan: - het liedje 'Mila de pasi e waka!' zingen en begrijpt de tekst. - in de eigen taal een regel toevoegen aan het lied.	De leerling kan zijn luisterdoel vaststellen.	De leerling kan een gedicht schrijven met een rijmschema.	De leerling kan: - splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden in zinsverband gebruiken. - minder gebruikelijke samengestelde werkwoorden vervoegen.
	De leerling kan: - vertellen dat wayang kulit een Surinaams-Javaanse verteltraditie is. - de termen wayang, kulit, dalang, gunungan en gamelan in de juiste zinnen invullen. - vertellen over enkele populaire traditionele karakters uit de wayang kulit. - de tekst van een rol bij de wayang kulit goed uit te spreken.	De leerling kan: - een argument voor een mening uitwerken. - kort en gericht reageren in een debat.	De leerling kan: - een oproep schrijven. - een affiche maken.	De leerling kan: - het verschil aangeven tussen uitspraaktekens en accenttekens. - een uitspraakteken plaatsen als er meer dan één uitspraak mogelijk is. - Franse leenwoorden met accenttekens juist spellen. - een klemtoonteken plaatsen op de klinker die hij wil benadrukken.
	De leerling kan: - structuurverschillen tussen het Nederlands en het Sarnámi herkennen. - het verschil in het gebruik van lidwoorden van bepaaldheid tussen het Nederlands en het Sarnámi herkennen.	De leerling kan: - bijdragen aan een gesprek om een actieplan te ontwerpen. - een actieplan presenteren.		De leerling kan: - samenstellingen met tussen -n, tussen -en, tussen -s of koppelteken correct spellen. - splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden vervoegen. - een uitspraak- of klemtoonteken juist plaatsen.

Thema 5 Energie

	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kan: - de betekenis geven van de aangeboden themawoorden herkennen. - de juiste synoniemen van de themawoorden invullen.	De leerling kan vaststellen of een tekst bruikbaar is als informatiebron.	De leerling kan: - het wederkerend voornaamwoord in een zin herkennen en benoemen. - het wederkerend voornaamwoord op de juiste manier gebruiken. - alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen.	De leerling kan: - uitleggen wat beeldtaal is. - beeldtaal herkennen op verschillende toepassingen. - benoemen hoe beeld en tekst op een slimme manier met elkaar samenwerken.
Week 2	De leerling kan: - de betekenis van de aangeboden themawoorden herkennen. - de themawoorden juiste invullen zinnen.	De leerling kan verbanden leggen tussen de informatie uit een tekst en algemene voorkennis.	De leerling kan: - het naamwoordelijk gezegde herkennen en benoemen. - zinnen in de passieve en actieve vorm herkennen en omzetten. - het handelend voorwerp herkennen en benoemen. - alle zinsdelen in een zin herkennen en benoemen.	De leerling kan in de verschillende situaties vertellen waarom er met licht gecommuniceerd wordt.
Week 3	De leerling kan: - de betekenis geven van de aangeboden themawoorden. - tegenstellingen noemen van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan informatie uit een tekst halen en die informatie samenvatten.	De leerling kan: - zinnen in de passieve en actieve vorm herkennen en omzetten. - alle woordsoorten en zinsdelen in een zin herkennen en benoemen.	De leerling kan: - uitingen van beeldtaal herkennen en uitleggen. - uitingen van communicatie met licht herkennen en uitleggen.
Week 4	De leerling kan: - de betekenis van de aangeboden themawoorden rond het thema Energie middels spel weergeven. - de aangeboden themawoorden in een zin gebruiken.	De leerling kan argumenten bij een mening herkennen en beoordelen.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan: - vertellen welke taal hij het meest bezigt in een bepaalde situatie. - aangeven welk gevoel hij heeft bij het gebruik van een bepaalde taal. - minimaal een woord opschrijven in de taal die hij bezigt in een bepaalde situatie. - aangeven dat codewisseling kan helpen bij het uiten van gevoelens en gedachten.	De leerling kan intensief luisteren.	De leerling weet wat een kattebelletje is en kan een kattebelletje schrijven.	De leerling kan de wederkerende werkwoorden herkennen en vervoegen.
	De leerling kan: - in verschillende Suri-naamse thustalen eenvoudige woorden herkennen die te maken hebben met energie. - met een medeleerling een kort gesprek voeren over energie in een Surinaamse thuistaal.	De leerling kan mondelinge informatie duidelijk overbrengen.	De leerling kan meerkeuzevragen met goede afleiders formuleren.	De leerling kan de spellingsregels voor het gebruik van trema en apostrof correct toepassen.
	De leerling kan: - het spel 'Peroem, peroem' spelen. - vertellen uit welke tijd de bijbehorende tekst komt. - in grote lijnen vertellen wat de bijbehorende tekst betekent. - oud-Sranan in de tekst herkennen. - aangeven dat slaafge-maakten van Franse slavenmeesters een eigen taal spraken.	De leerling kan: - actief deelnemen aan een denkgesprek. - vertellen wat een energizer is. - een instructie geven voor een energizer.	De leerling kan een bericht op sociale media schrijven.	De leerling kan: - stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden juist schrijven. - bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden juist schrijven.
	De leerling kan: - meertalige verhaalttekst lezen en begrijpen. - deze tekst aanpassen aan zijn eigen situatie.	De leerling kan: - een mening met goede argumenten verwoorden. - zich verplaatsen in standpunten van anderen.		De leerling kan: - verplichte - en toevallige wederkerende werkwoorden onderscheiden en het juiste wederkerend voornaamwoord gebruiken. - een woord met apostrof of trema correct schrijven. - stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden en bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden correct schrijven.

Thema 6 Tijd

	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kan de aangeboden themawoorden in zinnen gebruiken.	De leerling kan de verbanden van tijd, opsomming en conclusie in een tekst herkennen en benoemen.	De leerling kan alle woordsoorten herkennen en benoemen.	De leerling kan Engelse leenwoorden herkennen en gebruiken.
Week 2	De leerling kan: - zinnen maken met de aangeboden themawoorden. - de aangeboden themawoorden ordenen.	De leerling kan: - het onderwerp, de hoofdgedachte van een tekst herkennen en benoemen. - de hoofdzaken en bijzaken van een tekst benoemen.	De leerling kan alle zinsdelen herkennen en benoemen.	De leerling kan de herkomst van Surinaamse achternamen verklaren.
Week 3	De leerling kan: - synoniemen noemen van de aangeboden themawoorden. - de betekenis geven van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan een recensie herkennen.	De leerling kan: - alle woordsoorten herkennen, benoemen en gebruiken in een zin. - alle zinsdelen herkennen, benoemen en gebruiken in een zin.	De leerling kan: - Engelse leenwoorden over computers en gamen herkennen en opschrijven. - de herkomst van enkele Surinaamse achternamen verklaren.
Week 4	De leerling kan de betekenis geven van de aangeboden themawoorden.	De leerling kan verschillende vormen van humor herkennen en benoemen in teksten.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan in verschillende Surinaamse thuishalen de woorden voor: tijd, vandaag, morgen, gisteren, ochtend, middag, avond en nacht in verschillende talen herkennen en uitspreken.	De leerling kan: - een korte presentatie met het juiste tekstdoel maken. - boeiend presenteren.	De leerling kan een nieuwsartikel schrijven.	De leerling kan: - aangeven dat tweelingvormen van een werkwoord hetzelfde klinken, maar anders geschreven worden. - tweelingvormen van een werkwoord herkennen en kan beredeneren hoe het werkwoord geschreven wordt. - onvoltooide deelwoorden foutloos schrijven.
	De leerling kan: - uitleggen waarom het Chinees Nieuwjaar niet steeds op dezelfde datum valt. - de namen van de dieren van de Chinese kalender in het Mandarijn uitspreken. - opzoeken welke jaren aan welke dieren verbonden zijn. - opzoeken aan welk dier zijn geboortjaar is verbonden. - praten over menselijke karaktereigenschappen van dieren.	De leerling kan: - interviewvragen bedenken. - een interview afnemen. - doorvragen tijdens een interview. - de interviewtechniek van anderen beoordelen.	De leerling kan: - een Anansi-verhaal schrijven. - citaten gebruiken in een verhaal.	De leerling kan hoofdletters en leestekens juist gebruiken.
	De leerling kan: - het eerste couplet en het refrein van het lied 'Teri den!' zingen. - de boodschap van het lied uitleggen. - de kloktijd in verschillende Surinaamse thuishalen uitdrukken.	De leerling kan: - een outfit boeiend beschrijven. - een modeshow presenteren.	De leerling kan een recensie schrijven.	De leerling kan diverse Engelse, Franse en Latijnse leenwoorden foutloos schrijven.
	De leerling kan door middel van een woordspel woorden vormen met de woorden die tijdens de meertaligheidlessen van het thema Tijd zijn geleerd.	De leerling kan een verhaal spannend voorlezen.		De leerling kan: - met een spel woorden indelen in spellingcategorieën. - de juiste schrijfwijze van woorden hanteren.

2 Leerstofoverzicht leerjaar 8 kwartaal 2

Thema 4		
LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Een spannend verhaal
4	Taal verkennen - grammatica	Alle woordsoorten
5	Taal verkennen - taalgebruik	Klanknabootsing
6	Meertaligheid	Woordenschat
7	Spreeken en luisteren	Spannend voorlezen
8	Schrijven	Een spannend verhaal schrijven
9	Spellen	Samenstellingen
Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	De belangrijkste informatie in een tekst
12	Taal verkennen - grammatica	Bijwoordelijke bepalingen
13	Taal verkennen - taalgebruik	Zoeken in de bibliotheek
14	Meertaligheid	Okanisi lied
15	Spreeken en luisteren	Luisterdoel
16	Schrijven	Oorlogskinderen
17	Spellen	Samengestelde werkwoorden
Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Een samenvatting van een tekst
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van les 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van les 5 en 13
22	Meertaligheid	Wayang Kulit
23	Spreeken en luisteren	Debatteren over hulpverlening
24	Schrijven	Aan affiche maken
25	Spellen	Klemtoon- en uitspraaktekens
Week 4		
26	Begrijpend lezen	Een plattegrond lezen
27	Meertaligheid	Sarnámi en lidwoorden
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreeken en luisteren	Een actieplan maken

Thema 5		
LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Bruikbare informatiebronnen
4	Taal verkennen - grammatica	Wederkerend voornaamwoord
5	Taal verkennen - taalgebruik	Beeldtaal
6	Meertaligheid	Taal en emoties
7	Spreken en luisteren	Intensief luisteren
8	Schrijven	Een kattenbelletje schrijven
9	Spellen	Wederkerende werkwoorden
Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Verbanden leggen met wat je al weet
12	Taal verkennen - grammatica	Naamwoordelijk gezegde en passieve vorm
13	Taal verkennen - taalgebruik	Lichttaal
14	Meertaligheid	Woordenschat Energie
15	Spreken en luisteren	Mondelinge informatie overbrengen
16	Schrijven	Quizvragen schrijven
17	Spellen	Apostrof en trema
Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Informatie zoeken in een tekst en samenvatten
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van de lessen 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van de lessen 5 en 13
22	Meertaligheid	Lied en spel Peroem, Peroem, mi patron
23	Spreken en luisteren	Instructie geven voor energizers
24	Schrijven	Een bericht op sociale media schrijven
25	Spellen	Bijzondere bijvoeglijk naamwoorden
Week 4		
26	Begrijpend lezen	Meningen en argumenten
27	Meertaligheid	Meertaligheid in verhalen
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreken en luisteren	Discussiepraatshow

Thema 6

LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Verbanden in een tekst
4	Taal verkennen - grammatica	Alle woordsoorten
5	Taal verkennen - taalgebruik	Engelse leenwoorden
6	Meertaligheid	Woordenschat Tijd
7	Spreken en luisteren	Presenteren met een tekstdoel
8	Schrijven	Een nieuwsartikel schrijven
9	Spellen	Werkwoorden
Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Hoofdgedachte en hoofdzaken
12	Taal verkennen - grammatica	Alle zinsdelen
13	Taal verkennen - taalgebruik	Herkomst van achternamen
14	Meertaligheid	Chinese kalender
15	Spreken en luisteren	Interviewen
16	Schrijven	Fabels schrijven
17	Spellen	Hoofdletters en leestekens
Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Een recensie
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van de lessen 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van de lessen 5 en 13
22	Meertaligheid	Lied over tijd
23	Spreken en luisteren	Een modeshow presenteren
24	Schrijven	Een recensie schrijven
25	Spellen	Geleende woorden
Week 4		
26	Begrijpend lezen	Humor
27	Meertaligheid	Woordspel: woordexplosie
28	Spellen	Herhaling: het eindspel
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreken en luisteren	Fabels voorlezen

3 Woordenlijst leerjaar 8 kwartaal 2

Thema 4	
Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
de bemanning	benauwd
doorweekt	beuken
dramatisch	het dek
de factor	bovendeks (bijv nw)
het noodlot	gedempt (bijv nw)
het noodsignaal	hellen
het obstakel	krioelen
onstuimig	de monding
de reddingsactie	oorverdovend
de scheepsramp	opklaren
schipbreuk lijden	het ruim
tragisch	schril
uitzonderlijk	voorspoedig
de windstoot	de zandbank
wonderbaarlijk	zeilen

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
evacuëren	de aanslag
gewelddadig	de bloedbank
de humanitaire hulp	de bloeddonor
iets oplopen	de davidster
ingrijpend	de eerste hulp
de luchtaanval	het evenement
onmenselijk	de handicap
het oorlogsgebied	de hulpverleningsorganisatie
de slachtofferhulp	inrichten
het slagveld	islamitisch
sneuvelen	kwetsbaar
de terrorist	het logo
de veerkracht	de veldslag
verwerken	verlenen
het vluchtelingenkamp	de vrijwilliger

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
de aardverschuiving	de aardbeving
bedolven	de aardkorst
bivakkeren	het aardoppervlak
de catastrofe	de aswolk
desastreus	de explosie
de eruptie	extreem
het instortingsgevaar	het gesteente
de lava	de luchtvaart
het natuurgeweld	de neerslag
overvallen worden door	de overstroming
de sanitaire voorziening	spuwen
de schaal van Richter	de verwoesting
vermist zijn	de vloedgolf
wegvagen	voortdurend
waarnemen	de vulkaanuitbarsting

	Les 26
uitdrukking/spreekwoord	Impliciet
een dak boven je hoofd	aangeven (als bijv naamw)
in rep er roer	de apparatuur
in zwaar weer	de begane grond
oog in oog staan met	de brandblusser
op de vlucht slaan	de brandmeldcentrale
	de brandmelder
	de brandslang
	de calamiteit
	de hulpdienst
	het letsel
	de nooduitgang
	de ontruiming
	het pand
	de procedure
	de vluchtweg

Thema 5	
Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
afhangen van	aanleveren
het decennium	bevestigen
het energielabel	bewust
de energiebesparing	bijpassend
de energieleverancier	het energieverbruik
de energierekening	de geluidshinder
geregeld	het huishouden
inzicht krijgen in	in gebruik nemen
de ledlamp	de investering
de maandlast	de levensduur
de meterstand	milieuvriendelijk
ongelimiteerd	de mogelijkheid
(op) stand-by zetten	de positie
periodiek	uitschakelen
het zonnepaneel	de zonne-energie

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
het atoom	alternatief
de biomassa	de dynamo
duurzaam	de expert
de fossiele brandstof	de groene energie
de kernenergie	de kernafval
de dieselcentrale	omzetten
de milieuactivist	radioactief
de olieraffinaderij	schaars
uitsluitend	de schadelijke stof
onbeperkt	de schone energie
de opslag	de steenkool
opwekken	de straling
de opwekking	de tegenstander
de turbine	de voorstander
de windenergie	de zonnecollector

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
de adolescent	afscheiden
het brein	belemmeren
het commentaar	benodigd
depressief	chronisch
energiek	het concentratievermogen
functioneren	het humeur
fysiek	de levensstijl
de hersenactiviteit	de prikkel
het hormoon	de puber
lusteloos	de puberteit
mentaal	de schoolprestatie
problematisch	uitsluiten
het slaapritme	verhogen
verklaarbaar	de vermoeidheidsklacht
wijten (aan)	het vitaminegebrek

	Les 26
uitdrukking/spreekwoord	Impliciet
een brug te ver	aanschaffen
een druppel op een gloeiende plaat	invoeren
ergens energie van krijgen	het koolzuurgas
van de bank afkomen	de maatregel
zuinig omspringen met	nadelig
	nalatig
	onnodig
	overdreven
	het poolijs
	sfeervol
	iets of iemand sparen
	toenemen
	verspillen
	de wolkenkrabber
	de zeespiegel

Thema 6	
Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
aanvankelijk	aanzetten tot
de afgelopen tijd	abrupt
in de ban zijn van	behoorlijk
collectief	elkaar opvolgen
de hype	de hoelahoep
de menigte	immens
het modeverschijnsel	in de praktijk
de obsessie	de jojo
onlangs	leiden tot
ontkomen	overweldigend
de opwinding	de rage
overspoeld worden door	de uitdaging
de run op	uitdoven
uiteraard	uitgekeken raken/zijn
uitzinnig	de verstikking

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
continueren	de aanvulling
de cyclus	de basiskleding
gedurende	de bezigheid
de kringloop	combineren
melancholisch	degelijk
nostalgie	de documentaire
omstreeks	eigenlijk
de ontwikkeling	het groepsdier
recent	herhaaldelijk
reikhalzend	hooggesloten
terugvallen op	ordinair
tot voor kort	de sociale zekerheid
van oudsher	tenminste
vervlogen	het zelfbehoud
voorbije tijden	de zienswijze

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
het accessoire	afwisselend
de confectie	de collectie
geïnspireerd zijn op / door	elegant
de glamour	felgekleurd
de/het icoon	flitsend
de identiteit	de galajurk
het imago	de hoodie
imiteren	de kledinglijn
de influencer	het model
modebewust	de ontwerper
een oordeel vellen	oogverblindend
passé	de overall
het silhouet	ouderwets
de stijl	de sneaker
de trend	in spanning afwachten

	Les 26
uitdrukking/spreekwoord	Impliciet
een oogje hebben op	de ballerina
een gewaarschuwd mens telt voor twee	grandioos
in de mode zijn	de humor
in zwang komen	humoristisch
zich als een inktvlek verspreiden	zich houden aan
	klunzig
	het misverstand
	onverwachts
	de opzet
	de overdrijving
	de pirouette
	de slapstick
	de naamgrap
	de vorm (in de betekenis: manier)
	de woordgrap
	de vergelijking

4 Werkbladen kwartaal 2

WERKBLAD BEGRIJPEND LEZEN – THEMA 4 IN NOOD

Je herhaalt

- het herkennen van de tekstsoort;
- de belangrijkste informatie van een tekst herkennen: onderwerp, hoofdgedachte, hoofdzaken en kernzinnen.

Informatie

Weet je nog? Er zijn verschillende tekstdoelen en tekstsoorten:

Doel van de tekst De schrijver wil:	Tekstsoort	Voorbeelden
informatie geven	informatieve tekst	verslag, werkstuk, nieuwsbericht
iets uitleggen	instruerende tekst	recept, spelregels, bijsluiters bij medicijnen, handleiding, gebruiksaanwijzing
een mening geven en de lezer met argumenten overtuigen	overhalende tekst	artikel, boek- of filmbespreking (recensie), weblog, betoog, ingezonden brief
de lezer iets laten doen	activerende tekst	advertentie, reclametekst, flyer, oproep op website, klachtenbrief
de lezer vermaken	amuserende tekst	gedicht, (strip)verhaal, sprookje, spotprent (cartoon)

OPDRACHT 1

Lees tekst 1 globaal.

- Wat voor tekstsoort is het? [invullijn]
- Waaraan herken je dat? [lange invullijn]

Informatie

- Het **onderwerp** van een tekst is waar de tekst over gaat. Het onderwerp bestaat uit één of een paar woorden.
- De **hoofdgedachte** is wat de schrijver duidelijk wil maken met de tekst. De hoofdgedachte bestaat uit één zin.
- De belangrijkste informatie in een tekst zijn **hoofdzaken**. Minder belangrijke informatie, zoals voorbeelden of extra uitleg, zijn **bijzaken**.
- De **kernzin** van een alinea is altijd een hoofdzaak. De kernzin is meestal de eerste of laatste zin van een alinea.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1 intensief.

- Omschrijf in een paar woorden waar de tekst over gaat.

- b. Lees het tweede blokje Informatie hierboven. Wat heb je schreven in opdracht 2a?
Omcirkel de juiste letter.
- A. het onderwerp van de tekst
 - B. de hoofdgedachte van de tekst
 - C. een kernzin
 - D. een hoofdzaak
 - E. een bijzaak

OPDRACHT 3

In welke zin lees je de hoofdgedachte van de tekst? Omcirkel de juiste letter.

- A. Alinea 1: Neem goede voorzorgsmaatregelen om brand te voorkomen.
- B. Alinea 2: Verder moet er in elke woning een brandmelder hangen.
- C. Alinea 6: Het meemaken van brand is een ingrijpende gebeurtenis.

OPDRACHT 4

Onderstreep in elke alinea van de tekst de kernzin.

OPDRACHT 5

Kruis aan of de zin een hoofdzaak of een bijzaak is in de tekst.

	hoofdzaak	bijzaak
Goede voorzorgsmaatregelen maken de kans op het uitbreken van brand kleiner. (alinea 2)		
Het is dus verstandig om te oefenen hoe je in het donker zo snel mogelijk je huis uit komt.(alinea 3)		
Vooraf de kantoren in de houten monumentale panden in de binnenstad van Paramaribo moeten de regels goed volgen, omdat het brandgevaar daar nog groter is. (alinea 4)		
Die melding komt binnen bij de brandmeldcentrale. (alinea 7)		
"Het is nu vier jaar geleden." (alinea 8)		

Tekst bij werkblad Begrijpend lezen thema 4 In nood

tekst 1

Brand voorkomen

- 1 *Weet jij wat je moet doen om brand te voorkomen? Brand is een van de meest dramatische ongelukken die je kunnen overkomen. Elk jaar lees je weer over doden en slachtoffers van brand. Slachtoffers met brandwonden hebben onmenselijk veel pijn. Neem goede voorzorgsmaatregelen om brand te voorkomen.*

Voorzorgsmaatregelen

- 2 Goede voorzorgsmaatregelen maken de kans op het uitbreken van brand kleiner. Zo is het belangrijk dat elektri-

citeitsnetten en gasaansluitingen deskundig zijn geïnstalleerd. Ook is het belangrijk om goed werkende apparatuur te gebruiken. Als apparaten kapot zijn moeten ze gerepareerd of vervangen worden. Kapotte apparaten kunnen namelijk kortsluiting en daarmee brand veroorzaken. Verder moet er in elke woning een brandmelder hangen. Een brandmelder maakt een hard en hoog piepend geluid bij rook. Zo wordt je op tijd gewaarschuwd.

Oefenen

- 3 Als je 's nachts wordt overvallen door brand, moet je goed weten hoe je zo snel mogelijk je huis uit komt. Bij brand is vaak veel rookontwikkeling, waardoor je niets ziet. Misschien zijn de deuren en ramen ook op slot. Dan moet je weten waar je de sleutels kunt vinden. Het is dus verstandig om te oefenen hoe je in het donker zo snel mogelijk je huis uit komt.

Strengere veiligheidsregels

- 4 Voor kantoren, winkels en andere publieke gebouwen gelden strengere veiligheidsregels dan voor woonhuizen. De nooduitgangen en vluchtwegen moeten aangegeven zijn, zodat het gebouw bij brand zo snel mogelijk kan worden ontruimd. Ook moeten er brandblussers in het pand zijn. Vooral de kantoren in de houten monumentale panden in de binnenstad van Paramaribo moeten de regels goed volgen, omdat het brandgevaar daar groter is. Bovendien is daar een groter instortingsgevaar.

School

- 5 Op scholen zijn ook nooduitgangen en vluchtwegen aangegeven. Om die goed te kennen zijn brandoefeningen nodig. Daarbij wordt geoefend om iedereen zo rustig en snel mogelijk te evacueren.

Eén keer per jaar is er een verplichte brandoefening op scholen om te controleren of het evacuatieplan nog voldoet.

Speel niet met vuur

- 6 Spelen met vuur is gevaarlijk. Vuur is geen speelgoed. Zorg dat er altijd een volwassene in de buurt is, wanneer je het gasfornuis of een kaars aansteekt. Bij calamiteiten kunnen zij dan meteen helpen. Dit kan veel leed voorkomen.

Brandweer

- 7 Zie je een brand, bel dan meteen de brandweer. De melding komt binnen bij de brandmeldcentrale. Bij een reddingsactie van Korps Brandweer Suriname rukken de brandweerauto's meteen met loeiende sirenes uit.

Slachtoffers

- 8 Het meemaken van een brand is een ingrijpende gebeurtenis. Zo'n gebeurtenis is moeilijk te verwerken en vraagt om veel veerkracht. Shantie heeft een brand in haar huis meegemaakt en vertelt: "Het is nu vier jaar geleden. Ik heb nog elke dag pijn. De brand ontstond doordat mijn zus een stuk opgerold toiletpapier als muskietenkaars gebruikte. Slachtofferhulp heeft ons toen geholpen."

Je herhaalt

- een gedicht schrijven met een rijmschema

Wat heb je nodig?

Kladblad en schrift

Informatie

Als je een tekst schrijft, heb je een schrijfdoel. Als je het **doel van de tekst** weet, kies je welk soort tekst je gaat schrijven. Een **tekstsoort** kan verschillende vormen hebben.

Een voorbeeld van een **amuserende tekst** is een **gedicht**. Om een gedicht mooi te laten klinken, kun je woorden laten rijmen. De klank van de woorden lijkt dan op elkaar. Bijvoorbeeld: *vuur – avontuur; storm – enorm; slang – bang; trillen – gillen*.

Vaak bestaat een gedicht uit blokjes van een paar regels die bij elkaar horen. Zo'n blokje noem je een **strofe**.

Durf te dromen

Durf te dromen,
Je hoopt dat ze uitkomen,
Alleen weet je dat nog niet,
Ook geven dromen je soms verdriet.

Maar je blijft hopen,
Dromen kan je niet kopen,
Ze wonen in je hart,
Dromen zijn apart.

OPDRACHT 1

Lees het 'Durf te dromen' hierboven. Welk rijmschema heeft het gedicht? Kruis aan.

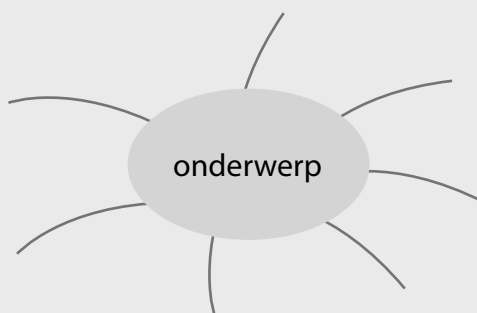
- ☐ AABB: regel 1 en 2 rijmen, regel 3 en 4 rijmen
- ☐ ABBA: regel 1 en 4 rijmen, regel 2 en 3 rijmen
- ☐ ABAB: regel 1 en 3 rijmen, regel 2 en 4 rijmen

OPDRACHT 2

Jij gaat in opdracht 4 een gedicht schrijven. Kies een onderwerp en kruis het aan:

- ☐ natuurgeweld, bijvoorbeeld een vulkaanuitbarsting, storm of overstroming
- ☐ gevaarlijke dieren
- ☐ een rampzalige reis
- ☐ helpen
- ☐ je eigen onderwerp, namelijk _____

OPDRACHT 3

Bereid het schrijven voor.

- a. Maak op kladblaadje een woordspin. Schrijf jouw onderwerp in het midden. Schrijf daar omheen zoveel mogelijk woorden die met jouw onderwerp te maken hebben.
- b. Schrijf zoveel mogelijk rijmwoorden op bij je woorden in de woordspin.

OPDRACHT 4

- a. Kies één van de rijmschema's van opdracht 1.
- b. Schrijf je gedicht op een kladblaadje. Gebruik woorden uit de woordspin. Je gedicht bestaat uit twee strofes van ieder 4 regels.

OPDRACHT 5

- a. Controleer je gedicht.
 - Heeft je gedicht minstens vier regels?
 - Gaat je gedicht over het onderwerp dat je koos?
 - Heb je rijmwoorden gebruikt?
 - Heb je één van de rijmschema's gebruikt?
- b. Verbeter je gedicht als je dat nodig vindt.
- c. Schrijf je gedicht in je schrift.
- d. Maak er een tekening bij.

TIP

Je kunt je gedicht nog bijzonderder laten klinken met woorden die een geluid nabootsten, zoals *plonzen*, *kraken*, *dreunen* of *sissen*.

OPDRACHT 1 ONTRUIMINGSPLATTEGROND

Je leert

- een ontruimingsplattegrond maken voor de school.

Wat heb je nodig?

Vel A3 papier (of een kant-en-klare plattegrond van de school), potlood, gum, kleurpotloden of stiften

Wat ga je doen?

Een plattegrond is een verkleinde, schematische kaart van een stad, dorp, terrein of gebouw. Bij een plattegrond hoort een legenda. Daarin worden de kleuren en de symbolen op de plattegrond uitgelegd.

Je gaat een ontruimingsplattegrond maken van de school. Op de plattegrond kun je zien wat de vluchtwegen zijn in geval van nood en waar je hulpmiddelen zoals brandblussers en een EHBO-kist kunt vinden.

OPDRACHT 1

- Teken een plattegrond van de school of gebruik de plattegrond die je leerkracht jou geeft.
- Kijk naar de plattegrond van de Johannesschool in les 26 van dit thema. Teken dan met potlood het volgende in de plattegrond van je eigen school:
 - Een dikke pijl bij je klaslokaal.
 - Alle deuren naar buiten. Zowel gewone uitgangen als nooduitgangen.
 - Een vluchtweg: teken met pijlen de kortste weg van je klaslokaal naar buiten.
 - Een alternatieve vluchtweg: teken met pijlen een andere route van je klaslokaal naar buiten.
 - De hulpmiddelen, zoals brandmelder, brandslang, brandblusser en EHBO-kist.
- Bedenk voor ieder hulpmiddel een duidelijk symbool.
- Bekijk je plattegrond. Klopt het wat je getekend hebt? Staat alles op de goede plaats? Verbeter als dat nodig is. Geef dan de pijlen en symbolen een kleur:
 - Blauw voor de pijl bij je klaslokaal.
 - Groen voor de uitgangen, de pijlen van de vluchtwegen en de EHBO-kist.
 - Rood voor de hulpmiddelen bij brand.
- Schrijf de naam van de school boven de plattegrond en maak de legenda. In de legenda verklaar je de symbolen. Kijk naar het voorbeeld van de Johannesschool in les 26.

OPDRACHT 2

Schrijf aanwijzingen bij je ontruimingsplan. Met deze korte, duidelijke aanwijzingen vertel je wat iedereen wel en niet moet doen bij een calamiteit. Bijvoorbeeld: niet in paniek raken maar rustig blijven. Ook schrijf je erbij welke noodnummers er gebeld kunnen worden.

OPDRACHT 3

- Controleer of de ontruimingsplattegrond klopt:
 - Staat er een pijl bij je klaslokaal?
 - Staan de uitgangen, vluchtwegen en hulpmiddelen erop?
 - Is de legenda compleet en duidelijk?
 - Staan er aanwijzingen bij het ontruimingsplan?
- Pas je ontruimingsplattegrond aan als dat nodig is.

OPDRACHT II SPANNEND VERHAAL

Je leert:

- een verhaal spannender maken.

Wat heb je nodig?

Schrijfpapier of schrift

Wat ga je doen?

Je gaat een spannende versie schrijven van het verhaal *Ensio en Nila en de manjaboom*.

OPDRACHT 1

- Lees het verhaal *Ensio en Nila en de manjaboom*.
- Herschrijf het verhaal. Let daarbij op de volgende vier punten:
 - De beschrijvingen: beschrijf op een spannende manier wat de personen in het verhaal zien, horen, ruiken, voelen of proeven. Bijvoorbeeld de zin: Ensio kijkt omhoog en ziet donkere wolken kun je veranderen in Ensio kijkt omhoog en ziet dreigende, donkere wolken die op hun af lijken te zweven.
 - Het taalgebruik: gebruik woorden die zorgen voor een spannende sfeer. Bijvoorbeeld de zin: Het gefluister gaat over in een zacht gezoem, en de grond begint te trillen kun je veranderen in Het gefluister gaan over in een onheilspellend gezoem, steeds harder en harder en ineens begint de grond te trillen onder hun voeten.
 - De directe rede, of citaten (wat iemand letterlijk heeft gezegd): directe rede maakt een verhaal levendiger en spannender. Bijvoorbeeld de zin: Hij is bang en roept om hulp kun je veranderen in: 'Help!' roept hij doodsbang. 'HELP MIJ!'
 - Plotselinge gebeurtenissen: iets wat onverwacht gebeurt kun je op een spannende manier beschrijven. De zin Plotseling horen ze een zacht gefluister kun je veranderen in En dan ineens... een vreemd en zacht gefluister:
iiiiiiikgaaaaaaajuuuuulliepaaakkeeeeeeeen.
- Verzin er eventueel dingen bij om het verhaal nog spannender te maken.

OPDRACHT 2

- Klaar? Lees jouw versie van het verhaal door.
 - Is het spannender geworden?
 - Heb je gelet op de vier punten uit opdracht 1?
 - Heb je er dingen bij verzonnen?
 - Staan er geen spelfouten in?
 - Kloppen de leestekens?Verbeter jouw versie als dat nodig is.
- Bedenk een nieuwe, spannende titel voor het verhaal en schrijf die erboven.

Ensio en Nila en de manjaboom

“Ik ben moe,” zegt Ensio. “Zullen we even uitrusten?” Hij loopt samen met zijn zus Nila en hun hond Dobby naar oma. “Oké, maar niet te lang,” zegt Nila, en ze wijst naar de lucht. Ensio kijkt omhoog en ziet donkere wolken. Ze gaan onder een grote manjaboom zitten. Het begint te waaien en de takken van de bomen ruisen in de wind. Plotseling horen ze een zacht gefluister. “Hoor je dat?” vraagt Nila. “Wat is het?” “Geen idee,” zegt Ensio. Het gefluister gaat over in een zacht gezoem, en de grond begint te trillen. Dan buigen de takken van de boom naar beneden en tillen Ensio op. Daar hangt hij, vastgeklemd in de takken. Hij is bang en roept om hulp.

Nila springt verschrikt op, maar voordat ze iets kan doen, voelt ze dat iets zich rond haar benen wikkelt. Het zijn de wortels van de boom. Ook zij roept om hulp.

Hopeloos hangt Ensio in de lucht, in de takken die steeds harder heen en weer zwiepen. Hij is bang. En Nila staat op de grond en kan zich niet bewegen vanwege de boomwortels die zich steeds verder rond haar benen wikkelen. Ook zij is bang.

Ineens horen ze een hard geblaf. Het is Dobby, met een oude vrouw aan zijn zij. Dobby's blaffen gaat over in een gejammer dat steeds meer op zingen lijkt. Hoger en hoger. De oude vrouw staat stil naast de boom en heft haar hand op. Haar lippen bewegen en zij zingt

met Dobby mee.

Het gezang helpt. De boom wordt steeds rustiger en de takken en wortels laten Ensio en Nila los. Ensio valt op de grond maar weet zijn val gelukkig te breken. Nila wrijft over haar benen waar rode striemen zitten van de boomwortels.

Als ze opkijken is de vrouw verdwenen maar Dobby staat bij de boom.

“Gauw naar oma,” zegt Nila, “weg bij deze boom.” Ze zetten het op een hollen en komen voor het donker is bij oma aan.

OPDRACHT III CHALLENGE

Je leert

- hoe je een oproep schrijft voor een challenge voor een goed doel.

Wat heb je nodig?

Kladpapier, schrijfpapier of vel A3-papier voor oproepen in posterformaat, kleurpotloden of stiften

Wat ga je doen?

Je gaat een oproep schrijven voor een challenge. Een challenge is een uitdaging. Vaak worden er challenges bedacht voor goede doelen. Degene die de uitdaging accepteert, moet de opdracht uitvoeren en hiervan een filmpje op social media plaatsen. Wanneer het niet lukt binnen een bepaalde tijd, dient diegene geld te doneren aan het goede doel. Wanneer het wel lukt, hoeft hij geen geld te doneren, maar de meeste deelnemers doen allebei: ze doen de opdracht én ze doneren geld. Als ze klaar zijn, moeten ze iemand anders uitdagen om hetzelfde te doen. Het doel van een challenge is om aandacht te vragen voor het goede doel en om er geld voor in te zamelen.

Een heel succesvolle challenge was de *ALS Ice Bucket Challenge*. ALS is een ziekte die de spieren aantast. Mensen werden opgeroepen om een emmer met ijswater over zich leeg te gieten en vervolgens een donatie te doen. Waarom ijswater? Omdat op die manier iedereen – heel eventjes in het klein – kon voelen hoe het is als je een spierziekte hebt

OPDRACHT 1

- Bedenk welk goed doel je wilt steunen.
- Bedenk een challenge voor dit goede doel. Dit zijn de voorwaarden waaraan een goede challenge moet voldoen:
 - De challenge past bij het goede doel.
 - De challenge is makkelijk uitvoerbaar. Stel je goede doel is een kindertehuis. Dan past de challenge 'Vorm een koor met tien kinderen en zing een kinderliedje' goed bij het doel, maar hij is lastig uitvoerbaar. Een betere challenge zou zijn: 'Eén minuut met je ogen dicht touwtjespringen zonder struikelen'.
 - De challenge is een echte uitdaging: degene die uitgedaagd wordt, moet er echt iets voor doen of voor over hebben, zoals die emmer met ijswater over je heen gooien.
 - De challenge moet goed te filmen zijn zodat iedereen zijn filmpje kan delen op social media.
- Bedenk een naam voor de challenge.

OPDRACHT 2

- a. Schrijf in het klad de oproep voor de challenge. Je bedenkt zelf waar de oproep geplaatst gaat worden: op de website van het goede doel, of Facebook, op een poster, of misschien wel op al die plekken. In de oproep moet komen:
 1. De naam van de challenge.
 2. De beschrijving van de challenge: wat moet je doen?
 3. Een oproep om een filmpje van de challenge te delen met een hashtag (#) met daarachter de naam van de challenge.
 4. Een oproep om een ander te vragen om ook de uitdaging aan te gaan.
 5. De naam van het goede doel, een korte beschrijving van het goede doel en een oproep om geld te doneren.
 6. Het bankrekeningnummer van het goede doel voor het doneren van geld.
- b. Lees wat je hebt opgeschreven. Staat alles erin? Heb je het zó opgeschreven dat mensen zin krijgen om de challenge te doen? Zo ja, schrijf dan je oproep voor de challenge in het net.
- c. Voeg eventueel een foto of tekening aan de challenge toe om de challenge nog aantrekkelijker te maken.

Je herhaalt

- informatie uit een tekst halen en die informatie samenvatten;
- argumenten bij een mening herkennen.

OPDRACHT 1

Lees de tekst globaal.

- a. Wat voor tekstsoort is het? _____
- b. Waaraan herken je dat? Geef een voorbeeld. _____

Informatie

Zo maak je een **samenvatting**:

1. Lees de tekst **intensief**.
2. Zoek de belangrijkste informatie, de **hoofdzaken**. Dat is de **hoofdgedachte** samen met de **kernzinnen**.
3. Zet de kernzinnen onder elkaar.
4. Zet de titel boven de samenvatting.

De **hoofdgedachte** is wat de schrijver duidelijk wil maken met de tekst. Het bestaat uit één zin. Je vindt de hoofdgedachte vaak in de eerste of laatste alinea van een tekst.

De **kernzin** van een alinea is altijd een hoofdzaak. De kernzin is meestal de eerste of laatste zin van een alinea.

OPDRACHT 2

Lees de tekst intensief.

- a. Wat is het onderwerp van de tekst? _____
- b. Wat is de hoofdgedachte van de tekst? _____
- c. Onderstreep per alinea de kernzin.

Informatie

Als je je **mening** geeft, dan geef je daar vaak één of meer argumenten bij.

Een **argument** is een uitleg van je mening. Je vertelt daarmee waarom je die mening hebt.

Je herkent een argument vaak aan de **signaalwoorden** *want*, *omdat* en *daarom*.

Maar let op! Een argument begint niet altijd met een signaalwoord.

Voorbeeld: Het is belangrijk om veel te bewegen, want bewegen maakt het hormoon endorfine vrij. Dat stofje zorgt voor een geluksgevoel.

Mening:	Het is belangrijk om veel te bewegen
Argument:	Bewegen maakt het hormoon endorfine vrij.
Signaalwoord:	want

OPDRACHT 3

Lees de kernzinnen van de tekst.

- a. Als er signaalwoorden in de kernzinnen staan, omcirkel die dan.
- b. Welke zinnen bevatten een argument voor de hoofdgedachte van de tekst?
 1. Mentale problemen zijn bijvoorbeeld een sombere en depressieve stemming.
 2. Chronisch slaaptekort bij pubers moet worden voorkomen, want anders kunnen ze niet goed meer functioneren.
 3. De school zou pas om 10.00 uur of later moeten beginnen.
 4. In vind dat de schooltijden moeten worden aangepast aan het slaapritme van de puber, want de puber heeft negen uren slaap per nacht nodig.

OPDRACHT 4

Gebruik de vijf kernzinnen van de tekst.

- a. Maak met deze zinnen een samenvatting van maximaal tachtig woorden.
- b. Schrijf de titel erboven.

Ondersteun pubers!

- 1 Ik ben een puber van 16 jaar en word soms bijna depressief als ik hoor wat voor commentaar pubers krijgen: "Pubers zijn lui. De eerste uren op school zitten ze lusteloos in de klas. Maar 's avonds op tijd gaan slapen doen ze niet. En na school komen ze amper van de bank af." Ik ben het er niet mee eens. Ik vind dat pubers moeten worden ondersteund door latere schooltijden en een stuk fruit op school. Ik zal uitleggen waarom ik dat vind.

Chronisch slaaptekort

- 2 Veel pubers hebben een chronisch slaaptekort. Dat is vaak problematisch. Chronisch slaaptekort kan zowel fysieke klachten als mentale problemen geven. Bij fysieke klachten kun je denken aan hoofdpijn en duizeligheid. Mentale problemen zijn bijvoorbeeld een sombere en depressieve stemming. Natuurlijk hebben die problemen ook invloed op de hersenactiviteit en daarmee op het concentratievermogen en op de schoolprestaties. Chronisch slaaptekort bij pubers moet worden voorkomen, want anders kunnen ze niet meer goed functioneren.

Oorzaak: het brein

- 3 Dat pubers slaaptekort krijgen is niet te wijten aan de pubers zelf, maar aan het brein van pubers. Pubers gaan laat slapen, omdat het puberbrein ervoor zorgt dat het slaapritme anders gaat werken. Het hormoon melatonine, dat ervoor zorgt dat je slaperig wordt, wordt bij pubers pas later op de dag afgescheiden. Pubers kunnen er dus niets aan doen dat ze pas laat gaan slapen.

Latere schooltijden

- 4 Ik vind dat de schooltijden moeten worden aangepast aan het slaapritme van de puber, want de puber heeft 9 uur slaap per nacht nodig. Wanneer de puber later gaat slapen, en hij ook nog langer moet slapen dan een volwassene, is het dus ook nodig om later op te staan. Anders bouwt de puber een chronisch slaaptekort op. De school zou dus pas om 10.00 uur of later moeten beginnen.

Gezonde voeding

- 5 Gezonde voeding heeft invloed op hoe energiek je je voelt. In gezonde voeding zitten voedingsstoffen zoals vitaminen en mineralen. Vitaminegebrek maakt moe. Het eten van een stuk fruit per dag, naast alle snacks die pubers eten, zou goed zijn. Ook al is het natuurlijk een druppel op een gloeiende plaat. Voor adolescenten in de groei en in ontwikkeling is gezonde voeding extra belangrijk. Pubers moeten op school elke dag een stuk fruit krijgen, bijvoorbeeld sapotille, manja en papaja, om zich minder moe te voelen.

Quincy Goedhart
Groningen, Saramacca

Je herhaalt

- een kattenbelletje schrijven.

Wat heb je nodig?

Post-it's / geeltjes of kleine schrijfpapiertjes. (A6 formaat) en plakband

Informatie

Als je een tekst schrijft, heb je een schrijfdoel. Als je het **doel van de tekst** weet, kies je welk soort tekst je gaat schrijven. Een **tekstsoort** kan verschillende vormen hebben.

Een voorbeeld van een **informatieve tekst** is een **kattenbelletje**. Een kattenbelletje is een kort briefje waarin je iets vertelt of vraagt aan iemand, of waarin je iemand ergens aan helpt herinneren.

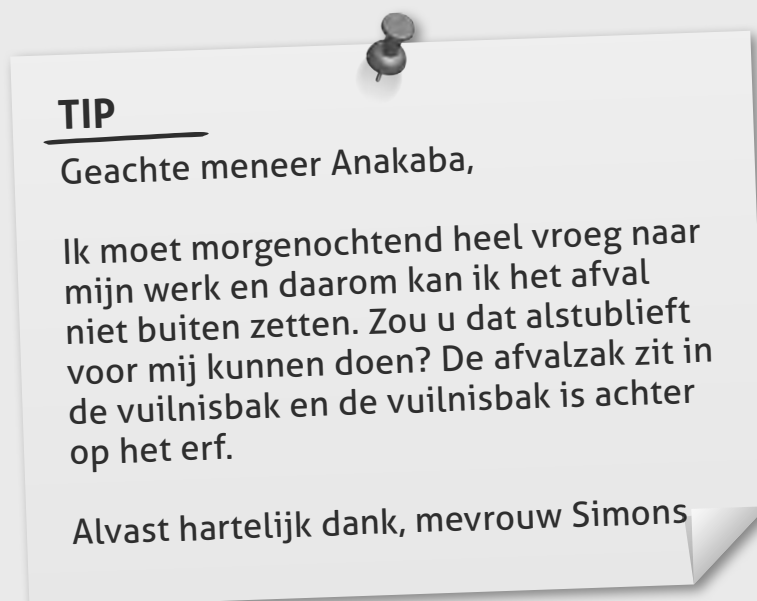

Informatie

Formele taal is beleefder dan **informele taal**. Tegen een leeftijdsgenoot of iemand die je goed kent, kun je informele taal gebruiken.

OPDRACHT 1

- Lees het bericht voor meneer Anakaba.
- Maak van het bericht een kattenbelletje.
Bedenk:
 - hoe je informele taal kunt gebruiken
 - hoe je de zinnen korter kunt schrijven
 - hoe je het bericht korter kunt schrijven
- Schrijf het kattenbelletje in je schrift.

OPDRACHT 2

- a. Kruis drie situaties aan waarover je een kattenbelletje gaat schrijven.
- ☐ Je vraagt of iemand je plantjes water wil geven.
 - ☐ Je deelt mee dat er morgenavond een leuk programma op tv komt.
 - ☐ Je herinnert een klasgenoot eraan dat er volgende week een repetitie is.
 - ☐ Je vraagt of iemand inkopen voor je kan doen.
 - ☐ Je deelt mee dat de voetbalwedstrijd is vervroegd.
 - ☐ Je herinnert mensen eraan dat er vanavond een feestje is.
- b. Schrijf over alle drie een kattenbelletje in je schrift.

OPDRACHT 3

Schrijf een kattenbelletje aan een klasgenoot.

- a. Bedenk voor wie het bedoeld is.
- b. Bedenk wat je wilt vertellen.
- c. Schrijf het kattenbelletje op een los blaadje papier.
- d. Doe dit nog eens voor iemand anders over een ander onderwerp.

OPDRACHT 4

Controleer je kattenbelletjes

• Zijn de berichten kort?	ja / nee
• Heb je korte zinnen geschreven?	ja / nee
• Staat de informatie er in die je wilt geven?	Ja / nee
• Heb je informele taal gebruikt?	ja / nee
• Is de spelling correct?	ja / nee

OPDRACHT I INFOGRAPHIC

Je leert

- een infographic maken over een stoommachine.

Wat heb je nodig?

Kladpapier, groot vel papier, kleurpotloden of stiften

Wat ga je doen?

Je gaat een infographic maken. Een infographic is een informatieve afbeelding die bestaat uit beeld en tekst. Het beeld kan bijvoorbeeld bestaan uit foto's, tekeningen, tabellen en grafieken of iconen. In les 11 staat een voorbeeld van een infographic over energie. De infographic die jij gaat maken, gaat over de stoommachine. De informatie moet duidelijk en overzichtelijk zijn en de infographic moet er aantrekkelijk uitzien

OPDRACHT 1

- Lees de tekst 'Van energie naar elektriciteit' globaal. Bedenk waarover de verschillende alinea's gaan.
- Lees de tekst nu aandachtig en onderstreep de belangrijkste steekwoorden of kernzinnen.
- Bedenk over welke deelonderwerpen je de lezers van jouw infographic wilt informeren. Schrijf die deelonderwerpen op je kladblaadje. Laat na elk deelonderwerp een stukje ruimte over.
- Schrijf achter elk deelonderwerp steekwoorden uit de tekst die erbij passen.
- Bedenk welke informatie er nog meer bij past en waar je deze informatie kunt vinden.
- Bedenk ook welke plaatjes je wilt opzoeken of tekenen.
- Verzamel de informatie en afbeeldingen die je nodig hebt.

OPDRACHT 2

Ontwerp de infographic.

- Zorg voor duidelijke afbeeldingen. Houd rekening met de maat van het papier waarop de infographic uiteindelijk komt.
- Schrijf de informatieteksten bij de afbeeldingen in het klad.
- Lees je teksten over en verbeter zo nodig.
- Maak op een kladblaadje een schets van je infographic. Zorg voor een mooie indeling van afbeeldingen en teksten op het grote vel.

Let op:

Uit de infographic moet in ieder geval blijken:

- wie de stoommachine heeft uitgevonden (en eventueel waar en wanneer);
- waar de stoommachine voor gebruikt wordt;
- hoe de stoommachine werkt.

OPDRACHT 3

Maak de infographic op een groot vel papier.

- Neem de afbeeldingen over of plak ze op.
- Schrijf de teksten er netjes en op de goede plaats bij.
- Gebruik kleur en duidelijke letters voor de tussenkopjes en titel.

Van energie naar elektriciteit

Energie is kracht, die kracht kun je gebruiken om iets in beweging te zetten. Daar heb je soms maar weinig bij nodig. Als jij een trap tegen een bal geeft, gebruik je je eigen energie om de bal in beweging te brengen. De timmerman tilt zelf de hamer op waarmee hij de spijker in het hout wil slaan. Een boer die de grond van zijn akker wil losmaken, steekt een hak in de grond. Of meerdere hakken. Wil hij die niet zelf door de grond trekken, dan kan hij dat door een os laten doen. Zo doen mensen dat al sinds de prehistorie.

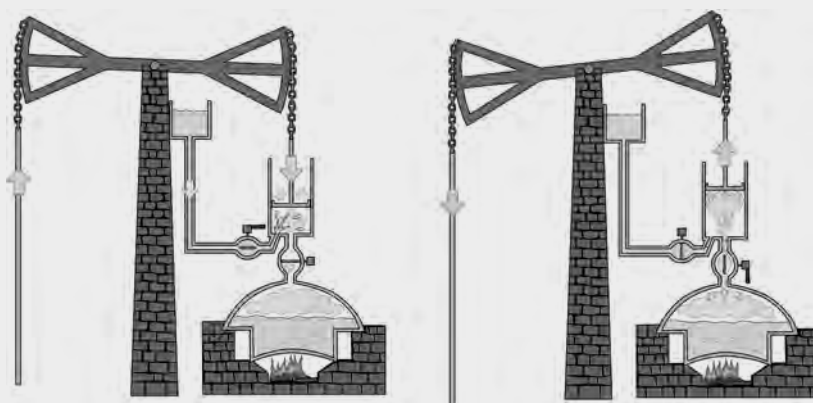
Niet alleen gebruiken mensen hun eigen spierkracht of die van dieren om apparaten te laten bewegen. Ook ontdekten ze hoe je stromend water en wind kunt gebruiken om boten te verplaatsen en molens in beweging te brengen. En ook dat is eeuwenlang hetzelfde gebleven.

Pas in de 18e eeuw kwam daar verandering in. In Engeland gebruikten mensen in die tijd steenkool om vuur te maken en hun huizen te verwarmen. Steenkool komt uit de grond. Om genoeg steenkool te hebben, moesten de mensen steeds dieper graven. Ze groeven tot het grondwaterniveau en ze zouden pas dieper kunnen graven als het water weg was. De Engelsman Thomas Newcomen bedacht een machine om het water weg te pompen. Een soort fietspomp die niet blies, maar zoog. Het leek op een fietspomp, maar er was ook een groot verschil. De 'zuig-pomp' van Newcomen bewoog je niet met de hand. Dat liet hij door stoom doen. Newcomen vulde daarvoor een grote ketel met water die hij boven een vuurtje verwarmde tot er stoom kwam. Die stoom gebruikte Newcomen om iets in beweging te zetten.

Hoe gaat dat in zijn werk? Een stoommachine heeft een ketel waarin water ver-

warmd wordt. Warm water verdampt en er ontstaat stoom. Stoom heeft meer ruimte nodig dan water en wil uit de ketel. Doordat de ketel dichtzit kan de stoom niet weg. De stoom drukt dus tegen de ketel. Die druk kan zo groot worden dat de ketel kan ontploffen. Je moet de stoom er dus uitlaten. Daarvoor zit aan de ketel een soort grote buis (cilinder) met een beweegbare deksel (zuiger) erin. Door de druk van de stoom, wordt de zuiger omhooggeduwd. Als de zuiger op het hoogste punt komt, spuit er een klein straaltje water in de cilinder. De stoom koelt dan af en verandert weer in water. Dan ontstaat er onderdruk, waardoor de zuiger weer naar beneden zakt. Als je nou met stangen een wiel of een hefboom aan de zuiger vastmaakt, beweegt het wiel of de hefboom vanzelf mee.

De uitvinding van de stoommachine vormde het begin van de industriële revolutie. Mensen gebruikten stoommachines om allerlei machines aan te drijven: spinnenwielen, weefapparaten, treinen, boten. De eerste fabrieken ontstonden. Nog altijd gebruiken wij vaak stoom om energie op te wekken. Niet meer met stoommachines zoals die van Thomas Newcomen en James Watt. Kolencentrales verbranden steenkool, koken daarmee water en met de stoom die daardoor ontstaat drijven zij een turbine (een reuzendynamo) aan die elektriciteit opwerkt. In kernenergiecentrales gebeurt bijna hetzelfde. Zij gebruiken alleen geen steenkool, maar uranium.

OPDRACHT II GEBRUIKSAANWIJZING

Je leert

- een gebruiksaanwijzing schrijven bij een huishoudelijk apparaat.

Wat heb je nodig?

Kladpapier, schrijfpapier of schrift, tekenblad, kleurpotloden of stiften

Wat ga je doen?

Je gaat een gebruiksaanwijzing schrijven voor een huishoudelijk apparaat. Het mag een bestaand apparaat zijn, zoals een blender of wasmachine. Maar het mag ook iets zijn wat jij zelf bedacht hebt: een colaklutsmachine, een klerenopruimapparaat of een volautomatische haar-kam-en-vlecht-machine.

OPDRACHT 1

Kies twee apparaten. Schrijf bij die twee apparaten in steekwoorden de antwoorden in je schrift of op een kladblaadje.

- a. Hoe heet het apparaat? Wat is het?
- b. Hoe ziet het eruit? Welke knopjes zitten erop? Wat heb je er nog bij nodig of wat is nog handig om erbij te hebben?
- c. Waar is het voor bedoeld? Wat kun je er nog meer mee doen?
- d. Hoe werkt het? Hoe moet je het gebruiken?

OPDRACHT 2

Kies nu één apparaat uit en schrijf de gebruiksaanwijzing daarbij. Gebruik je antwoorden van opdracht 1.

- a. Maak een lijst van de accessoires die je kunt gebruiken. Dat zijn dingen die er nog bij horen.
- b. Maak ook een lijst van voorwerpen die je nodig hebt zoals bijvoorbeeld batterijen, water, ingrediënten.
- c. Leg het gebruik duidelijk en stap voor stap uit. Let op de goede volgorde. Gebruik daarbij de gebiedende wijs en signaalwoorden: Pak eerst, Kies dan, Gebruik daarna.
- d. Maak eventueel afbeeldingen om de uitleg te verduidelijken.
- e. Lees je teksten over en verbeter zo nodig.

OPDRACHT III QUIZ

Je leert

- een quiz maken over verschillende onderwerpen.

Wat heb je nodig?

Schrijfblaadje of schrift, lesboek

Wat ga je doen?

Je gaat een quiz maken voor je klasgenoten. De quiz bestaat uit drie rondes:

1. vragen over de puberteit;
2. vragen over energieverbruik en energiebronnen
3. onderwerp naar keuze, bijvoorbeeld landen, dieren, sport, muziek of films.

Voor elke ronde maak je tien vragen, in totaal maak je dus dertig vragen.

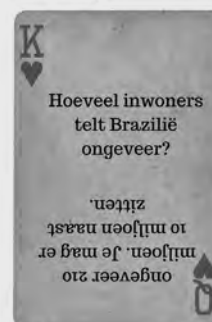
Je mag je lesboek gebruiken om woorden en informatie uit te halen.

OPDRACHT 1

- a. Verzamel weetjes en andere informatie (uit je boek) voor de vragen voor ronde 1.
- b. Bedenk waarover je vragen wilt stellen. Schrijf de onderwerpen in steekwoorden in je schrift.
- c. Bedenk verschillende soorten vragen. Bijvoorbeeld:

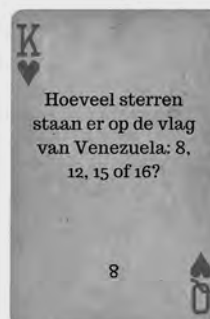
- half open vragen:
 - Welke kleur heeft de middelste baan van de vlag van Venezuela? (blauw)
 - Hoeveel inwoners telt Brazilië ongeveer? (ongeveer 210 miljoen. Je mag er 10 miljoen naast zitten.)

half open vragen

- meerkeuzevragen:
 - Hoeveel sterren staan er op de vlag van Venezuela: 8, 12, 15 of 16? (8)
 - Wat is géén vogel: grietjebie, kip, kolibrie, vleermuis, doks? (vleermuis)

meerkeuzevragen

- opsommingsvragen:
 - Noem drie landen waarvan de naam met een P begint. (Paraguay, Peru, Puerto Rico)
 - Welke drie planeten staan het dichtst bij de zon? (Mercurius, Venus, Aarde)

- Schrijf de vragen op de linkerbladzijde in je schrift. Schrijf de antwoorden aan de rechterkant.
- Herhaal stap a t/m d voor ronde 2.

OPDRACHT 2

- Kies nu zelf een derde onderwerp. Waar weet jij veel vanaf?
- Gebruik stap a t/m d uit opdracht 1 om vragen te bedenken voor ronde 3.

Je herhaalt

- onderwerp, hoofdgedachte, hoofd- en bijzaken van een tekst benoemen;
- tekstverbanden in een tekst.

Informatie

De belangrijkste **informatie van een tekst**:

- Het onderwerp is waarover de tekst gaat. Het bestaat uit één woord of meer woorden.
- De hoofdgedachte is wat de schrijver duidelijk wil maken met de tekst. Het bestaat uit één zin.
- De belangrijkste informatie in een tekst zijn hoofdzaken.
Minder belangrijke informatie, zoals voorbeelden of extra uitleg, zijn bijzaken.
- De kernzin van een alinea is altijd een hoofdzaak. De kernzin is meestal de eerste of laatste zin van een alinea.

OPDRACHT 1

- a. Lees tekst 1 globaal. Waar gaat de tekst over denk je?

- b. Lees de tekst intensief. Wat is het onderwerp van de tekst?

- c. Wat is de hoofdgedachte van de tekst?

OPDRACHT 2

Lees de zinnen. Kruis aan of het een hoofdzaak of een bijzaak is in de tekst.

	hoofdzaak	bijzaak
In de periode voor 1960 imiteerde de zwarte bevolking in de westerse wereld witte mensen door het kroeshaar stijl te maken. (alinea 2)		
De eerste manier is door het haar 'straight', recht te maken. (alinea 2)		
In de jaren zestig ontstonden in de Verenigde Staten bewegingen die de Afro-Amerikaanse burgers stimuleerden om trots te zijn op zichzelf. (alinea 3)		

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden, die herkend kunnen worden aan **signaalwoorden**:

Verband	Dit hebben de zinnen of alinea's met elkaar te maken:	Signaalwoorden
verklaring/ reden	De ene zin of alinea beschrijft een situatie, een andere zin of alinea geeft daar een verklaring of reden voor.	omdat, want, daarom of immers
	<i>Ik werd overspoeld door liefde <u>omdat</u> ik de baby van mijn broer voor de eerste keer in mijn armen kreeg.</i>	
oorzaak- gevolg	De ene zin of alinea geeft een oorzaak, een andere zin of alinea beschrijft het gevolg ervan.	doordat, dat komt door, daardoor, door, want, omdat
	<i>De informatie van een influencer over een product is niet altijd te vertrouwen, <u>omdat</u> die daar vaak voor betaald wordt.</i>	
doel-middel	De ene zin of alinea geeft het doel, een andere zin of alinea beschrijft de middelen om dat doel te bereiken.	waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te, met behulp van
	<i>Confectiekleding kan met machines gemaakt worden, <u>waardoor</u> het goedkoper is.</i>	
tegenstel- ling	De ene zin of alinea vertelt iets over een onderwerp, de andere zin of alinea vertelt het tegenovergestelde.	maar, daarentegen, echter, integen- deel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, (daar staat) tegenover, hoewel, toch, ofschoon, ondanks dat
	<i>Hypes duren vaak niet lang, <u>hoewel</u> de Fortnite-hype nog steeds heel populair is.</i>	
voorbeeld	De ene zin of alinea geeft een uitleg, de andere zin of alinea geeft een voorbeeld.	bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals, als
	<i>In de winkel kun je leuke accessoires kopen, <u>zoals</u> armbandjes, zonnebrillen en tassen.</i>	
tijd	De ene zin of alinea gebeurt eerder in de tijd dan de andere zin of alinea. Ze geven een volgorde in tijd aan.	voordat, vroeger, aanvankelijk, eerst, eerder(e), nadat, daarna, later(e), wanneer, intussen, tegelijkertijd, tijdens, onlangs
	<i><u>Aanvankelijk</u> zijn veel rages leuk.</i>	
opsomming	De woorden, zinnen of alinea's zijn feiten of voorbeelden op een rijtje gezet.	en, ook, verder, ten eerste, ten tweede, in de eerste plaats, in de tweede plaats, daarnaast, bovendien, vervolgens, ten slotte, als laatste, niet alleen ... maar ook, zowel ... als
	<i><u>Niet alleen</u> mijn zusjes <u>maar ook</u> ik kijk reikhalzend uit naar de vakantie.</i>	
conclusie	De zin of alinea geeft een eindoordeel over wat daarvoor aan bod is gekomen.	dus, concluderend, daardoor, hieruit volgt, vandaar dat, uit dit alles blijkt
	<i><u>Concluderend</u> kunnen we zeggen dat de menigte uitzinnig is van dat icoon.</i>	

OPDRACHT 3

a. Lees alinea 1. Welk verband zie je in de laatste zin?

b. Aan welk signaalwoord herken je dat verband?

c. Lees alinea 2. Welke signaalwoorden van opsomming lees je?

OPDRACHT 4

In alinea 2 staat: 'Mensen van Afrikaanse oorsprong moesten en wilden voldoen aan het imago van witte mensen. Daarom werd het haar 'ontkroest'.'

a. Welk signaalwoord herken je?

b. Welk verband heeft de zin?

OPDRACHT 5

Lees alinea 6 nog een keer.

Welk verband zie je in deze alinea? Omcirkel de letter.

- A. verklaring/reden
- B. tegenstelling
- C. voorbeeld
- D. tijd
- E. conclusie

Van 'ontkroest' haar tot natuurlijk haar

Kroeshaar

- 1 Kroeshaar, het haar van mensen van Afrikaanse oorsprong, heeft een indrukwekkende ontwikkeling doorgemaakt. De Verenigde Staten heeft altijd de trend gezet als het gaat om 'natural black hair' (natuurlijk zwart haar) zoals de kroezige haardos ook wel wordt genoemd. Kroeshaar is tegenwoordig in de mode, maar dit is niet altijd zo geweest.

De periode voor 1960

- 2 In de periode voor 1960 imiteerde de zwarte bevolking in de westerse wereld witte mensen door het kroeshaar stijl te maken. Mensen van Afrikaanse afkomst moesten en wilden voldoen aan het imago van witte mensen. Daarom werd het haar 'ontkroest'. Dit kon op twee manieren. De eerste manier is door het haar 'straight', recht te maken. Het haar wordt met een crème behandeld waardoor de kroezige haardraadjes stijl worden. Bij de tweede manier wordt het haar uitgekamd met een hete metalen kam. De krullen worden door de warmte recht getrokken.

De periode 1960-1980

- 3 In de jaren zestig ontstonden in de Verenigde Staten bewegingen die de Afro-Amerikaanse burgers stimuleerden om trots te zijn op zichzelf. 'Black is beautiful' werd de leus. En daarmee werden zwarte burgers gestimuleerd te kiezen voor hun Afro-identiteit en uiterlijk. De activiste en icoon Angela Davis was een van de eersten met het afrokapsel. Een haardracht waarbij het kroezige haar tot een bol op het hoofd werd gevormd. Mensen van Afrikaanse afkomst, tot ver over de Amerikaanse grenzen, raakten in de ban van deze haardracht. De afro werd een nieuw modeverschijnsel. Maar bovenal leidde dit kapsel tot een andere zienswijze over het uiterlijk van

zwarte mensen in de westerse wereld. Ook kwam in deze periode de Rastafari beweging in Jamaica tot ontwikkeling. De aanhangers van deze beweging lieten hun haar doorgroeien. Het haar groeide in elkaar en werd in dreadlocks gedragen. De zanger Bob Marley is bekend om zijn dreadlocks.

De periode 1980-2000

- 4 De ontwikkeling zette door. Het 'straightenen' en 'heetstijlen' van kroeshaar was passé. Er kwamen schoolopleidingen voor de verzorging van kroeshaar. Bovendien kwamen meer haarproducten op de markt om het kroeshaar op de juiste manier te verzorgen. Nieuwe haarstijlen werden geïntroduceerd, zoals de jheri krul, de curly look en prachtige vlechten. Geïnspireerd door de hiphopscene werden kapsels gemaakt waarbij figuren in het haar werden geschoren.

Natural hair movement

- 5 Omstreeks de eeuwwisseling ontstond in Amerika de 'natural hair movement'. Mensen met kroeshaar werden voorgelicht over de juiste manier van haarverzorging. Ook zetten zij de trend in modebewuste kapsels voor vrouwen, mannen en kinderen. Denk hierbij aan kapsels in vlechten, twist, cornrows, knotjes, dreads of gewoon los haar. De 'natural hair movement' is wereldwijd verspreid onder Afro-mensen.

Tot slot

- 6 Uit dit alles blijkt dat 'natural hair movement' niet alleen te maken heeft met 'kroeshaar'. Het is een bewustwording van hoe je als persoon van Afrikaanse afkomst trots mag zijn op wie je bent. De positieve manier van kijken naar zichzelf en naar het eigen afro-uiterslijk, is in de jaren 60 begonnen en zet zich nog steeds voort.

Je herhaalt

- een recensie schrijven

Wat heb je nodig?

Schrijfpapier

Informatie

Als je een tekst schrijft, heb je een schrijfdoel. Als je het **doel van de tekst** weet, kies je welk soort tekst je gaat schrijven. Een **tekstsoort** kan verschillende vormen hebben.

Een voorbeeld van een **overhalende** tekst is een **recensie**. In een recensie geef je **informatie** over een boek, film of Tv-programma en geef je je **mening** erover. Je onderbouwt je mening met **argumenten**. Zo probeer je anderen ervan te overtuigen dat je gelijk hebt.

OPDRACHT 1

Lees de tekst 'Jouw nieuws in 10 minuten!'

- Dit is een inleiding van een recensie. Waarover gaat de recensie?
- Wat doet de schrijver in de inleiding? Kruis 2 dingen aan.
 - ☐ Je nieuwsgierig maken naar de recensie.
 - ☐ Het onderwerp aankondigen.
 - ☐ Zijn mening geven over het onderwerp.

Jouw nieuws in 10 minuten!

Misschien speel jij liever buiten dan dat je het nieuws volgt. Toch is het belangrijk om te weten wat er in Suriname en in de rest van de wereld gebeurt. Je kunt dan naar het STVS journaal kijken, maar speciaal voor kinderen is er ook het 10 minuten Jeugdjournaal.

In deze recensie geef ik informatie over het Jeugdjournaal en vertel ik wat ik ervan vindt. Hopelijk ga jij er dan ook naar kijken!

Informatie

Een tekst bestaat vaak uit drie delen:

- 1 een **inleiding**, waarin de schrijver de aandacht van de lezer trekt;
- 2 een **kern**, waarin de schrijver vertelt over het onderwerp;
- 3 een **slot**, waarin de schrijver de tekst afrondt.

Boven de tekst staat meestal een **titel**.

OPDRACHT 2

Jij gaat de recensie verder afschrijven op schrijfpapier.

- a. Schrijf de eerste alinea van de kern. Daarin geef je informatie.
Beantwoord daarvoor de volgende vragen:
 - Wat is het 10 minuten Jeugdjournaal?
 - Voor wie is het bedoeld?
 - Hoe laat wordt het uitgezonden?
- b. Schrijf de tweede alinea van de kern. Daarin geef je je mening met argumenten.
Beantwoord daarvoor de volgende vragen:
 - Wat vind je wel en niet goed aan het 10 minuten jeugdjournaal?
 - Waarom vind je dat?
 - Welke voorbeelden kun je daarvan geven?
- c. Schrijf het slot van de recensie.
 - Schrijf een samenvatting of conclusie. *Kortom... of Dus...*
 - Geef advies aan de lezer. Moet die hier ook naar kijken of niet?
- d. Geef één tot vijf sterren. Eén ster als je het 10 minuten Jeugdjournaal niet goed vindt.
Vijf sterren als je het 10 minuten Jeugd- journaal heel goed vindt.

TIP

Lees de recensie in les 24
nog eens door.

OPDRACHT 3

- a. Controleer je tekst.

• Heb je kort informatie gegeven?	ja / nee
• Heb je mening gegeven?	ja / nee
• Heb je argumenten en voorbeelden genoemd?	ja / nee
• Heb je een samenvatting of conclusie geschreven?	ja / nee
• Heb je advies gegeven aan de lezer?	Ja / nee
• Heb je sterren gegeven?	ja / nee
• Is de spelling correct?	ja / nee
- b. Verbeter je tekst als dat nodig is

OPDRACHT I INTERVIEW: WAT DEED JE VROEGER?

Je leert

- een artikel schrijven over spel en speelgoed op basis van een of meer interviews.

Wat heb je nodig?

Kladpapier, schrijfpapier, pen

Wat ga je doen?

Je gaat een artikel schrijven over spel, speelgoed en de manier van spelen van vroeger. Om aan informatie te komen, houd je een of meer interviews. Je stelt je vragen aan mensen die je kunnen vertellen over vroeger, bijvoorbeeld je opa, oma, een oudere buurman of -vrouw.

OPDRACHT 1

Bereid het interview voor. Schrijf je ideeën en antwoorden op een kladblaadje.

- Maak een woordspin over spel, spelen en speelgoed.
- Kies minstens drie deelonderwerpen waarover je iets wilt schrijven. Schrijf de deelonderwerpen op een kladblaadje en zet er woorden achter die erbij passen.
- Wat wil je te weten komen? Bedenk bij elk deelonderwerp minstens drie vragen.
- Kies de tien beste vragen uit voor een interview en schrijf die op een schrijfblaadje.

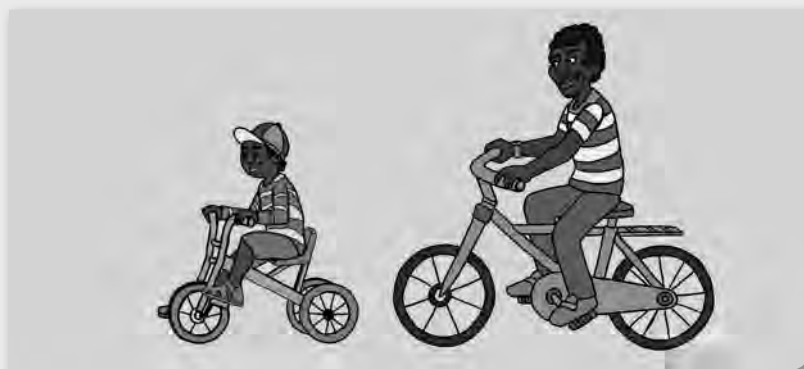
OPDRACHT 2

Houd het interview.

- Maak een afspraak voor het interview. Vertel wat het onderwerp is.
- Dit neem je mee naar het interview:
 - blad met vragen;
 - kladpapier voor aantekeningen;
 - pen.
- Maak aantekeningen, schrijf antwoorden in steekwoorden op. Je kunt het gesprek misschien ook opnemen met je telefoon, vraag dan eerst of de ander dit goed vindt.
- Stel je vragen en luister goed. Sla vragen over als iemand dat net al verteld heeft. Wil je ergens meer over weten, vraag dan door. Je bedenkt dan een nieuwe vraag.

OPDRACHT 3

- Werk je aantekeningen (of opname) uit. Bedenk wat je wilt gebruiken voor in je artikel.
- Maak op een kladblaadje een opzet voor een inleiding, kern (alinea's over de deelonderwerpen) en slot.
- Schrijf je tekst.
- Lees de tekst over en verbeter waar nodig tot je tevreden bent.

OPDRACHT II ORGANISEER EEN GROTE ACTIVITEIT

Je leert

- bedenken wat je moet doen om een grote activiteit te organiseren;
- een flyer maken om mensen uit te nodigen.

Wat heb je nodig?

Schrift, een vel papier

Wat ga je doen?

Je gaat de voorbereiding doen voor een grote activiteit zoals een ruilmiddag voor speelgoed, een verkoop van tweedehands kleding (vintage), een spelletjes-van-vroeger-middag, een modeshow. Je hoeft het niet echt te organiseren, maar je maakt wel een draaiboek. Ook maak je een flyer om reclame te maken voor jouw activiteit. Een flyer is reclame die je op straat, op school of ergens anders uitdeelt. Meestal bestaat een flyer uit een hele of een halve pagina. Een flyer moet opvallen om mensen te overhalen om iets te doen of ergens te komen. In de tekst moet dus antwoord staan op de belangrijkste w/h-vragen.

OPDRACHT 1

Bedenk een activiteit. Schrijf in steekwoorden de antwoorden in je schrift.

- Wat zou je willen organiseren?
- Hoe komt het programma eruit te zien?
- Waar zou je dat willen doen? En wanneer?
- Wat heb je daar allemaal voor nodig?
- Hoe kom je aan die spullen?
- Wat moet op de dag zelf gebeuren?
- Wat moet al eerder geregeld worden?
- Wie wil je dat komen helpen?
- Hoe wil je aan het geld komen om dit te organiseren?

OPDRACHT 2

Maak in je schrift een draaiboek of plan van aanpak. Daarin staat alles wat je gaat doen en wat je nodig hebt. Maak een overzicht van:

- a. wat er allemaal te doen is voor bezoekers van jouw activiteit;
- b. alle taken: vooraf en op de dag zelf;
- c. de benodigde materialen en gereedschappen;
- d. de kosten en inkomsten (schatting).

OPDRACHT 3

Je gaat een flyer maken.

- a. Bedenk welke informatie erin moet staan, denk aan de w/h-vragen. Schrijf de belangrijkste informatie eerst op een kladblaadje.
- b. Maak een schets voor de indeling van je flyer.
- c. Als je tevreden bent, maak je de flyer op een vel papier. Zorg dat het er mooi uitziet.

OPDRACHT III MAAK EEN TONEELSTUK VAN JE VERHAAL

Je leert

- een script maken van een bestaand verhaal.

Wat heb je nodig?

Schrijfblaadje en/of schrift, je verhaal uit les 16

Wat ga je doen?

Je gaat een script schrijven voor een toneelstuk. Daarbij gebruik je je eigen verhaal uit les 16. Een toneelstuk bestaat uit meerdere scènes die je kunt vergelijken met alinea's of een indeling in inleiding, kern en slot.

In een script staan de antwoorden op de vragen:

- Waar speelt het zich af? Hoe laat je dat zien? Welke decorstukken en attributen zijn nodig?
- Wat is de situatie? Wat gebeurt er?
- Wie doen er mee?
- Wat zeggen de personages en hoe doen ze dat? (= de dialoog)
- Is er een verteller en zo ja, wat vertelt deze?

OPDRACHT 1

Lees het verhaal. Schrijf de antwoorden in steekwoorden in je schrift.

- a. Waar en wanneer speelt het verhaal zich af?
- b. Wie zijn de personages?
- c. Wat is het thema of de boodschap?
- d. Welke scènes wil je in je toneelstuk laten terugkomen?
- e. Hoe ga je ervoor zorgen dat het verhaal duidelijk wordt voor de toeschouwer?

OPDRACHT 2

Schrijf het script uit. Gebruik de informatie die je in opdracht 1 verzameld hebt. Schrijf ten minste 3 scènes. Schrijf bij iedere scène waar die zich afspeelt. Zet bij de dialoog steeds wie het zegt. Schrijf ook op wat de personages doen.

Voorbeeld:

Scene 1: In het bos.

Decor: Op de achtergrond zijn bomen geschilderd.

Op de grond liggen bladeren.

Anansi loopt op Tijger af.

Anansi: "Ik wed om dat je mij niet drie keer zonder fouten kunt nazeggen."

Tijger: "Echt wel, man!"

Let op: in een script staat niet wat iemand denkt. Dat kun je op het toneel toch niet zien.

OPDRACHT 3

Kijk je werk na. Verbeter zo nodig.

a. Bestaat het script uit ten minste drie scènes?	Ja / nee
b. Wordt in het script duidelijk hoe het toneel eruitziet?	ja / nee
c. Weet je hoe de toneelspeler praat, kijkt of beweegt?	ja / nee
d. Is het verhaal duidelijk?	ja / nee
e. Heb je de dialogen goed opgeschreven?	ja / nee

5 Spreekbeurten

Iedere leerling krijgt 2 x per jaar gelegenheid tot het houden van een spreekbeurt van circa 10 minuten. Voor hen is een kopieerblad beschikbaar met een stappenplan ter ondersteuning van de voorbereidingen. U begeleidt de leerlingen waar nodig in dit proces.

Evaluatie

U noteert uw observaties tijdens de spreekbeurt en geeft feedback in de vorm van tops en tips. Daarbij kunt u gebruik maken van de evaluatiewijzer presentatie.

In uw feedback kunt u ook aandacht besteden aan:

- Originele onderwerpkeuze
- Enthousiasme
- Heldere structuur
- Aantrekkelijk maken van de spreekbeurt met anekdotes, weetjes en beeldmateriaal of voorwerpen

U wisselt de onderwerpen die u in uw feedback gebruikt af. Laat ook klasgenoten hun feedback geven door middel van tops en tips.

STAPPENPLAN SPREEKBEURT HOUDEN

Informatie

Tijdens een **spreekbeurt** spreek je voor de klas over een bepaald onderwerp. Zo oefen je om te spreken voor een groep. Ook oefen je een spreekbeurt voor te bereiden.

Opbouw van een spreekbeurt:

Inleiding: Je vertelt waar de spreekbeurt over gaat en waarom je dit onderwerp hebt gekozen.

Kern: Je vertelt over de verschillende deelonderwerpen.

Slot: Je vat de belangrijkste dingen samen of geeft een conclusie.

Vragen: Je klasgenoten mogen stellen vragen. Je hoeft niet op alle vragen een antwoord te weten.

Stappenplan

Stap 1 – Een onderwerp en deelonderwerpen kiezen

- Kies een onderwerp dat je interesseert en waar je al iets van weet. Bijvoorbeeld je hobby, je huisdier, het beroep van je vader of moeder, of een land waar je geweest bent. Je kunt ook kiezen voor iemand die je bewondert.
- Wat weet je er al van? Maak een woordspin. Schrijf het onderwerp in het midden van een vel papier. Schrijf daar omheen in steekwoorden op wat je al weet.
- Wat wil je nog meer weten? Vul de woordspin aan met vragen.
- Kies uit de woordspin ongeveer vier deelonderwerpen die je belangrijk vindt en waar je graag over wilt vertellen. Deze onderwerpen worden de kern van je spreekbeurt.

Stap 2 – Informatie verzamelen

In boeken, bijvoorbeeld in de schoolbibliotheek. Onderzoek of in het boek de informatie staat die je zoekt:

- Let op de titel;
- Lees de tekst op de achterkant van het boek;
- Lees de inhoudsopgave van het boek.
- Op internet. Betrouwbare websites zijn: wikikids.nl en jeugdbieb.nl.
- Interview iemand die veel van het onderwerp weet.

Stap 3 – Het verhaal maken

- Bedenk op welke volgorde je de informatie gaat vertellen. Schijf de informatie in steekwoorden op.
- Voeg voorbeelden, interessante details en leuke weetjes toe.
- Zoek afbeeldingen of voorwerpen die je verhaal duidelijker kunnen maken.

Stap 4 – Oefenen

Probeer de spreekbeurt en paar keer uit. Gebruik je eigen woorden. Je mag een briefje met steekwoorden gebruiken als geheugensteuntje.

Tips:

1. Kijk in de spiegel hoe je overkomt.
2. Neem het op met een telefoon en luister hoe je overkomt.
3. Vraag een vriend of iemand van de familie om tips en tips te geven.

